

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

**SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA
DESTİNASYON REKABETİ: KUZEY SAROS
KÖRFEZİ ÜZERİNE BİR MODEL ÖNERİSİ**

BAHADIR SEZER

2502150311

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. ORHAN AKOVA

İSTANBUL- 2021

ÖZ

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA DESTİNASYON REKABETİ: KUZEY SAROS KÖRFEZİ ÜZERİNE BİR MODEL ÖNERİSİ

BAHADIR SEZER

Sürdürülebilir gelişmenin yolu tüm sektörlerde sürdürülebilir bir anlayışı benimsemekten geçer. Turistik alanlarda çoğu kez öncelikli amaç ekonomik olmakta ve çevresel etkiler ihmal edilmektedir. Ritchie ve Crouch (2003) ve Hassan (2000) gibi araştırmacılar, sürdürülebilirlik ve bir turizm destinasyonunun rekabet gücü arasındaki ilişkiyi vurgulamış ve sürdürülebilirliğin rekabet edebilirliği artırabileceğini öne sürmüştür. Bu nedenle destinasyonun rekabet gücünün korunması açısından çevresel değerlerin sürdürülebilirliğini sağlayıcı bir rekabet modeli oluşturmak önemlidir. Bu çalışma Ritchie, Crouch (2000) modeline sürdürülebilirlik göstergeleri getirerek ve bir turizm destinasyonunun rekabet edebilirliğini açıklamadaki rollerini test etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada amaç sürdürülebilir turizm yaklaşımı ile Saros Körfezi kuzey kıyıları incelenerek destinasyon rekabeti sağlayacak bir model önerisi geliştirmektir.

Çalışmanın birinci bölümünde yazın taraması yapılarak sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir turizm kavramlarına değinilmiştir. İkinci bölümde destinasyon rekabeti ele alınmıştır ve literatürde yer alan destinasyon rekabet modelleri incelenmiştir. Üçüncü bölümde araştırma alanını oluşturan Kuzey Saros Körfezi ele alınmıştır. Dördüncü bölüm ise nicel ve nitel araştırmaya verilerine ve analizlerine yer vermektedir. Nicel araştırmada Kuzey Saros Körfezinin rekabet gücünü belirlemeye yönelik ziyaretçi ve yerel halktan oluşan 585 kişi ile yüzyüze yapılan anket sonuçlarına yer verilmiştir. Bu bölümde Kuzey Saros Körfezi destinasyonunun rekabet gücü ve sürdürülebilir turizme ilişkin oluşturulan model doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. İlgili yazında yer alan modellerde doğal ve kültürel kaynaklar, yapay kaynaklar, destek kaynakları, durumsal koşullar ve talep koşulları yer alırken çalışmamızda destinasyon rekabeti için doğal kaynaklar, sosyo kültürel

kaynaklar, durumsal koşullar ve destekleyici kaynaklar yer almıştır. Sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik, doğrudan çevresel sürdürülebilirlik ve dolaylı çevresel sürdürülebilirlik ile oluşan “Sürdürülebilir Turizm” faktörünün diğer faktörleri etkileyen bağımsız bir faktör olarak ele alınması gerektiği ortaya çıkmıştır. Nitel araştırmada ise farklı paydaşlardan oluşan 17 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla yüzyüze görüşme yapılmış, nicel araştırmada elde edilen bulgular araştırmanın bu bölümde elde edilen bilgiler ile desteklenmiştir. Son olarak Kuzey Saros Körfezi destinasyonun rekabet gücü hem nicel hem de nitel veriler analiz edilerek destinasyonun rekabet gücünü arttırmak için yapılması gerekenler üzerine önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Turizm, Destinasyon Rekabeti, Rekabet Modelleri, Destinasyon Rekabet Modeli, Kuzey Saros Körfezi

ABSTRACT

DESTINATION COMPETITION IN THE SCOPE OF SUSTAINABLE TOURISM: A MODEL PROPOSAL ON NORTHERN SAROS GULF

BAHADIR SEZER

The way to sustainable development is to adopt a sustainable understanding in all sectors. In touristic areas, the primary purpose is often economic and environmental effects are neglected. Researchers such as Ritchie and Crouch (2003) and Hassan (2000) emphasized the relationship between sustainability and the competitiveness of a tourism destination and suggested that sustainability can increase competitiveness. For this reason, it is important to create a competitive model that ensures the sustainability of environmental values in terms of maintaining the competitiveness of the destination. This study aims to introduce sustainability indicators to the Ritchie, Crouch (2000) model and to test their role in explaining the competitiveness of a tourism destination. The aim of the study is to develop a model proposal that will provide destination competition by examining the northern shores of the Saros Gulf in the scope of sustainable tourism approach.

In the first part of the study, the literature was reviewed and the concepts of sustainability and sustainable tourism were discussed. In the second part, destination competition was discussed and destination competition models in the literature were examined. In the third chapter, the North Saros Gulf, which constitutes the research area, is was discussed. The fourth chapter includes quantitative and qualitative research data and analysis. In the quantitative research, the results of the face-to-face surveys conducted with 585 visitors and local people in order to determine the competitiveness of the Northern Saros Gulf were included. In this section, the competitiveness of the Northern Saros Gulf destination and the model designed for sustainable tourism were tested with confirmatory factor analysis. While the models in the related literature included natural and cultural resources, artificial resources,

supporting factors & resources, situational conditions and demand conditions, our study included natural resources, socio-cultural resources, situational conditions and supportive resources for destination competition. It emerged that the sustainable tourism factor which is formed by socio-cultural and economic sustainability, direct environmental sustainability and indirect environmental sustainability should be considered as an independent factor affecting other factors. In qualitative research, face-to-face interviews were conducted with 17 participants from different stakeholders through a semi-structured interview form, and the findings obtained in the quantitative research were supported by the information obtained in this section of the research. Finally, suggestions were presented on what to do to increase the competitiveness of the destination by analyzing both quantitative and qualitative data about the competitiveness of the Northern Saros Gulf destination.

Keywords: Sustainable Tourism, Destination Competition, Competition Models, Destination Competition Model, Northern Saros Gulf

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında, Kuzey Saros Körfezi bölgesi araştırma alanı olarak seçilerek sürdürülebilir destinasyon rekabet gücü incelenmiştir. Araştırmada sürdürülebilir destinasyon rekabeti üzerine bir model geliştirmek amaçlanmıştır. Bu araştırma ile önerilen sürdürülebilir destinasyon rekabet modelinin turistik destinasyonlara ve bilim dünyasına katkı sunmasını dilemekteyim.

Tez konusunun belirlenmesinden, çalışmanın planlanması, araştırılması, yürütülmesi ve oluşumunda yardımlarını ve desteğini esirgemeyen, birlikte çalışmaktan gurur duyduğum, tecrübesi ve bilgisiyle doktora eğitimim boyunca bana büyük katkısı olan değerli danışman hocam Prof. Dr. Orhan AKOVA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez izleme sürecinde tecrübelerini ve değerli zamanlarını esirgemeyen, bana rol model olan değerli hocalarım Prof. Dr. Füsun İSTANBULLU DİNÇER ve Prof.Dr. Derman KÜÇÜKALTAN hocalarıma teşekkürü borç bilirim.

Beni bugüne getiren, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, hayattaki en büyük destekçilerim, sevgili annem Perihan SEZER, babam Nejdet SEZER, eşim Pınar SEZER, ablam Canan GÜLCAN ve Özkan GÜLCAN'a bu süreçte bana sabır gösterdikleri ve sonsuz desteklerini hissettirdikleri için çok teşekkür ederim.

Doktora eğitimim sırasında her zaman bana kattıklarından dolayı minnettar olduğum İstanbul Üniversitesi Turizm İşletmeciliği bölümünün değerli üyeleri Prof. Dr. Mithat Zeki DİNÇER, Prof. Dr. İsmail KIZILIRMAK, Prof. Dr. Mehmet ERKAN ve Dr.Öğr. Üyesi Şehnaz DEMİRKOL'a, tez sürecinde desteklerini esirgemeyen sevgili arkadaşlarım Sertaç KESKİN, Songül UZUN KESKİN, Sibel SELVİDEN ALBAYRAK, Onur ALBAYRAK, Şimal ŞAHİNOĞLU YAYLA ve Onur Cüneyt KAHRAMAN'a, Musa ALBAYRAK ve Prof. Dr. Güney ÇETİN GÜRKAN başta olmak üzere Trakya Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi'nin değerli üyelerine desteklerinden ötürü sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul, 2021
Bahadır SEZER

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	xvii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAVRAMI, KAPSAMI

1.1. Sürdürülebilirlik Kavramı.....	4
1.2. Sürdürülebilirliğin Gelişim Süreci	6
1.2.1. Uluslararası Stockholm İnsan Çevresi Konferansı (1972)	8
1.2.2. Ortak Geleceğimiz (Brundland) Raporu (1987)	10
1.2.3. Birleşmiş Milletler Çevre ve Gelişme Konferansı-Rio Konferansı (1992).....	10
1.2.4. Birleşmiş Milletler Dünya sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Johannesburg), (2002)	11
1.2.5. Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (2012)	12
1.2.6. 21. BM İklim Değişikliği Taraflar Konferansı (COP21) (2015)	13

1.2.7. Paris Anlaşması Sonrası BM İklim Değişikliği Taraflar Konferansları (2016-2021).....	16
1.3. Sürdürülebilirliğin Boyutları	18
1.3.1. Ekonomik Sürdürülebilirlik.	19
1.3.2. Çevresel Sürdürülebilirlik	22
1.3.3. Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik.....	25
1.4. Sürdürülebilir Turizm	27
1.4.1.Sürdürülebilir Turizm Kavramı.....	27
1.4.2. Sürdürülebilir Turizmin İlkeleri.....	30
1.4.3. Sürdürülebilir Turizmin Amaçları.....	33
1.4.4. Sürdürülebilir Turizmin Araçları	35
1.4.5. Sürdürülebilir Turizme Yönelik Eleştiriler	42
1.5. Sürdürülebilir Turizm İle İlgili Çalışmalar.....	43

İKİNCİ BÖLÜM

DESTİNASYON REKABETİ VE BAŞLICA REKABET MODELLERİ

2.1. Destinasyon Rekabeti İle İlgili Başlıca Kavramlar	53
2.1.1. Destinasyon Kavramı.....	53
2.1.2. Rekabet Gücü Kavramı	53
2.1.3. Destinasyon Rekabeti Kavramı.....	55
2.2. Destinasyon Rekabeti Üzerine Başlıca Modeller.....	58
2.2.1. Porter'ın Elmas Modeli	58
2.2.2. Ritchie ve Crouch'un Turizmin Kavramsal Rekabet Modeli	60
2.2.3. Kim'in Rekabet Modeli.....	63
2.2.4. Dwyer ve Kim'in Bütünleştirici Modeli	65
2.2.5. Enright ve Newton Modeli.....	68

2.2.6. Anett Tozser'in Yeni Turizm Rekabet Modeli	69

2.2.7. Bahar ve Kozak'ın Rekabet Modeli.....	71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUZEY SAROS KÖRFEZİ SOSYO-EKONOMİK VE COĞRAFI ÖZELLİKLERİ, TURİZM ARZ VE TALEP YAPISI

3.1. Kuzey Saros Körfezi'nin Tarihi, Coğrafi ve Sosyo Ekonomik Özellikleri.. 76

3.1.1. Tarihi	76

3.1.2. Coğrafi Özellikleri	78

3.1.3. Kuzey Saros Körfezi'nin Demografik, Sosyo Ekonomik ve Yerel Yönetim Yapısı	86

3.2. Kuzey Saros Körfezi Turizm Arzı..... 107

3.2.1. Doğal Turistik Değerler	108

3.2.2. Tarihi Turistik Değerler	112

3.2.3. Kültürel Turistik Değerler.....	114

3.2.4. Diğer Turistik Değerler	115

3.2.5. Turizm İşletmeleri.....	117

3.3. Kuzey Saros Körfezi'ne Yönelik Turizm Talebi..... 144

3.3.1. İç Turizm Talebi.....	147

3.3.2. Dış Turizm Talebi	147

3.4. Kuzey Saros Körfezi'nde Alternatif Turizm Çeşitleri..... 148

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA DESTİNASYON REKABETİ: KUZEY SAROS KÖRFEZİ ÜZERİNE BİR MODEL ÖNERİSİ

4.1. Nicel Araştırma

4.1.1. Araştırmanın Amacı	151

4.1.2. Araştırmanın Önemi	151

4.1.3. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları	152
4.1.4. Araştırmanın Yöntemi.....	153
4.1.5. Araştırma Bulguları.....	173
4.2. Nitel Araştırma.....	227
4.2.1. Materyal ve Metot.....	227
4.2.2. Veri Analizi.....	230
4.2.3. Araştırma Bulguları ve Tartışma.....	231
4.3. Nicel ve Nitel Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi	253
SONUÇ.....	268
KAYNAKÇA	277
EKLER.....	315
ÖZGEÇMİŞ.....	321

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. 1972 - 2021 Yılı Çevre ve Kalkınma Kilometre Taşları.....	7
Tablo 2. Enright ve Newton Modeli (Turizmin Spesifik Rekabet Faktörleri)	68
Tablo 3. 2017 - 2018 Sayımlarına Göre Kuzey Saros Yerleşim Yerlerinin Nüfus Dağılımı	87
Tablo 4. Keşan İlçesinde Sayım Devirlerine ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına Göre Nüfusun Seyri (1965-2019)	88
Tablo 5. Sazlıdere Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri.....	90
Tablo 6. Gökçetepe Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri (2007-2019)	91
Tablo 7. Mecidiye Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri (2013-2019)	92
Tablo 8. Erikli Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri (2007-2019)	93
Tablo 9. Danışment Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri (2007-2019)	94
Tablo 10. Yayla Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri (2007-2019)	95
Tablo 11. Enez İlçesinde Sayım Devirlerine ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına Göre Nüfusun Seyri (1935-2019)	97
Tablo 12. Karaincirli Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri (2007-2019)	99
Tablo 13. Büyükevren Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri (2007-2019)	100
Tablo 14. Vakıf Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri (2007-2019)	101
Tablo 15. Sultanîçe Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri (2007-2019).....	102
Tablo 16. Gülçavuş Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri (2007-2019)	103
Tablo 17. Araştırma Alanı ve Yakın Çevresinde Yer Alan Doğal ve Arkeolojik Sit Alanları.....	111
Tablo 18. Keşan İlçesi'nde Yer Alan Turizm İşletme Belgeli Tesisler	117
Tablo 19. Enez İlçesi Konaklama Tesisleri.....	125

Tablo 20. Kuzey Saros Körfezi'ndeki Seyahat Acentaları.....	134
Tablo 21. Keşan İlçesi Mahalli İdarelerce Belgelendirilen Konaklama Tesislerinde Tesislere Geliş, Geceleme, Ortalama Kalış Süresi ve Doluluk Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı (2009 - 2019).....	144
Tablo 22. Enez'in Mahalli İdarelerce Belgelendirilen Konaklama Tesislerinde Tesislere Geliş, Geceleme, Ortalama Kalış Süresi ve Doluluk Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı (2009 - 2019).....	145
Tablo 23. Keşan Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinde Tesislere Geliş, Geceleme, Ortalama Kalış Süresi ve Doluluk Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı (2009 - 2019).....	146
Tablo 24. Enez Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinde Tesislere Geliş, Geceleme, Ortalama Kalış Süresi ve Doluluk Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı (2012 - 2014).....	146
Tablo 25. Rekabet Gücü Oluşturmada Etkili Olan Model Belirleyicileri	165
Tablo 26. Sürdürülebilir Destinasyon Rekabeti Ölçeği.....	172
Tablo 27. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler	174
Tablo 30. Ölçekte Bulunan İfadelerin Ortalamaları ve Normal Dağılım Verileri ..	181
Tablo 31. Destinasyon Rekabeti Açıklayıcı Faktör Analizi.....	183
Tablo 32. Sürdürülebilir Turizm Özellikleri Açıklayıcı Faktör Analizi.....	185
Tablo 33. Hem Doğrulayıcı Faktör Analizi Hem De Yapısal Modellerin Değerlendirilmesinde Kullanılan Uyum İyiliği Referans Değerleri	189
Tablo 34. Destinasyon Rekabeti Ölçeği Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Standart Yük ve t- Değerleri	191
Tablo 35. Destinasyon Rekabeti Ölçeği Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizine İlişkin Uyum İyiliği Değerleri.....	192
Tablo 36. Destinasyon Rekabeti Ölçeği İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Standart Yük ve t- Değerleri	194

Tablo 37. Destinasyon Rekabeti Ölçeği İkinci Düzey Faktör Analizi Uyum İyiliği Değerleri.....	194
Tablo 38. Sürdürülebilir Turizm Ölçeğine İlişkin Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Standart Yükler ve t- Değerleri	196
Tablo 40. Sürdürülebilir Turizm Ölçeğine İlişkin İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Standart Yükler ve t- Değerleri	197
Tablo 41. Sürdürülebilir Turizm Ölçeği İkinci Düzey Faktör Analizi Uyum İyiliği Değerleri.....	198
Tablo 42. Sürdürülebilir Turizm ve Destinasyon Rekabeti İlişkisi Uyum İyiliği Değerleri.....	200
Tablo 43. Sürdürülebilir Turizmin Destinasyon Rekabeti Alt Boyutlarından Doğal Kaynaklara Etkisine İlişkin Uyum İyiliği Değerleri	201
Tablo 44. Sürdürülebilir Turizmin Destinasyon Rekabeti Alt Boyutlarından Sosyo-Kültürel Kaynaklara Etkisine İlişkin Uyum İyiliği Değerleri.....	203
Tablo 45. Sürdürülebilir Turizmin Destinasyon Rekabeti Alt Boyutlarından Destekleyici Kaynaklara Etkisine İlişkin Uyum İyiliği Değerleri	204
Tablo 46. Sürdürülebilir Turizmin Destinasyon Rekabeti Alt Boyutlarından Durumsal Koşullara Etkisine İlişkin Uyum İyiliği Değerleri	206
Tablo 47. Araştırmada İncelenen Değişkenlere İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	207
Tablo 48. Değişkenler Arası İlişki (Korelasyon) Tablosu	209
Tablo 49. Sürdürülebilir Turizm ve Destinasyon Rekabeti Değişkenlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	211
Tablo 50. Değişkenlerin Medeni Duruma Göre Karşılaştırılması.....	212
Tablo 51. Değişkenlerin Yaşa Göre Karşılaştırılması (Tukey HSD Post-Hoc)	214
Tablo 52. Değişkenlerin Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tukey HSD Post-Hoc Analizi Sonuçları.....	217

Tablo 53. Değişkenlerin Meslek Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tukey HSD Post-Hoc Analiz Sonuçları.....	219
Tablo 54. Değişkenlerin Kuzey Saros Bölgesinde Kendilerini Nasıl Tanımladıklarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tukey HSD Post-Hoc Analiz Sonuçları	222
Tablo 55. Araştırma Kapsamında İncelenen Hipotezlere İlişkin Sonuçlar	225
Tablo 56. Nitel Araştırma Katılımcılara Ait Tanımlayıcı Bilgiler.....	232
Tablo 57. Kuzey Saros Körfezinde Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Destinasyon Rekabeti Temaları	233
Tablo 58. Kuzey Saros Körfezi'nin Sürdürülebilir Destinasyon Rekabetindeki Gücüne Yönelik Örnek İfadeler	235
Tablo 59. Kuzey Saros Körfezinin Rakip Bölgelere Göre Zayıf Yönlerine Yönelik Bazı Örnek İfadeler	237
Tablo 60. Kuzey Saros Körfezi'nde Algılanan Değişime Yönelik Bazı Örnek İfadeler	239
Tablo 61. Kuzey Saros Körfezinin Sürdürülebilir Destinasyon Rekabetindeki Paydaşlarına İlişkin Örnek İfadeler.....	241

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Porter’ın Elmas Modeli (1990).....	59
Şekil 2. Ritchie ve Crouch’un Kavramsal Rekabet Modeli.....	61
Şekil 3. Kim’in Rekabet Modeli (2000)	64
Şekil 4. Dwyer ve Kim’in Bütünleştirilmiş Rekabet Modeli.....	66
Şekil 5. Bahar ve Kozak’ın Rekabet Modeli	72
Şekil 6. Türkiye Coğrafi Koordinat Sistemi Haritası.....	78
Şekil 7. Türkiye Coğrafi Koordinat Sistemi Haritası.....	79
Şekil 8. Karaincirlı Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı	81
Şekil 9. Keşan Nüfusu Yıllara Göre Artış Grafiği.....	89
Şekil 10. Edirne Keşan İlçesi Yıllara Göre Nüfus Grafiği	89
Şekil 11. Edirne Keşan Sazlıdere Köyü Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı (2007-2019)90	
Şekil 12. Edirne Keşan Gökçetepe Köyü Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı (2007-2019)	92
Şekil 13. Edirne Keşan Mecidiye Köyü Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı.....	93
Şekil 14. Edirne Keşan Erikli Köyü Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı	94
Şekil 15. Edirne Keşan Danışment Köyü Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı	95
Şekil 16. Edirne Keşan Yaylaköy Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı	96
Şekil 17. Enez Nüfusu Yıllara Göre Artış Grafiği (2007 -2019).....	98
Şekil 18. Edirne Enez İlçesi Yıllara Göre Nüfus Grafiği (2007 -2019).....	98
Şekil 19. Edirne Enez Karaincirlı Köyü Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı	99
Şekil 20. Edirne Enez Büyükevren Köyü Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı (2007-1019)	100
Şekil 21. Edirne Enez Vakıf Köyü Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı.....	101
Şekil 22. Edirne Enez Sultaniçe Köyü Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı (2007-2019)102	

Şekil 23. Edirne Enez Gülçavuş Köyü Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı.....	103
Şekil 24. Araştırmanın Temel Modeli	167
Şekil 25. Destinasyon Rekabeti Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi	190
Şekil 26. Destinasyon Rekabeti Ölçeğine İlişkin İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi	193
Şekil 27. Sürdürülebilir Turizm Ölçeğine İlişkin Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi	195
Şekil 28. Sürdürülebilir Turizm Ölçeği İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi .	197
Şekil 29. Sürdürülebilir Turizm ve Destinasyon Rekabetindeki Rolüne İlişkin Yapısal Model	199
Şekil 30. Sürdürülebilir Turizmin ve Destinasyon Rekabeti Alt Boyutlarından Doğal Kaynaklara Etkisine İlişkin Yapısal Model	201
Şekil 31. Sürdürülebilir Turizmin, Destinasyon Rekabeti Alt Boyutlarından Sosyo Kültürel Kaynaklara Etkisine İlişkin Yapısal Model	202
Şekil 32. Sürdürülebilir Turizmin, Destinasyon Rekabeti Alt Boyutlarından Destekleyici Kaynaklara Etkisine İlişkin Yapısal Model	204
Şekil 33. Sürdürülebilir Turizmin, Destinasyon Rekabeti Alt Boyutlarından Durumsal Koşullara Etkisine İlişkin Yapısal Model	205
Şekil 34. Sürdürülebilir Turizm ve Destinasyon Rekabetindeki Rolüne İlişkin Yapısal Model	256
Şekil 35. Sürdürülebilir Destinasyon Rekabet Modeli	262

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1. Gala Gölü’nden Flamingolar (2019).....	85
Fotoğraf 2. Enez Kalesi.....	114
Fotoğraf 3. Enez Balık Festivalinden Bir Görüntü (2017).....	115
Fotoğraf 4. İbrice Limanı’nda Batırılmadan Önce Airbus A330 Tipi Yolcu Uçağı.....	116
Fotoğraf 5. Ağadayı Şapçı Otel.....	118
Fotoğraf 6. Bendis Otel.....	119
Fotoğraf 7. Erikli Otel.....	120
Fotoğraf 8. İşçimen Otel	121
Fotoğraf 9. Nehir Otel Keşan.....	121
Fotoğraf 10. Saros Hotel	122
Fotoğraf 11. Şapçı Prestige Otel	123
Fotoğraf 12. Sığınak Çiftlik Evi.....	124
Fotoğraf 13. Aqua Beach Otel	126
Fotoğraf 14. İnci Apart.....	126
Fotoğraf 15. Enez Balcı Motel.....	127
Fotoğraf 16. Çırpan Apart Otel.....	128
Fotoğraf 17. Esen Apart Otel	128
Fotoğraf 18. Dubara Hotel	129
Fotoğraf 19. Saros Aslan Apart Hotel.....	130
Fotoğraf 20. Enez Altun Motel	130
Fotoğraf 21. İstanbul Üniversitesi Enez Sosyal Tesisi	131
Fotoğraf 22. Trakya Üniversitesi Enez Öğrenci Eğitim ve Dinlenme Tesisleri	132
Fotoğraf 23. İbrice Limanı Kamp Alanı	134

Fotoğraf 24. İtalyan Koyu Kamp Alanı	135
Fotoğraf 25. Vakıf Sahil Kampı.....	136
Fotoğraf 26. Karaincirli Kamp Alanı.....	137
Fotoğraf 27. Dalyan Köyü Kamp Alanı.....	137
Fotoğraf 28. Sait Faik Abasıyanık Koyu Kamp Alanı.....	138
Fotoğraf 29. Gökçetepe Tabiat Parkı Kamp Alanı	139
Fotoğraf 30. Danişment Tabiat Parkı Kamp Alanı	140
Fotoğraf 31. Uzunkum Plajı Kamp Alanı	141
Fotoğraf 32. Gala Gölü Milli Parkı Kamp Alanı	142
Fotoğraf 33. Demircioğlu Kamping.....	143
Fotoğraf 34. Mecidiye’de Taş Ocakları Kaynaklı Tahribat.....	242
Fotoğraf 35. Kuzey Saros Körfezi Yerleşim Yerlerinden Erikli’de Yaz Döneminde Kumsala Kurulan Çadırlar (2019).....	244
Fotoğraf 36. Mecidiye Sahili Yaz Döneminde Kirlilik 1 (2019).....	244
Fotoğraf 37. Mecidiye Sahili Yaz Döneminde Kirlilik 2 (2019).....	245

KISALTMALAR LİSTESİ

BM	: Birleşmiş Milletler
CFI	: Karşılaştırmalı Uyum İndeksi
COP	: Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Taraflar Konferansı
ÇED	: Çevresel Etki Değerlendirmesi
EC	: Avrupa Birliği Komisyonu
ETB	: İngiliz Turist Kurulu
GEF	: Küresel Çevre Tesisinin
GFI	: İyi Uyum İndeksi
GSTC	: Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi
IUCN	: Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği
IPCC	: Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli
KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin
RMSEA	: Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü
SKT	: Sivil Toplum Kuruluşu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNEP	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNWTO	: Dünya Turizm Örgütü
WCED	: Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu
WTO	: Dünya Turizm Örgütü
WTTC	: Dünya Seyahat ve Turizm Komisyonu
WWF	: Dünya Doğayı Koruma Vakfı
YEM	: Yapısal Eşitlik Modellemesi

GİRİŞ

Turizmde rekabet gücü, turizm destinasyonlarının performansı üzerinde kritik bir etki olarak görülmektedir. Başarılı bir destinasyon, turizm sisteminin birçok bileşenine yönelik entegre bir yaklaşımı benimsemek zorundadır (Ritchie & Crouch, 2003). Turizm sistemindeki paydaşlar farklılıkları açısından (nüfus artışı, talep, teknolojiye gelişmeler, ekonomik durum, iklim değişiklikleri gibi hem küresel hem yerel anlamda ortaya çıkan farklılıkları dikkate alınarak düşünülmelidir. Çünkü turizmin, destinasyonlara olumsuz çevresel, sosyo ekonomik ve kültürel etkileri olabilmektedir. Bu nedenle turizm destinasyonları, çevresel, sosyal, ekonomik, kültürel olarak sürdürülebilir uygulamalarla yönetilmeli ve değerlendirilmelidir. Günümüzde doğal kaynakların ekonomik kaygılar nedeni ile bilinçsizce kullanılması ve tüketilmesine bir tepki olarak bu etkilerin azaltılmasını amaçlayan bir yaklaşım olan sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmıştır. Deniz turizmi açısından körfez bölgeleri kendine özgü doğal özelliklere sahiptir. Bu durum, onları kendiliğinden turizm merkezine dönüştürürken diğer yönden kirlenme, bozulma ve tahrip edilme tehdidi ile karşı karşıya bırakır. Ancak bu destinasyonlarda özellikle yerel halkın yaşam kalitesinin artırılması açısından turizmin ekonomik sosyal, kültürel ve çevresel boyutları göz ardı edilemez. Bir destinasyonun günümüz rekabet ortamında ona rekabet gücü verecek unsurların geliştirilmesi ve yönetilmesi için rekabet gücünü etkileyen unsurların tespit edilmesi ve her destinasyon için mevcut durumun ortaya konulması gerekmektedir. Bu nedenle bir destinasyonda hem ziyaretçi memnuniyeti ve yöre halkının refah düzeyinin artırılması hem de turizmin olumsuz etkilerini ve doğal kaynaklara olan tahribatı en düşük düzeyde tutacak plan ve modellere de ihtiyaç vardır.

Küçük destinasyonlara ilişkin destinasyon rekabeti ile ilgili araştırmalar çok azdır. Mevcut literatür çoğunlukla ülkelerle veya geniş coğrafi alanlarla ilgilidir. Ancak turizm gelişimi ile ilgili son yıllardaki tartışmalar bir ülkeyi bütün olarak ele almak yerine her bölgenin kendine ait özellikleri dikkate alınarak ayrı ayrı yapılması üzerinedir. Bu nedenle bu çalışma turizm açısından önemli rolü olan küçük destinasyonların oluşturduğu bir körfez bölgesi üzerine odaklanmaktadır. Araştırma, Saros Körfezi'nin kuzey bölgesini kapsamaktadır. Bu alan turizm açısından cazip bir

bölge olduğu kadar hala bakir kalmış doğal güzelliklere sahip bir bölgedir. Kuzey Saroz Körfez bölgesi, Ege Denizi'nin en tuzlu kesimlerinden birini oluşturan ve dünyada kendi kendini temizleyerek temiz kalan nadir körfezlerden biridir. Giderek artan bir turizm talebi ile karşı karşıya olan bu bölgenin planlı bir gelişme çerçevesinde koruma odaklı bir gelişme modeline ihtiyacı vardır. Ayrıca destinasyon rekabetinin uzun dönemde başarılı olabilmesi için sürdürülebilir bir anlayışı temel alan yaklaşımlar bölgenin hem gelişimi hem de korunması açısından gereklilik arz etmektedir. Bu yaklaşımdan yola çıkarak bölge için “sürdürülebilir destinasyon rekabet modeli” ortaya koymak hem bölgenin destinasyon rekabet gücünü uzun dönemde başarıya ulaştıracak hem de bölgenin sağlıklı bir şekilde gelişimini sağlayacaktır.

Araştırma, Kuzey Saros Körfezi'nin bir destinasyon olarak rekabet gücünü araştırıp, güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymak ve bu doğrultuda sürdürülebilir destinasyon rekabet gücünü sağlayacak öneriler getirerek, destinasyon paydaşlarının yönetsel etkinliğine katkıda bulunacak bir model geliştirilmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda özellikle doğal kaynakları, kültürü ve yerel değerleri koruyarak bu kaynakların sürdürülebilirliğini önceliğe alacak bir destinasyon rekabet modelinin gerekli olduğu düşüncesinden yola çıkarak nasıl bir model uygun olacağı araştırılmıştır.

Araştırmanın inceleme alanı doğal bir kıyıya sahip körfez bölgesidir, çalışma alanı özelde Edirne ili sınırlarında yer alan Kuzey Saros Körfezi'ni kapsamaktadır. Sürdürülebilir bir çevre boyutunda destinasyonlar için paydaşların sürdürülebilir turizm konusundaki algı, tutum ve uygulamaları ölçerek Kuzey Saros Körfezi'nin destinasyon rekabet gücünü sürdürülebilir bir yaklaşımla nasıl arttırılabileceği ile ilgili cevap aranmıştır. Bu doğrultuda ilgili yazın taranmış, daha önceki çalışmalar eleştirel bir yaklaşımla incelenerek teorik yapı oluşturulmuş, saha araştırması ile elde edilen veriler analiz edilerek geliştirilen model önerisi çalışmanın sonucu olarak sunulmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir turizm kavramları incelenmiştir. Sürdürülebilirlik kavramı, sürdürülebilirliğin gelişim süreci

ve boyutları ele alınmıştır. Sürdürülebilir turizm ile ilgili kavramın tanımlanması, ilkeleri, amaçları, araçları ve sürdürülebilir turizm ile ilgili modeller ele alınmıştır.

İkinci bölümde rekabet kavramı, rekabet gücü kavramı ve destinasyon rekabeti kavramları açıklanmıştır. Destinasyon rekabeti ile ilgili literatürde yer alan başlıca destinasyon rekabet modelleri incelenmiş ve tartışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise Kuzey Saros Körfezinin tarihi ve coğrafi özellikleri, iklimi, sıcaklık ve yağış durumu, flora ve faunasına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Sonrasında bölgenin sosyo ekonomik yapısı, demografik yapısı, turizm arz kaynakları ve talep yapısı ele alınmıştır.

Dördüncü bölüm nicel ve nitel araştırmanın verildiği bölümdür. Nicel araştırmanın amacı, önemi, varsayım ve sınırlılıkları, yöntemi, modeli ve hipotezleri, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, toplanan verilerin analizleri ve araştırma bulgularına yer verilmektedir. Araştırmanın bulgularında demografik ve tanımlayıcı bulgular, açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analiz sonuçları, araştırmaya ait hipotezlerin test edilmesi ve bulguların değerlendirilmesi yer almaktadır. Yapılan nitel araştırmanın materyal ve metodu, yarı yapılandırılmış mülakat formunun geliştirilmesi, veri toplama süreci, verilerin geçerliliği ve güvenilirliği ile ilgili bilgiler verildikten sonra veri analizi ve araştırma bulgularına yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAVRAMI, KAPSAMI

1.1. Sürdürülebilirlik Kavramı

Kökeni itibariyle Latince “Sustinere” kelimesinden gelen İngilizce’si “Sustainability” olan “sürdürülebilirlik” kelimesi, sürdürmek, sağlamak, devam ettirmek, desteklemek, var olmak anlamlarında kullanılmaktadır (youmatter.world). “Sustinere” kelimesi, içindeki “tenere” sözcüğünden dolayı tutmak; anlamak; temsil; desteklemek anlamlarına gelmektedir. Ortaçağ Fransızca’sında düzenli olarak kullanılmıştır. Diğer dillerde türetmeler gelişse de (İtalyanca “sostenere”, Portekizce “suster”, İspanyolca “sostener”, Katalanca “sostenir”, İngilizce “sustain”, Fransız “soutenir”) kelimenin, Rönesans ve Aydınlanma dönemlerinde terk edildiği görülmektedir. 1970’lerden sonra “sürdürülebilirlik” (sustainability) “gelecek nesiller tarafından devam ettirilebilir olan şeyler” anlamında kullanılmıştır. Cambridge Sözlüğü’nde “bir zaman periyodu süresince devam edebilme” olarak ifade edilmektedir. İngilizce “sustain + able” “devam ettirmek + ebilmek” birleşiminden gelmektedir. Kelime kökeni “sustain”, “destek vermek”, “bekletmek”, “dayanmak” veya “devam etmek” anlamına gelir. Sürdürülebilirlik, (sustainability) kelimesi çevrimiçi etimoloji sözlüğünde (online etymology dictionary) “neslimizin kaynak temelini, kendimize sağladığımız ortalama yaşam kalitesini potansiyel olarak tüm gelecek nesiller tarafından paylaşılabilecek şekilde yönetme gereksinimi” olarak tanımlanmaktadır. Sürdürülebilir “Sustainable” kelimesi ise “belli bir seviyede devam ettirilebilir” anlamında kullanılmıştır (www.etymonline.com). “Sustainable” kelimesi kullanımı açısından “bir tür arzu edilen bir durumu desteklemek” veya tersine, “istenmeyen bir duruma dayanmak” anlamına gelebilmektedir (Redcliff, 2003:4).

Son yıllarda sürdürülebilirlik kavramı, sosyo-ekonomik ve yönetsel literatürde büyük ilgi görmektedir. Bu kavram, toplumun büyümesi ile içinde işleyen ekonomik faktörler arasındaki bağlantıyı temsil eder ve çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik çerçeveden etkilenir (Rosato vd. 2021). Gerçekte sürdürülebilirlik bir kavram olarak pek çok parçayı kapsar. Kısmen iklim değişikliği, kısmen gelişme, kısmen etik ve

kısmen sosyal adalet içeren gerçekten çok kapsamlı bir kavramdır (Robinson, 2012:12). Sürdürülebilirlik ile ilgili en iyi bilinen tanımlarından biri 1987 tarihli Brundtland Komisyonu Raporu'ndan ortaya çıkmıştır (Goussous J. ve Al-Jaafreh, 2020:320). Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED) tarafından hazırlanan ve “Ortak Geleceğimiz” anlamına gelen “Our Common Future” başlıklı Brundtland Raporu 1987 yılında dünyada ekonomik kaygıların yaşamımızı tehdit ettiği ve gelecekte insanların birçok kaynaktan mahrum olacağı düşüncesinden yola çıkarak hazırlanmıştır. Bu raporda sürdürülebilirlik tanımında “sürdürülebilir kalkınma” ifadesine vurgu yapılmaktadır ve şöyle tanımlanmıştır: “Sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerinden ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarını karşılayan bir gelişmedir” (WCED, 1987: 39). Bu tanım, sürdürülebilir kalkınmaya kavramsal bir yaklaşım oluşturmuştur (Friedman, 2021:15). Brundtland Komisyonu Raporu en yaygın kullanılan tanımlardan biri olurken yapılan diğer tanımlara bakılırsa örneğin Gilman (1992) sürdürülebilirlik kavramını, “bir toplumun, ekosistemin veya bir sistemin, bağlı olduğu ana kaynakların tükenmesi veya aşırı yüklenmeden dolayı azalmasına sebep olmadan belirsiz bir geleceğe doğru çalışmaya devam etme yeteneği” olarak tanımlamıştır. Middleton ve Hawkins (1998) tarafından ise "insanların faaliyetleri ile doğal, sosyal ve kültürel çevre arasında uyumun bulunduğu bir denge durumu" şeklinde tanımlanmıştır.

Dünya, tarım toplumlarından sanayi toplumlarına dönüşürken uluslararası ekonomik düzenin ortaya çıkmasına tanık olmuştur. İlk ekonomik modeller çevre kalitesi düşerse üretimdeki büyüme oranlarının sürdürülebilir olmayacağını tahmin etmemiştir. Ancak günümüzde ekonomik düşünceler kalkınma ve çevrenin karşılıklı bağımlılığını kabul etmektedir. Bu, ekonomik düşüncede büyük bir değişimdir. (Nath ve Roberts, 2021:4). Dolayısıyla sürdürülebilir olmayan ekonomik kalkınma modellerinin neden olduğu olumsuz çevresel etkilere ilişkin artan bilinç, dünya çapında daha sürdürülebilir paradigmalara benimsenmesini teşvik etmiştir. 2030 yılından önce önemli sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak için tüm Birleşmiş Milletler Üye Devletlerini içeren ve dünya çapında bir anlaşma olan 2030 Gündemi bu değişikliğin itici gücü olmuştur (Bebbington ve Unerman, 2018). BM tarafından

fazla ilgi görmese de turizm sektörü, doğal sistemler üzerindeki doğrudan etkileri nedeniyle politika yapıcılar için önemli bir ilgi alanını temsil etmektedir (Hall, 2019; Iazzi vd., 2020; Sgroi, 2020; Rosato vd. 2021). BM, 2030 Gündemi özel sektörün piyasa stratejileri aracılığı ile burada belirlenen hedefleri desteklemesini talep etmiştir (Pizzi vd., 2020). Özel sektörün sürdürülebilir kalkınmaya katkısının tam olarak anlaşılması, kurumsal yönetim, finansal olmayan düzenlemeler ve dış çevre gibi firmaların davranışlarını etkileyen farklı faktörlerin dikkate alınmasını gerektirir (Lombardi vd., 2019; Pizzi vd., 2020). Diğer taraftan farklı paydaşların, kuruluşlarının faaliyetlerine ilişkin beklentileri nedeniyle etkin bir ortak strateji geliştirilmesi oldukça zordur (Scheyvens vd., 2016). Ancak dünyanın ekolojik dengesinin kirlilik ve kaynakların sürdürülemez şekilde kullanılmasından dolayı bozulması nedeniyle özellikle gelişmiş ülkelerin öncü olmaları beklenmektedir. Nath ve Roberts (2021)'in dediği gibi ekolojik canlılık, ekonomik büyüme için gerekli bir koşuldur ve büyüme ancak çevre kalitesini koruma politikası yürürlükte olduğunda sürdürülebilirdir.

1.2. Sürdürülebilirliğin Gelişim Süreci

Sürdürülebilirlik, çevre ve kalkınma ile birlikte 1972 yılında Stockholm'da Birleşmiş Milletler İnsan Çevre Konferansı'ndan beri gündemde olan ve gelecek kaygıları üzerine insanların ortak hareket etmesi gereken temel sorunlara, çözümler getirmenin bir yolu olarak görülmektedir. Tablo 1'de 1972'den 2021 yılına kadar olan çevre ve kalkınma kilometre taşlarını listelemektedir.

Tablo 1. 1972 - 2021 Yılı Çevre ve Kalkınma Kilometre Taşları

1972	Birleşmiş Milletler İnsan Çevre Konferansı, Stockholm. UNESCO Dünya Kültür ve Doğal Mirası Korunma Sözleşmesi, Roma Kulübü'nün ilk raporu.
1973	Nesli Tükennemekte Olan Türlerin Fauna ve Floraların Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme
1976	Akdeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi
1978	UNEP Yönetim Kurulu, iki veya daha fazla devlet tarafından paylaşılan doğal kaynakların uyumlu bir şekilde kullanılması ve korunması, devletlere rehberlik etmesi açısından çevresel alanda hareket etmenin ilkelerini kabul eder.
1979	Göç Eden Yabani Hayvan Türlerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme. Uzun Menzilli Sınır Ötesi Hava Kirliliği Cenevre Sözleşmesi. Birinci Dünya İklim Konferansı, Cenevre.
1980	UNEP, IUCN ve WWF ile işbirliği içinde, koruma ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki bağlantıya ilişkin ilk kapsamlı politika bildirimi olarak kabul edilen Dünya Koruma Stratejisini başlattı.
1981	Batı ve Orta Afrika Bölgesi'nin Deniz ve Kıyı Çevresinin Korunması ve Geliştirilmesi İşbirliği Sözleşmesi. Güneydoğu Pasifik Deniz Çevresinin ve Kıyı Alanının Korunması Sözleşmesi.
1982	UNEP tarafından Nairobi'de düzenlenen Stockholm + 10 Konferansı. Kızıldeniz ve Aden Körfezi Çevresinin Korunmasına İlişkin Bölgesel Sözleşme.
1983	Geniş Karayipler Bölgesinin Deniz Çevresinin Korunması ve Geliştirilmesine İlişkin Sözleşme.
1985	Ozon Tabakasının Korunmasına ilişkin Viyana Sözleşmesi. Doğu Afrika Bölgesi'nin Deniz ve Kıyı Çevresinin Korunması, Yönetimi ve Geliştirilmesi Sözleşmesi. Güney Pasifik Bölgesi Doğal Kaynaklarının ve Çevrenin Korunması Sözleşmesi.
1987	Ozon Tabakasını tüketen Maddeler hakkında Montreal Protokolü. Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayınlanan Ortak Geleceğimiz Raporu (Brundland Raporu)
1988	Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) ve UNEP, Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli'ni (IPCC) kurdu.
1989	Tehlikeli Atıkların Sınıraşan Hareketlerinin Kontrolü ve Bertarafına İlişkin Basel Sözleşmesi.
1991	UNEP, UNDP ve Dünya Bankası ile Küresel Çevre Tesisinin (GEF) ortak olarak kurulması.
1992	Rio de Janeiro'da Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED). Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi. İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi.
1994	Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi (ciddi kuraklık ve / veya çölleşme yaşayan ülkelerde, özellikle Afrika).
1997	122 ülke tarafından kabul edilen Kyoto Protokolü.
2000	Biz Halklar: Birleşmiş Milletlerin 21. Yüzyıldaki Rolü: BM Genel Sekreteri Milenyum Raporu. Cartagena Biyogüvenlik Protokolü, genetik olarak değiştirilmiş ürün ve organizmaların ticaretine karşı ihtiyati bir yaklaşım uygulamaktadır.
2001	Dokuz kalıcı, toksik böcek ilacının tamamen aşamalı olarak kaldırılmasını ve diğer bazı kimyasalların kullanımını sınırlandırmayı gerektiren Kalıcı Organik Kirleticilere ilişkin Stockholm Sözleşmesi. DTÖ-Doha Deklarasyonu'nun Dördüncü Bakanlar toplantısı.
2002	Uluslararası Kalkınma için Finansman Konferansı: Monterrey Consensus. Birleşmiş Milletler Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi, Johannesburg'da düzenlendi.
2012	Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı - Rio de Janeiro
2015	21. BM İklim Değişikliği Taraflar Konferansı (COP21) - Paris
2016	22. BM İklim Değişikliği Taraflar Konferansı (COP22) - Marakeş
2017	23. BM İklim Değişikliği Taraflar Konferansı (COP23) - Bonn
2018	24. BM İklim Değişikliği Taraflar Konferansı (COP24) - Katowice
2019	25. BM İklim Değişikliği Taraflar Konferansı (COP25) - Madrid
2020-2021	COVID 19 Pandemisi nedeni ile COP26 ve COP27 2022 yılına ertelenmiştir.

Kaynak: Hens, L. ve Nath, B. (2003), "The Johannesburg Conference", Environment, Development and Sustainability 5: 8,9,10'dan ve United Nations Climate Change verilerinden derlenmiştir.

1.2.1. Uluslararası Stockholm İnsan Çevresi Konferansı, 1972

BM Genel Kurulu 1972 tarihli BM İnsan Çevresi Konferansı'nı ("Stockholm Konferansı") geliştirmekte olan ülkelerin katılmasına olanak sağlamanın özel önemini göz önünde bulundurarak, uluslararası işbirliği yoluyla hükümetler ve uluslararası kuruluşlar tarafından çevreye zarar verilmesini gidermek ve önlemek için eylem yönergelerini geliştirmek ve ilerletmek için çaba sarf etmesi amacıyla yapılacağını ifade etmiştir. Stockholm Konferansının başarılı oldu görüşü hakimdir. Üç büyük ürün üreten Stockholm Konferansına Türkiye'nin de bulunduğu yüz on üç ülke katılmıştır (ancak Hindistan ve ev sahibi ülke İsveç devlet başkanları tarafından temsil etmiştir) (Brisman A. 2011:1039-1040) :

1. Stockholm Eylem Planı ("Eylem Planı")
2. Birleşmiş Milletler Çevre Programı ("UNEP")
3. Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı'nın Stockholm Bildirgesi ("Stockholm Bildirisi")

Eylem Planı, uluslararası dikkat gerektiren çevresel sorunları belirledi ve biyosfer hakkında bilgi edinmek için çok önemli olan küresel çevre değerlendirme programı olan Earthwatch'ı başlattı. Eylem Planı ayrıca, çevre konularında genel otoriteye sahip olan ve büyük uluslararası çevre anlaşmalarının geliştirilmesi ve müzakere edilmesinde önemli bir rol oynayan UNEP'in gündeminin şekillendirilmesine yardımcı olmuştur (Brisman A. 2011:1040).

Sürdürülebilir kalkınma belgenin hiçbir yerinde görünmese de, Stockholm Bildirgesi sürdürülebilir kalkınma için temel oluşturmaya yardımcı olmuştur. 26 ilke arasında, Stockholm Bildirgesi bugün ve gelecek nesiller için çevrenin korunmasının ve iyileştirilmesinin (İlke 1), doğal kaynakların ve vahşi yaşam habitatlarının korunmasının (İlkeler 2, 4) ve kirliliğin ve toksik maddelerin deşarjının (İlkeler 2, 4) önemini vurgulamıştır. İlkeler 6, 7). Stockholm Bildirgesi, yerel ve ulusal hükümetler üzerinde çevre koruma ile ilgili birincil sorumluluğu yerine getirirken, aynı zamanda çevreyi uluslararası eylem gerektiren bir alan olarak da meşrulaştırmış, uluslararası işbirliğinin gerekli olmasının bilimsel ve ekolojik nedenlerinin altını çizmiştir (bu, neredeyse tam olarak tekrarlanacak olan İlke 22) 1992'de Rio Deklarasyonu'nda ve İlke 24'te), geliştirmekte olan ve gelişmiş ülkeler arasında bir

tartışma noktası olan çevre ve kalkınma konuları arasındaki bağlantılar vurgulamıştır. Rio Bildirgesi'nin 2. İlkesi olarak neredeyse kelimesi kelimesine ortaya çıkacak olan 21. İlke, aynı zamanda Devletlere kendi kaynaklarını kullanma “egemenlik hakkı” verirken, kendi yetki alanlarındaki faaliyetler, kendi yetki alanlarının dışındaki çevreye zarar veremeyeceği üzerinedir. Eylem Planı, UNEP ve Stockholm Bildirgesi'nin küresel adalet üzerinde etkileri olurken, belki de 1972 Stockholm Konferansı'nın küresel adalet için en önemli etkisi, dünyanın çevresi üzerinde iklimi de dahil olmak üzere potansiyel insan etkisinin kapsamı ve derecesi hakkında daha popüler bir farkındalık yaratmasıydı (Brisman A. 2011:1040).

5 Haziran 1972'de İsveç'in Stockholm kentinde yapılan BM İnsan Çevresi Konferansı çevre konusunda küresel ölçekte yapılan ilk değerlendirme olması bakımından önem taşımaktadır. Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 113 ülke konferansa katılmıştır. Çevre kirliliğinin ele alındığı toplantıda ekonomik kalkınmanın çevrenin korunarak sağlanmasına değinilmiştir. Tüm canlıların yaşam kalitesini arttırmak ve çevre kirliliğini azaltmak hedeflenmektedir. Konferans sonunda yayınlanan (Stockholm Deklarasyonu) bildirmede, çevrenin korunması ve geliştirilmesi, tüm insanlığın yararına olduğu gibi ekonomik gelişmenin de temel ögesi olduğuna vurgu yapılarak bu konuda tüm hükümetlere görev verilmekle birlikte, bu görevin dünya ölçeğinde sosyal ve ekonomik kalkınmayla birlikte barış içinde ortaklaşa gerçekleştirilebileceği ifade edilmiştir (Eyyubi, 2004:4).

Stockholm Bildirgesi, bağlayıcılığı olmayan ve daha iyi bir çevre için devletlerin söz vermesini içeren bir bildirgedir (Pallemarts, 1993:614) Birleşmiş Milletler, Stockholm'de gerçekleşen konferans ile ülkelerin bir araya gelip kısa ve uzun dönemde alınabilecek önlemleri ve sorunları ortaya koymaya çalıştığı önemli adımdır (Sönmez, 1995: 194). Günümüzde bu konferansın başladığı tarih olan 5 Haziran günü “Dünya Çevre Günü” olarak kutlanmaktadır. Bu konferansa kadar ilk uygulamalar doğal hayatın korunmasına yönelik olmuştur. Konferans “tek bir dünyamız var” sloganı çerçevesinde oluşturulmuş ve çevrenin korunmasının evrensel bir sorun olduğuna vurgu yapılmıştır. 1983 yılında Birleşmiş Milletler, Stockholm Konferansı'nda alınan kararların ne kadarının gerçekleştirildiğini araştırmak amacı ile Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu oluşturmuştur.

1.2.2. Ortak Geleceğimiz (Brundland) Raporu, 1987

Sürdürülebilir gelişme teriminin ortaya çıkışının temeli, 1980 yılında Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IVICM)'nin Dünya Koruma Stratejisi Raporu (WCS)'dur. Fakat bu kavram 1987 yılında BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayınlanan ve “Ortak Geleceğimiz” adlı rapor ile bugünkü halini almıştır. Bu rapor, aynı zamanda komisyona başkanlık eden kişinin adı ile Brundland Raporu olarak da bilinmektedir. Bu rapor kalkınma ile çevre arasındaki ilişkiye değinmekte ve çevresel sorunları küresel düzeyde değerlendirmektedir. Raporda çevre ile ekonomik sorunların birbiriyle ilişkili olduğuna vurgu yapılarak, insanların ihtiyaçlarının karşılanmasında doğal kaynakların korunması gerektiği ifade edilmektedir (Aksu, 2011:14). Brundtland Raporu, yoksulluk, nüfus ve teknoloji konusunda eşitliği sürdürülebilir kalkınma ilkesi ile bağdaştırmaktadır. Ekonomik büyümenin çevre dostu uygulamalar ile olabileceği ve bu konuda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere önemli bir görev düştüne vurgu yapılmaktadır (www.mfa.gov.tr).

1.2.3. Birleşmiş Milletler Çevre ve Gelişme Konferansı (Rio Konferansı), 1992

1992 yılında Rio de Janerio’da gerçekleşen “Birleşmiş Milletler ve Çevre Konferansı”nda (United Nations Conference On Environment an Development) sürdürülebilir kalkınma konusu küresel olarak ele alınmış ve konferanstan “Çevre ve Kalkınmaya Dair Rio Bildirisi”, “Ormanların Korunması ve Geliştirilmesine ilişkin ilkeler”, “Gündem 21”, “İklim Değişikliği Sözleşmesi” ve “Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi” olmak üzere 5 temel belge çıkmıştır (Eyyübi, 2004:5).

Konferansın bir çıktısı olan Gündem 21 raporu, sosyal ve ekonomik boyutlar özellikle de yoksullukla mücadeleye yöneliktir. Gelişmekte olan ülkelerde, tüketim alışkanlıklarının değişmesi, sağlık teşvik daha sürdürülebilir bir nüfusa ve karar verme sürecinde sürdürülebilir bir çözüme ulaşmak amaçlanmaktadır. Biyolojik çeşitliliğin korunması, kirliliğin kontrolü ve yönetimine değinilmiştir. Sonuç olarak sürdürülebilir kalkınmanın ancak çevrenin korunması ile birlikte düşünüldüğünde gerçekleşebileceği düşünülmelidir (United Nations, 1993:4).

1.2.4. Birleşmiş Milletler Dünya sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Johannesburg), 2002

26 Ağustos ve 4 Eylül 2002 tarihlerinde Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Johannesburg kentinde düzenlenen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'ne (WSSD), Türkiye'nin de katıldığı 191 hükümetten 9101 delege, sürdürülebilirliğin bir öncekinden daha etkili bir şekilde nasıl uygulanacağına karar veren 8227 büyük grup temsilcisi ve 4012 medya temsilcisi katıldı. Konferans, 1992 Rio Zirvesi'nden bu yana hem çevresel kalitenin hem de sürdürülebilirliğin daha da kötüleştiğini doğrulayan göstergeleri tartışmak ve öncelikle Rio'nun sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için neden bu kadar az ilerleme kaydedildiği ile ilgilidir. Genel olarak Rio'nun Gündem 21'in sürdürülebilir gelişmenin uygulanmasına rehberlik eden güvenilir ve kaliteli bir belge olmasına rağmen, pratik uygulamasının on yıl önce Rio'da ihtiyaç duyulan ve üzerinde anlaşılanın çok altında olduğu kabul edildi. (Hens ve Nath, 2003:8).

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde nüfus artışına karşı doğal kaynakların korunması ve yaşam kalitesinin artırılmasını sağlamak amacıyla daha önce yapılan Rio Konferansı'nda alınan kararlar ve karşılaşılan sorunlar ele alınmıştır. Johannesburg'da yoksulluk, sağlık, eğitim, tarım, suya erişim ve çevrenin korunması konusunda ortaya çıkan küresel adaletsizliğin önüne geçmek hedeflenmektedir (United Nations 2002:8).

Konferansta, Gündem 21'in tam olarak uygulanmasına ve Gündem 21'in İleri Uygulanması Programına bağlı kalınmıştır. Sürdürülebilir kalkınmanın (ekonomik kalkınma, sosyal kalkınma ve çevre koruma) üç bileşeninin birbirine bağımlı ve karşılıklı olarak birbirini güçlendirmesi amacıyla entegrasyonu da teşvik edilmektedir. Yoksulluğa karşı üretim şekillerinin değiştirilmesi ve doğal kaynakların korunmasının sürdürülebilir kalkınma için temel bir gereklilik olduğu vurgulanmaktadır. Zirvenin sonuçlarının uygulanmasının başta kadınlar, gençler, çocuklar ve savunmasız gruplar olmak üzere herkese fayda sağlaması, özellikle Kuzey ve Güney Hükümetleri arasındaki ortaklıklar yoluyla tüm ilgili aktörleri içermesi, Monterrey Konsensüsünde yansıtıldığı gibi, bu tür ortaklıklar küreselleşen

bir dünyada sürdürülebilir kalkınmanın sürdürülmesi için anahtar olacağına vurgu yapılmıştır (United Nations 2002:8)

Sürdürülebilir kalkınma için her ülke için ve uluslararası düzeyde iyi yönetim şarttır. Yerel düzeyde sağlam çevresel, sosyal ve ekonomik politikalar, insanların ihtiyaçlarını karşılayan demokratik kurumlar, hukukun üstünlüğü, yolsuzlukla mücadele önlemleri, cinsiyet eşitliği ve yatırım için uygun bir ortam sürdürülebilir kalkınmanın temelini oluşturmaktadır. Küreselleşmenin bir sonucu olarak, gelişmekte olan ülkelerin ulusal çabalarında başarılı veya başarısız olduğunu belirlemede dış faktörler kritik hale gelmiştir. Ülkeler arasındaki uçurum, özellikle finans, teknoloji transferi, borç ve ticaret ve gelişmekte olan ülkelerin küresel karara tam ve etkin katılımı alanlarında, uluslararası işbirliğini destekleyen dinamik ve olanaklı bir uluslararası ekonomik ortama ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Barış, güvenlik, istikrar ve kalkınma hakkı ile kültürel çeşitliliğe, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması ve sürdürülebilir kalkınmanın herkese fayda sağlaması için gereklidir (United Nations 2002:9).

1.2.5. Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı, 2012

Rio+20 Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı, 20-22 Haziran 2012'de 40000 kişinin katılımı ile Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde yapılmıştır. Konferansta daha önce 1992'de Rio de Janeiro'da ve 2002'de Johannesburg'da yapılan toplantılarda da ele alınan sürdürülebilir kalkınmanın, sosyal, ekonomik ve doğal çevresel kaynakların gelecek nesilleri de düşünerek nasıl sürdürülebileceği üzerinde durulmuştur. Konferansa devletlerin en üst düzey temsilcilerinin katılımı sağlanarak konferans sonunda "İstediğimiz Gelecek" başlıklı sonuç bildirgesi kabul edilmiştir.

Rio Konferansı sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak amacıyla acil önlemler almak için yapılmıştır. Bu nedenle, sürdürülebilir kalkınma konusundaki kararlılığa vurgu yapılarak, daha önce yapılan toplantılardan sonra ortaya çıkan zorluklar değerlendirilerek yoksulluğu önlemek ve çevreyi koruma konularına yönelik olmuştur (United Nations,2012:3). Uluslararası düzeyde ilk defa bu kadar çok ülkenin katılımıyla gerçekleşen bir toplantıdır. Bu da hızlı sanayileşme ve gelişme

abalarının doğal kaynaklar ve evre üzerinde yarattığı olumsuz etkinin önemli bir göstergesidir. Yoksulluğın ortadan kaldırılmasının, sürdürülemez olanın değiştirilmesinin ve sürdürülebilir uygulamaların teşvik edilmesinin, ekonomik ve sosyal kalkınmanın doğal kaynak tabanının korunmasının ve yönetilmesinin sürdürülebilir kalkınmanın temel hedefleri ve temel gereklilikler olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca, bu konferansta, eşitlik üzerine kurulu bir anlayışla kalkınma ve doğal kaynakların birlikte ele alındığı sürdürülebilir bir kalkınma ihtiyaı olduğu savunularak ekonomik, sosyal ve insani gelişme desteklenmektedir (United Nations, 2012:1).

Rio Konferansı bildirgesinde insanların sağlıklı bir yaşam hakkına sahip oldukları, devletlerin de diğer devletlerin çevresine zarar vermeme sorumluluğunda ve dünya üzerindeki bütün insanların gereksinimlerini karşılayabilmesi için yoksullukla mücadele içinde olması gerektiği ifade edilmektedir. Bu bildirgeye göre devletler dünya'nın ekosistemini korumak için küresel boyutta işbirliği yapmalı ve dünyayı bir bütün olarak görmelidir. İnsanların geçim kaynaklarının, sağlıklı yaşam koşullarının ve sahip olduğu kültürel değerlerin korunması, ekosistemin korunması ile doğru orantılıdır. İnsanların gelecekte de ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için sürdürülebilir uygulamalara yönelmeleri ve bunun devletler tarafından da teşvik edilmesi önemlidir (United Nations, 2012:8).

1.2.6. 21. BM İklım Değişikliği Taraflar Konferansı (COP21), 2015

21. BM İklım Değişikliği Taraflar Konferansı (COP21), 1995 yılında Berlin'de başlayan yıllık Taraflar Konferansları'ndan biridir. Konferansın amacı 1992 Rio Sözleşmesi'nde alınan ve BM İklım Değişikliği erve Sözleşmesi (UN Framework Convention on Climate Change) sonrası olan süreçte uygulanmasını gözden geçirmektir. 1992 Rio de Janeiro Dünya Zirvesi'nde kabul edilen bu sözleşmede atmosferdeki sera gazını azaltmaya yönelik özellikle insan kaynaklı etkiyi azaltmak için bir erve oluşturulmuştur. COP21'den daha önce olan önemli konferanslara baktığımızda; COP3'de Kyoto Protokolü'nn kabul edildiği, COP11'de Montreal Eylem Planı kabul edildiği, Kopenhag'daki COP15'de Kyoto Protokolü'n

uygulamak için anlaşma sağlanamadığı ve Durban'daki COP17'de Yeşil İklim Fonu'nun kabul edildiği görülmektedir. COP21, iklim konusunda evrensel bir anlaşma oluşturarak küresel sıcaklıklardaki artışı endüstri öncesi seviyelerden 2° C'nin üstünde ısınmasını sınırlandırmayı amaçlaması yönünden diğer konferanslardan farklılık göstermektedir. Bu konferans dünyanın tüm ulusları arasında yasal olarak bağlayıcı özelliktedir. COP21'deki müzakereler, 12 Aralık 2015'te kabul edilen ve 2020'den itibaren iklim değişikliğinin azaltılmasına yönelik önlemleri düzenleyen “Paris Anlaşması”nın kabul edilmesine yol açmış ve COP17 faaliyetlerinin bir parçası olarak ortaya konan Durban platformunun çalışmasını sonuçlandırmıştır (Rhodes, 2016:97). Paris'teki COP 21'de 196 taraf ülke tarafından kabul edilen ve yasal açıdan bağlayıcılığı olan Paris Anlaşması ve 4 Kasım 2016'da yürürlüğe girer. Anlaşmanın hedefi sanayi öncesi seviyelere kıyasla 2'nin çok altında ve tercihen 1,5 santigrat derece ile küresel ısınmayı sınırlamaktır.

Paris Anlaşması'nın bağlayıcı bir anlaşma olması ve bir çok ülkenin iklim değişikliği için birlikte mücadele etmesi açısından önemlidir (United Nations, 2021). Dünyanın sera gazı emisyonlarının en az % 55'ini üreten 55 ülkenin Anlaşmanın yürürlüğe girmesi ve tam anlamıyla bağlayıcı hale gelmesi için onaylaması gerekmektedir. Anlaşmayı onaylayan her ülkenin emisyonları azaltması için bir hedef belirlemesi bir gereklilik olsa da bunun için zorunlu bir miktar yoktur (Rhodes, 2016:97). Bu bağlayıcılık her ülkenin taahhüt ettiği belirlenmiş katkılar kadar olmaktadır. Her ülke Paris Anlaşması'nın hedeflerine ulaşmak için Sera Gazı emisyonlarını azaltmak için yapacakları eylemleri sunmaktadır. Ekonomik ve sosyal dönüşümü gerektiren bu anlaşmada belirlenmiş katkılar 5 yıllık eylem planları ile sunulmaktadır (United Nations, 2021). Ayrıca anlaşma ülkeleri “uzun vadeli düşük sera gazı salınımı geliştirme stratejileri” geliştirmeye teşvik etmektedir. Belirlenmiş katkılar aksine bu uzun vadeli düşük sera gazı emisyonu geliştirme stratejileri zorunlu değildir. Ancak “belirlenmiş katkılar”, uzun vadeli planlama ve kalkınma öncelikleri bağlamında geleceğe yönelik kalkınma için bir vizyon ve yön sağlamaktadır (United Nations, 2021).

COP21'de kritik sıcaklık sınırının sanayi öncesi seviyelerin 1.5 ° C veya 2 ° C üzerinde ayarlanıp ayarlanmaması ve gelişmiş ülkeler tarafından deniz seviyesinin yükselmesine karşı potansiyel olarak savunmasız gelişmekte olan ülkelere verilecek olan finansman desteği üzerine odaklanılmıştır (Rhodes, 2016:99). Olumsuz etkilere uyum sağlamak ve değişen iklimin etkilerini azaltmak için önemli finansal kaynaklara ihtiyaç vardır. Bu nedenle Paris Anlaşması, gelişmiş ülkelerin gelişmemiş ülkelere finansal, teknik ve kapasite geliştirme desteği için mali yardım sağlamasını teşvik etmektedir. Çünkü sera gazı salınımlarını önemli düzeyde azaltmak için büyük ölçekli yatırımlar gerekmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin de iklim değişikliğinin getirdiği zorlukların birçoğuyla başa çıkmak için yeterli kapasiteye sahip olmadığı düşünülmektedir. Bu nedenle Paris Anlaşması gelişmekte olan ülkeler için iklimle ilgili kapasite geliştirmeye büyük önem vermekte ve tüm gelişmiş ülkelerden bunun için destek olmalarını istemektedir (United Nations, 2021).

Paris Anlaşması ile ülkeler gelişmiş bir “şeffaflık çerçevesi” oluşturdular. Bu kapsamda, 2024 yılından itibaren ülkelerin iklim değişikliğinin azaltılması için ortaya koydukları çalışmaları şeffaf bir şekilde raporlamaları istenmektedir. Bu raporlar uluslararası prosedürler uygulanarak incelenecektir. Şeffaflık çerçevesi aracılığıyla toplanan bilgiler, uzun vadeli iklim hedeflerine yönelik kolektif ilerlemeyi değerlendirecek olan “Küresel Durum Değerlendirmesi” nin yapılmasını sağlayacaktır. Bu da ülkelerin bir sonraki turda daha iddialı planlar belirlemelerine yönelik tavsiyeleri ortaya çıkaracaktır (United Nations, 2021).

Paris anlaşmasının hedeflerine ulaşmak kısa sürede mümkün gözükmesine de giderek daha fazla ülke, bölge, şehir ve şirket nötr karbon hedefleri oluşturmaktadır. Sıfır karbon çözümleri özellikle enerji ve taşımacılık sektörlerinde yeni ürün ve yeni iş fırsatları da yaratmaktadır. Günümüzde yeni teknolojileri geliştirmek önemli olduğu kadar, bu teknolojilerin hem çevresel hem de rekabet açısından da sürdürülebilir olması gerekmektedir. Destinasyonlar için düşünüldüğünde de bu teknolojilerden yararlanmak uzun vadeli rekabet açısından elzem olmuştur. Ayrıca turizm gibi doğal kaynakların bozulmadan uzun süreli kullanımının önemli olduğu

bir sektörde Paris Anlaşması'nın hedefleri, uygulamaları ve sonuçları iyi değerlendirilmelidir. Bu hem ülkelerin hem destinasyonların hem de işletmelerin geleceğini şekillendireceği gibi insanlar için daha iyi bir hayatın formülünü oluşturmak için de önemli bir adımdır. İlk kez iklim değişikliğiyle mücadele etmek ve etkilerine uyum sağlamak için tüm ulusları bir araya getirmesi de bu kongre ve anlaşmanın önemli boyutudur. Bu anlaşmadaki hedeflere ulaşmak için finansal kaynaklar kadar, teknolojik destek de elbette önemlidir.

Daha önceki iklim değişikliği zirvelerinin aksine Paris'te bu konuda somut adımlar atılması çok önemli olduğu kadar yetersizdir de kalmaktadır. Çünkü dünyanın en fazla karbon salınımına sebep olan ülkeleri ABD, Çin, Hindistan ve Avrupa ülkeleri öncelik olarak çevre ve değişen iklimin sebeplerini ortadan kaldırmaktan ziyade ekonomilerinin bu süreçte nasıl zarar görmeyeceğine yoğunlaşmaktadırlar. Aslında bu durum destinasyonlardaki temel sorunun küresel boyuttaki yansıması olarak da görülebilir. Çünkü turizm açısından gelişmenin çok daha fazla turist gelmesi olarak algılanması bölgelerin uzun vadede zarar görmesi ile sonuçlanacaktır.

1.2.7. Paris Anlaşması Sonrası BM İklim Değişikliği Taraflar Konferansları (2016-2021)

Paris Anlaşması 22 Nisan 2016 'da New York' taki BM Genel Merkezi' nde imzaya açılması ve 4 Kasım 2016'da da yürürlüğe girmesi sonrası 2017'nin başlarında toplam 125 Taraf tarafından onaylanmıştır. Bu süreçte Taraflar Konferansı, COP 22 ile ilk kez Marakeş'te (Kasım 2016'da) toplanmış ve ilk iki kararı kabul edilmiştir (United Nationals, 2021). Ancak COP22 iklim değişikliği toplantısına, temel amacı daha fazla fosil yakıt çıkarmak olan şirketlerin dahil olması ve bu şirketlerin yine Dünya Kömür Birliği gibi gruplar tarafından gözlemci statüsünde temsil edilmesi eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Fosil yakıt lobisinin özellikle petrol şirketlerinin karını arttırmaktan daha büyük hedefi olamayacağı ve bir çıkar söz konusu olacağı düşünülmektedir. Ancak bu lobinin etkisinden kurtulmak gerektiği düşünülse de bu lobinin dışında birçok kesimin de alınacak

kararlarda bir çıkarının olmayacağını kimse garanti edememektedir. Dolayısı ile temel sorun “çıkar çatışması”nın tam olarak belirlenememesidir (Slezak,2016).

2017 yılında taraflar konferanslarının devamı olan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı (COP23) çevre sorunlarını tartışmak üzere siyasi liderler, devlet dışı aktörler ve aktivistlerin bir araya gelmesiyle Bonn'daki BM Kampüsü'nde (Almanya) gerçekleştirildi (UNITED NATIONS,2018). COP23 öncelikle Paris Anlaşması'nın teknik detaylarına odaklansa da dönemin ABD başkanı Donald Trump'ın ABD'nin anlaşmadan çekileceğini açıklamasının ardından gerçekleşen ilk taraflar konferansı olması nedeni ile önem taşımaktadır. Ancak bu olumsuz bir durum gibi gözükse de dünyanın geri kalanı hatta ABD'deki birçok eyaletin Paris Anlaşması'na uyma sözü vermesi Bonn'daki bu toplantının bir başarısıdır (Carrington, 2017).

COP 24, iklim politikasına yönelik eylemlerin müzakere edildiği bu küresel konferans 3-14 Aralık 2018 tarihlerinde Katowice, Polonya'da gerçekleştirilmiştir (United Nations, 2018). Bu konferansta, Kyoto Protokolü (CMP14) için tarafların 14. toplantısı ve Paris Anlaşması taraflarının ilk toplantısının üçüncü oturumu (CMA1-3) gerçekleşmiştir. Konferansın amacı Paris anlaşmasının tam olarak uygulanmasıdır (United Nations, 2018). Uygulama paketi ile iklim koruma çabalarını yoğunlaştırma açısından her ülkenin izlemeye karar vereceği yolun belirlenerek Paris Anlaşması'na gerçekçi bir şekil verilmesi amaçlanmıştır. Uygulama paketinin yanı sıra iklim koruması için bir mali çerçeve oluşturulan ilk etkinliktir. Gelişmiş ülkelerin 2020 yılına kadar yıllık 100 milyar ABD doları seferber etme taahhüdünü yerine getirmedeki durumunu değerlendirecek olan 3. İklim Finansmanı Bakanlar Diyalogu planlanmıştır (United Nations, 2018). Birçok ülke düşük karbon endüstrisinin yaratılmasını desteklemek için fon sağlayacağını taahhüt etse de gaz ve petrol üreticisi olan Suudi Arabistan, ABD, Rusya ve Kuveyt anlaşma müzakerelerinde doğrudan finans sağlamaya karşı çıkmıştır (McGrath, 2018).

COP 25 BM İklim Değişikliği Konferansı önce Brezilya sonra da Şili'nin ev sahipliğinden çekilmesi nedeniyle Şili Hükümeti'nin başkanlığında 2019 yılında İspanya'nın Madrid şehrinde yapılmıştır. Konferans, Paris İklim Değişikliği Anlaşması'nın tam olarak faaliyete geçirilmesiyle ilgili birçok meseleyi tamamlamak

ve BM iklim değişikliği sürecinde atılacak bir sonraki önemli adımları belirlemeyi amaçlamaktadır. Finans, iklim eyleminin şeffaflığı, ormanlar ve tarım, teknoloji, kapasite geliştirme, kayıp ve hasar, yerli halklar, şehirler, okyanuslar ve cinsiyet gibi alanlarda önemli iklim eylemi çalışmalarında ilerleme kat edilmiştir (unfccc.int).

COP 26 ve COP 27, 2020 ve 2021 yıllarında yapılması planlansa da COVID-19 salgını nedeniyle 2022 yılına ertelendiği için yapılamamıştır.

1.3. Sürdürülebilirliğin Boyutları

Paehlke (1999) sürdürülebilirliğin üç farklı kullanımını tanımlar. İlk kullanım, ekonomik üretime yönelik kaynakların kullanılabilirliği ve sürekliliği konusundaki endişeleri yansıtan 'kaynak sürdürülebilirliği'dir. Her ne kadar bu tür düşünceler koruma, tarım ve sanayi içinde iyi kurulmuş olsa da, dünya nüfus artışı ışığında doğal kaynakların tüketimi üzerine olan endişeler terimin modern kullanımını 1970'lerdeki “büyüme limitleri” tartışmasına kadar gittiğini göstermektedir.

İkinci kullanım, küresel bir ekosistemin temel bileşenleri olan doğal çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesine odaklanan 'çevresel' veya 'ekolojik sürdürülebilirlik'tir Paehlke (1999) bu görüşü, ekolojinin 1960'larda “yeni” bilim olarak popülerleştirilmesine bağlamaktadır (Paehlke,1999:243-263). Redclift (1993), sürdürülebilirliğin sadece ekoloji bağlamında bilimsel anlam elde ettiğini vurgulamakta ve burada flora ve fauna topluluklarındaki ardışık değişiklikler arasındaki dinamik dengeyi ifade etmektedir. Diğer bağlamlarda kullanımı ya ekolojik dengeye bir referans noktası olarak ya da çevre ve kaynak yönetimi için bir metafor ya da modeldir.

Üçüncü kullanım, üç unsuru içeren ve entegre etmeye çalışan geniş bir sürdürülebilirlik kavramıdır: “ekonomik sürdürülebilirlik”, “çevresel sürdürülebilirlik” ve “sosyal sürdürülebilirlik”. Genel olarak, sürdürülebilirlik her üç unsur arasında dinamik bir denge durumuna ulaşılmasına bağlıdır (Vernon, 2002:4). Bu üç boyutun uzlaşması, sürdürülebilir kalkınmanın nihai hedefidir. Ancak sürdürülebilirlik aynı zamanda bir eylem çağrısı ve dolayısıyla politik bir süreçtir. Dolayısıyla sürdürülebilirlik, mevcut ekonomik ve sosyal, aynı zamanda mevcut

sistemler tarafından yaratılan çevre sorunlarını çözenin bir yoludur (Robinson, 2012:12).

Çalışmamızda sürdürülebilirlik “çevresel sürdürülebilirlik”, “ekonomik sürdürülebilirlik” ve sosyal sürdürülebilirlik” boyutları ile ele alınmaktadır. Sürdürülebilirliğin sağlanması için her 3 boyuta da ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Turizm bir bölgeye konaklama, yeme-içme tesisleri gibi işletmelerin kurulmasını teşvik etmektedir. Bu işletmelerin varlığı bölgeye gelmek isteyen turistleri çekmektedir. Doğrudan ekonomik katkıların yanında dolaylı olarak da diğer işletmelerin ve yerel halkın gelir kazanması için olanak sağlamaktadır. Ayrıca sosyo kültürel değerler için bu bölgeye gelen turistler için yerel halkın kendi kültürüne ve değerlerine sahip çıkmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında turizmin hem ekonomik hem de sosyo kültürel katkıları inkar edilemez. Ancak turizmin olumlu etkileri olduğu gibi kimi zaman olumsuz etkileri de olabilmektedir. Özellikle bu olumsuz etkilerin fiziksel çevredeki bozulma ve tahribatlar şeklinde olması sürdürülebilirliğin çevresel yönü ile de ele alınması gerektiğini göstermektedir. Lenzen vd. (2018) yaptığı araştırmaya göre turizmin dünyadaki karbondioksit emisyon miktarına % 8 oranında etkide bulunduğu ifade edilmektedir. Ayrıca turizmin sermayesinde “doğa”nın önemli bir yeri olduğu unutulmamalıdır. Eğer bu değerlerin turizm nedeni ile kaybedilmesi söz konusu olursa hem yerel halk bundan dolayı hoşnutsuz olacak hem de destinasyon rekabeti açısından uzun vadede bir kan kaybı yaşanma olasılığı artacaktır. Bu nedenle çalışmamızda sürdürülebilirlik açısından çevresel sürdürülebilirlik kavramı çalışmanın modeli için de çok önemli bir yere sahiptir.

1.3.1. Ekonomik Sürdürülebilirlik

Dünya sürekli değişmektedir ve değişim hayatın bir gerçeğidir. Bazen zaman içinde yavaş yavaş değişimler olduğu gibi bazen çok hızlı bir şekilde gelebilmektedir. Günümüzde gerçekleşen değişim en az sanayi devrimindeki kadar önemli olabilir. Bu nedenle insanlar bu duruma ayak uydurabilmek için “Gelecek için fırsatları azaltmadan bugünün ihtiyaçlarını nasıl karşılayabiliriz?” sorusunu sormaktadır. Bu aynı zamanda ekonomik sürdürülebilirliğin de temel sorusudur:

Gelecek için ekonomik fırsatları azaltmadan bugünün ekonomik ihtiyaçlarını nasıl karşılayabiliriz? Aslında ekonomik sürdürülebilirliğin ne olduğundan önce sürdürülemez ekonominin ne olduğunu tanımlamak ile başlamak daha doğru olacaktır. İnsanlarının temel ekonomik ihtiyaçlarını karşılayamayan bir ekonomi, doğası gereği istikrarsızdır. Böyle bir ekonomi sürdürülebilir değildir. Özellikle enerji kaynakları konusunda yenilenemez enerji kaynaklarına yani fosil enerjiye dayanan bir ekonomi sürdürülebilir değildir. Çünkü bu kaynaklarla ekonomik değeri olan şeyleri üretme yeteneği azalacak ve hatta eninde sonunda kaybolacaktır. Dolayısıyla günümüzde herkesin temel ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak, gelecek nesilleri temel ekonomik ihtiyaçlarını karşılama fırsatlarından da mahrum bırakmamak ekonomik sürdürülebilirliğin temelini oluşturur (Ikerd, 2012:2-3). Bu nedenle, ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleri, gelişmiş veya gelişmekte olan, pazar odaklı veya merkezi olarak planlanan tüm ülkelerde sürdürülebilirlik açısından tanımlanmalıdır. Yorumlar değişecektir, ancak bazı genel özellikleri paylaşmalıdır ve sürdürülebilir kalkınmanın temel kavramı ve bu hedefe ulaşmak için geniş bir stratejik çerçeve üzerinde bir fikir birliğine varmalıdır. Kalkınma, ekonominin ve toplumun aşamalı bir dönüşümünü içerir. Ancak, kalkınma politikaları kaynaklara erişimdeki, maliyet ve faydaların dağıtımındaki değişikliklere dikkat etmedikçe fiziksel sürdürülebilirlik sağlanamaz (WCED, 1987: 43). Bir toplumda ekonominin gelişmesiyle birlikte nüfus artışı da olabilir. Nüfus artışı, sınırsız olan ihtiyaçların artmasına neden olacak, buna karşın kısıtlı olan kaynaklar nedeniyle tüm ihtiyaçlar karşılanamayacaktır. Bu nedenle mal ve hizmet sunumunda daha az materyal kullanılması, üretim süreçleri sonunda atıkların tüketiciler veya üreticiler tarafından geri dönüştürülmesi gibi uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır (Vivien, 2008: 4- 5). Gelecek nesillere mevcut kaynakların bırakılabilmesi için yenilenemeyen kaynaklar yerine hem enerji hem de üretilen ürünler için yenilenebilen kaynaklar kullanılmalıdır.

İnsani ihtiyaçların ve isteklerin karşılanması kalkınmanın ana hedefidir. Gelişmekte olan ülkelerde gıda, giyecek, barınak, iş gibi çok sayıda insanın temel ihtiyaçları karşılanmamaktadır ve temel ihtiyaçlarının ötesinde bu insanlar daha iyi bir yaşam kalitesi için meşru isteklere sahiptir. Bu ihtiyaçların karşılanması büyüme potansiyeli ile ilgilidir. Ancak büyüme tek başına yeterli değildir. Yoksulluk ve

eşitsizlik olduğu sürece hem ekolojik hem de diğer krizler her zaman ortaya çıkabilir. Ekonomik sürdürülebilirlik ekonomik kalkınmanın da temelini oluşturmaktadır. Ekonomik kalkınma için herkesin temel ihtiyaçlarını karşılamak ve daha iyi bir yaşam şartları sunmak için fırsat eşitliğinin yaratılması çok önemlidir. Güçlü bir üretkenlik ile yaygın bir yoksulluk çevreyi tehlikeye atabilir. Bu nedenle sürdürülebilir kalkınma, toplumların hem üretken potansiyelini artırmalı hem de herkes için eşit fırsatlar sağlayarak insan ihtiyaçlarını karşılamalıdır (WCED, 1987: 44).

Ekonomik büyüme, çevresel kaynaklar üzerinde daha fazla baskı oluşturduğu için daima çevresel zarar riski getirir. Ancak sürdürülebilir kalkınma kavramının yönlendirdiği politika yapıcılar, büyümekte olan ekonomilerin ekolojik köklerine sıkı sıkıya bağlı kaldıklarından ve bu köklerin uzun vadede büyümeyi destekleyebilmeleri için korunduklarından ve beslendiklerinden emin olmak için mutlaka çalışacaktır. Bu nedenle, çevresel koruma, belirtilerden ziyade çevresel sorunların kaynaklarına odaklandığı gibi, sürdürülebilir kalkınma kavramının doğasında vardır. Ekonomik ve sosyal sistemler ve ekolojik koşullar ülkeler arasında büyük farklılıklar gösterdiğinden, sürdürülebilirliğin tek bir planı bulunmayacaktır. Her ulus kendi somut politika sonuçlarını hesaplamak zorunda kalacaktır. Ancak bu farklılıklara bakılmaksızın, sürdürülebilir kalkınma küresel bir hedef olarak görülmelidir. (WCED, 1987: 40). Bu nedenle 1995 yılında Kanarya Adalarında, Lanzarote’de gerçekleşen Dünya Sürdürülebilir Turizm Konferansında sürdürülebilir turizmin ilkeleri belirlenmiş ve bu ilkelerin turizm sektörü içerisinde yer alan tüm aktörler tarafından benimsenmesi istenmiştir. Konferansta, uzun dönemde ekolojik devamlılığı sağlayacak, bölgesel ve yerel ekonomiye katkı sunacak ve yerleşim alanlarında etnik kültürün devamlılığını koruyacak turizm gelişiminin sağlanması kararı alınmıştır (UNEP&WTO, 2005).

Ekonomik sürdürülebilirlik bir destinasyonun rekabet edebilmesi açısından temel boyutlardan biridir. Turizm özellikle kırsal ve iş olanaklarının kısıtlı olduğu bir bölgeye ekonomik girdi sağlama ve istihdam yaratma açısından önemli bir çözüm olarak görülmektedir. Ancak turizm ekonomik bir faaliyet olanağı sağlasa da ekonomik sürdürülebilirlik başka unsurlara da bağlıdır. Özellikle ülke genelinde

diğer sektörlerde de üretimin durmaması ve genel olarak ürün ve hizmetlere ulaşımın kolay olması turizmi olumlu bir şekilde etkileyecektir. Elbette ihtiyaç duyulan ürünlerin yenilenebilir kaynaklar kullanılarak üretilmesi, atık yönetiminin iyi yapılması, geri dönüşüme önem verilmesi gerekir. En önemlisi ise fosil enerji kaynakları yerine yenilenebilir enerji kaynaklarının her alanda kullanımının sağlanması hem ülkesel kalkınmanın hem de bir turizm destinasyonun uzun vadeli rekabet gücü oluşturmada olmazsa olmaz bir ihtiyaç haline gelmiştir. Eğer bu sağlanırsa gelecek için fırsatları azaltmadan bugünün ihtiyaçlarını nasıl karşılayabileceğimizin cevabını da bulma ihtimalimiz artacaktır.

1.3.2. Çevresel Sürdürülebilirlik

Doğa, sınırlı miktarda gıda, hammadde, toprak veya suyu temizleme yeteneğini yaratabilir ve garanti edebilir (Bodemann, vd.,2018). Günümüzde sahip olduğumuz kaynaklardan yararlanma isteği, bu kaynaklara gelecekte de ihtiyacımız olacağı ayrıca bu kaynakları gelecek nesillerin de kullanma hakkı olduğu gerçeği nedeniyle doğanın bu sınırlı kaynaklarını nasıl tamamen tüketmeden değerlendirebileceğimizi şu an en büyük problemlerimizden biridir. Bu problemi çözebilmek için ihtiyacımız olan şey çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır. Morelli, (2011:6) çevresel sürdürülebilirliği, ekosistemlerin kendilerini yeniden yaratma özelliklerine dikkat edilerek, biyoçeşitliliği azaltmadan ve ekosistemlerin dayanıklılık, esneklik ve ilişkili olma ilkelerini göz önünde bulundurarak insanların ihtiyaçlarını karşılayan eylemler olarak tanımlamaktadır. Burada çevresel sürdürülebilirlik ile ifade ettiğimiz kavram aynı zamanda ekolojik sürdürülebilirliktir. Çünkü ekolojik sürdürülebilirlik, fiziksel çevrenin değerini ve niteliğini korumak, insanı da genel ekosistemin bir parçası olarak görmek anlamına gelmektedir (Sutton, 2004: 11; Goodland, 1995: 3). Kısacası çevresel sürdürülebilirlik, mevcut ve gelecek nesillerin ihtiyaç duyduğu kaynakları sağlarken mevcut ekosistemlerin sağlığından ödün vermemeye özen göstermektir.

İnsan dahil doğadaki tüm varlıkların barınma, korunma ve beslenme gibi ihtiyaçlarını karşıladıkları ortam çevre ve çevresel kaynaklardır. Bu yüzden bu ihtiyaçlar ve kaynaklar arasındaki denge korunmalı ve yenilenebilir kaynakların

bulunması, geri dönüşebilen ürünlerin üretilmesi ile çevresel sürdürülebilirlik sağlanmaya çalışılmalıdır (Sharpley,2000:7). Ekonomik kaygılardan ziyade bazı kaynakların ikamesinin olmadığı bilmelidir. Örneğin temiz hava ve su kaynakları bütün canlı sistemler ile ilgilidir (Tutulmaz, 2012: 610). Turizmin de olumsuz çevresel etkilerini önleme veya en aza indirme çok önemlidir. Taşıma kapasitelerinin hesaplanması çevresel etki ve sürdürülebilirliği değerlendirmede önemli bir yöntemdir (Mowfarth ve Munt, 1998:106). Eğer taşıma kapasitesi aşılsa turizmin olumsuz etkilerini görmek kaçınılmaz olacaktır.

Ekolojik veya doğal çevre, birçok destinasyon için önemli bir cazibe unsurudur. Genellikle, eşsiz bir doğal çevrenin deneyimi, bir destinasyonun turizm ürününün çekirdeğini temsil eder. Destinasyon sakinleri, doğal ortamlarının korunması ve sürdürülebilmesinde en fazla tehlikeye maruz kalanlardır. Ancak sürdürülebilirliğin sadece turizm gelişiminin ekolojik zararını en aza indirmek için değil, aynı zamanda (belki de daha da önemlisi) koruma ve korumayı teşvik eden bir ekonomik teşvik sağlaması açısından da önemli bir rolü vardır. Bazı ortamlar, diğerlerine göre çok daha eşsiz, kırılgan ve yenilenemez olabilir. Dolayısıyla turizmin olumsuz ve olumlu çevresel etkilerini yönetmek için evrensel bir formül bulunmamaktadır. Benzersiz çözümler için benzersiz çözümler gereklidir. Bu, her bir hedefin kendi ekolojik kısıtlamalarına göre ayarlanmış sürdürülebilir turizm gelişimi için kendi stratejisini geliştirmesi gerektiği anlamına gelir. Bu nedenle turizm sektörünün çevreyi, ekolojiyi koruyan, çevreye dost turistik ürünler ve faaliyetler geliştirilmesi, çevreye zarar veren uygulamalardan vazgeçip ekolojik veya çevresel sürdürülebilirliğe destek olabilmesi gerekmektedir (Ritchie ve Crouch, 2003:44).

Turizmin çevre ile özel bir ilişkisi vardır. Dünya Turizm Örgütü, doğal ve kültürel mirasın korunması da dahil olmak üzere çevresel sürdürülebilirliğin turizm politikaları ve stratejilerinde odak noktası olması için birbiri ile ilişkili üç ana neden ortaya koymaktadır. Bunlar (UNWTO,2013:109) ;

- Birincisi, bir ülkenin turizm sektörü ile doğal ve kültürel varlıkları ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlıdır. Güzel manzaralar, zengin biyolojik çeşitlilik, benzersiz miras alanları ve canlı yerli kültürler turistleri bir ülkeyi gezmeleri için çeken ana nedenlerdir. Bu varlıkların korunması turizm açısından büyük önem taşımaktadır.

Aynı zamanda turizm sektörü, yarattığı farkındalık ve gelirle faaliyetlerinin kendilerine zarar vermemesini sağlamalı, daha çok sürdürmelerine yardımcı olmalıdır.

- İkinci olarak, tatlı su ve enerji gibi yenilenemeyen kaynakların tükenmesi, atık ve kirlilik hem küresel hem de yerel çevreyi ve insan refahını etkileyen başlıca sorunlardır. Bu kaynakların kullanılma şekli ve oranları ile ilgili ortaya çıkan kirlilik, turistik destinasyonların sürdürülebilirliğini ve rekabet edebilirliğini etkiler. Turizm, sektörünün sürdürülebilir kalkınmaya yaptığı katkıyı artırmak için kendi tüketim ve israf düzeylerini düşürmesi ve aynı zamanda kaynakların daha kıt olduğu bir dünyaya uyum sağlaması gerekmektedir.

- Üçüncüsü ise sera gazı emisyonlarının neden olduğu iklim değişikliği, çevreye, topluma ve ekonomik kalkınmaya yönelik önde gelen bir tehdit olarak kabul edilmektedir. Pek çok gelişmekte olan ülke için sonuçlar özellikle ciddidir. Bir yandan emisyonlara olan katkısını azaltmak ve diğer yandan iklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlamak açısından turizm açısından çıkarımlar, sektörün gelecekteki planlamasında, geliştirilmesinde ve yönetiminde tam olarak tanınmalı ve ele alınmalıdır.

Günümüzde çevresel sürdürülebilirliğin ne kadar önemli olduğu Covid 19 pandemisi ile bir kere de daha ortaya çıkmıştır. Popovski (2020) çevresel sürdürülebilirlik ile Covid 19 arasındaki ilişkiyi değerlendirdiği çalışmasında insanın doğa ile ilişkisinin iki yönlü olduğunu ifade etmektedir. Bir yandan, pandemi gibi afetlerde çok önemli olan fiziksel ve zihinsel sağlığımızı iyileştirmek ve aktif kalmak için doğaya ihtiyacımız vardır. Diğer yandan, doğa ile olan etkileşim nedeniyle insanlar ekosistemleri değiştirmiş, vahşi yaşamın içine girmesi ile Covid-19 gibi zoonotik hastalıkların ortaya çıkmasına kademeli olarak katkıda bulunmuştur. Tarım ve insan yerleşimlerinin artması ile doğadaki farklı habitatlardan türlerin bir araya sıkışması ve karıştırılması sonucu virüslerin bir hayvandan diğerine hatta insana geçmesi için mükemmel bir ortam oluşmuştur (Popovski, 2020). Günümüzde birçok insanın ekonomik, fiziksel ve psikolojik olarak olumsuz etkilendiği hatta hayatını kaybettiği Covid 19 bunun en güzel kanıtıdır.

Sürdürülebilirliğin çevresel veya diğer bir ifade ile ekolojik boyutu çalışmamızda destinasyon rekabeti açısından temel gereklilik olarak ele alınmaktadır. İlgili yazında doğanın sınırlı kaynakları olduğu sadece gelecek nesiller için değil kendi geleceğimiz için de ne kadar önemli olduğunu görmekteyiz. İnsanın da ekosistemin bir parçası olduğu ve doğayı korumadığımızda aslında kendimize zarar verdiğimiz gerçeği Covid 19 gibi bir pandemi ile 2020 yılı bize net olarak göstermiştir. Turizmin çevreye olan olumsuz etkilerini azaltmak için taşıma kapasitesini hesaplamak ve ziyaretçi sayısına sınırlamalar getirmek gibi önlemler alınabilir ancak sürdürülebilirlik felsefesini hayatımızın bir parçası haline getirmediğimiz sürece sadece sektörel önlemler ile bir yere varamayız. Enerji kullanımından temiz su kaynaklarını korumaya, vahşi yaşamın korunmasından iklim değişikliği için somut adımlar atmaya kadar hem bireysel hem de ülkeler bazında küresel bir mücadeleye ihtiyacımız olduğu açıktır. Destinasyon rekabeti modelimiz için çevresel sürdürülebilirliğin ne kadar önemli olduğunu çalışmamızda araştırıyoruz ancak hem bu çalışmada hem de daha sonraki çalışmalarda herşeyden önce yaşayabileceğimiz bir dünya olmadığı sürece destinasyonların da rekabetin de bir öneminin olmayacağı gerçeği göz ardı edilmemelidir.

1.3.3. Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik

1987 Brundtland raporu, "algılanan ihtiyaçların sosyal ve kültürel olarak belirlendiğine ve sürdürülebilir kalkınmanın, mümkün olan ve herkesin makul bir şekilde arzu edebileceği ekolojik sınırlar dahilindeki tüketim standartlarını teşvik eden değerlerin desteklenmesini gerektirdiğine" vurgu yapmaktadır (WCED, 1987:44). Ancak çevresel olarak sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak için kaynak ve varlıkların tüketimi konusunda insanların tutum ve davranışlarının değişmesi gerekmektedir. Bu değerler çevresel sürdürülebilirliğin peşinden koşmanın ön koşuludur. İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak Dünya için tek endişe kaynağı değildir. Aynı zamanda, toplumumuzun daha eşit koşullarda yaşamasına olanak yaratmalı ve insanlara daha iyi bir yaşam kalitesi sunabilmeliyiz. Ancak çevresel ve sosyal yönler birbiriyle bağlantılıdır. Dünyanın koşulları kötüleşir ve insan

faaliyetlerinin kullanabileceği doğal kaynaklar azalırsa, o zaman sosyal eşitsizlik, çatışmalar ve dolayısıyla sosyal ayrışma, istikrarsızlık ve anlaşmazlık daha da kötüleşebilir. Sosyal sürdürülebilirlik böylece çevresel sürdürülebilirlikle iç içe geçmiştir (Chiu, 2004:67).

Sürdürülebilirlik geniş bir kavramdır ve bu kavrama göre esas olan sürdürülebilirliğin hem ekonomik hem sosyo kültürel hem de çevresel boyutun hepsiyle ilgili olmasıdır ve bir boyutta başarı elde etmek için diğeri feda edilemez ve edilmemelidir (Kent, 2015:6). Bir destinasyondaki yaşam kalitesi sadece ekonomik refahtan daha fazlasına bağlıdır. Sosyal ve kültürel sistemlerin ve kurumların sağlığı ve canlılığı, halkın mutluluk arayışlarında anlamlı bulduğu bir ortam yaratmaya yardımcı olur. Yaşam kalitesi beklentileri için ekonomik değerlendirmeler yapmaya hazır olabilirler. Turistler seyahat ettiğinde, destinasyonun sosyokültürel dokusunu görme, tecrübe etme ve öğrenme isteği kimi zaman ev sahibi toplum ve kültürü üzerinde etkiler yaratabilir. Bu etkiler geçici veya kalıcı, olumlu ya da olumsuz, küçük ya da önemli olabilir ve ev sahibi ile konuk kültürler arasındaki kültürel mesafe dikkate değer olduğunda genellikle daha büyüktür. Destinasyonun yerleşimcileri kendi kültürel deneyimlerini ziyaretçinin eylemleri, değerleri ve tutumları ile uzlaştırmanın ikilemiyle karşı karşıya kalırlar. Sürdürülebilir olmak için, hedefe yönelik bir turizm geliştirme stratejisi, bu sosyo-kültürel etkilere hitap etmelidir (Ritchie ve Crouch, 2003:47).

Turistik bir destinasyon için nasıl sürdürülebilirliğin ekolojik ve ekonomik boyutları önemliyse sosyo kültürel boyutu da o derece önemlidir. Özellikle o yörede doğmuş büyümüş ve oranın kültürünü benimsemiş olan insanların bazı değerlerin kaybolmasına veya bozulmasından dolayı rahatsızlık duyması normal karşılanmalıdır. Turizm ekonomik anlamda bir yöreye olumlu katkılar sağlasa da kimi zaman insanların hayata bakış açısı yetiştiği kültür turizme karşı olumsuz tutumları da geliştirebilir. Eğer turizm ekonomik katkı sağlıyorsa bunun sürdürülebilirliği için de öncelikle ekolojik çevrenin ve sosyo-kültürel değerlerin korunması öncelikli hedef olmalıdır.

1.4. Sürdürülebilir Turizm

Sürdürülebilir turizm kavramı, ilkeleri, amaçları, araçları ve sürdürülebilir turizme olan eleştiriler aşağıda yer almaktadır.

1.4.1.Sürdürülebilir Turizm Kavramı

Kitle turizmi gelişimi, çoğunlukla 1960'lardan sonra dünyanın farklı bölgelerinde görülen kıyı bölgelerinde olumsuz etkilere sebep olurken, bölge sakinleri ve ziyaretçiler arasında ortaya çıkan sosyal çatışmalar nedeniyle farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. 1970'lerde Doxey (1975), bu sorunu çözmek için yerel halkın turizmin gelişmesine olumsuz tepkisini ölçen bir rahatsızlık endeksi olan Irridex'i önermiştir. Daha sonra Butler (1980) tarafından önerilen Turizm Alanı Yaşam Döngüsü'nü kavramsallaştırması gibi çalışmalar ve yaklaşımlar görülmüştür. Sürdürülebilirlik fikrinin ortaya çıkması ve küresel olarak kabul görmesi ile “Ortak Geleceğimiz” (Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, 1987) belgesinin yayımlanmasının ardından, bu kavram turizm çalışmalarında da uygulanmış ve korumanın önemi vurgulanmıştır (Romao, 2018:42). Sürdürülebilir turizm ve kitle turizmi 1990'lara kadar iki zıt kutup olarak görülmüş, kitle turizminin kötü, küçük ölçekli turizmin iyi olduğu görüşü hakimdir. Ancak 1990'lardan sonra bu durum geçerliliğini yitirmiş, eğer küçük ölçekli turizm düzgün yönetilmezse gelişerek kitle turizmine dönüşeceği görüşü hakim olmuştur. Bu da kitle turizminin artık kötü bir şey olarak görülmediği, daha ziyade daha sürdürülebilir turizm biçimlerine dönüşebilecek bir harekete dönüşmesine yol açmıştır. Sürdürülebilir turizmin, ölçeğe bakılmaksızın tüm turizm şekillerinde başarmak istenilen bir hedef olması gerektiği konusunda bir yaklaşım olmuştur (Clarke, 1997: 229).

1992 yılında Birleşik Krallık merkezli, etik turizmi savunan hayırsever statüsüne sahip bir sivil toplum kuruluşu olan Tourism Concern, sürdürülebilir turizm ilkelerini ele alan “Beyond the green horizon principles for sustainable tourism” adlı bir kitap hazırlamıştır. Tourism Concern'nin 1992'de BM Rio Dünya Zirvesinin çıktısı olan “Küresel Sürdürülebilir Turizm Kriterleri”nin ana hatlarının oluşturulmasında bu kitabın önemli katkısı olmuştur. Bu kitapta sürdürülebilir turizm şöyle tanımlanmaktadır: “ev sahibi bölgelerdeki yerel halk ve toplulukların

istekleri doğrultusunda, turizmin ekonomik faydalarından eşit bir şekilde pay sahibi olmaları; insanların ve toplumların gelenekleri ve yaşam tarzlarında turizm deneyiminin katkısını kabul edip, şu an ve gelecekte turizm ve onunla ilişkili olan altyapıların: doğal kaynakların yenilenmesi ve gelecekteki üretkenliği için doğal kapasiteleri içinde kullanılmasıdır” (Dumbraveanu, 2007:78). Sürdürülebilir Turizm için yapılan tanımlar arasında genel kabul gören tanım olarak ifade edemesek de yaygın olarak kullanılan tanım Dünya Turizm Örgütü’nün tanımıdır. Bu tanımda sürdürülebilir turizm, “Ziyaretçilerin, endüstrinin, çevrenin ve ev sahibi toplumların ihtiyaçlarını karşılayan mevcut ve gelecekteki ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini tam olarak dikkate alan turizm” şeklinde tanımlamaktadır (UNEP ve UNWTO, 2005: 11-12). Avcıkurt (2015) sürdürülebilir turizmi, turizm endüstrisi, ziyaretçiler, çevre ve ev sahibi toplum arasındaki etkileşimlerden ortaya çıkan gerilimleri azaltmaya yönelik pozitif bir yaklaşım olarak tanımlamaktadır (Avcıkurt, 2015: 201). Sürdürülebilir turizmi bir felsefe olarak da yorumlayabiliriz. Bu açıdan bakıldığında sürdürülebilir turizm, turizmin bir çeşidi olarak değil, tüm turizm çeşitleri için çevreye karşı daha duyarlı olunması gereken bir süreç olarak ifade edilebilir (Özen, 2007:152). Bir başka tanıma göre ise sürdürülebilir turizm, “temel anlamda çevreyi ve yerel kültürü en az etkileyen, yerel halk için iş fırsatları yaratan ve yerel ekosistemleri adil bir şekilde koruyan endüstri” olarak tanımlanmaktadır (Khuntia ve Mishra, 2014:19).

Demir ve Çevirgen (2006) turizmde sürdürülebilir gelişme için doğal, tarihi, kültürel ve ekolojik kaynakların zarar görmemesi gerektiğini ifade etmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006:99). Turizm, bir toplumda hem olumlu hem de olumsuz birçok unsuru etkileyebilir. Bu nedenle, maliyetleri en aza indirirken faydaları en üst düzeye çıkarmak için turizm sürdürülebilir bir şekilde geliştirilmelidir. Sürdürülebilir turizm, yerel halk ve doğal çevre üzerinde turizmin negatif etkilerini en aza indirmeyi çabalarken, yerel halk için de daha fazla fayda yaratmayı amaçlayan, misafir toplumların ve ziyaretçilerin daha iyi tecrübelerle sahip olması adına yapılan iyileştirmelerdir (Yu, vd., 2009:57; Tosun, 1998:597). Sürdürülebilir turizm yaklaşımı genel olarak ekonomik, sosyal ve çevresel şeklinde üç bileşenle açıklanmaktadır. Ekonomik olarak düşünüldüğünde turizm herkes için adil gelirler

yaratarak toplumun ekonomik refahına katkıda bulunmalıdır. Sosyal ve kültürel açıdan yerel halkın sosyo kültürel yapısına zarar vermemelidir. Çevresel açıdan ise genellikle ekolojik yapı ifade edilir ve flora, fauna gibi doğal unsurlara turizmden kaynaklanacak zararı mümkün olan en az dereceye indirmek hedeflenmelidir (Yılmaz vd., 2015: 56). Sürdürülebilir turizm ile ilgili ilkeler, rehberler ve uygulamalar turizmin her çeşidinde ve her destinasyonda geçerlidir. Bu nedenle ekonomik, sosyo-kültürel ve ekolojik hedefler arasında uzun vadeli bir turizm gelişimi için bir denge olmalıdır (UNEP ve WTO, 2005:11). UNEP ve WTO'nun 2005 yılında turizmin daha fazla sürdürülebilir olması için yayınlamış olduğu raporda bu denge için ne olması gerektiği ele alınmıştır. Buna göre çevre ile ilgili doğal ve biyolojik çeşitliliğin korunması temel konulardan biridir. Yerel halkın sosyo kültürel özgürlüğüne saygı duyulması ve kültürel mirasların ve geleneklerin korunması, kültürler arası anlayış ve hoşgörünün geliştirilmesi amaçlanmalıdır. Elbette sürdürülebilir istihdamın yaratılması gelir kazanma konusunda yerel halka fırsatlar yaratılması, bölgeler arası dengesizliğin giderilmesi ve yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunacak uzun vadeli uygulamalara ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir. Bunları sağlamak için de tüm paydaşların bilinçli bir şekilde katılımının sağlanması, güçlü bir liderlik ile tüm paydaşların işbirliği içinde çalışıp sürekli gelişme yaklaşımıyla turizmin etkilerini takip ederek önlemler alınması sürdürülebilir turizmin gereğidir (UNEP ve WTO, 2005:11).

Sürdürülebilir turizmin ortaya çıkması ve geçen süre içerisindeki gelişmelere baktığımızda öncelikle kitle turizmine bir tepki olduğu, kimi zaman bazı araştırmacılar tarafından turizmden kaynaklanan rahatsızlıkların veya tahribatın ele alındığı araştırmalardan sonra özellikle iklim değişikliği ve çevresel kirlenmeler gibi küresel sorunların ortaya çıkması sonucu turizm de bu gelişmelerden etkilenmiştir. Turizm hem ekonomik anlamda bölgesel dengesizliklerin ortadan kaldırılması için bir fırsat olarak görülürken hem de çevreye, yerel halkın yaşam tarzına ve kültüre olan olumsuz etkileri nedeni ile eleştiri almıştır. Ancak sürdürülebilirlik ifadesi kaynakların kullanımını tamamen yasaklamayı gerektiren bir ifade değildir. Dolayısı ile turizm için sürdürülebilir olmaktan kasıt hem sahip olunan değerlerin korunması hem de bunların ekonomik değerlerini nasıl ortaya çıkarılabileceği sorusuna cevap

aramaktır. Dolayısı ile yukarıdaki tanımlardan da yola çıkarak bir tanım denemesi yapmak gerekirse; Sürdürülebilir turizm kavramı, “turizmin yarattığı etkileri en aza indirip, gelecek nesillere yaşanabilir bir çevreyi bırakmayı amaçlayan, turizmin ekonomik getirilerinden yararlanırken eşitlik temelinde ve etik kurallar dahilinde, ekonomik, sosyo-kültürel ve ekolojik dengeyi koruyarak turizmi sağlıklı bir şekilde geliştirmeyi amaçlayan bir yaklaşımdır” şeklinde ifade edilebilir.

1.4.2. Sürdürülebilir Turizmin İlkeleri

Sürdürülebilir turizm gelişiminin kökleri, 1980'lerin sonlarında ortaya çıkan alternatif turizm biçimleri geliştirme stratejilerinde yatmaktadır. Alternatif turizm, bazıları tarafından sürdürülebilir turizm ile eşanlamı olarak kabul edilir. Bunun sebebi turizm kaynağının kalitesinin korunması ve artırılmasına vurgu yapılarak, küçük ölçekli ve bölgeye uygun olma eğilimidir. Turizm gelişiminin mülkiyeti ve kontrolü büyük ölçüde yerel toplulukların elindedir ve ziyaretçilere, nihai çevreye ve yerel halka uzun vadeli faydaları optimize etmeye yöneliktir. Ancak sürdürülebilir turizm gelişimini tanımlama ve uygulama girişimlerinin bu açıdan başarılı olduğunu söylemek zordur. Elbette, konu sayısız akademik kitap ve makalenin yanı sıra iki özel dergi (Journal of Sustainable Tourism ve Journal of Ecotourism) ortaya çıkarmıştır. Nitekim, 1999 yılına kadar, Dünya Turizm Örgütü tarafından yayımlanan açıklamalı sürdürülebilir turizm bibliyografyası, o zamana kadar konuyla ilgili 96 kitap ve 280 makale olduğunu göstermektedir (WTO, 1999; Sharpley ve Telfer, 2008).

Turizmin gelişmesinin temel rolü, destinasyondaki daha geniş ekonomik ve sosyal kalkınmaya olan katkısıdır. Bu nedenle, sürdürülebilir turizm gelişimi, turizm yoluyla sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmanın bir yolu olarak görülmelidir. Bu nedenle, turizmin kendisi sadece çevresel olarak sürdürülebilir olmamalı, aynı zamanda daha geniş sürdürülebilir kalkınma politikalarına ve hedeflerine sonsuza kadar katkıda bulunmalıdır (Sharpley ve Telfer, 2008:42). Bu yaklaşım turizm planlama ve yönetimine rehberlik edecek ilkelerin önerildiği Kanada'daki Globe 90 Konferansında benimsenmiştir. Bu ilkeler; turizmin diğer ekonomik faaliyetlerle eşit olarak değerlendirilen, tanınmış bir sürdürülebilir ekonomik kalkınma seçeneği

olması, ekonominin diğer sektörleriyle ilişkili olarak turizm endüstrisinin tanınmasına, analizine ve izlenmesine izin vermek için ilgili bir turizm bilgi tabanı olmasına ve turizm gelişimi, sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun bir şekilde yürütülmesini içermektedir (Cronin 1990).

Eber (1993), WTO (Dünya Turizm Örgütü) (1993), ETB (İngiliz Turist Kurulu) (1991), WTTC (Dünya Seyahat ve Turizm Komisyonu) (1996), EC (Avrupa Birliği Komisyonu) (1993) tarafından öne sürülen sürdürülebilir turizm gelişmesinin ilkeleri şu şekilde sıralanmaktadır (Sharpley ve Telfer, 2008: 43);

- Doğal, sosyal ve kültürel kaynakların korunması ve sürdürülebilir kullanımı çok önemlidir. Bu nedenle turizm, çevresel sınırlar dahilinde ve doğal ve insan kaynaklarının uzun vadede uygun şekilde kullanılmasına yönelik olarak planlanmalı ve yönetilmelidir.
- Turizm planlaması, geliştirilmesi ve işletilmesi ulusal ve yerel sürdürülebilir kalkınma stratejilerine entegre edilmelidir. Özellikle, farklı turizm geliştirme türlerine ve mevcut arazi ve kaynak kullanımları ile sosyo-kültürel faktörlere bağlanma biçimlerine dikkat edilmelidir.
- Turizm, çevresel maliyetleri ve faydaları dikkate alan geniş bir yerel ekonomik faaliyet yelpazesini desteklemeli, ancak bir alanın ekonomik temeline hakim olan bir faaliyete izin verilmemelidir.
- Yerel toplumlar, hükümetin ve sanayinin desteği ile turizmin planlanması, geliştirilmesi ve kontrolüne katılmaları için teşvik edilmeli ve katılması beklenmektedir. Turizmin faydalarının eşit dağılımını sağlamak için yerel halkın, kadınların ve azınlık gruplarının katılımına özellikle dikkat edilmelidir.
- Tüm organizasyonlar ve bireyler destinasyondaki kültür, ekonomi, yaşam biçimi, çevre ve politik yapılara saygı göstermelidir.
- Turizmin tüm paydaşları, daha sürdürülebilir turizm biçimlerinin geliştirilmesi ihtiyacından haberdar edilmelidir. Bu, yerel halkın ve turistlerin kendileri arasında sürdürülebilirlik konularını bilinçli olarak eğitme ve pazarlama aracılığıyla personel eğitimi ve farkındalık yaratmayı içerir.

- Etkilerin izlenmesi, sorunların çözümü ve yerel halkın ve diğerlerinin değişikliklere cevap vermesi ve fırsatların avantajlarından faydalanması için turizmin gelişmesi ve işletilmesinin tüm aşamalarında araştırma yapılmalıdır.
- Tüm kurumlar, kuruluşlar, işletmeler ve bireyler, potansiyel çatışmaları önlemek ve turizmin gelişimi ve yönetiminde yer alan herkese faydaları optimize etmek için birlikte çalışmalı ve birlikte çalışmalıdır.

Çevresel kaynaklar bölgelere göre farklılık gösterse de sürdürülebilir turizmin ilkeleri ise şu şekilde özetlenebilir (Fennell, 2003; Yılmaz vd., 2015):

- Kaynakları sürdürülebilir kullanmak
- Turistik düzenlemelerin talebe göre değil, arza göre yapılması.
- Temiz enerji kullanımına öncelik verilmesi.
- Fazla tüketim ve atıkları azaltmak
- Doğal, sosyal ve kültürel çeşitliliği sürdürmek
- Turizmi planlı hale getirmek
- Yerel ekonomileri desteklemek
- Yerel halkı turizme ve turizmi geliştirme stratejilerine dahil etmek
- Tüm paydaşlar ve toplum ile işbirliği içinde olmak
- Personel eğitimi sağlamak
- Araştırma projelerini desteklemek.
- Toplumsal ve kültürel kimliğin korunması.

Sürdürülebilir turizm gelişimini kavramsallaştırma açısından sürdürülebilir turizm ilkelerinin önemi açıktır. Bu ilkeler bize tüm turizm sistemini kapsayan bütünsel bir yaklaşıma ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Özellikle doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve turizmin fiziksel ve sosyo-kültürel kapasiteler içinde geliştirilmesi temel öneme sahipken, turizmin faydalarına eşit erişim olmalıdır. Bir destinasyonda turizmin gelişmeye katkısını dikkate almak önemli olduğu gibi destinasyona yapılan seyahatin çevresel sonuçlarını dikkate almak da önemlidir. Özellikle destinasyon rekabeti açısından bu ilkelerin bir yol gösterici özelliği olabileceği göz ardı edilmemelidir.

1.4.3. Sürdürülebilir Turizmin Amaçları

Sürdürülebilirlik ve turizm üzerine ilk eylem stratejileri British Columbia, Kanada'da düzenlenen Globe '90 konferansında belirlenmiştir. Konferansta birçok paydaş (turizm endüstrisi, hükümet, SKT, akademisyen gibi.) biraraya gelmiş ve turizmde sürdürülebilirlik için çevre konusu tartışılmıştır. Konferans sonucunda turizmin çevre ve ekonomiye önemli katkıları konusunda farkındalık ve anlayış geliştirmek, eşitliği ve gelişmeyi desteklemek, ev sahibi toplumun yaşam kalitesini yükseltmek, ziyaretçiler için yüksek kalitede bir deneyim sunmak ve bu amaçların bağlı olduğu çevrenin kalitesini korumak şeklinde sürdürülebilir turizmin amaçları belirlenmiştir (Tourism Canada, 1990; Fennell, 2003:9).

1992 yılında Rio de Janeiro'da Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu öncülüğünde yapılan konferansta; dünyanın giderek kirlendiği, kirleticilerinin çoğunlukla gelişmiş ülkeler olduğu, temizlenmesi için ise söz konusu ülkelerin daha fazla çaba göstererek bunun maliyetlerini karşılamaları gerektiği ve çevreyle uyumlu biçimde yaşam standartlarını geliştirebilmeleri için gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkelere yardım etmeleri gerektiği prensipleri benimsenmiştir. Çevresel ve sosyal olarak sürdürülebilir turizm, daha geniş bir sürdürülebilir kalkınmanın ön şartıdır, kendi başına bir amaç değildir (Sharpley, 2010:5). Rio Konferansı'ndan 10 yıl sonra, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Johannesburg kentinde 2002 yılında düzenlenen Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi'nde, tüm grupların çıkarını sağlamak üzere çevre-kalkınma ilişkisini ortaya koyan Gündem 21'in uygulanmasında ortaya konan hedefler ise şöyledir (UNEP&WTO, 2005);

-Toplumun gereksinimlerine karşılık verebilen niteliksel büyümenin önde tutulması,

-Yenilenemeyen kaynakların sürekliliğinin sağlanması,

-Nesiller ve uluslar arasındaki kaynak kullanımında eşitliğin sağlanması,

-Çevre ve ekonomik yaşam ilişkisinde tutum, davranış ve anlayışlarda ahlak unsurunun egemen kılınması ve sürdürülebilir gelişmeye katkı sağlayabilecek etik kuralların saptanıp uygulanmasıdır.

Dünya Turizm Örgütü ise sürdürülebilir turizm için 12 amaç belirlemiştir. Bunlar (UNWTO, 2013);

Ekonomik verimlilik: Turizm destinasyonlarının ve işletmelerinin uzun vadede refah ve fayda sağlamaya devam edebilmeleri için yaşayabilirliğini ve rekabet edebilirliğini sağlamak.

Yerelin Refahı: Ziyaretçi harcamaları da dahil turizmin evsahibi destinasyonun refahına olan katkısını en üst düzeye çıkarmak.

İstihdam Kalitesi: Turizm tarafından yaratılan ve sağlanan yerel işlerin sayısının ve kalitesinin, ücretin, hizmet koşullarının, cinsiyet, ırk, engellilik veya başka yönden ayrımcılık yapılmadan herkese sunulması ve güçlendirilmesi.

Sosyal Eşitlik: Yoksullara sunulan fırsat, gelir ve hizmetleri iyileştirmek de dahil olmak üzere, alıcı topluluk içinde turizmin ekonomik ve sosyal faydalarının yaygınlaşmasını sağlamak.

Ziyaretçi Memnuniyeti: Cinsiyet, ırk, engellilik veya diğer yönlerden ayrımcılık yapılmaksızın, tüm ziyaretçiler için ulaşılabilir, güvenli ve tatmin edici bir deneyim sunmak,

Yerel Kontrol: Yerel toplulukları, diğer paydaşlarla istişarede bulunarak, kendi bölgelerindeki turizmin yönetimi ve gelecekteki gelişimi konusunda planlama ve karar verme süreçlerine dahil etmek ve bunları güçlendirmek.

Toplumsal Mutluluk: Herhangi bir toplumsal bozulma veya sömürden kaçınarak, sosyal yapılar, rahatlık ve yaşam destek sistemlerine erişim dahil, yerel toplumlardaki yaşam kalitesini korumak ve güçlendirmek,

Kültürel Zenginlik: Ev sahibi toplulukların tarihi mirasına, özgün kültürüne, geleneklerine ve farklılıklarına saygı duymak ve geliştirmek.

Fiziksel Bütünlük: Çevrenin fiziksel ve görsel bozulmasından kaçınarak hem kentsel hem de kırsal alandaki manzaraların kalitesini korumak ve geliştirmek

Biyolojik Çeşitlilik: Doğal alanların, habitatların ve vahşi yaşamın korunmasını sağlamak ve onlara verilen zararı en aza indirmek.

Kaynak Verimliliği: Turizm tesislerinin ve hizmetlerinin işletilmesi ve geliştirilmesinde, kıt ve yenilenemeyen kaynakların kullanımını en aza indirmek.

Çevresel Temizlik: Turizm işletmeleri ve ziyaretçiler tarafından oluşan atıkları ve hava, su ve toprak kirliliğini en aza indirmek.

1.4.4. Sürdürülebilir Turizmin Araçları

Sürdürülebilir turizm araçları olarak taşıma kapasitesi, çevresel etki değerlendirmesi (ÇED) ve ekolojik ayak izi hesaplaması aşağıda ele alınmaktadır.

1.4.4.1. Taşıma Kapasitesi

Taşıma kapasitesi tipik olarak, belirli bir ortam tarafından süresiz olarak desteklenebilen maksimum nüfus büyüklüğü olarak tanımlanır. Bu tanımın basitliği, kavramın karmaşıklığına ve hesaplanmasının zorluğundan kaynaklanmaktadır (Hixon, 2008:528). Taşıma kapasitesinin ölçümleri ilk olarak tarımda optimum stoklama oranlarına karar vermenin bir yolu olarak kullanılmıştır. Daha sonra taşıma kapasitesi ölçümleri ekoloji, biyoloji ve nüfus çalışmaları gibi alanlarda kullanılmıştır (Kennel, 2016:133). Sürdürülebilirlik ile ilgili taşıma kapasitesi yaklaşımları, bir arazi alanının insan nüfusunu destekleme yeteneğine odaklanır. Bazen taşıma kapasitesi tüm gezegeni ilgilendirir, bazen dünyanın ülkeleri veya bölgeleri ile ilgilidir ve bazen şehirler, havzalar, ekosistemler veya nehir havzaları gibi çok daha küçük coğrafi alanlarla ilgilidir. Taşıma kapasitesi açısından temel sorun, nüfus artışının kendisinin kaçınılmaz olarak yaşamı sürdürmek için gereken kaynakların kıtlığının artmasına yol açmasıdır. Çoğu insan aktivitesi, yaşamı destekleme kapasitesine sahip kaynakları yenilemek veya sürdürmek yerine tüketir (Kent, 2015:10). Nüfus artış hızını azaltacak şekilde davranmak ve doğal kaynakları tüketmeye alternatifler bulmak, kesinlikle sürdürülebilirlik fikri ile tutarlıdır. Bununla birlikte, insan davranışı açısından, Dünya'nın taşıma kapasitesini korumak için neyin gerekli olabileceği tam olarak anlaşılmamış ve bu konuda uzlaşma sağlanamamıştır. Çünkü sanayileşmiş bir ülke ile sanayileşmekte olan ülkeler arasında temel değerler açısından farklılıklar olabilir (Kent, 2015:11). Dünya Turizm Örgütü taşıma kapasitesini “fiziksel, ekonomik, sosyokültürel çevreye zarar vermeden ve ziyaretçilerin memnuniyet kalitesinde kabul edilemeyecek bir düşüşe

neden olmadan bir turistik yeri aynı anda ziyaret edebilecek maksimum insan sayısı” olarak tanımlamaktadır (UNWTO 1981: 4). Turizme uygun taşıma kapasiteleri ekonomik, psikolojik, çevresel ve sosyal olarak sınıflandırılabilir. Hepsinin, taşıma kapasitesinin aşıldığı kabul edilen sınır değerlerinin, söz konusu olan kalitede bir bozulmaya yol açtığı varsayılmıştır (Holden, 2000; 138). Sürdürülebilir kalkınma tartışmalarında, turizmin doğal çevreyi korurken ekonomik kalkınmayı sağlamanın bir aracı olduğu önerilmiştir. Bununla birlikte, herhangi bir ekonomik faaliyet gibi turizm de istenmeyen çevresel ve sosyoekonomik etkilere yol açabilir. Sürdürülebilir turizm kavramı, olumsuz etkilerin tanınmasını ve sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için bunları yönetme ihtiyacını içerir. Taşıma kapasitesi genellikle bu tür sorunların dikkate alınabileceği bir çerçeve olarak belirtilmiştir (Lindberg vd.1997:461).

Çevresel Taşıma Kapasitesi: Ekolojik riskin ve olumsuz ekolojik etkinin ortaya çıktığı kullanım düzeyini ifade eden çevresel taşıma kapasitesi, turizmin fiziksel çevre üzerindeki etki derecesi ile ilgilidir ve çevreye zarar veren insan faaliyetlerinin sınırını ifade eder (Holden, 2000; 139; Dumbraveanu, 2007:79).

Sosyal Taşıma Kapasitesi: Turistlerin yerel halkı rahatsız ettiği veya yerel kültüre zarar verdiği kullanım düzeyi ifade etmektedir (Dumbraveanu, 2007:79). Yerel halkın turistlerin varlığına hoşgörü derecesi veya turizme tepkileriyle ilgilidir (Holden, 2000; 139; Fennell, 2002; 48).

Psikolojik Taşıma Kapasitesi: Turistlerin aşırı kalabalık nedeniyle rahatsızlık ve memnuniyetsizlikle karşı karşıya kaldığı kullanım düzeyini ifade etmektedir (Dumbraveanu, 2007:80). Diğer bir ifade ile turistik deneyim sonucunda destinasyon ile ilgili olarak ifade edilen memnuniyet düzeyini yansıtmaktadır (Holden, 2000; 139; Fennell, 2002; 48).

Ekonomik Taşıma Kapasitesi: Ekonomik taşıma kapasitesi ekonominin turizme bağımlılığı ile ilgilidir ve yerel ekonominin büyük ölçüde turizme dayandığı veya ona bağımlı hale geldiği kullanım düzeyi ifade eder (Dumbraveanu, 2007:79).

Dört taşıma kapasitesi birbirinden bağımsız değildir, ancak bir başka tip kapasite üzerinde mutlaka bir olumsuz etkisi olmaksızın, sınırlı bir süre için bir kapasitenin eşik sınırını aşmak mümkün olabilir. Örneğin, bir dağ alanındaki

yürüyüşçülerin sayısındaki artışın, floranın yok edilmesine, hatta bölgenin ekolojik dengesini tehdit etmesine rağmen ziyaretçilerin memnuniyetinin azalmamasına yol açması olasıdır. Ancak, yürüyüşe katılanların sayısı artmaya devam ettikçe ve çevreye verilen zarar orantılı olarak arttıkça yürüyüşçüler tarafından deneyimlenen vahşi yaşam doyumu seviyesinde de eşik aşılabacak ve psikolojik taşıma kapasitesi aşılmış olduğundan memnuniyetsizlik ortaya çıkacaktır (Holden, 2000; 139). Çevrenin koşulları değişirse ve / veya yeni koşullar ortaya çıkarsa, insan hayatı da dahil olmak üzere ekoloji üzerinde etkileri olacaktır. Çevresel koşullar, eylemin niteliği, ölçeği ve yeri, topografya, iklim, ormancılık, fauna ve o bölgenin sosyoekonomik durumu gibi parametrelerin sayısına göre değişebilir (Mareddy, 2017:19).

İlgili yazından elde ettiğimiz bilgiler ışığında taşıma kapasitesi ile ilgili tanım yapmanın zorluğunun bunu ölçmenin zorluğundan kaynaklandığını göstermektedir. Taşıma kapasitesini turizm açısından tanımlamak istediğimizde her bölgenin, yörenin, şehrin, destinasyonun birbirinden farklı özelliklere sahip olması hem ihtiyaçların hem de turizmin vereceği tahribatın farklı derecelerde olması herkesçe kabul görebilecek bir tanım ya da hesaplama yönteminde karar kılınamaması sonucunu doğurmaktadır. Ancak buna rağmen taşıma kapasitesi bir destinasyonda turizmin sürdürülebilirliği açısından önemli bir faktördür. Bunun için genel bir ifade ile bir destinasyonda hem yerel halkın hem de ziyaretçilerin turizmden dolayı memnuniyetsizliğinin başladığı nokta taşıma kapasitesinin optimum seviyesi olarak adlandırılabilir. Günümüzde etik değerlerin, özellikle vahşi yaşamın var olma hakkı ve gelecek nesillerin dünya üzerindeki haklarının korunması açısından her yörenin kendi koruma kullanma dengesini belirlemesini gerekli kılmaktadır. Elbette bir yandan turizmden ekonomik bir gelir elde etme isteği bir yandan da bunu sürdürme isteği kimi zaman ekolojik değerlerin tahrip olmasına sebep olmaktadır. Sürdürülebilirliğin ekolojik, sosyo-kültürel ve çevresel boyutlarını birbirinden ayıramayacağımızı ve gerçekten sürdürülebilir gelişmeyi hedefliyorsak bu boyutlar arasındaki dengeyi korumamız gerektiğini daha önce vurgulamıştık. Taşıma kapasitesini aştığımızda turizmin bir bölgeye olan zararının artacağını savunurken şunu da düşünmeliyiz eğer tahribat artarsa bölgenin taşıma kapasitesi de azalacaktır.

Örneğin psikolojik taşıma kapasitesi açısından bakarsak olaya bir turistin memnuniyetsizliğini tetikleyecek unsurların varlığındaki artış turistin hoşgörü seviyesinde de azalmaya sebep olabilir. Diğer taraftan kalabalığın, gürültünün olmadığı, doğal güzelliklerin hakim olduğu bir destinasyon için kimi zaman diğer turizm hizmetlerinin çoğuna ihtiyaç duyulmayabilir veya eksik olan hizmetler tolere edilebilir. Açıkçası bu nedenle her destinasyon için aynı oranda net bir gösterge sunmak hem çok zordur hem de doğru olmayacaktır. Her destinasyon kendi özelliklerine göre turizm olanaklarını geliştirmeli, turizmin olası zararlarına karşı önceden tedbirler almalı, sürekli etkilerini takip etmeli, alt yapı ve üst yapısını yerel halkın refahını sağlayacak, yaşam kalitesinden taviz vermeyecek kadar turistin kullanımına sunmalıdır. Belirlenen ziyaretçi sayısından fazlası bölgeye zarar verecektir bu da turizmin sürdürülemez olmasına sebep olacaktır. Bunun için bölgenin tanıtılmasından önce korunması için ne yapılması gerektiği araştırılmalıdır. Eğer bölgenin korunması (çevresel, kültürel, ekonomik) sağlanırsa uzun vadede hem yerel halkın mutluluğu hem de turizm açısından sağlıklı gelişme sağlanabilir. Dolayısı ile destinasyonun rekabet gücü bu koşulların sağlanmasına bağlı olarak olumlu veya olumsuz şekilde etkilenecektir.

1.4.4.2. Çevresel Etki Değerlemesi

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce batı ülkelerindeki hızlı sanayileşme ve kentleşme, doğal kaynakların hızla kaybına neden olmuş ve bu, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kirlilik, yaşam kalitesi ve çevresel stres endişelerini artıran döneme kadar devam etmiştir. 60'lı yılların başında yatırımcılar ve insanlar üstlendikleri projelerin çevreyi, kaynakları, hammaddeleri ve insanları etkilediğini fark etmesi ile herhangi bir gelişmede çevreyi korumak için kullanılabilecek bir araca ihtiyaç duyulmuştur (Ogola, 2007:1).

Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED), ABD'de 1969 Ulusal Çevre Politikası Yasası'nın (NEPA '69) kabul edilmesine dayanmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde hükümet tarafından finanse edilen birçok projenin geliştirme ve uygulama aşamasında çevresel etkilerini dikkate almadığı ve bunun sonucunda büyük çevre sorunlarına yol açtığı gerçeğinden ortaya çıkmıştır (Momtaz ve Kabir,

2013:1). Maliyet-fayda analizi ve o sırada mevcut olan diğer çevre koruma önlemlerinin çevrenin korunması için yeterli olamaması üzerine ABD’de 1970 yılında bir Ulusal Çevre Politikası Yasası (NEPA ’69) oluşturmuş ve ABD, ÇED ile ilgili mevzuatı çıkaran ilk ülke olmuştur. 1972’de Stockholm’deki Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı ve sonraki sözleşmeler de ÇED’i resmileştirmiştir (Ogola, 2007:1; Momtaz ve Kabir, 2013:1). ÇED kavramı ülkemizde mevzuata ilk kez Ağustos 1983’te 2872 sayılı Çevre Kanunu’nun 10. maddesiyle girmiştir. Daha sonra bu kapsamda 1993 yılında ÇED Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir (Cengiz, Gökçe ve Barış, 2015:784; T.C.Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2015).

Çevresel etki değerlendirmesi, insan faaliyetlerinin çevre üzerindeki çevresel etki değerlendirmesini dikkate alan kararların alınmasına yardımcı olmak için kullanılan sistematik bir süreçtir. ÇED, projenin ekosistem üzerindeki potansiyel etkilerinin bir değerlendirmesini içerir. ÇED’de, çevre ile ilgili mevcut veriler, önerilen projeler ve geliştirme faaliyetlerinden kaynaklanan emisyonlar ve kirlilik seviyeleri hakkında tahminler yapılarak toplanmaktadır. Bu tahmin edilen değerler, proje başladıktan sonra kirlilik seviyesini tahmin etmek için farklı modeller kullanılarak önerilen projenin bölgede çevresel olarak sürdürülebilir olup olmayacağına karar verilmesine yardımcı olur (Mareddy, 2017:1). ÇED, önerilen projelerin, planların, programların veya yasal eylemlerin fiziksel, kimyasal, biyolojik, kültürel ve sosyoekonomik konularla ilgili potansiyel etkilerinin (etkilerinin) sistematik olarak tanımlanması ve değerlendirilmesi olarak tanımlanabilir (Mareddy, 2017:1). Çevresel etki değerlendirmesi (ÇED), bir geliştirme projesinin veya herhangi bir faaliyetin veya herhangi bir yasal eylemin olası çevresel etkilerine ilişkin bir çalışmadır. ÇED’in amacı, projelerin, programların ve yasal eylemlerin olası çevresel etkilerini belirlemek ve önemli etkileri önlemek veya azaltmak için yöntemler önermektir (Mareddy, 2017:1). ÇED raporlarında çevre ile ilgili değerlendirmeler yapılarak ekonomik ve sosyal gelişmeyi önlemeden çevre değerlerini korumak amaçlanmaktadır. Bu raporlar ile yatırımların çevreye zarar vermeden gerçekleştirilmesine imkan sağlanacağı düşünülmektedir (Kahraman ve Türkay, 2006: 59).

Bir destinasyonda gerçekleştirilmesi düşünülen yatırımların sadece sağlayacağı ekonomik katkılar açısından değerlendirilmesi yeterli değildir. Yatırımların daha proje aşamasında iken ÇED raporu ile değerlendirilmesinin ne kadar önemli olduğu açıktır. Destinasyon rekabeti açısından da çevreye ilişkin tehditlerin önceden belirlenmesi uzun süreli bir rekabetin ön koşulu olarak görülebilir.

1.4.4.3. Ekolojik Ayak İzi Hesaplaması

Ekolojik ayak izi, belirli bir toplumun tükettiği kaynakların üretimi ve atıklarının yok edilmesi için gereken, kara ve su alanlarının büyüklüğünü göstermektedir. Ekolojik ayakizi kavramını, ilk olarak Mathis Wackernagel, William Rees ve arkadaşları tarafından öne sürmüştür. Amaçları, doğanın sürekli tüketilmesi ve tahrip edilmesini önleyecek çözümler üretebilmek için, insanın sürekli doğadan alıp, geriye atıklarını bırakarak Dünya'nın buna ne kadar dayanacağını bulmaktır (Kaypak, 2012:155). Bireyin atıklarının yok edilmesi de dahil olmak üzere, tüm gereksinimlerini karşılamak için kullandığı biyolojik üretken alanı hesaplayan bu araca "Ekolojik Ayak izi" adını vermişlerdir (Özer, 2002:82).

Ekolojik ayak izi ulusal ölçek hesaplamasında kullanılan Ulusal Ayak İzi Hesapları (National Footprint Accounts-NFA) formülü şu şekildedir (Kaypak, 2013: 155): $\text{Ekolojik Ayak İzi} = \text{Tüketim} \times \text{Üretim Alanı} \times \text{Nüfus}$

Ulusal ekolojik ayak izi hesapları iki ölçümden oluşur. Ayak izi, belirli bir nüfusa altyapı için alan sağlamak ve enerji tüketimini sürdürmek için, gıda, yapı ve kereste üretmek için organizasyonun veya işlem için gerekli alanın toplamıdır. Biyolojik kapasite, bu talepleri karşılamak için mevcut toplam alanı bir araya getirir. Ekolojik ayak izi, potansiyel olarak yenilenebilir altı talep üzerine odaklanmaktadır: tarım arazileri, meralar, ormanlar, yerleşik alanlar, balıkçılık ve enerji. Bu bileşenlerdeki faaliyetler, kaynak kullanımı ve atık oluşumu oranları, biyosferin kaynak stoğunu bozmadan destekleyebileceği belirlenmiş sınırı aşmadığı takdirde sürdürülebilir kabul edilir ve sürdürülebilirlik için minimum koşulları tanımlar. Belirli bir kaynak akışını sürdürmek için ne kadar yenileme kapasitesine ihtiyaç duyulduğuna dair ekolojik ayak izi hesapları altı varsayımdan kaynaklanan bir metodoloji kullanır (Wackernagel ve Monfreda, 2004:3):

1. Çoğu ülke için kaynak tüketimini ve atık üretimini izlemek için yıllık ulusal istatistikleri kullanmak mümkündür.
2. Kaynak akışları, rejenerasyonları ve atıklarının asimilasyonu için gerekli olan biyoüretim alanı açısından ölçülebilir.
3. Farklı üretkenlikteki biyolojik üretken alanlar, standartlaştırılmış kullanılabilir biyolojik üretkenliğin ortak bir biriminde ifade edilebilir.
4. Ortak birimde ifade edilen kaynak akışlarını sürdürmek için ihtiyaç duyulan karşılıklı münhasır alanların toplamı toplam talebi gösterir; Ortak bir birimde ifade edilen karşılıklı özel biyoüretim alanlarının toplamı, toplam kaynağı temsil eder.
5. İnsan talebi (ayak izi) ve doğanın kaynağı (biyolojik kapasite) doğrudan karşılaştırılabilir niteliktedir.
6. Alan talebi alan arzını aşabilir, bu da faaliyetlerin doğal sermayesini rejeneratif kapasitesinin ötesinde vurgulayabileceği anlamına gelir. Örneğin, bir ormandan elde edilen ürünler, rejenerasyon hızının iki katına çıkarıldığında, ormanın büyüklüğünün iki katı bir alana sahiptir. Biyometrik kapasiteden daha büyük bir ayak izi ekolojik açığı gösterir. Ekolojik açıklar iki şekilde telafi edilmektedir: Ya açıklar ithalat yoluyla dengelenir (ekolojik ticaret açığı) veya açığın yerli kaynakların aşırı kullanımıyla karşılanır ve doğal sermaye tükenmesine yol açar (ekolojik aşırılık).

Ekolojik ayak izi hesaplamasının üzerinde çalışan araştırmacı sayısının artması, yaklaşımın gittikçe daha iyi anlaşılması, politikacı ve çevre yöneticileri kadar bireylere de hitap etmesi ve birçok sektörde kullanılması bu analizin güçlü yanlarından. Ekolojik ayak izi sadece talebin ne olduğunu değil hangi yöne gidilmesi gerektiğini anlatan bir sürdürülebilir kalkınma göstergesidir. Ancak yerel verilere ulaşamaması nedeni ile bölgesel sorunlara odaklanılamaması ve sürdürülebilir kalkınmanın birçok boyutundan yoksun olması nedeni ile eleştiri almaktadır. Ayrıca hesaplanmasının karışık olması ve veri toplamının zorluğu da önemli dezavantajları arasında yer alır (Keleş, 2010:8). Hesaplamalarda standartların olmaması, ölçütler ve yöntem farklılıkları nedeniyle karşılaştırılabilir sonuçlara ulaşmak zordur bu durum güvenilir bir sürdürülebilirlik ölçüsü olmasını da zorlaştırmaktadır (Akıllı vd., 2008: 14).

Ekolojik ayak izi hesapları ile elde edilen sonuçlar kaynak kullanımı ve atık oluşumu oranları açısından sınırı aşmadığı takdirde bölgedeki turizm sürdürülebilir kabul edilebilir. Elbette turizmin sürdürülebilirliği bölge halkının refahı ve mutluluğu ile de ilgilidir. Bölgedeki diğer faaliyetler örneğin enerji üretimi, yapı, kereste üretmek gibi organizasyonlar da hesaba katılmalıdır. Her sektörün talebini karşılamak oldukça zordur ancak uzun vadede planlama yapılırken ekolojik ayak izi hesaplamaları gözardı edilmemelidir. Her bir turistin bölgedeki ekolojik ayak izi bize çevresel olarak ne kaybettiğimizi de gösterebilir. Bu da turizm rekabeti açısından dikkate alınması gereken bir konudur.

1.4.5. Sürdürülebilir Turizme Yönelik Eleştiriler

Sürdürülebilir turizm kavramı ile ilgili en önemli eleştirilerden biri, alternatif turizmin bir planlama yöntemi olarak değil, bir pazarlama aracı olarak kullanıldığı şeklindedir. 1987 Brundtland raporunda “sürdürülebilir kalkınma; gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneğinden ödün vermeden mevcut nesillerin ihtiyaçlarını karşılayan gelişimdir” şeklinde tanımlanmaktadır. Brundtland Raporu’nda sürdürülebilir kalkınma için yapılan bu tanımın bütüncüllüğü sürdürülebilir turizmi neredeyse olanaksız kılmaktadır. Çünkü sürdürülebilir turizmin uygulanabilmesi için hem kalkınma hem de çevre korumanın aynı anda gerçekleştirilmesi oldukça zordur (Akış Roney, 2011:127).

Turizm, bir destinasyonun gelişmesi ve yoksulluğun azaltılması için önemli bir potansiyele sahiptir. Fakat aynı zamanda göz ardı edilemeyecek kadar büyük problemler yaratmaktadır. Sürdürülebilir turizm güçlü ve zayıf sürdürülebilir turizm olarak iki şekilde yorumlanmaktadır. Birincisi, geleneksel kaynak sömürsünden daha çevreci bir hale gelme ihtiyacının algılanması anlamına gelmektedir. İkinci yaklaşım olan güçlü sürdürülebilirlik yaklaşımı ise her zaman ekonomik aktiviteyi, nüfus düzeyini düşürmeyi ve teknolojik yenilikleri azaltmanın amaçlanmasını ifade etmektedir. Güçlü sürdürülebilirliğin elde edilmesi imkansızdır çünkü üçüncü dünya ülkelerinin çoğu yoksullukla geride kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan el değmemiş doğal güzellikleri, muhteşem manzaraları, otantik kültürleri ve yerli halkı nedeniyle üçüncü dünya ülkeleri, gelişmiş ülkelerin halkını ülkelerine çekti. Ancak büyük

turizm baskısı nedeniyle doğal kaynaklar tükenmeye başladı. Son yıllarda, Batı dünyasında Üçüncü Dünya fikri, kıtlık ve açlık, kıtlık ve savaş gibi felaket ve kriz yerine heyecan verici yeni tarz bir tatili sembolize etmektedir (Khuntia ve Mishra, 2014:18).

Yapılan eleştirilerden de anlaşılacağı üzere en sürdürülebilir turizm ile ilgili en fazla eleştiri tanımı ile ilgilidir. Brundtland Raporu'nda verilen sürdürülebilir kalkınma tanımının, genel olarak sürdürülebilirliğin tanımı olarak kullanılsa da hala tam olarak ifade edip etmediği tartışılmaktadır. Sürdürülebilirlik ile yapılan birçok tanımın varlığı da bu eleştiriyi desteklemektedir. Ayrıca sürdürülebilirlik ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliği de kapsadığında ekolojik sürdürülebilirlik ile çoğunlukla çatışmaktadır. Derin ekoloji görüşü gibi görüşler insanın doğaya zarar verdiği yönündedir. Ayrıca insanın özellikle ekonomik kaygılar içinde olduğu zamanda ekolojik çevre konusunda ne kadar duyarlı olabileceği de tartışılacak bir boyuttur.

1.5. Sürdürülebilir Turizm İle İlgili Çalışmalar

Sürdürülebilir turizm kavramı ile ilgili ilk fikrin Bern Üniversitesi'nden Jost Krippendorf'a ait olduğu düşünülmektedir (Lane, 2009:20; Weaver, 2006:10). Krippendorf, turizmin çeşitli olumsuz etkilerini tespit ettikten sonra "The landscape eaters" adlı kitabında yumuşak turizmi alternatif bir turizm olarak ele almıştır. 90'lı yılların başından itibaren akademik çalışmalar giderek artmıştır. 1993 yılında Journal of Sustainable Tourism dergisinin yayınlandığı altı makale ile sürdürülebilir turizm kavramının doğduğu düşünülebilir (Weaver 2006:10; Dodds ve Butler, 2009:43). Turizmin bu yeni biçimi, toplumu desteklemeyi, çevrenin ve yerel kültürün korunmasını amaçlamıştır.

Sürdürülebilir turizm konusunda David Weaver, eski ve yeni turizm arasındaki en büyük farklılığın, turistin mutluluğunu ev sahibi topluluğun mutluluğuna kaydırılması olduğunu düşünmektedir (Weaver, 1988:31). Bu dönemde turizmin bu yeni biçimi turizm endüstrisi tarafından düşmanlıkla karşılanmış, kibirli, pahalı, elitist ve yararsız olarak değerlendirilmiştir. Bu tutum sadece turizm endüstrisi tarafından sınırlı değildir, hükümetler ve yerel yönetimler tarafından da ciddiye

alınmamıştır. Akademik çevrelerde sürdürülebilir turizmi imkânsız bir rüya olarak düşünen araştırmacılar da görülmüştür (Lane, 2009:21).

Sürdürülebilir turizm ile yapılan diğer çalışmalardan bazıları Çavuş ve Tanrısevdi (2000), Sinclair ve Jayawardena (2003) Harrison vd. (2003), Cottrell vd. (2004), Choi ve Sarikaya (2005), Byrd (2007), Lacitignola vd. (2007), Nicholas ve Thapa (2010), Kaya (2011), Buckley (2012), Cottrell vd. (2013), Torres-Delgado ve Palomeque (2014), Doğan ve Gümüş (2014), Zolfani vd. (2015), Bramwell vd. (2016), Kristjánsdóttir vd. (2017), Desbiolles (2018), Hall (2019), Nguyen vd. (2019), Scheyvens ve Hughes (2019), Sgroi (2020), Schubert ve Schamel (2020) ve Rosato vd (2021)'ne ait çalışmalara aşağıda kısaca yer verilmiştir.

Çavuş ve Tanrısevdi (2000) “sürdürülebilir turizm gelişme modeli” geliştirmek üzere yaptıkları çalışmada, paydaşlar (yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, uzmanlar ve yerel halk gibi) arasında iş birliği olması gerektiğini ayrıca planlama, yürütme ve kontrol sistemlerinin kurulmasını önermektedir. Oluşturulan modelde yer alan kurul ve komitedeki tüm kesimlerin sürdürülebilir kalkınma felsefesini benimsemeleri, alanlarında uzman olmaları ve gönüllülük esası ile çalışmaları gerektiğini vurgulamaktadır.

Sinclair ve Jayawardena (2003), zengin biyolojik çeşitlilik ve kültürel miras envanteri nedeniyle turizm alanını genişletmek isteyen Guianas'taki sürdürülebilir turizm gelişimini araştırmıştır. Yazarlar, arazi kullanımını, yerel topluluğun katılımı ve uyumunu ölçmek ve yönetmek için kapsamlı bir yasama planına ihtiyaç duyulduğunu tespit ettiler. Yazarlar ayrıca, girişimcilik yeteneklerinin araştırmanın yanı sıra taşıma kapasitesinin köy bazında değerlendirilmesi gerektiğini de bulmuşlardır.

Harrison vd. (2003), en yüksek istihdam oranlarına ve Karayipler'deki sürdürülebilir turizm gelişiminin pratik zorluklarını ele almışlardır. Yazarlar, turizm uygulayıcıları, hükümet, turizm yetkilileri ve akademisyenler arasında daha entegre bir planlamaya ihtiyaç duyulduğunu tespit etmiştir. Ayrıca açısından ortak bir vizyon ve anlayışa ihtiyaç duyulduğu sonucunu belirtmişlerdir.

Cottrell vd. (2004), tarafından yapılan çalışmada sürdürülebilir turizm kavramı turist açısından ele alınarak sürdürülebilirliğin en önemli boyutu olarak ekolojik boyut tespit edilmiştir. Yerel yaşam şeklinin kaybolması ve şehirleşme en önemli problem olarak algılandığı ve turistlerin sürdürülebilirlik konularının farkında olduğunu ve bu farkındalığın uzun süreçte turistlerin tercihlerinde değişikliklere neden olabileceği ifade edilmektedir.

Choi ve Sarikaya (2005) çalışmalarında, bölge sakinlerinin sürdürülebilir turizme yönelik tutumlarını değerlendiren bir ölçek geliştirmiştir. Teksas'ta 800 haneye sürdürülebilir toplum turizmine yönelik yerleşik tutumların 51 maddelik bir ölçeğini uygulamışlardır. Çalışmada geliştirilen ölçek sürdürülebilir turizm gelişimi çerçevesinde psikometrik özellikler, pratik ve teorik çıkarımlar ile tartışılmaktadır.

Byrd (2007) tarafından yapılan araştırmada, sürdürülebilir turizm gelişiminin başarılı olması için paydaşların sürece dahil olması gerektiği belirtilmiştir. Çalışmada hem sürdürülebilir turizm yönetimin nasıl olması gerektiği hem de toplum katılımı konular tartışılmıştır. Sürdürülebilir turizm gelişim sürecine mevcut ziyaretçiler, gelecek ziyaretçiler, mevcut ev sahibi topluluğu ve gelecek ev sahibi topluluğu olmak üzere dört temel grubun dahil edilmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Lacitignola vd. (2007) turizme dayalı sosyo-ekolojik sistemlerin minimal açıklayıcı bir modelini geliştirmeye çalışmıştır. Sosyo-ekolojik sistemlerin analizi, ekolojik, sosyal ve ekonomik faktörlerin entegre bir şekilde değerlendirilmesini sağlayan yeni, niteliksel olarak farklı, değerlendirme şemaları ve uygun araştırma araçları gerektirdiğini ifade etmektedirler. Çünkü insan arazi kullanımı peyzaj değişimini yönlendiren önemli bir güçtür, peyzaj dinamikleri karmaşık sosyo-ekolojik sistemler bağlamında daha iyi anlaşılabilir. Turistik tatil köyleri sosyo-ekolojik sistemler olarak kabul edilir ve turizm kalkınma için bir araçtır, ancak doğal yenilenebilir ve yenilenemeyen kaynakları düşürebileceğinden ekosistem mallarının ve hizmetlerinin kalitesini etkileyeceği düşüncesinden yola çıkarak turizme dayalı sosyo-ekolojik sistemlerin minimal açıklayıcı bir model geliştirmeye çalışmışlardır. Çalışma güney İtalya'daki gerçek bir turizm destinasyonundan alınan verilere dayanarak, turizme dayalı asgari tanımlayıcı bir sosyo-ekolojik sistem modeli geliştirilmiştir. Lacitignola vd. (2007) turizm ve ekosistem kalitesi arasındaki

etkileşime odaklanmış, iki ana turist tipolojisini - kitle ve eko-turist - ayırt etmiş ve ekosistem mal ve hizmetleri açısından ekosistem kalitesini dikkate alarak, zamana bağlı bir işlevle ve çatallanma parametresi olarak kullanılacak turistik alanın bozulma katsayısını tanımlamıştır. Genel sonuçları ve sistem dayanıklılığını sürdürülebilir turistik destinasyon yönetimine etkilerini dikkate alarak ortaya koymaya çalışmıştır.

Nicholas ve Thapa (2010), Saint Lucia'daki Pitons Unesco Dünya Mirası Alanıyla ilgili olarak, sürdürülebilir turizm gelişimine ilişkin ziyaretçi perspektiflerine odaklanmıştır. Yazarlar, ziyaretçilerin yerel malları satın alarak sürdürülebilir turizm gelişimini desteklediğini ve dolayısıyla sızıntıları azalttığını tespit etmiştir. Ayrıca, turistlerin bölgede eğitim görmeleri durumunda yerel koruma girişimlerine bağış yapma eğiliminde olduklarını belirtmiştir. Özellikle, ziyaretçiler Piton dağlarının Unesco statüsünden habersiz olduğunu da tespit etmiştir.

Kaya (2011) çalışmasında, Cunda (Alibey) Adası için sürdürülebilir turizm odaklı bir turizm yönetim planı modeli oluşturulması amaçlanmıştır. Yerel yönetimler, belediye, ilgili kurum ve kuruluşlardan toplanan bilgiler, yerel halk ve gelen ziyaretçiler ile yapılan anket çalışmaları değerlendirilmiştir. Cunda Adası'nda belirlenen sorunlar ve potansiyeller çerçevesinde ve incelenen örnekler dikkate alınarak Cunda Adası'nda turizmin sürdürülebilirliği için turizm yönetim planı modeli önerisi yapılmış ve değerlendirilmiştir.

Buckley (2012) "Sürdürülebilir turizm: araştırma ve gerçeklik" başlığı ile yapmış olduğu çalışmada dünya çapında turizm sektörü için sosyal ve çevresel etkiler, tepkiler ve göstergeleri; nüfus, barış, refah, kirlilik ve koruma olarak beş kategoride incelenmektedir. Bu konudaki yayınların çok azının tüm küresel turizm sektörünü, sürdürülebilir kalkınmada küresel araştırmaları yansıtan terimlerle değerlendirdiğine vurgu yapmaktadır. Ayrıca sektör henüz sürdürülebilirliğe yakın olmadığı ana gücün piyasalardan ziyade yasal düzenlemeler olduğunu ifade etmektedir. Bazı turizm savunucularının, çevresel kısıtlamalardan kaçınmak ve kamu doğal kaynaklarına erişim sağlamak için hala politik yaklaşımları kullandığını belirtmektedir. Gelecekteki araştırmaların öncelikli olarak; korunan alanların genişletilmesinde turizmin rolü; çevre muhasebesi tekniklerinde iyileştirme; ve iklim

değişikliğiyle mücadelede bireysel sorumluluk algılarının etkileri üzerine olmasını önermektedir.

Cottrell vd. (2013) tarafından yapılan çalışmada, sürdürülebilirliğin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlarının yerel halkın memnuniyetine etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda sürdürülebilirliğin tüm boyutlarının yerel halkın memnuniyeti üzerinde etkili olduğu ve bunlardan en önemlisinin ekonomik boyut olduğu ifade edilmiştir.

Torres-Delgado ve Palomeque (2014), tarafından sürdürülebilir turizm üzerine yaptıkları çalışmada, yerel düzeyde sürdürülebilir turizm çalışmaları için geçerli bir yöntem önermeye yönelik (Katalonya) İspanya örneği üzerine çalışma yapılmıştır. Çalışmada sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliğe yönelik 26 gösterge belirlenmiş ve turizm sektörüne uyarlanmıştır. Çalışma sonucunda yerel düzeyde turizm planlaması ve yönetimi için önerilen sistemin etkili bir araç olduğu belirtilmiştir.

Doğan ve Gümüş, (2014) sürdürülebilir turizm ve destinasyon kavramlarını, sürdürülebilir turizm ve destinasyon yönetimi modelleriyle beraber değerlendirmiştir. Çalışmanın alan araştırması için paydaşlardan anket, görüşme ve destinasyondan doğrudan gözlem yöntemleriyle veri elde etmişlerdir. Araştırma sonucunda Bozcaada'nın sürdürülebilir yönetimi için "asma" modeli geliştirilmiştir. Sürdürülebilirliğin önündeki engeller, sorunlar ve buna ilişkin çözüm yolları, kurumsal yapılarıyla birlikte öngörülmüştür.

Zolfani vd. (2015), yazın, paradigma, sürdürülebilir turizm gelişimi, Pazar araştırması ve ekonomisi, politika oluşturma ve altyapı olmak üzere 14 uygulama alanına bölünebileceği sonucuna vararak, sürdürülebilir turizm araştırmaları üzerinde kapsamlı bir inceleme gerçekleştirmiştir. Yazarlar, 1993 ile 2013 yılları arasında sürdürülebilir turizm gelişiminde yayınlanan, çoğu Karayip ülkeleri veya diğer ada ülkeleri ile ilgili gelişme göstergeleri ve teknikleri üzerine odaklanan 19 araştırma bulmuştur.

Bramwell vd. (2016) yaptıkları araştırmada sürdürülebilir turizmi kavramı için önemli bir yere sahip olan *Journal of Sustainable Tourism* dergisinin

değerlendirmesini yapmıştır. Derginin sürdürülebilir turizm anlayışını ve tartışmasını ilerletmeye adanmış önde gelen araştırma yayını haline geldiği ve genel turizm alanında da önemli bir dergi olarak üst sıralarda yer aldığına vurdu yapılmıştır. Sürdürülebilir turizm kavramı sağlam ve bazen çekişmeli bir tartışma konusu olmaya devam ederken, bu konudaki çalışmaların 1990'lardan bu yana çok fazla ilerleme kat ettiği ifade edilmektedir. Derginin 2015 yılında Sosyal Bilimler Atıf Endeksi (SSCI) Impact Factors gibi metriklerde güçlü puanlar aldığı ve 2015'te üç yıllık etki faktörünün 2,48 olduğu belirtilmiştir. Küresel olarak turizm araştırma dergileri arasında üçüncü sıraya yer almıştır. Beş yıllık etki faktörü ise 3.44'tür. Dergi tematik bir dergi olarak görülebilir. Sürdürülebilir turizmin hem eleştirel analiz hem de işlerin nasıl olması gerektiğine dair etik ve politik sorularla ilgili bir endişe gerektirdiği, bu nedenle genellikle mevcut uygulamalara meydan okuyup ve yeni uygulamalar önerildiği ifade edilmektedir. Bu araştırma, "Journal of Sustainable Tourism" dergisinin ve bu alandaki araştırmaların, alaka düzeyini, inovasyonunu ve etkisini daha da artırmak için gelecekte de ilerlemeye devam edebileceği yolları önermesi açısından önemlidir.

Kristjánsdóttir vd., (2017) hakemli dergilerde "turizm için entegre sürdürülebilirlik göstergelerini" gözden geçirmek için yaptığı çalışmada "turizm için entegre sürdürülebilirlik göstergeleri"nin, turizmi hem ekonomik hem de sosyo-ekolojik sistemlerin bir unsuru olarak ve çok seviyeli politika oluşturma ve planlamaya aktif olarak entegre edilmiş olarak ele alındığını ifade etmektedir. Kristjánsdóttir vd., (2017) "turizm için entegre sürdürülebilirlik göstergelerini" özellikle inceleyerek hem sürdürülebilirlik biliminin hem de turizm çalışmalarının disiplinler arası doğasını benimsemiştir. Çalışmadaki sonuçlar, çalışmaların akademik disiplinlerinin, yöntemlerinin ve göstergelerin düzenlenmesinin sistematik bir literatür taramasına ve kategorize edilmesine dayanmaktadır. Sonuçlara göre nispeten yeni bir çalışma alanı olmasına rağmen, "turizm için entegre sürdürülebilirlik göstergeleri" ile ilgili araştırmaların birden fazla akademik disiplinde aynı anda geliştiğini ve genişlediğini ortaya koymaktadır. Çoğu makalenin tematik olarak göstergelere atıfta bulunduğunu ve böylece turizmi çevresel, sosyal veya ekonomik etki bağlamında ayrı ayrı tartıştığını belirtmektedir. Bununla birlikte,

ortaya çıkan yaklaşımlar turizmi birbirine bağlı bileşenlerden oluşan bir sistem ve çok düzeyli politika oluşturma unsuru olarak analiz etmektedir. Bu yaklaşımlar, sosyo-ekolojik sistemlerdeki değişikliklere yanıt olarak halkın katılımını ve sürdürülebilirlik zorluklarının sürekli olarak yeniden tanımlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Dolayısı ile “turizm için entegre sürdürülebilirlik göstergeleri” ile ilgili mevcut araştırmalar, göstergelerin birbirine bağlılığına ve sürdürülebilir kalkınmaya bir nihai hedeften ziyade dinamik bir süreç olarak odaklanmaktadır.

Desbiolles (2018) sürdürülebilir turizmi değerlendirdiği çalışmasında sürdürülebilirlik hedefleriyle bağdaşmayan büyümeye olan bağımlılığın turizmin bir sorunu olduğunu ifade etmektedir. Sürdürülebilir turizme giden yolların otuz yıl tartışılmasına rağmen, turizm otoriteleri sınırlı bir gezegende yaşamının ekolojik ve sosyal sınırlarına rağmen turizm büyümesini desteklemeye devam etmesine vurgu yapmaktadır. Çalışmasında turizmin daha geniş bir sürdürülebilirlik bağlamıyla anlaşılması ve yönetilmesi gerektiği savunulmaktadır. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün Sürdürülebilir Seferberlikler Ofisi'ne dönüştürülmesi, küresel bir Turizm Varlık Fonu oluşturulması, kalkınma için turizm stratejilerine yönelik çeşitli yaklaşımların geliştirilmesi, adillik, ekolojik sınırlar, insan yararı ve sürdürülebilir gelecekler için daha dengeli bir muhasebe, turizmin düzenlenmesi ve yönetilmesi gerektiğini belirtmiştir. Büyüme fetişi turizmin turizmi öldürmesiyle sonuçlandığı ve bunun sürdürülebilir bir turizm biçimi olmadığı sonucunu açıklamaktadır.

Hall (2019) “Sürdürülebilir turizm gelişiminin inşası: 2030 gündemi ve sürdürülebilir turizmin yönetsel ekolojisi” adlı çalışmasında BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminde, 2030'a kadar "yoksulluğu sona erdirmek, gezegeni korumak ve herkes için refahı sağlamak" için bir dizi sürdürülebilir kalkınma hedefi belirlediğini ifade ederek bu gündemi değerlendirmektedir. Gündem kararında turizmden sadece üç kez bahsedilmesine rağmen gündemin turizm politikasını etkilediğini öne sürmektedir. Turizmin ve sürdürülebilir gelişme hedeflerinin yönetsel ekolojisini incelemektedir. Yönetsel ekolojik yaklaşım, UNWTO'nun sürdürülebilir gelişme hedefleri ve diğer aktörler üzerindeki çalışmalarının ayrılmaz bir parçası haline geldiği ve turizm kaynak kullanımı açısından her zamankinden daha az sürdürülebilir olsa da sürdürülebilir gelişme

hedeflerinin başarısı için politika önerilerine yansıdığını ifade etmektedir. Bu durum alternatif kalkınma ve politika yörüngeleri oluşturma kapasitelerini önemli ölçüde etkilemektedir. Bilgi dolaşımının ve meşrulaştırmanın ve sürdürülebilir turizm için eyleme geçmenin etkilerini daha iyi anlamak için daha refleksif bir bilgi ve yönetim anlayışının gerekli olduğu sonucuna varılmıştır. Hall (2019) daha temel olarak, daha fazla çaba ve daha fazla verimlilik çabasının sürdürülebilir turizm sorunlarını tek başına çözeceğine dair yanlış inanç göz önüne alındığında, insan-çevre ilişkilerini yeniden düşünmeye ihtiyaç olduğunu belirtmektedir.

Nguyen vd. (2019) de BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin destinasyon düzeyinde uygulanmasına ilişkin sürdürülebilir turizm araştırma gündemine katkıda bulunmayı amaçladığı araştırmalarında üç teoriyi bütünleştirici kavramsal bir çerçeve geliştirmektedir. Bu çerçeve paydaş teorisi, sosyal ağ analizi ve aktör-ağ teorisi. Entegrasyon, sürdürülebilir kalkınma hedeflerini elde etmek için çalışırken turizm ağlarının doğasını, dinamiklerini ve operasyonlarını daha fazla keşfetmek için paydaş rollerinin yeniden değerlendirilmesini sağlamak için harmanlanmış bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Nguyen vd. (2019) bu araştırma ile bu kavramı ve turizm araştırmalarını yeniden düşünme ve yeni bir çalışma dalgasına ilham etme potansiyelini değerlendirdiğini ifade etmektedir.

Scheyvens ve Hughes (2019) çalışmalarında, turizmin doğası gereği yoksulluğu hafifletilme aracı olduğunu öne sürülmesi üzerine olan görüş hakkındaki endişeleri dile getirilmektedir. Yoksulluğun boyutu ve yerleşik ve çok boyutlu doğası göz önüne alındığında, turizm gibi bir endüstrinin, yoksul olan dünya nüfusunun bir milyardan fazlasının refahını önemli ölçüde artırmayı umulup umulmayacağının ciddi şekilde düşünülmesi gerektiğini savunmaktadır. Turizm çok istenen yatırım, istihdam ve vergi geliri getirebilen bir sektör olduğunu kabul etmelerine rağmen, sürdürülebilir kalkınma için her derde deva olarak turizm kavramının görülmesini eleştirel bir şekilde sorgulamaktadırlar. Scheyvens ve Hughes (2019) turizmin uzun zamandır yoksulluğun hafifletilmesine önemli katkılar sağlayacağı iddia edildiği ve 1990'ların sonundan bu yana, bu alandaki çalışmaların "yoksul yanlısı turizm" kavramı etrafında birleştiğini belirtmektedirler. Ancak turizmin gerektirdiği şekilde "yoksulluğu her yerde her şekilde sona erdirmek" için kilit bir itici güç olup

olmayacağı konusunun ise büyük bir soru işareti yarattığına vurgu yapmaktadırlar. Çalışmada yoksulluğun çok boyutlu doğasını ve yoksulluğun hafifletilmesinde başarılı bir yaklaşımın kritik bileşenlerini göz önünde bulundurulduğu ifade edilmektedir. Turizm ve yoksulluk arasındaki ilişki hakkında uzmanların görüşlerini değiştirmeyi tartışmakta ve turizmin bazıları tarafından yoksulluğu hafifletmek yerine, daha da kötüleştirdiği yönünde eleştirildiğinin görüldüğü belirtilmektedir. Araştırmada turizmin "yoksulluğu her yerde her türlü sona erdirmeye" potansiyeli tartışılırken, sadece ekonomik yoksunluğa odaklanmak yerine yoksulluğun çok boyutlu doğası göz önünde bulundurmanın gerekliliğine değinmektedir. Özellikle, odağı turizmin ekonomik büyümeyi nasıl teşvik edebileceği, iş ve gelir sağlayabileceği, yoksulluğun sosyopolitik yönlerini ve yapısal eşitsizliklerin insanların gelişimini nasıl engelleyebileceğini göz önünde bulundurulması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Yoksul insanların yoksul yerlerde, kötü çalışma koşullarında, eski sömürgeci güçlerin zengin misafirlerine hizmet etmek ve pisliklerini temizlemek için gülen yüzler takınmak zorunda kalmak gibi çelişkileri, küresel turizmin olumsuz yönlerini ortaya koymak ve gelecekte daha eşitlikçi ve sürdürülebilir hale getirmekle gerçekten ilgileniliyorsa bunların göz ardı edilmemesi gerektiği savunulmaktadır.

Sgroi (2020) orman manzarasını göz önünde bulundurularak sürdürülebilir turizm modelleri ile doğal kaynak yönetimi arasındaki bağlantıları analiz etmiştir. Çalışma, kamu mallarının doğru yönetilmesinin bir yandan talebi karşılamaya, diğer yandan da çevrenin sürdürülebilir kalkınması için fırsatlar yaratmaya nasıl yol açabileceğini araştırmaktadır. Sgroi (2020) sürdürülebilir turizm modellerinin geliştirilmesinin ekonomi literatüründe çokça tartışıldığını, turizme olan talebin artma eğiliminde olduğunu ve bunun da yeterli planlama ve siyasi araçlara sahip olmayı gerektirdiğini ifade etmektedir. Sürdürülebilir turizm sorunları, yerel toplumun desteğini ve genellikle ortak mal olan doğal kaynakların yönetimini gerektiren kalkınma fırsatlarını içerdiği için oldukça karmaşık görünmektedir. Sgroi (2020) bu koşullarda hem yerel toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilecek hem de doğal kaynakların yeterli yönetimini sağlayabilecek yeni yönetim yapılarının oluşturulması gerektiğini savunmaktadır.

Schubert ve Schamel (2020) aşırı turizm üzerine devam eden tartışma, daha sürdürülebilir turizm biçimleri geliştirmenin sadece çevresel nedenlerle ilgili olmadığını, aynı zamanda sürdürülebilirliğin ekonomik ve sosyal alanı içinde bölge sakinlerine fayda sağlayan önemli yayılmalar yaratacağını gösterdiği düşüncesine dayanarak, yerel halkın refahını göz önünde bulundurarak teorik bir sürdürülebilir turizm modeli geliştirmiştir. Faydanın tüketimden, turizm kalitesinden (örneğin daha iyi restoranlar, yürüyüş parkurları) ve ziyaret eden turist sayısından türetildiği dinamik bir yerleşik refah modeli önermektedir. İlk ziyaretçi sayıları azsa ve bu sayıların artırılması, doğrudan tüketim yoluyla sakinlerin refahını artırıyorsa (yani daha fazla turizm arzı ve kültürel alışveriş, yerleşiklerin marjinal tüketim faydasını artırır), optimal strateji turizm kalitesine yatırım yapmak ve turizm kalitesini artırmaktır. Kalite değiştikçe zaman içinde turist sayısı da artacaktır. Modele göre ilk ziyaretçi sayıları büyükse, bunları artırmak, yerleşiklerin tüketimden sağladığı marjinal faydayı daha da azaltacağı ve optimal stratejinin, turizm kalitesini zaman içinde artırmak ve ziyaretçi miktarını azaltmak üzerinedir. Genel bulgu, mevcut duruma ve konut sakinlerinin tercihlerine bağlı olarak nicelik ve kalitenin birlikte veya ters yönde hareket edebileceği yönündedir. Aşırı turizm, artan sayıda ziyaretçiden bölge sakinlerinin refahının olumsuz etkilenmesi anlamına geliyorsa, model, turizm kalitesine devam eden yatırımın sayıları azaltırken sakinlerin refahını en üst düzeye çıkaracağını öne sürmektedir.

Rosato vd (2021) 2015-2019 döneminde yayınlanan “sürdürülebilir kalkınma hedefleri” ile turizm arasındaki ilişki hakkında 101 makale üzerinde bibliyometrik analiz yapmıştır. Analiz, toplum, iş modelleri ve politika etkileri ile ilgili üç bağımsız araştırma kümesinin varlığını ortaya koymaktadır. Daha sonra turizm işletmelerinin “sürdürülebilir kalkınma hedefleri”ne katkıda bulunmak için benimsediği stratejileri değerlendirerek yorumlayıcı bir çerçeve geliştirilmekte ve tartışılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

DESTİNASYON REKABETİ VE BAŞLICA REKABET MODELLERİ

2.1. Destinasyon Rekabeti İle İlgili Başlıca Kavramlar

Destinasyon rekabeti ile ilgili modellerin anlaşılabilmesi için bilinmesi gereken başlıca kavramlar arasında “rekabet gücü”, “destinasyon” ve “destinasyon rekabeti” kavramları bulunmaktadır.

2.1.1. Destinasyon Kavramı

Destinasyonlar, turist adı verilen tüketicilere bütünleştirilmiş hizmet sunan ve turizm ürününün birleşiminden oluşmuş coğrafi bölgelerdir (Bahar ve Kozak, 2012:39). Destinasyon, bir ülke, bölge, şehir, kasaba, ada, körfez veya bir turistin ziyaret edip görmek istediği yer gibi iyi tanımlanmış bir coğrafi alan olabilir (Youell 1998; Hall 2008; Ritchie ve Crouch 2003; Sainaghi 2006; Tourism Sustainability Group 2007:18). Destinasyonlar turistleri çekmenin bir aracı ve önemli bir semboldürler. (Ko, 2005; Tsaur vd. 2006). Turistlerin evlerinden uzakta seyahatlerinde keyif alması için farklı deneyimler sunan ürün ve hizmetlerin (konaklama, turistik yerler, etkinlikler ve diğer turistik tesisler gibi) sunulduğu yerlerdir (Ryan ve Cave 2005; Youell 1998; Buhalis 2000; Ritchie ve Crouch 2003). Destinasyonlar bu nedenle turist deneyimleri için kritik bir öneme sahiptir.

2.1.2. Rekabet Gücü Kavramı

Bir ülkenin çalışan nüfusunun ücretleri ve yaşam standartları diğer ülkeler ile karşılaştırıldığında o ülkenin rekabet gücünü ortaya koysa da rekabet gücü bununla sınırlı değildir. Rekabet gücü gelecekteki neslin yaşam düzeyini ve ülkenin büyüme potansiyelini azaltmadan, istihdam yaratmak ve yüksek yaşam standartları ve kabul edilebilir büyüme oranlarının elde edilmesi ile de ilgilidir (Landau, 1992:27). Rekabet gücünün arttırılabilmesi, işletme/endüstri/ülkelerin toplam verimliliği arttırabilme, endüstri içi ve endüstriler arası ilişkilerin gelişmesi, insan kaynağının, sermaye ve doğal kaynakların yenilenmesine, geliştirilmesine ve teknolojik değişimlere hızla uyum sağlama yeteneğine bağlıdır (Çivi, 2001:23).

Rekabet gücü tanımlanması ve ölçülmesi zor bir kavramdır. Temelde bir işletme için maliyet, gelir, pazar payı gibi üretim faktörleri açısından sahip olduğu özellikleri sayısal verilerle ölçüldüğünde rekabet gücü hakkında bir fikir vermektedir. (Ayaş, 2007: 61). Ancak destinasyon rekabetini sadece bu unsurlar ile açıklamanın yeterli olmaması ile yeni yaklaşımlara ihtiyaç duyulmuştur.

Rekabetçilik kavramı çeşitli endüstrilerde geleneksel olarak, “tüketicilere başarıyla pazarlanan daha kaliteli mal ve hizmetler üretmek” olarak görülmüştür (Newall, 1992:94). Rekabet edebilirlik, “rekabet ortamındaki fırsatları sürekli olarak yakalayıp, tehditleri ortadan kaldırırken, müşterilerin ve pay sahiplerinin beklentilerini karşılayarak bir organizasyonun rekabetçi konumunu koruyabilmesi” olarak tanımlanabilir (Feurer ve Chaharbaghi, 1994: 51). Turizm bağlamında, farklı destinasyonlara ve türlerine rekabet gücü kavramı uygulanmış, ayrıca destinasyonların sürdürülebilirliğine açısından da genişletilmiştir. Böylece, fiyat, kalite, çevre koruma, imaj ve sürdürülebilir turizm gibi etkenler ele alınmıştır. Rekabet gücü bir ülkenin katma değer yaratma yeteneği ve dolayısıyla ulusal zenginliklerini arttırarak varlıkların ve süreçlerin, çekiciliğin, saldırganlığın ve yakınlığın yönetilmesi ve bu ilişkilerin ekonomik ve sosyal bir modelle bütünleştirilmesi olarak tanımlanır (Ritchie & Crouch, 2000: 306). Kısaca rekabet gücü, destinasyonun, rakiplerine göre pazar konumunu korurken, kaynaklarını sürdüren katma değerli ürünleri yaratma ve entegre etme kapasitesi olarak tanımlanabilir.

Rekabet gücü yaklaşımları destinasyon rekabetinde farklı boyutları dikkate aldıkça rekabet kaynaklarının da değiştiği görülmektedir. Bahar ve Kozak (2008) rekabet gücünü göreceli bir ölçüt olarak sektör ve ülkelerin birbiri ile kıyaslanmasında mevcut konumlarını ortaya koyan bir unsur olarak görmektedir (Bahar ve Kozak, 2012:28). Çivi (2001) ulusal rekabet gücünün üç temel özelliğinden bahsetmektedir (Çivi, 2001:25):

- 1- Rekabet gücüne sahip olmak ülkedeki yaşam standartlarını ve vatandaşlarının refah artışını sağlamaktır.
- 2- Rakipler ile rekabet edebilmek için kendine has özelliklere odaklanmak gerekir.

3- Ülkenin rekabet edebilme gücünü belirlemek için çok çeşitli gösterge bulunmaktadır.

Yalnızca ekonomik kazançlar üzerinde yoğunlaşan yaklaşımlar ve genel rekabet gücü bakış açısı turizm destinasyonlarının rekabet gücünü açıklamaya yeterli olmamakta ayrıca rekabet gücünün sürdürülebilirliği açısından da yetersiz kalmaktadır. Özellikle destinasyonların çekiciliğini oluşturan kalitesi, çeşitliliği, rakiplerden farklılığı, benzersizliği, orijinallliği gibi niteliksel unsurlar destinasyonlar için rekabet gücünü farklılaştırmaktadır. Ancak genel rekabet gücü yaklaşımı açısından bakıldığında destinasyonların rekabet gücü ile ilgili ipuçları da verebildiği gözlenmektedir. Örneğin fiyat farklılıkları, farklı bölgeler için verimlilikleri yönünden açıklanmaktadır (Dwyer vd., 2002: 2509). Ayrıca geleneksel turistler için fiyat önemli bir unsur olarak görülürken çevre hassasiyeti yüksek olan turistler için öncelik çevrenin korunması ve doğaya zarar vermeyen uygulamalar daha önemli olabilmektedir (Spenceley, 2005: 151). Bu açıdan bakıldığında rekabet gücü, paydaşlara, ülkenin gelişmişlik düzeyine, sosyo kültürel yapı ve hedef pazar gibi niteliksel özelliklerden de etkilenmektedir. Günümüz tüketicilerinin gelecekte daha çevreci ürünlere ve doğaya mümkün olduğunca en az zarar veren turizm faaliyetlerine yöneleceği ihtimaller arasındadır. Uzun vadede rekabet gücü için ekonomik, sosyal ve çevresel yapıyı koruyacak stratejiler geliştirirken aslında sürdürülebilir yaklaşımların bir rekabet gücü boyutu da oluşturabileceği göz ardı edilmemelidir.

2.1.3. Destinasyon Rekabeti Kavramı

Dünyada her alanda meydana gelen değişim, toplumların refah düzeylerini arttırmaya ve ihtiyaçların değişmesine neden olmuştur. Turizm sistemi açık bir sistemdir ve sistemin dışında ortaya çıkan birçok etki ve baskıya maruz kalabilmektedir. Turizm, günümüzde sadece yüksek gelir grubuna değil, gelir düzeyi düşük olanların da katılabileceği kitlesel bir özellik kazanmıştır. Birleşmiş Milletler'e bağlı Dünya Turizm Örgütü'nün 2018 verilerine bakıldığında uluslararası turist sayısı, bir önceki yıla göre yüzde 5'lik artışla 1,4 milyar kişiye ulaşmış, uluslararası turizm kaynaklı gelirler ise 1,7 trilyon dolar seviyesine ulaşmıştır (UNWTO, 2019).

Turizmin bu şekilde hızla büyüyen bir sektör olması, ülkeler arasında hatta bölgeler arasında turizm rekabetinin artmasına neden olmaktadır. Ülkeler, ziyaret edenlerin sayısını ve turizm gelirlerini arttırarak daha fazla istihdam yaratmak, yeni iş sahaları açmak, döviz girdisi sağlamak, milli geliri arttırarak refah seviyesini yükseltebilmek ve uluslararası rekabetle başa çıkabilmek için turizm sektörüne daha fazla yatırım yapmaya başlamışlardır. Uluslararası düzeyde artan yatırımlar ve rekabet turizm sektörü ve turizmin etkileri konusunda yeni araştırma ve çalışmaların yapılmasını gerekli kılmaktadır. Rekabet konusuyla ilgili yazına bakıldığında araştırmaların genellikle imalat işletmeleri üzerine yoğunlaştığı, özellikle turizm destinasyonlarının rekabeti hakkındaki çalışmaların çok az olduğu görülmektedir.

Destinasyon rekabeti, turistler açısından önemli olduğu düşünülen turizm deneyiminin, bir destinasyonun daha iyi performans gösteren mal ve hizmetleri sunma yeteneği ile bağlantılıdır. Çok sayıda değişken, destinasyon "rekabet gücü" kavramına bağlanmıştır. Bunlar, ziyaretçi sayıları, pazar payı, turizm harcamaları, istihdam, turizm sektörünün katma değeri gibi nesnel olarak ölçülen değişkenler ve kültürel miras zenginliği, turizm deneyiminin kalitesi vb. gibi ölçülmesi zor değişkenlerdir. Rekabet edebilirlik, bir destinasyonun pazar konumunu korumasına ve zaman içinde paylaşmasına veya gelişmesine imkan verebilme olarak tanımlanabilir (d’Hauteserre, 2000:23; Hassan (2000:240), rekabet edebilirliği; “destinasyonun, rakiplerine göre pazar konumunu korurken, kaynaklarını sürdüren katma değerli ürünleri oluşturma ve entegre etme yeteneği” olarak açıklamaktadır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere destinasyonların rekabete girmesi için gereken endüstrilerin çeşitliliği göz önüne alındığında, firmalar arasındaki rekabetin ötesine bakmak gerektiği söylenebilir. Crouch ve Ritchie (1999) yerel halka “yüksek düzeyde bir yaşam standardı sağlayabilme gücü” olarak tanımlamaktadır (Crouch ve Ritchie, 1999:137). Bahar ve Kozak (2012) ise destinasyon rekabetini bir destinasyonun, ziyaretçileri memnun ederek, diğer destinasyonlardan daha farklı, kaliteli ve iyi ürünler sunabilmesi ve bunu sürdürebilmesi olarak ifade etmektedir (Bahar ve Kozak, 2012:45). Ritchie ve Crouch (2000), en rekabetçi destinasyonun destinasyon sakinleri için en etkili şekilde sürdürülebilir refah yaratan destinasyon olduğunu, rekabet gücünün sürdürülebilirlik olmadan hayal olduğunu ifade

etmektedir. Bir destinasyonun turizm gelişiminde rekabetçi olabilmek için politik olarak da sürdürülebilir olmak gerekmektedir.

Porter (1990), uluslararası rekabeti yerel koşulların etkilediğini bu nedenle firma yapısı, talep, faktör koşulları ve destekleyici sektörlerle bağlı olarak rekabet gücünün belirlendiğini öne sürmektedir. Ritchie ve Crouch (2000, 2003) destinasyon rekabeti konusunda yaptığı çalışmalarda, karşılaştırmalı üstünlük ve rekabet avantajına dayanan bir model geliştirmeyi amaçlamışlardır. Ritchie ve Crouch'un modeli, Porter'ın (1990) geliştirdiği ulusal rekabet gücü modeline dayanarak geliştirilmiş ve rekabet edebilirlik, ulusa, endüstriye ve firmaya özgü faktörleri kapsamaktadır. Ritchie ve Crouch (2000), politikayı destinasyon yönetiminin belirgin ve büyük bir bileşeni olarak bu modele dahil etmiştir. Ritchie ve Crouch'un (2003) çerçevesi, destinasyon rekabeti, çekirdek kaynakları ve çekiciliği, destekleyici faktörleri ve kaynakları, destinasyon yönetimi, destinasyon politikası, planlama ve geliştirme gibi belirleyicileri nitelemek / güçlendirmek olarak özetlenmektedir. Ritchie ve Crouch'a göre destinasyon rekabetinde başarılı olabilmek için sürdürülebilir bir temelde yerleşimcilerin refahını sağlamak gerekmektedir. Bahar ve Kozak (2012) da benzer bir yaklaşımla, diğer sektörlerde rekabet gücü açısından uygun ve ucuz hammadde temini, üretim yeri seçimi, uygun mamul üretimi, kalitesi, fiyatı gibi unsurların önemli faktörler olduğunu; turizmde rekabet gücü için ise, doğal ve çevresel kaynakların korunması ve sürdürülebilmesinin, gerekli ve yeterli bir ön koşul olduğuna vurgu yapmaktadır (Bahar ve Kozak, 2012:47). Destinasyon rekabetinde temel amaç, bölge halkının yaşam kalitesini en iyi hale getirmektir.

Dwyer ve Kim (2003,369-414), Crouch ve Ritchie'in geliştirdiği modelden farklı olarak destinasyon rekabeti kapsamına talep koşullarını eklemiştir. Dwyer ve Kim modelinde destinasyon rekabeti gücünü, kaynaklar (doğal, kültürel miras vs.), destinasyon yönetimi, durumsal koşullar ve talep koşulları ilişkisiyle açıklamaktadır. Dwyer ve Kim'in görüşüne göre, ulusal veya bölgesel ekonomik refaha ulaşmak için, destinasyon rekabet gücü bir ara hedef olarak görülmelidir. Enright ve Newton (2004), ise hem endüstri ile ilgili faktörleri hem de destinasyon cazibesi ile ilgili faktörleri kapsayan bir model sunmuştur. Bu model destinasyon rekabetinde en iyi

sonucun alınabilmesi için destinasyon çekiciliğinin analizi ve diğer ticari rekabet faktörlerinin analizinin birlikte değerlendirilmesi gerektiği savunmaktadır.

2.2. Destinasyon Rekabeti Üzerine Başlıca Modeller

Destinasyon rekabeti gücünün hangi faktörlerin etkisi altında kaldığının analiz edilebilmesi için destinasyon rekabeti üzerine başlıca rekabet modellerinin incelenmesi gerekmektedir. Genel rekabet gücü kavramından farklılar taşıması nedeniyle destinasyon rekabeti üzerine olan başlıca modellerin tek tek ele alınması ve açıklanması konunun anlaşılabilmesi için önemlidir.

2.2.1. Porter’ın Elmas Modeli

Ulusların rekabet gücünü açıklamak için geliştirilen çok geniş bir kavramsal çerçeve Michael Porter (1990) tarafından sunulmuştur. Porter’ın teorisinde, bir ülkenin genel rekabet gücü mikro düzeyden, yani bireysel firmalardan kaynaklanmaktadır. Porter, münferit firmaların küresel endüstrilerde başarı arayışındaki faaliyetleri ile bu başarının desteklenmesinde ulusal avantajın belirleyicileri arasında açıkça ayırım yapmaktadır. Porter (1990) belirli ülkelerde bulunan bazı şirketlerin neden tutarlı inovasyon yapabildiği, neden iyileştirme peşinde oldukları, engellerin üstesinden nasıl gelindiği konusunda sorular sormaktadır. Bu soruların cevabı olarak da bir model ortaya koymuştur. Yaygın olarak “dinamik elmas” olarak bilinen Porter'in modeli, bir ülkede faaliyet gösteren firmaların rekabet avantajını teşvik etmek veya engelleme dört ana faktörden oluştuğunu belirlemiştir. Bu faktörlere aşağıda yer verilmektedir (Porter, 1990);

1. Faktör Koşulları. Ülkenin, belirli bir endüstride rekabet etmek için gerekli olan nitelikli işgücü veya altyapı gibi üretim faktörlerindeki konumu.

2. Talep Koşulları. Sektörün ürün veya hizmeti için ev pazarı talebinin doğası.

3. İlgili ve Destekleyici Endüstriler. Uluslararası rekabet gücüne sahip tedarikçi endüstrilerin ve diğer ilgili endüstrilerin ülkesindeki varlığı veya yokluğu.

4. Firma Stratejisi, Yapısı ve Rekabeti. Ülkedeki şirketlerin nasıl yaratıldığını, organize olduğunu ve yönetilirliğini ve iç rekabetin doğasını yöneten koşullar.

Modelde öncelikle faktör koşulları, talep koşulları, ilgili ve destek endüstrileri ve işletme stratejileri yer almaktadır (Porter (1990: 71). Daha sonra bu dört faktöre şans ve devlet politikaları da, eklenmiştir (Şekil 1). Bu modele göre işletmelerin rekabet gücünü arttırmak için stratejik başarı faktörleri üzerine yoğunlaşması ve kaynaklarını bunlar için kullanması önerilmektedir (Akgemci, 2007: 37). Ülkelerin rekabet gücü ancak verimliliğin artırılması ile sağlanabilir. Verimlilikle elde edilen fayda ülke halkının yaşam kalitesini artırılmasında kullanılmalıdır (Porter, 1990: 6). Porter'ın modeli ekonomideki tüm sektörler için uygun olduğu gibi ülkelerin turizm rekabet gücü için de kabul edilebilir (Bahar, 2004: 35).

Porter'ın modeli her ne kadar ülkelerin rekabet gücünü açıklasa da küçük ve gelişmekte olan destinasyonlar için genellenen doğru olmayacağı öne sürülmektedir (Grant, 1991: 114-135; Rugman, 1991: 61-64). Bu eleştirilerden sonra Rugman ve D'Cruz (1993) interaktif çifte elmas yaklaşımını geliştirmişlerdir

(Rugman ve D'Cruz, 1993:17-39). Rugman ve D'Cruz (1993) interaktif çifte elmas yaklaşımında küçük ülkelerin rekabet gücünün, ABD, Japonya ve Avrupa Birliği gibi güçlü ülkelere göre oluştuğu savunmaktadır.

Porter'in modeli farklı araştırmacılar tarafından da farklı açılardan eleştirilmiştir. Dunning (1993), Rugman ve Vebreke (1993) küresel dünyaya ayak uydurma zorunluluğu ve doğrudan yapılan yabancı yatırımların dikkate alınmaması, Narula (1993) teknolojik yapı ve bilimsel gelişmeler ve uluslararası işletmelere yeterince önem vermediği, Daly, (1993) iş gücü maliyetleri ve döviz kurlarının uluslararası rekabet gücü üzerindeki etkilerine önem verilmemesi nedeniyle modeli eleştirmektedir. (Dunning, 1993: 715; Rugman ve Vebreke, 93 : 71-84; Narula, 1993:85-107; Daly, 1993: 119-134).

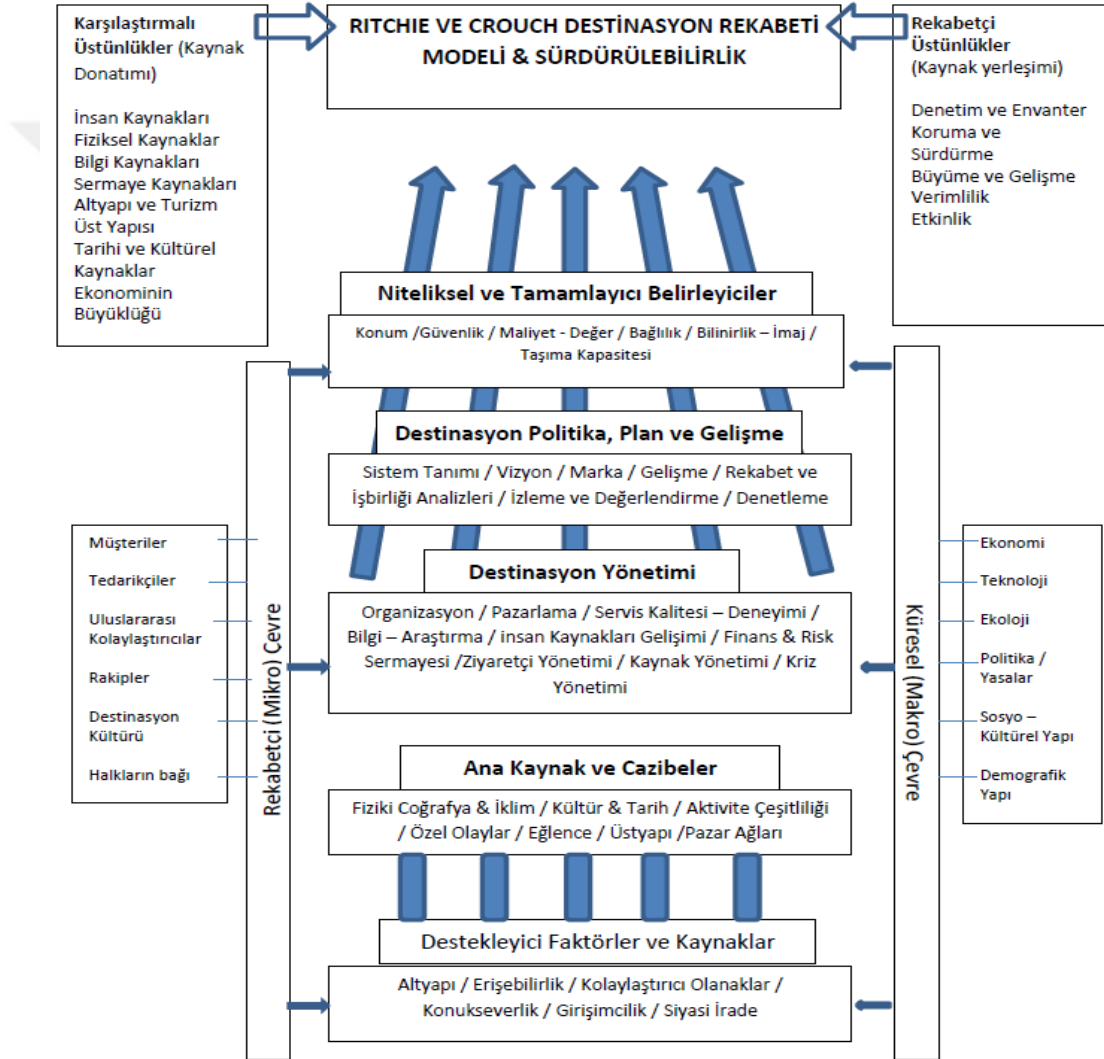
Porter'in modeli ülkelerin rekabetini açıklamada kullanılsa da, daha küçük ölçekli destinasyonlar için farklı modellere ihtiyaç vardır. Özellikle her destinasyonun kendi özelinde değerlendirilmesi, ya da benzer özelliklerdeki destinasyonlar için farklılaştırılmış modeller uygulanması daha doğru olacaktır. Ayrıca Porter'in modelinde doğal kaynakların kullanımına değinilse de turizmin olumsuz etkilerine karşı dikkate alınması gereken koruma faktörü yeterince yer bulamamaktadır.

2.2.2. Ritchie ve Crouch'un Turizmin Kavramsal Rekabet Modeli

Ritchie ve Crouch (1993) bir destinasyonun rekabetini etkileyen küresel veya makro çevresel güçlerin ve eğilimlerin yanı sıra rekabetçi veya mikro ortam koşullarının bulunduğunu iddia etmektedir (Ritchie ve Crouch, 1993). Ritchie ve Crouch (1993) tarafından geliştirilen modele göre, destinasyonun konumu ve kaynaklar destinasyonun cazibesi veya rekabet edebilirlik belirleyicileri olarak kabul edilmektedir. Bunlar arasında doğal özellikler, iklim, kültür ve sosyal özellikler, genel altyapı, altyapıdaki temel hizmetler, üst yapılar, erişim ve ulaşım tesisleri, turistlere yönelik tutumlar, maliyet / fiyat seviyeleri, ekonomik ve sosyal bağlar ve eşsizlik bulunmaktadır. Bunlar destinasyonların rekabet gücü açısından önemli bir destinasyon karşılaştırmalı üstünlük kaynağı olarak düşünülebilir. Ritchie ve Crouch

(1993), turizm destinasyonlarının rekabet stratejilerini nasıl geliştirebileceğini de ele almıştır. Örneğin, özenle seçilmiş ve iyi yürütülen bir destinasyon yönetim programı, bir alanın turizm rekabet gücünü artırmaya hizmet edebilir ve aynı zamanda, destinasyon yönetim organizasyonunun belli başlı faaliyetleri aracılığıyla, destinasyon rekabeti arttırılabilir (Ritchie ve Crouch (1993:22).

Şekil 2: Ritchie ve Crouch'un Kavramsal Rekabet Modeli

Kaynak: Ritchie J.R.B. ve Crouch, G.I., (2003), The Competitive Destination: A Sustainable Tourism Perspective, CABI Publishing. 63.

Crouch ve Ritchie tarafından önerilen sistematik destinasyon rekabeti modeli, ilişkilerin araştırılması, anlaşılması ve rekabet gücü arasındaki etkileşimin gerekli olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca, destinasyon rekabetine katkıda bulunan

karşılaştırmalı ve rekabetçi avantajların veya güçlerin sistematik bir analizinin yapılması gerektiği de ileri sürülmüştür. Crouch ve Ritchie karşılaştırmalı üstünlükler, bir destinasyon için mevcut olan turizm kaynaklarını oluştururken, rekabet üstünlükleri, bir destinasyonun turizm kaynaklarını uzun vadede etkin bir şekilde kullanma yeteneği ile ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Bu rekabet üstünlükleri turistlerin destinasyon seçimlerini motive eden temel kaynakların yanı sıra, planlamacıların ve geliştiricilerin destinasyon rekabet gücünü arttırmak için dikkate almaları gereken unsurlardır. Bu kaynakların örnekleri, kültür ve tarih, pazar bağları, etkinlikler, olaylar ve turizm üst yapılarıdır (Crouch ve Ritchie: 1999:143).

Ritchie ve Crouch'un modelinde karşılaştırmalı üstünlükleri; insan kaynakları, fiziksel kaynaklar, bilgi kaynakları, sermaye kaynakları, altyapı ve turizm üstyapısı, tarihi ve kültürel kaynaklar ve ekonominin büyüklüğü oluşturmaktadır. Rekabetçi üstünlükleri ise; denetim ve envanter, koruma ve sürdürme, büyüme ve gelişme, verimlilik ve etkinlik oluşturmaktadır. Ritchie ve Crouch destinasyon rekabet gücünü etkileyen çevreyi mikro ve makro çevre olarak ikiye ayırmıştır. Mikro çevre müşteriler, tedarikçiler, uluslararası kolaylaştırıcılar, rakipler, destinasyon kültürü, hakkın bağlılığından oluşmaktadır. Makro çevreyi ise ekonomi, teknoloji, ekoloji, politika / yasalar, sosyo kültürel yapı ve demografik yapı ile açıklamaktadır (Ritchie ve Crouch, 2003: 63).

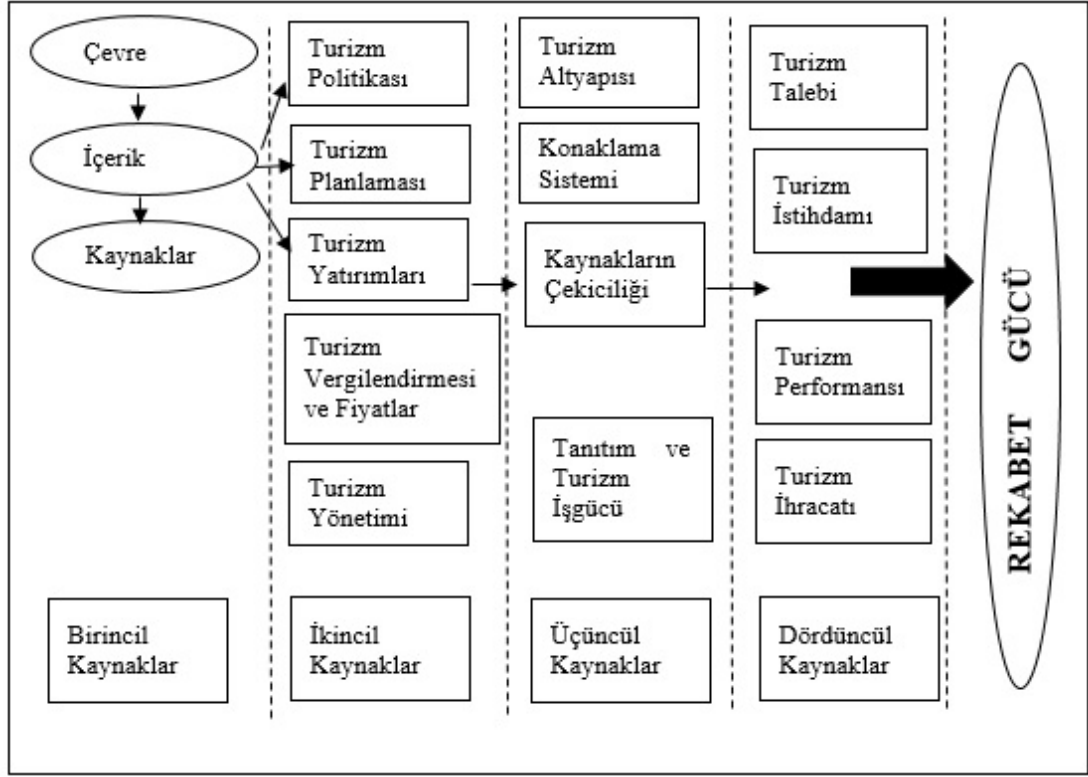
Ritchie ve Crouch'un kavramsal modelinin en önemli amacı destinasyonun rekabet gücünü geliştirerek, o bölge insanının ekonomik refahını sağlamak ve sürdürülebilir bir rekabet sağlamaktır. Aslında araştırmamızdaki modelimize en yakın modellerden biri olarak Ritchie ve Crouch'un modelini görebiliriz ancak bu modelden farklı olarak biz yöre insanının ekonomik refahından çok, genel bir yaşam kalitesi sağlama amacına odaklanıyoruz. Bu da ancak sürdürülebilir çevre yaklaşımı ile olabilir. Yöre insanının ekonomik refahı elbette önemlidir ancak bunun ön koşulu özellikle hava, su, toprak, orman alanları gibi doğal alanların korunması, kirliliğe karşı ciddi önlemlerin alınmasını gerektirir.

2.2.3. Kim'in Rekabet Modeli

Kim (2000) rekabet gücünü oluşturan unsurları belirlemeye yönelik bir model oluşturmuştur. Kim'e (2000) göre literatürde sunulan tanımlar, destinasyon rekabeti için hem mikro hem de makro anlam taşır. Makro bir perspektiften, rekabetçilik ulusal bir endişedir ve nihai hedefi vatandaşlarının gerçek gelirini iyileştirmektir. Bir ulusun uluslararası pazarlardaki performansını etkileyen tüm sosyal, kültürel ve ekonomik değişkenleri kapsayan çok geniş bir yapıdır. Öte yandan, mikro bakış açısından bakıldığında, firmaya özgü davranışlar rekabet gücünü belirler. Serbest piyasa sistemindeki kuruluşların öncelikli amaçlarından biri rekabetçi olmaktır. Rekabetçi olmak için, herhangi bir kuruluş, müşterilerin fiyat ödemeye hazır olduğu ürün ve hizmetleri sağlamalıdır. Uzun vadede, bir serbest piyasa sisteminde, rekabetçilik, organizasyonun yatırımlarını korumak, bu yatırımların geri dönüşünü elde etmek ve geleceğe yönelik işler sağlamak üzere ölçülür (Kim,2000:10).

Kim modelinde dört boyut ile rekabeti belirleyen unsurları ortaya koymaya çalışmıştır (Şekil 3). Bunlardan ilki birincil kaynaklardır ve turizm paydaşları (subject), kaynaklar ve çevreden oluşmaktadır. İkinci boyut olan ikincil rekabet kaynakları, turizm politikası, turizm planlaması, turizm yönetimi, turizm yatırımı ve turizm vergi oranları ve fiyatları içermektedir. Üçüncü rekabet gücü kaynakları, turizm alt yapısı, konaklama sistemi, kaynakların çekiciliği, tanıtım ve turizm istihdamıdır. Dördüncü rekabet gücü kaynakları ise turizm talebi, turizm istihdamı, turizm performansı ve turizm ihracatıdır. Rekabet gücünün bu dört boyutu turizm sektöründe rekabet gücünün belirleyicileridir (Kim, 2000: 36).

Şekil 3. Kim'in Rekabet Modeli (2000)

Kaynak: Bahar, O. ve Kozak, M. (2012) Turizm ve Rekabet, Detay Yayıncılık, Ankara

Birincil kaynaklarda yer alan (subject) turizm paydaşları terimi, turizm politikası ve planlaması yapımında önemli bir rolü olan politikacılar, yetkililer, devlet, yiyecek içecek, konaklama, seyahat acentası ve havayolu işletmelerinin yöneticileri, okul ve enstitü görevlileri gibi paydaşları ifade etmektedir. Çevre faktörü ise politik, ekonomik, sosyo-kültürel, teknolojik çevre ve çevre sorunları, uluslararası iş çevresini kapsamaktadır. Bir ülkenin tarihi, kültürel ve doğal kaynakları da kaynaklar olarak ifade edilmektedir (Kim, 2000: 36). Kim ikincil kaynaklar olarak turizm politikası üzerinde durmuş, kontrol ve kamu kurumlarının rekabet etmesi gerektiği, paydaşlar ile sürdürülebilir turizm ortamı yaratılması için etkili turizm politikalarının kullanılması gerektiğini öne sürmektedir. Ayrıca yüksek vergi oranlarının bir destinasyonun rekabet gücünü olumsuz etkileyeceği düşüncesindedir (Kim, 2000: 37). Kim, üçüncül kaynaklar olarak altyapı ve kaynaklara ait çekiciliğin rekabet gücünü arttıracığı görüşündedir. Buradaki kaynaklar, doğal kaynaklar, yapay kaynaklar, tarihi ve kültürel kaynaklar gibi kaynakların yanı sıra konaklama kalitesi, rehberlik ve nitelikli turizm çalışanlarını

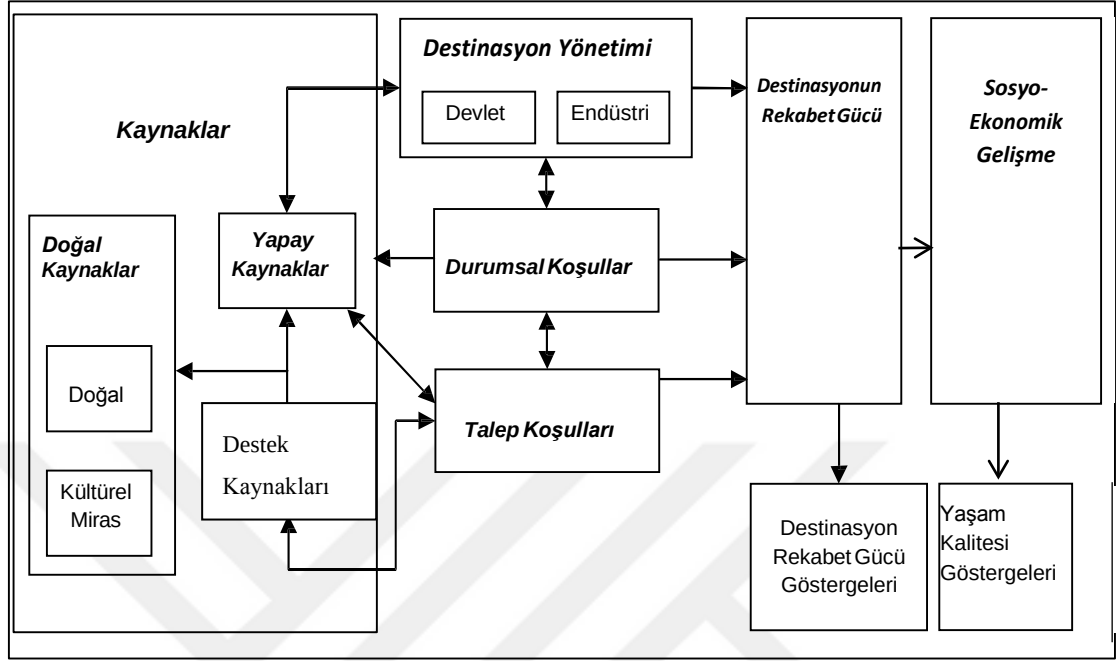
içermektedir (Kim, 2000:37-38). Dördüncül kaynaklar ise destinasyonun rekabet gücünü değerlendirmek ve karşılaştırmak için bir gösterge olarak kullanılan kaynaklardır. Bu kaynaklar, istihdam oranı, ülkenin ödemeler dengesine olan katkı, büyüme oranları, ziyaretçi sayısı, kişi başına gelir, kişi başına harcama miktarı gibi turizm başarısını rakamlar üzerinden ölçülebilecek göstergelere dayanmaktadır (Kim, 2000: 38).

Kim'in rekabet modelinde doğal kaynaklar ve çekicilik unsuru olan unsurlar destinasyon rekabeti açısından önemli görülmekle birlikte, turizm gelişiminin başarısı turist sayısı ve diğer ekonomik katkılar üzerinden ölçülmektedir. Ancak uzun vadede bir destinasyonun turizm açısından başarısı sahip olunan kaynakları öncelikle korumaktan geçmektedir. Modelde belki turizm politikaları ile buna yönelik kararların alınması sağlanabilir ancak modelde açık bir koruma ve gelecek nesillere bu kaynakların ulaşmasını sağlayabilecek sürdürülebilir bir anlayışa vurgu yapılmamaktadır.

2.2.4. Dwyer ve Kim'in Bütünleştirici Modeli

Dwyer ve Kim (2003), Crouch ve Ritchie (1999)'nin ortaya koyduğu modelden farklı olarak destinasyon rekabeti kapsamına talep koşullarını ekleyerek entegre bir model önermiştir. Dwyer vd. (2003) modelinde destinasyon rekabeti gücünü, kaynaklar (doğal kaynaklar, kültürel miras kaynakları ve destekleyici faktörler dahil), destinasyon yönetimi (hükümet ve sanayi dahil) durumsal koşullar ve talep koşulları ilişkisiyle açıklamaktadır. Dwyer ve Kim (2003)'in görüşüne göre, ulusal veya bölgesel ekonomik refaha ulaşmak için, destinasyon rekabet gücü bir ara hedef olarak görülmelidir. Doğal kaynaklar, yapay kaynaklar, destek kaynakları, destinasyon yönetimi, durumsal koşullar, talep koşulları ve pazar performans göstergeleri destinasyonların rekabet gücünü etkileyen faktörler olarak değerlendirilmektedir. (Dwyer ve Kim,2003:378).

Şekil 4. Dwyer ve Kim'in Bütünleştirilmiş Rekabet Modeli

Kaynak: Dwyer ve Kim, 2003: 378. (Larry Dwyer ve Chulwon Kim (2003): Destination Competitiveness: Determinants and Indicators, Current Issues in Tourism, 6:5, 369-414)

Modelde kaynaklar kategorisi doğal (kalıtsal) ve oluşturulan (yapay) olarak iki tipe ayrılmıştır: kalıtsal olarak da ifade edilen kaynaklar, sırasıyla doğal (dağlar, göller, plajlar, nehirler, iklim vb.) ve kültürel (mutfak, el sanatları, dil, inanç sistemleri vb.) olarak sınıflandırılabilir. Oluşturulan kaynaklar arasında turizm altyapısı, özel etkinlikler, mevcut aktiviteler, eğlence ve alışveriş yer almaktadır. Burada sunulan modelde, Destekleyici Kaynaklar (veya etkinleştirici faktörler) genel altyapı, hizmet kalitesi, destinasyona erişilebilirlik, misafirperverlik ve satış ilişkilerini içerir. (Dwyer ve Kim,2003:377).

Durumsal koşullar, destinasyon rekabetçiliğine etki eden dış ortamdaki güçlerdir. Durumsal koşullar, şirketlerin ve destinasyonun iş yaptığı organizasyonları etkileyen ekonomik, sosyal, kültürel, demografik, çevresel, politik, yasal, yönetsel, düzenleyici, teknolojik ve rekabetçi eğilimler ve olaylarla ilgilidir ve hem fırsatları hem de tehditleri sunar (Dwyer ve Kim,2003:379). Destinasyon yönetim faktörleri, çekirdek kaynakların cazibesini artırabilir, destekleyici faktörlerin ve kaynakların kalitesini ve etkinliğini güçlendirir ve durumsal şartların getirdiği kısıtlamalara en iyi

şekilde uyum sağlanmasını sağlayabilir. Bu kategori, destinasyon yönetim organizasyonlarının, destinasyon pazarlama yönetimini, destinasyon politikası, planlaması ve geliştirmeyi, insan kaynaklarını geliştirmeyi ve çevre yönetiminin faaliyetlerini kapsamaktadır (Dwyer ve Kim,2003:379).

Model, talep koşulları için ayrı bir kutu içerir. Bu kategori, turizm talebi ve farkındalığı, algı ve tercihler olarak üç ana unsurunu içermektedir. Destinasyon pazarlama faaliyetleri dahil olmak üzere çeşitli yollarla farkındalık oluşturulabilir. Yansıtılan görüntü, algıları etkileyebilir ve dolayısıyla ziyareti etkileyebilir. Gerçekleşecek ziyaret, turist tercihleri ile sunulan destinasyon ürünün algılanması arasındaki eşleşmeye bağlı olacaktır. Bir destinasyon ürünü, destinasyon rekabet gücünü arttırmak ya da sürdürmek için gelişen tüketici tercihleriyle eşleşecek şekilde gelişmelidir (Dwyer ve Kim,2003:379).

Modele göre rekabet gücünün artması sosyo-ekonomik gelişmeyi de arttırmakta bu da yaşam kalitesini yükseltmektedir (Dwyer ve Kim,2003:380). Destinasyon rekabetçilik göstergeleri çok çeşitlidir ve hem öznel nitelikleri (destinasyon çekiciliği, doğal güzellik) hem de daha objektif olarak belirlenmiş olanları (destinasyon pazar payı, turizmden döviz kazancı) içerir. Sosyo-ekonomik refah göstergeleri, ekonomideki üretkenlik seviyeleri, toplam istihdam seviyeleri, kişi başına düşen gelirler, ekonomik büyüme oranı ve diğerleri gibi temel makroekonomik değişkenlerle ilgilidir (Dwyer ve Kim,2003:380).

Dwyer ve Kim (2003)'ün modeli incelendiğinde Crouch ve Ritchie (1999)'in modelinden farklı olarak talep koşullarının eklendiği görülmektedir. Modelde doğal kaynaklar, yapay kaynaklar, destek kaynakları, destinasyon yönetimi, durumsal koşullar, talep koşulları ve pazar performans göstergelerinin destinasyon rekabet gücünü gösterdiği ifade edilmektedir. Modelde her ne kadar çevre yönetiminden bahsedilse de yeterli görülmemektedir. Çünkü modelde sahip olunan değerler kısa dönem için bir destinasyonun rekabet gücünü gösterse de uzun dönemde rekabet gücünün korunması ve sürdürülebilirliğin öncelikli bir unsur olarak alınmaması eleştirilebilir.

2.2.5. Enright ve Newton Modeli

Enright ve Newton (2004), destinasyon rekabetine yönelik karma yaklaşımlarıyla, hem genel endüstri ile ilişkili rekabet gücü faktörlerinden, hem de destinasyon cazibesinin tipik faktörlerinden oluşan daha kapsamlı bir modeli önermişlerdir. Yaptıkları çalışmaya göre, rekabetçi turizm merkezlerinin turistlere değer katma ve bunları değerlendirebilme potansiyeline sahip olduklarına ve rekabetçiliğin hem turizme özgü faktörlere hem de turizm veya endüstri ile ilgili faktörlere bağlı olduğuna inanmaktadır. Enright ve Newton'un modeli Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. Enright ve Newton Modeli (Turizmin Spesifik Rekabet Faktörleri)

Temel Kaynaklar ve Çekicilikler (Crouch ve Ritchie 1999)	Temel Kaynak ve çekiciliklerden türetilen öğeler	Temel Kaynak ve Çekiciliklerden türetilen fakat işle ilgili faktörler içerisinde sınıflandırılan	Kırsal Turizm Çalışmalarından Eklenen Özellikler (Jansen-Vebreke, 1986;Law,1993)
Fiziki coğrafya	İklim çekiciliği		İlginç mimari İyi bilinen kara parçaları
Kültür ve tarih	Farklı kültür Önemli günler		
Pazar bağları		Etnik bağlar	
Aktiveteler			Gece yaşamı Müzik ve Performans Müzeler ve Galeriler Turizm çekicilikleri
Özel etkinlikler	Özel etkinlikler festivaller		
Turizm altyapısı		Yüksek kaliteli konaklama Ulaşım	Alışveriş

Kaynak: Enright, J.M ve Newton J. (2004), Tourism Destination Competitiveness: A Quantitative Approach, School of Business, University of Hong Kong, Pokfulam Road, Hong Kong, Tourism Management, 25, Sayfa 5.

Enright ve Newton'nın modelinde önemli bir konuya vurgu yapılmaktadır. Bu konu rekabetçiliğin hem turizme özgü faktörlere hem de turizm veya endüstri ile ilgili faktörlere bağlı olduğudur. Gerçekten destinasyonları bir turistik olarak ele aldığımızda birbirinden farklı özellikleri ile ortaya çıktığı ve her destinasyonun rekabet gücünde etkili olan unsurların farklılık arz edebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle bundan sonra geliştirilecek modellerde Enright ve Newton'ın bu yaklaşımının temel alınması doğru bir yaklaşım olacaktır. Ancak Enright ve Newton modeli bir destinasyonun rekabet gücünü etkileyen faktörleri ifade etse de uzun vadede destinasyon rekabet gücü konusunda yeterli olamayacaktır.

2.2.6. Anett Tozser'in Yeni Turizm Rekabet Modeli

Annett Tozser yeni modelinde önce, beş uluslararası turizm rekabet gücü modelini önceden belirlenmiş kriterlere göre değerlendirmiştir. Modellerin incelenmesinden aşağıdaki çıkarımlar ortaya çıkmıştır (Tozser, 2010:12-13):

- Modeller turizm rekabetçiliği ile sürdürülebilir turizm arasındaki bağlantıyı vurgulasa da, modellerin faktörleri sadece yerel halkın çıkarları ile turizm rekabetçiliği arasındaki bağlantıları kısmen içerir veya hiç içermemektedir.

- Sadece iki model turizm rekabetçiliğinin destinasyon seçimi ile başladığını dikkate almıştır. Buna göre seyahat seçimini etkileyen faktörlerin incelenmesi önemlidir.

- Modellerin hiçbiri, turistin, tüm seyahat / tatilin değerlendirilmesini etkileyebilecek destinasyona yolculuk sırasında çeşitli turizm hizmetleriyle temasa geçtiğini dikkate almamıştır.

Yeni model rekabetçi ve sürdürülebilir turizmin temel ilkeleri arasındaki yakın bağlantıları temsil etmektedir. Bu nedenle, uluslararası pazardaki destinasyonlar arasındaki rekabetin konuk sayısını artırmak, turizmde ekonomik ve profesyonel büyümeyi sağlamak (turizmle ilgili gelirlerde artış, işletmeler için kar sağlamak, destinasyonların olumlu yargısı) ve ilgili kişilerin yaşam standartlarını yükseltmek olduğuna inanmaktadır. Bir bölge ancak turizme bağlı gelirlerde artış ve daha yüksek yaşam standardı sağlandığında uzun vadede rekabet edebilir. Böylece bölge önemli ölçüde gelişebilir.

Turizm rekabetçiliğinin “bütüncül” yorumuna göre, destinasyon rekabetine ilişkin tanımını şu şekilde yapmaktadır: Bir destinasyon, turistler için sağlayabileceği deneyimler daha tatmin ediciyse ancak rekabetçi olabilir ve diğer yandan, turizm uzmanları ve yerel halk için uzun vadede diğer destinasyon ve bölgelere göre turizmden daha fazla avantaj sağlayabilir. Buna göre, rekabetçi bir destinasyon aşağıdakileri varsayar: Sağladığı rakiplerden daha yüksek bir seviyede,

- misafir memnuniyeti
- turizme yönelik işletmeler için kâr ve bölge turizminde büyüme
- yerel halkın yaşam standardının yükselmesi
- çevrenin korunması

Tüm bunlara göre, yukarıda belirtilen modellerin aksine, yeni modelin faktörleri ve bağlantıları yerel halkın çıkarlarına daha fazla önem vermektedir. Ayrıca, incelenen modellerin çoğundan farklı olarak, yeni model turizm çerçevesini ve tüm seyahat / tatil sürecini dikkate almaktadır. Yeni model, sürdürülebilirlik ilkelerine dayanmakta ve her üç çıkar grubu arasında daha yüksek bir uzlaşma sağlamak için çaba göstermektedir. Üç hedef grup: talep anlamına gelen turistler, turistler, işletmelerle temas eden yerel halk ve bölge turizminde yer alan profesyoneller. Üç çıkar grubunun da ihtiyaçları karşılanırsa turizmde rekabet gücü garanti edilir. Seyahat eden veya tatil yapan turist tatilden memnun ise bu yararınadır. Turizmde yer alan işletmeler ve profesyoneller için asıl amaç turizme ilişkin faaliyetlerden, bölgenin olumlu algılanmasından ve turizme ilişkin gelirlerdeki artıştan elde edilen istikrarlı kârdır. Hem kısa hem de uzun vadede yaşam standardında ve yaşam kalitesinde yükselme ise yerel halkın yararınadır.

Tozser modelinde bir destinasyonun turistler için sağlayabileceği deneyimlerin önemli olduğuna ve turizme bağlı gelirlerde artış ve daha yüksek yaşam standardı sağlandığında uzun vadede rekabet edebilir olduğunu belirtmiştir. Çevrenin korunmasından bahsetse de turizm rekabeti için üç hedef grubun uzlaşmasını önemli görmektedir. Bunlar turistler, işletmelerle temas eden yerel halk ve bölge turizminde yer alan profesyonellerdir. Ancak bir bölgede destinasyon rekabetini sürdürmek için özellikle doğal kaynakların, ekolojik dengenin belki de

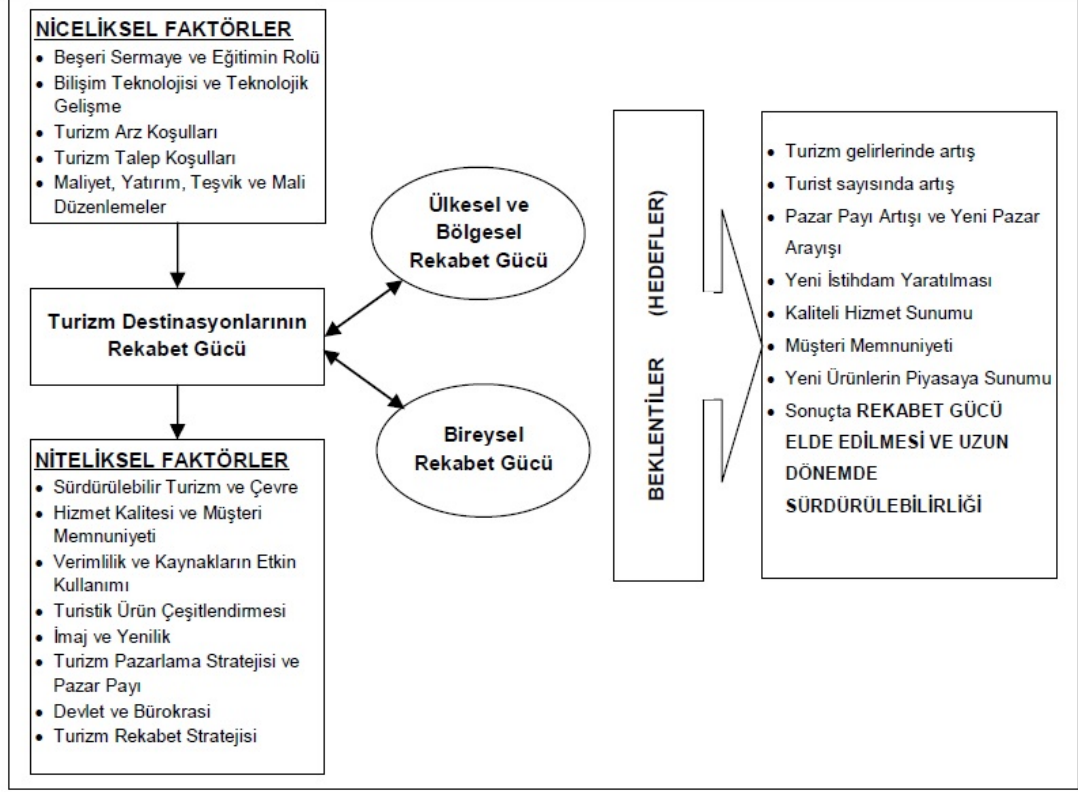
belirtilen bu üç hedef gruptan daha önemli bir unsur olma durumu vardır. Turistlerin memnuniyeti yöre halkını ve turizm profesyonellerini ekonomik olarak mutlu edebilir ancak turizmden kaynaklanacak çevresel tahribatlar bazen doğada geri dönülmeyecek seviyeye gelebilir.

2.2.7. Bahar ve Kozak'ın Rekabet Modeli

Bahar ve Kozak, bir destinasyonun rekabet gücünü etkileyen; bireysel, bölgesel, ülkesel, niceliksel ve niteliksel olmak üzere çok farklı ve birbiri ile etkileşim halinde olan karmaşık faktörler olduğu belirtmektedir. Destinasyon rekabet gücü elde edilebilmesi için; bireysel, ülkesel-bölgesel, niceliksel ve niteliksel rekabet gücü faktörlerinin aynı anda, bir bütün ve uyum içinde faaliyet göstermesi gerektiği ve bunu başaran destinasyonların uzun dönemde de rekabetçi güçlerini sürdürülebileceğini düşünmektedirler. Bunların yanında işletmelerin tek başlarına belli standartlara ulaşmalarının yeterli olmayacağı, mikro düzeyde çabaların makro düzeydeki çabalar ile desteklenmesi gerektiği açıklanmaktadır. Genel anlamda doğal çekicilikler bir destinasyonun rekabet gücünün en önemli faktörüdür. Bir ülkenin veya bir bölgenin istediği rekabet gücüne ulaşması için bütün bu faktörlerin bir bütün halinde etkileşimde olması gereklidir (Bahar ve Kozak 2012:75).

Bahar ve Kozak destinasyon rekabeti modelinde Şekil 5'ten de görüldüğü gibi destinasyon rekabet gücünü bireysel, bölgesel, ülkesel, niceliksel ve niteliksel faktörlerin etkisi altında olduğu düşüncesinden hareket etmişlerdir. Bireysel olarak işletmelerin kalitelerini arttırması önemli olduğu gibi tek başlarına bir bölgenin rekabet gücünü arttıramadığını ifade etmektedirler (Bahar ve Kozak 2012:75). Buradaki faktörleri bir zincir gibi görmekte ve bir halkdaki kopukluğun büyük bir engel oluşturabileceği fikrindedirler.

Şekil 5. Bahar ve Kozak’ın Rekabet Modeli

Kaynak: Bahar, O. ve Kozak, M. (2012) Turizm ve Rekabet, Detay Yayıncılık, Ankara, s.76.

Rekabet gücünü etkileyen çok farklı değişkenler olmasının sebebi turizm sektörünün kendine özgü yapısından kaynaklanmaktadır. Modelde destinasyon rekabetini etkileyen “niceliksel faktörler” içerisinde beşeri sermaye ve eğitim rolü, bilişim teknolojisi ve teknolojik gelişme, turizm arz koşulları, turizm talep koşulları, maliyet, yatırım, teşvik ve mali düzenlemeler bulunmaktadır. Özellikle “beşeri sermaye” için eğitimin önemine vurgu yapmaktadırlar. Eğitimin artması ile ekonomik büyüme sağlandığı ve bu durumun sürdürülebilir rekabet gücünü kazanılmasında önemli olduğuna değinilmiştir. Modelde destinasyon rekabetini etkileyen niceliksel faktörler içerisinde ele alınan “bilişim teknolojisi ve teknolojik gelişme” faktörü gerçekten günümüz koşullarında önemli bir etkiye sahiptir. Merkezi rezervasyon sistemleri ve global dağıtım sistemleri gibi sistemlerin dışında kanal yönetimi üzerine geliştirilen yazılımlar dünyada rekabeti farklı bir boyuta taşımaya devam etmektedir. Bir diğer faktör “turizmin arz koşulları” bir destinasyonun doğal, sosyo-kültürel varlıklarını, altyapı ve ulaşım imkanlarını kapsamaktadır.

Destinasyonlar eşit kaynaklara sahip değildir bu nedenle her destinasyonun farklı şekil ve durumlarda ve ağırlıkta sahip olduğu değerler rekabet gücünü etkilemektedir. Destinasyonun sahip olduğu doğal kaynaklar (şelaleler, denizler, göller, dağlar vs) eşsiz bir rekabet gücü sağlayabilir. Bunun dışında yerel halkın turistlere olan yaklaşımı da sosyo-kültürel değerler olarak değerlendirilmektedir. Niceliksel faktörler içinde yer alan bir diğer faktör olan “turizmin talep koşulları” ise talebi etkileyen ekonomik, sosyal, psikolojik, yasal vb faktörleri kapsamaktadır. Bu açıdan fiyat önemli bir belirleyicidir. Elbette güvenlik, emniyet, barış ve istikrar da gerekli koşullardandır. Niceliksel faktörler içinde yer alan “maliyet, yatırım, teşvik ve mali düzenlemeler” faktörü ise uzun dönemde rekabet edebilirlik için önemli görülmektedir. Bölgeler arası dengesizliği gidermek adına yapılan yatırım ve teşviklerin destinasyon rekabet gücünü de arttıracığı düşünülmektedir (Bahar ve Kozak 2012:76-86).

Şekil 5’e bakıldığında Bahar ve Kozak’ın turizm destinasyonlarının rekabet gücü modelinde “niteliksel faktörler”, sürdürülebilir turizm ve çevre, hizmet kalitesi ve müşteri memnuniyeti, verimlilik ve kaynakların etkin kullanımı, turistik ürün çeşitlendirmesi, imaj ve yenilik, turizm pazarlama stratejisi ve pazar payı, devlet ve bürokrasi ve “turizm rekabet stratejisi” gibi faktörlerden oluşmaktadır. Bu faktörlerden “sürdürülebilir turizm ve çevre” faktörünü açıklarken Bahar ve Kozak rekabetçi olmanın her zaman sosyal refah artışına yol açmayacağını kabul edilebilirliğinden bahsetmektedir. Turizmin var olabilmesi için çevrenin varlığının şart olduğu vurgusu yapılmaktadır. Bunun için de sürdürülebilir turizm politikalarına ihtiyaç duyulduğu belirtmektedir. Talebe göre değil arza göre düzenlemelerin yapılması, temiz enerji kullanımının artırılması gibi sürdürülebilir turizmin genel ilkelerine önem verilmesi gerektiğini ifade edilmektedir (Bahar ve Kozak 2012:87). Dolayısıyla turizmin bazen olumsuz etkilerinin olabileceği ve doğal kaynakların korunmasının destinasyonun uzun dönemde pazar payının ve rekabet gücünün korunması adına çok önemli bir durum olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Diğer bir faktör olan “hizmet kalitesi ve müşteri memnuniyeti” özellikle turizm sektöründe tekrar gelen ziyaretçi sayısını arttırabileceği gibi ziyaretçilerin başkalarına tavsiye etme oranını da arttırabilecektir. Elbette bu durum hizmet

kalitesinin kötü olması ve müşteri memnuniyetinin olmaması durumunda tam tersi olumsuz bir etki de yaratabilir (Bahar ve Kozak 2012:89). “Verimlilik ve kaynakların etkin kullanımı” faktörü artık işletmelerin rekabet gücünü kaybetmek istemeyen turizm bölgelerinin verimlilik çalışmalarına ağırlık verdiği ifade edilmektedir. Düşük maliyet ile yüksek verimlilik aynı zamanda rekabet gücü anlamına gelmektedir. Uzun dönemde kaynaklarını iyi kullanamayan bölgeler müşteri memnuniyetini sağlayamayıp rekabet gücünü kaybetme riski ile karşı karşıyadır. Bahar ve Kozak’ın niteliksel faktörler içerisinde yer verdiği “turistik ürün çeşitlendirmesi” faktörü için bir destinasyonun turizmde yeni eğilimleri takip edip ürün çeşitlendirmesine gitmesi durumunda rekabet açısından şanslı olabileceğini belirtmektedir. Turistlerin tüketim biçimindeki değişiklikler turistik ürünlerin şekillenmesine de etki etmektedir. Özellikle yüksek gelir grubundan turistleri çekmek için golf turizmi, yat turizmi ve termal turizm gibi ürün çeşitlendirmesini başaran destinasyonlar rekabet gücünü arttırabilir. Modelde turistlerin gidilecek destinasyona karar verirken o destinasyonun imajının etkili olduğu düşüncesi ile “niteliksel faktörler” altında imaj ve yenilik faktörüne yer verilmiştir. Diğer bir faktör olan “turizm pazarlama stratejisi ve pazar payı” için de destinasyonların dört pazarlama stratejisi geliştirmesi gerektiğini ifade edilmektedir. Bu stratejiler pazarın lideri, pazarın rekabetçisi, pazarın izleyicisi ve pazarın küçükleridir. Destinasyon rekabet gücü kazanabilmek için geneli değil belirli bir pazarı hedeflemelidir. Bir diğer faktör olan “devlet ve bürokrasi” faktörü içerisinde hantal olmayan, özel sektöre kolaylık sağlayan ve küresel dünyaya uyum sağlayabilen destinasyonların rekabet edebilme gücünün daha yüksek olacağına değinilmiştir. Niteliksel faktörler içerisinde yer alan son faktör ise “turizm rekabet stratejisi” faktörüdür. Turizm piyasasındaki sürekli bir değişim oluşu, bu durumun hassas bir rekabet gücü stratejisi gerektirdiği ve tesadüfi kararlar ile değil kararlı ve uzun vadeli rekabet stratejilerine ihtiyaç duyulduğu vurgulanmaktadır. Destinasyonların rekabet gücünün rakiplerine göre daha iyi olması için toplam maliyet liderliği, farklılaşma ve odaklanma gibi üç rekabet stratejisinden birini tercih edebileceği düşünülmektedir (Bahar ve Kozak 2012:98).

Bahar ve Kozak'ın modeli genel olarak değerlendirildiğinde çok kapsamlı bir model olduğu görülmektedir. Özellikle sürdürülebilir turizm ve çevre unsuruna niteliksel faktörler içerisinde yer vermişlerdir. Destinasyonların birbirinden farklı özelliklere sahip olması nedeni ile destinasyonların kıyaslanmanın zorluğundan bahsetmektedir. Bu nedenle bugüne kadar genel kabul görmüş ve her destinasyon için geçerli olan ve rahatlıkla karşılaştırma yapılabilecek bir ölçüm modeli ortaya konulamamıştır. İncelediğimiz modeller içerisinde bazı modellerin modelimizdeki rekabet gücü faktörleri ile uyumlu olduğu, bazı araştırmalarda ise konuya yaklaşımımız ile benzerlikler olduğu görülmektedir. Ancak rekabet gücü faktörleri açısından Bahar ve Kozak'ın modeli modelimizden farklı olsa da, sürdürülebilir turizme bakış açısından aynı yöne bakıldığı görülecektir. Bahar ve Kozak'ın modelinde önemli bir faktör olan sürdürülebilir turizm ve çevre unsuru bu araştırmada önerilen modelin olmazsa olmazı olarak ele alınmıştır.

Bütün modeller genel olarak incelendiğinde Porter, (1990)'ın ülkelerin rekabet gücünü açıklayabilecek olan modeli daha küçük destinasyonların rekabet gücünü açıklamaya uygun olmamaktadır. Turizm gelişiminin başarısını turist sayısı ve diğer ekonomik katkılar üzerinden ölçmeye odaklanan bazı modeller (Ritchi ve Crouch 2003; Kim,2000; Tozser, 2010) yerel halkın ekonomik refahının sağlanması ile rekabet gücü kazanılacağı üzerinedir. Bazı modellerde (Dwyer ve Kim, 2003) çevre yönetiminden bahsedilse de küresel ısınma gibi artık acil önlemler alınması gerektiğini fazlası ile hissettiğimiz günümüz koşullarında sürdürülebilirlik için yeterli görülmemektedir. Bu araştırmada ise yöre insanının ekonomik refahından çok, genel bir yaşam kalitesi sağlama amacına odaklanılmış, insan dışında diğer canlıların da yaşama hakkı olduğu ve çevreyi kirletmeden ekolojik dengeyi korumanın ön koşul olduğu bir rekabet modeline ihtiyaç duyulduğu tezinden yola çıkılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUZEY SAROS KÖRFEZİ SOSYO-EKONOMİK VE COĞRAFI ÖZELLİKLERİ, TURİZM ARZ VE TALEP YAPISI

3.1. Kuzey Saros Körfezi'nin Tarihi, Coğrafi ve Sosyo Ekonomik Özellikleri

Edirne İli, Keşan ve Enez ilçelerinin içerisinde yer alan Kuzey Saros Körfezi sınırları içerisinde Sazlıdere, Gökçetepe, Mecidiye, Erikli, Danişment, Yayla, Karaincirli, Büyükevren, Vakıf, Sultaniçe, Gülçavuş ve Enez gibi yerleşim yerleri bulunmaktadır. Bu bölümde bu alanların tarihi, coğrafi yapısı ve sosyo ekonomik özellikleri ele alınmıştır. Bu bölgenin bazı yerleşim yerlerinde yaşam izlerinin Kalkolitik çağa kadar dayandığına dair kanıtlar bulunmaktadır (Anonim, 2018). Bu nedenle bu bölgenin tarihi ve coğrafi özelliklerinin bilinmesi destinasyon rekabeti açısından önemlidir.

3.1.1. Tarihi

Kuzey Saros yerleşim yerlerinden Enez'in tarihinin Kalkolitik çağa kadar dayandığı bilinmektedir. "Antik ainos" olarak bilinen yerleşim yeri, önemli yolların kesiştiği bir yerdir. Balkanlar ile Anadolu arasında geçiş yolu olması sebebi ile ticaretin geliştiği ve çeşitli kültürlerin etkileşime girdiği bir yerleşim yeridir (Anonim, 2018).

Enez adına ilk kez Ainos olarak Homeros'un ünlü eseri İliada Destanında bir Trak şehri olarak rastlanmaktadır. Enez Kalesi'nde M.Ö.4000 ve 3000 yıllarında dayanan çömlek kalıntıları burada yerleşimin Kalkolitik çağa kadar gittiğini göstermektedir. Çeşitli kaynaklar Enez'de daha önce Aioller, Mitilene (Midilli), Kymeliler tarafından koloniler kurulduğunu daha sonra da M.Ö. 7. Yüzyıldan itibaren eski Yunan kültürüyle bir şehir devleti olarak geliştiği yazılmaktadır. Ayrıca bir dönem (M.Ö.6yy) kısa da olsa Pers hakimiyetine girmiştir (Anonim, 2018). Bir dönem Makedonya hakimiyetine girdiği, Hellenistik çağda ise Ptolemayos krallığının egemenliğinde kaldığı ancak Romalıların Trakya'yı ele geçirmesi ile M.Ö.190 yılında bağımsızlığına kavuştuğu bilinmektedir (Anonim, 2018). Enez, geç antik

çağda küçük Rodop bölgesinin başşehri, orta çağda ise, Semadirek ve Gökçe adalarını da içine alan bir prensliğin merkezi olmuştur. Enez Fatih Sultan Mehmet zamanında 1456 yılında Osmanlı topraklarına katılmıştır (Anonim, 2018).

Kuzey Saros yerleşim yerlerinden Vakıf köyü, 93 harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sırasında Bulgaristan topraklarından gelen Türkler tarafından kurulmuştur. Köyün bulunduğu yer, ait olduğu kişinin vefatı sonrası köy yeri ve tuz gölünü oraya yerleşen muhacirlere vakfetmesi nedeniyle köyün adı vakıf köyü olmuştur (Anonim, 2018).

Kuzey Saros Körfezi'ndeki diğer yerleşim yerlerinin tarihinden kısaca bahsetmek gerekirse eski adı Maris olan Gökçetepe'nin Cenevizliler'den kalma bir köy olduğu bilinmektedir. Eski adı Kösealtı olan Mecidiye ve Erikli yerleşim yerlerinin de Vakıf gibi 93 Harbi sonrası kurulduğu bilinmektedir. Ancak daha önceleri Trakların yaşadığına dair izlere rastlanmaktadır (trakyanet.com). Bir diğer yerleşim yeri olan Danişment'in Osmanlılar'ın Trakya'ya geçtiği dönemde kurulduğu düşünülmektedir. Çünkü Türkiye genelinde Danişment köylerinin adı Danişment beyliğinden geldiği düşünülmektedir. Saroz Körfezinin bir diğer yerleşim yeri Karaincirli Köyü 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı (93 Harbi) sonrasında Bulgaristan'ın Hasköy kazasından gelen göçmenlerce kurulmuştur. Ancak bölgede M.Ö.5. yüzyıldan 18. yüzyıla kadarki zaman dilimini temsil eden keramik kap parçalarının bulunması bölgede yerleşimin çok daha eskilere dayandığına işaret etmektedir (Anonim, 2018). Kuzey Saroz Körfezi'nde yer alan bir başka yerleşim yeri olan, eski adı Evrenkebir olan Büyükevren in kuruluş tarihi hakkında ise net bilgi yoktur. Ancak 93 harbi sonrası Bulgaristan'dan gelenlerin yerleştiği köy 1912-1922 arasında iki defa Yunan bir defa Bulgar işgaline maruz kalmıştır. Kuzey Saros Körfezi yerleşim yerlerinden bir diğeri Gülçavuş köyünün tarihine bakıldığında ilk adının Kelçavuş olduğu bilinmektedir. İlk olarak köye savaş gazisi bir çavuşun yerleştiği bu nedenle bu adı aldığı ve adının zamanla Gülçavuş olarak değiştiği rivayet edilir. Bir diğer yerleşim yeri olan Sultaniçe'nin ise Abdülhamit'in vakıf arazisi olup padişahın hanımına dayanarak Sultaniçe olarak isimlendirildiği 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı (93 harbi) yıllarında gelen göçmenlerce kurulduğu bilinmektedir (Anonim 2018).

3.1.2. Coğrafi Özellikleri

Toplam yüzölçümü 41680 ha olan Saros Körfezi Edirne ve Çanakkale illerinin sınırları içinde yer almaktadır. Kuzey Saros Körfezi ise Edirne ili sınırları içinde yer almaktadır. Ege denizinin Akdeniz sularının etkisinde sıcak ve tuzlu olan güney bölümünden farklı olarak, Ege Denizi'nin kuzey bölümü soğuk ve az tuzlu Karadeniz sularının etkisindedir. Bu nedenle Saros Körfezi'nin çalışmamızda ele aldığımız kuzey bölümünün, Çanakkale İli sınırları içinde kalan güney bölümü ile arasında önemli farklılıklar vardır (Çaylarbaşı,2005:7). Araştırma alanını oluşturan Kuzey Saros Körfezi'nde yer alan yerleşim yerleri Edirne ilinin Keşan ve Enez yerleşim yerlerine bağlı olan Sazlıdere, Gökçetepe, Mecidiye, Erikli, Danışment, Yaylaköy, Karaincirli, Vakıf, Büyükevren, Gülçavuş ve Sultaniçe'dir. Kuzey Saros Körfezi Türkiye'nin kuzey-batı koordinatlarında konumu 40-41 enlem ve 26 – 27 boylamları arasında yer almaktadır. Edirne ili sınırları içerisinde yer almaktadır (Şekil 6 ve Şekil 7).

Şekil 6. Türkiye Coğrafi Koordinat Sistemi Haritası

Kaynak: coğrafyaharita.com

Şekil 7. Türkiye Coğrafi Koordinat Sistemi Haritası

Kaynak: coğrafyaharita.com

Keşan kıyı yerleşim yerleri Sazlıdere, Gökçetepe, Mecidiye, Erikli, Danışment, Yaylaköy'den oluşmaktadır.

Sazlıdere; Keşan-Gelibolu (İstanbul-Çanakkale) yolu üzerinde, Kuru Dağı çam ormanları ile Saros Körfezi'nin arasında yer alan Sazlıdere Köyü, Edirne'ye 142 km, Keşan'a ise 32 km uzaklıktadır. Sazlıdere Sahili taşlık ve engebeli bir topoğrafik yapıya sahiptir. Bu nedenle Saros Körfezi'nde bulunan diğer yerleşmelere göre daha az gelişmiştir. Kayabaşı Mevkii ilgi çekici doğa manzarasına sahiptir. Kıyının karşısında yaklaşık iki mil açıta yörede yerli halk tarafından Eşek Adaları diye adlandırılan Üç Adalar bulunmaktadır. Bunlardan büyüğü beyaz taşlarla işaretli Hedef Adası, yakın bir zaman kadar askeri tatbikatlarda kullanılmaktaydı. Yöredeki avcıların Tavşanlı Ada diye adlandırdıkları ortadaki ada, zeytinlik ve maki ile kaplıdır. Bir kayalık halindeki küçük ada ise Saros Körfezi'nde dalış yapılan önemli noktalar arasındadır (Kocaman, 2011:111).

Gökçetepe; Sazlıdere Köyü'nün beş km batısında yer alan Gökçetepe Köyü Edirne'ye 135, Keşan'a ise 25 km uzaklıktadır. Gökçetepe Köyü sahilin dört km kadar güneybatısındadır. Saros Körfezi'nin Kuru Dağı etekleri ile bulunduğu noktada yer alan sahil, kızılçam ormanlarıyla kaplıdır (Kocaman, 2011:112)

Mecidiye; Saros Körfezinin en kalabalık yerleşim yerlerinden biridir. Edirne'ye 137 km, Keşan'a 28 km mesafededir. Mecidiye'de sayfiye konutlarının yanı sıra bir otel ve 10 ev tipi pansiyon bulunmaktadır. Mecidiye sahili, beldenin 6 km güneyinde yer almaktadır. Sahilde küçük çay bahçeleri marketler ve ev tipi pansiyonlar yer almaktadır. Mecidiye sahilinin yanı sıra Uzunkum plajı ve halk arasında İtalyan koyu olarak bilinen kale mevkinde denize girilebilmektedir. Sportif amaçlı olta balıkçılığı ve zıpkınla avlanmak isteyenler için İbrice Limanı tavsiye edilen yerlerdir (Çolak vd. 2014: 89).

Erikli; Edirne iline 140 km, Keşan ilçesine 30 km, Mecidiye köyünün 4 km batısında yer almaktadır. Saros Körfezi de aniden değil de yavaş yavaş derinleşen kıyı yapısı, plajında kayalık olmaması, berrak denizinde yosun ve zararlı bir deniz canlısının bulunmaması ve altın sarısı kumulları, hemen gerisinde balıkçıl kuşların, pelikanların, flamingoların doğal barınma mekânı olan Tuzla Gölü'nün bulunmaktadır (Kocaman, 2011:113)

Danişment; Edirne iline 145 km, Keşan ilçesine 35 km, Erikli sahiline ise 3 kilometre uzaklıktadır. Danişment Sahili ise Erikli ile Yayla arasında Orman Bölge Müdürlüğüne bağlı küçük tesislerin ve bir kamp alanının bulunduğu bir bölgedir. Meşe ağaçları ile örtülüdür.

Yaylaköy; Danişment Köyü'nün dört km kadar batısında yer alan Yaylaköy, Edirne'ye 150 km, Keşan'a ise 38 km uzaklıktadır. Köyün sahili dört km kadar güneyinde yer alır (Kocaman, 2011:116).

Kuzey Saros Körfezinde Enez Kıyı Yerleşim Yerleri ise Enez sahil, Karaincirli, Vakıf, Büyükevren, Gülçavuş ve Sultaniçe'dir.

Enez Sahili; Edirne'nin kıyıda yer alan tek ilçe merkezidir. Sınırdaki yer alması uzun yıllar askeri ve yasak bölge kapsamında ele alınmasına ve yerleşmenin geri kalmasına sebep olmuştur. Yasak bölge kapsamından çıkarılması başta ilçe

merkezinden yaklaşık sekiz km uzaklıkta yer alan sahil kesimi olmak üzere ilçenin turizm anlamında gelişmesine neden olmuştur (Kocaman, 2011:120)

Karaincirli; Edirne'nin Enez ilçesine bağlı kıyı yerleşim yeridir. Enez'e 23 km uzaklıktadır. Köyün iklimi, ılıman karasal iklimin etki alanı içerisinde. Yazları sıcak ve ılık, kışları yağışlı ve soğuk olmaktadır. Edirne ili, Enez ilçesi, Karaincirli Köyü Doğal Sit Alanı Şekil 8'de yer alan haritada gösterildiği şekliyle Bakanlık Makamı'nın 12.03.2021 tarihli ve 509886 sayılı OLUR'u ile "Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" olarak tescil edilmiştir (T.C. Çevre Şehircilik Bakanlığı, 2021).

Şekil 8. Karaincirli Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı

Kaynak: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2021) <https://tvk.csb.gov.tr/edirne-enez-karaincirli-koyu-tescil-ilani-duyuru-414864>

Vakıf; Enez'e 25 km mesafededir. Köyün yerleşim yeri denize 1km uzaklıktadır. En yüksek rakımın 10m olduğu köy genelde düz arazilerden oluşmaktadır. Köy yaklaşık 16.000 dönüm araziye sahiptir. Bunun 8000'i tarım için kullanılan alanken, 8000 dönümü mera ve orman arazisidir. 20'den fazla su kuyusu olmasına rağmen kıyıya yakın bölgelerde suyun tuzluluğundan dolayı sulamaya elverişli değildir.

Büyükevren; Keşan-Enez yolunun 40. km'sinde yer alan Büyükevren Köyü, Edirne'ye 155 km, Enez'e ise 13 km uzaklıktadır. sahili sekiz km kadar güneybatısında yer alır. Uzun bir kumsalı, berrak bir denizi olan Büyükevren Sahili'nde çam ormanları bulunmaktadır (Kocaman, 2011:119).

Gülçavuş; Enez'e 18 km mesafede olan yerleşim yeridir. Sayfiye yeri olarak birçok ikinci konut sahil kesiminde yer alırken yerleşim yeri ise sahile 4 km uzaklıktadır. Komşu köyleri Sultanice ve Küçükevren'dir.

Sultanice; Gülçavuş Köyü'nün iki km batısındadır. Edirne'ye 200 km, Enez'e ise 22 km uzaklıktadır. Enez İlçe Merkezi'nden sonra Enez İlçesi'nin en büyük yerleşmesidir. Sahili, köyün üç km kadar güneyindedir (Kocaman, 2011:119).

3.1.2.1. Kuzey Saros Körfezinde İklim

Kuzey Saros Körfezi'nde Akdeniz iklimi hüküm sürmektedir. Yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçer. Yıllık ortalama sıcaklığı 14.4 C° en yüksek sıcaklık 37.4C° en düşük sıcaklık -12C° yıllık yağış 648 mm'dir (Yılmaz ve Serbest, 2005:85). İkliminden dolayı yaz sezonu Türkiye'nin güney bölgelerine göre görece kısa sürmesi turizm açısından talebin kısa bir zamana yoğunlaşmasına sebep olmaktadır.

3.1.2.1.1. Kuzey Saros Körfezinde Sıcaklık

Bölgede yılın en yüksek ortalama sıcaklığı 24 ° C ile temmuz ayına, en düşük ortalama sıcaklık ise 6.6 ° C ile Ocak ayma aittir. Mevsimsel ortalama hava sıcaklığı kışın 7.8 ° C, ilkbaharda 13,3 ° C, yazın 23,1 ° C ve sonbaharda 16.4 ° C civarında değişir. Yıllık ortalama sıcaklık 15.2 °C dir (Sarı,1997:8). Özellikle yaz döneminde

sıcaklık turizm için oldukça elverişlidir. Bunaltıcı bir sıcaklığın olmaması deniz kum güneş tatili yapmak isteyenler için bölgeyi cazip hale getirmektedir.

3.1.2.1.2. Kuzey Saros Körfezinde Yağış

Saros Körfezi en fazla yağış miktarını 97.2 ortalama ile Aralık ayında, en az yağış miktarı 4.7 mm ile Temmuz ayında olmaktadır. Mevsimlere göre ortalama yağış miktarı ise kışın 267.2 mm, ilkbaharda 181.3 mm, yazın 35 mm, sonbaharda ise 111,3 mm'dir. Yıllık ortalama yağış miktarı ise 595,2 mm dir (Sarı,1997:8). Ortalama yağışlı gün sayısı en çok 13.4 ortalama ile Ocak ayına en az 1.3 ile Ağustos ayına aittir. Ortalama yağışlı gün sayısının mevsimsel dağılımı ise kışın 38.2 gün, ilkbaharda 32.8 gün, yazın 8.5 gün, sonbaharda 18.9 gündür. Yıllık ortalama yağışlı gün sayısı 98.4 gündür. Kar yağışlı günlerin aylık değişimlerine bakarsak yılın 6 ayında kar görülür. Ortalama kar yağışlı gün sayısı en çok Ocak ayındadır. En fazla kar yağışlı günler Aralık, Ocak ve Şubat aylarında olup bunların ortalaması 6.7 gün civarındadır. Mayıs'dan Ekim ayına kadar Saros Körfezi'nde kar yağışı görülmez. Yıllık ortalama toplam karlı gün sayısı 24.2 gündür (Sarı,1997:8). Son yıllarda yağışlarda yaşanan azalma temiz su ihtiyacının karşılanmasında sıkıntılar yaratabilmektedir. Küresel ısınmanın da etkisi ile bütün dünyada olduğu gibi düzensiz yağışlar bölgedeki turizm ve altyapı hizmetlerini etkileyecektir.

3.1.2.2. Kuzey Saros Körfezi Flora (Bitki Örtüsü) ve Fauna (Hayvan Türleri)

Turizm gelişimi açısından bir bölgenin flora ve faunası oldukça önem taşır. Bu nedenle Kuzey Saros Körfezi'nin flora (bitki örtüsü) ve fauna (hayvan türleri) özelliklerini kısaca ayrı başlıklar altında inceleyeceğiz.

3.1.2.2.1. Flora (Bitki Örtüsü)

Koru Dağı'nın kuzey eteklerinden Ergene Vadisi'ne kadar uzanan ve yükseltisi 100-200 m arasında olan platolar sahasının bitki örtüsünü yine kuru ormanlar oluşturmaktadır. Parçalar halinde bulunan ormanlar, daha ziyade yükseltileri 250-350 m arasındaki tepeler üzerinde yer alır (Dalgıç, 2006:17). Kuzey Saros Körfezi bölgesinin bitki örtüsü açısından değerlendirildiğinde çok çeşitli bitkilerin

(*Agropyron* sp., *Ammophila arenaria*, *Anchusa* sp., *Cakile maritima*, *Centaurea spinosa*, *Chondrilla spinosa*, *Cistus* sp., *Eryngium maritimum*, *Holoschoenus vulgaris*, *Jasione heldreichii*, *Juncus gerardii*, *Juniperus oxycedrus*, *Limonium* sp., *Osyris alba*, *Quercus coccifera*, *Quercus ithaburensis* ssp. *macrolepis*, *Paliurus spinachristii*, *Phragmites australis*, *Pistacia terebinthus*, *Polgonum mesembrium* ve *Salsola ruthenica*) bölgede yer aldığı bilinmektedir (Yılmaz ve Serbest, 2005:85). Ayrıca 78 tür deniz bitkisi ve 34 tür sünger yetişmektedir (Keşan Sanayi ve Ticaret Odası, 2021). Bunların dışında bölgede papatyagillerden, zeytingillerden, düğünçiçeğigillerden ve süsengillerden çeşitli endemik bitkiler de bulunmaktadır (Edirne İli Çevre İl Müdürlüğü, 1999:104). Kuzey Saros Körefezinde yer alan kızılçam ormanı, makiler ve kıyı lagünlerinden oluşan zengin habitat endemik ve nadir türleri ile aynı zamanda nesli küresel ölçekte tehlike altında olan kuş türleri için önemli üreme ve kışlama alanıdır. Alanda üreyen önemli memeli türleri, yaşayan sürüngen ve kelebek türleri yer almaktadır (Çağlayan, 2006: 96). Tıbbi ve ekonomik değere de sahip olan, Kardelen, Akçebardak, Siklamen, Manisa lalesi, Yabani sümbül, Akyıldız çiçeği, Adasoğanı, Salep, Ağlayan gelin ve Lale gibi bitkiler günümüzde varlığı tehdit altında olan ve korunması gereken bitkiler olarak görülmektedir (Edirne İli Çevre İl Müdürlüğü, 1999:104).

Kuzey Saros Körfezi zengin habitata sahip olduğu kadar hem turizm hem de diğer sektörlerin baskısı nedeni ile bu değerlerinin bir kısmını zamanla yitireceğine dair endişelerin olduğu görülmektedir. Bu nedenle destinasyonun rekabet gücünü arttırmak ve bunu sürdürmek için öncelikle bu değerlere zarar vermeden bu bölgede turizmden faydalanmanın yolunu bulmalıyız.

3.1.2.2.2. Fauna (Hayvan Türleri)

Kuzey Saros Körfezi bölgesinde özellikle orman ekosistemlerine ait çeşitli canlı türlerini barındıran Gala gölü bölge açısından önemli olduğu kadar ülkemiz açısından da önemli bir değere sahiptir. Zooloji dallarından bir tanesi olan ve kuşları inceleyen ornitoloji bilimi için de önemlidir (Kaya ve Kurtonur,2003:171) .

Bölgede tahminen 300 kuş türü görülmektedir. Kışın su altında kalan alanlar su kuşları için önemli bir beslenme alanı oluşturur. Kış aylarında bu bölgede 100.000

civarında su kuşunun kışladığı düşünülmektedir. Gala Gölü'nde Flamingolar birçok profesyonel ve amatör kuş gözlemcisinin ilgisini çekmektedir (Fotoğraf 1). Enez-İpsala arasında Tabiat Koruma alanı durumunda olup, yaklaşık 20 balık, 40 bitki ve 200 kuş türünü barındırır. Gala Gölü, Meriç Deltası ve çevre göllerde Tepeli Dalgıç, Karabatak, Tepeli Pelikan, Gece Balıkçılı, Alaca Balıkçıl, Küçük Akbalıkçıl, Erguvani Balıkçıl, Karasumru, Gülen Sumru, Sakarmeke, Deniz Kartalı, Küçük Bağırğan, Kartal, Su Çullukları, Boz Ördek, Testere Burun, Düdükçünler, Fiyu Bozkan, Kıl Kuyruk, Elmabaş, Macar gibi kuş türleri yer almaktadır (Edirne İli Çevre İl Müdürlüğü, 1999:104). Bunlar arasında Karabatak, Çeltikçi, Küçük Orman Kartalı, Kılıçkakan, Uzun Bacak, , Kaşıkçı ve Bıyıklı, Sumru, Meriç Deltası'nda kuluçkaya yatan önemli kuş türleri olup, Tepeli Pelikan Kuğu, Küçük Karabatak, Akkuyruklu Kartal ve Saz Delicesi gibi türler aynı alanda yoğun bir biçimde görülürler (Ertan, 1988:5).

Fotoğraf 1. Gala Gölü'nden Flamingolar (2019)

Özellikle göçmen kuşlar açısından dünyadaki ender sulak alanlardan biri olan sahada uzun yıllar yoğun av baskısı ile tarım ilaçları ve yapay gübrelerin aşırı kullanımı sonucu büyük doğa tahribatı yaşanmıştır. Özellikle Kuğu, Turna, Alaca Baykuş, Yalı Çapkını, Mavi Kuzgun ve Çavuş Kuşu-İbibik gibi kuşların soyunun tükenme tehlikesi altında olduğu tespit edilmiştir (Edirne İli Çevre İl Müdürlüğü, 1999:104). Bunun sonucunda Gala Gölü ve Pamuklu Göl çevresindeki 2369 hektarlık alan 1991 yılında tabiatı koruma alanı ilan edilmiş, bölgede av yasağı getirilmiş, balıkçılığın daha sistemli bir şekilde yürütülmesi çalışmaları yapılmıştır. Ancak bu çalışmalarda çok başarılı olunamamıştır (Ertan, 1993:48).

Kuzey Saroz Körfezi bölgesinde yaşayan çok çeşitli kürklü türler (Karaca, Tavşan, Tilki, Kaya Sansarı, Ağaç Sansarı, Kakım, Gelincik, Porsuk, Kokarca, Sincap, Tarla Sincabı, Kirpi, Köstebek, Orman Ağaç Faresi, Yedi Uyurlar, Kör Fare, Fare, Cüce Fare, Tarla Sıçanı, Taş Sıçanı, Keme, Sıçan, Göçmen Sıçan, Küçük Oyuncu Fare, Adi Tarla Faresi, Yarasa, Yaban Domuzu ve Kurt) bulunmaktadır (Edirne İli Çevre İl Müdürlüğü, 1999:105).

Kuzey Saros Körfezi bölgesinde özellikle Gala'nın gölü sahip olduğu fauna ile zengin bir turistik değere sahip olduğu görülmektedir. Bu destinasyonu diğer turistik bölgelere göre farklılık yaratabilecek önemli bir özelliktir. Ancak nesli tükenmekte olan türlerin genellikle hem küresel hem de yerel açıdan çeşitli etkilere maruz kalması yine destinasyon rekabeti açısından bölgenin öncelikle korunması gerektiğini göstermektedir.

3.1.3. Kuzey Saros Körfezi'nin Demografik, Sosyo Ekonomik ve Yerel Yönetim Yapısı

Bu bölümde Kuzey Saros Körfezi'nin nüfusu, sosyo-ekonomik ve yerel yönetim yapısı incelenecektir.

3.1.3.1. Demografik Yapı

Nüfusla ilgili bilgiler genellikle sayımlarla toplanmaktadır, günümüzde nüfusa kayıtlı sistem üzerinden bu verilere daha hızlı ulaşılabilmektedir. Türkiye'de nüfus sayısının belirlenmesinde 2000 yılına kadar olan dönemde nüfus sayımları yöntemi

kullanılmıştır. Bu nedenle, nüfus miktarlarındaki değişimi ortaya koyabileceğimiz istatistiki veriler 5 yıl ara ile periyodik olarak yapılan nüfus sayımlarına göre verilmiştir. 2007 yılından sonra ise verilere yıllık olarak ulaşılabilmektedir. Bu nedenle 2007 yılından günümüze kadar olan nüfus değerleri yıllık olarak verilmiştir.

Tablo 3. 2017 - 2018 Sayımlarına Göre Kuzey Saros Yerleşim Yerlerinin Nüfus Dağılımı

Yerleşim Yeri	Toplam Nüfus	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
Keşan	81747	41621	40126
Keşan / Sazlıdere	229	123	106
Keşan / Gökçetepe	404	205	199
Keşan / Mecidiye	803	385	418
Keşan / Erikli	405	217	188
Keşan / Danişment	152	78	74
Keşan / Yayla	513	273	240
Enez	10434	5297	5137
Enez / Karaincirli	588	292	296
Enez / Büyükevren	773	380	393
Enez / Vakıf	360	185	175
Enez / Sultaniçe	992	506	486
Enez / Gülçavuş	277	143	134

Kaynak: TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2017- 2018 nüfus verilerinden derlenmiştir.

Yöredeki yerleşimlerin çoğu ya kıyı şeridinde ya da kıyıya yakın konumda yer almaktadır. Bölgede ikinci konutların varlığı nedeni il yaz ayları olan haziran, temmuz ve ağustos ayları nüfusun en yoğun olduğu zamanlardır. Örneğin Erikli Sahili Güzelleştirme Derneği'nin verilerine göre Erikli'de 5300'den fazla ikincil konut bulunmaktadır.

3.1.3.1.1. Keşan

Keşan halkının önemli bir kesimi, 19 ve 20. yüzyılda Bulgaristan, Yugoslavya ve Yunanistan'dan göç eden Pomaklar, Boşnaklar, Gacal diye de bilinen Türkmenler ve Romanlardan oluşmaktadır (Anonim, 2018). Keşan'ın TÜİK verilerine göre 2019

yılında nüfusu 83373'tür. Keşan'da mevsim özelliklerine bağlı olarak nüfus değişkenlik göstermekte, özellikle yaz aylarında 400,000 kişiye ulaşmaktadır (Keşan Sanayi ve Ticaret Odası, 2018). 2019 yılı itibari ile Keşan'da nüfusun 63828'ini şehir nüfusu, 19545'ini ise kırsal nüfusu oluşturmaktadır.

Tablo 4. Keşan İlçesinde Sayım Devirlerine ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına Göre Nüfusun Seyri (1965-2019)

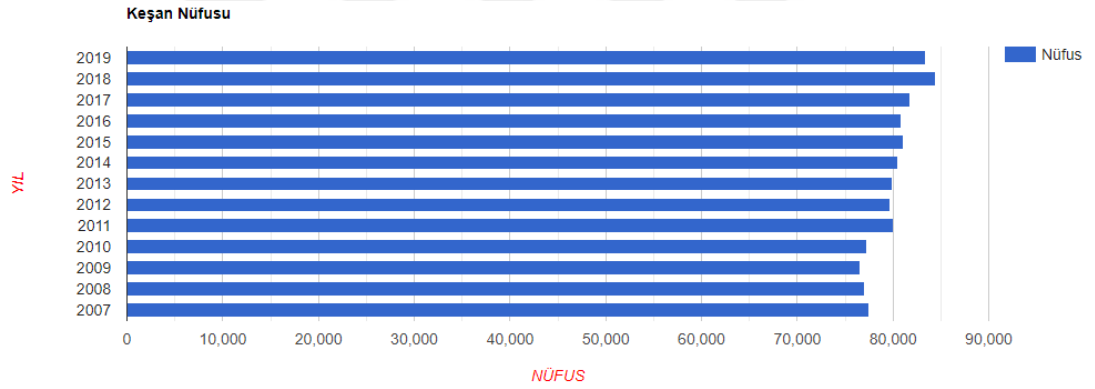
Sayım Yılı	Belde/Köy	İlçe Merkez	Toplam Nüfus	Artan/Azalan Nüfus
1965	33400	20293	53693	-
1970	32648	23801	56449	2756
1975	36471	27088	63559	7110
1980	36359	28884	65243	1684
1985	37464	34518	71982	6739
1990	30882	40656	71133	-849
2000	34882	42755	77637	6504
2007	23076	54366	77442	-195
2008	22855	54189	77044	-398
2009	23215	53391	76606	-438
2010	22932	54314	77246	640
2011	22815	57195	80010	2764
2012	22238	57478	79716	-294
2013	20379	59510	79889	173
2014	19832	60654	80486	597
2015	19116	61938	81054	568
2016	18998	61896	80894	-160
2017	18965	62782	81747	853
2018	21131	63311	84442	2695
2019	19545	63828	83373	-1069

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir (www.tuik.gov.tr).

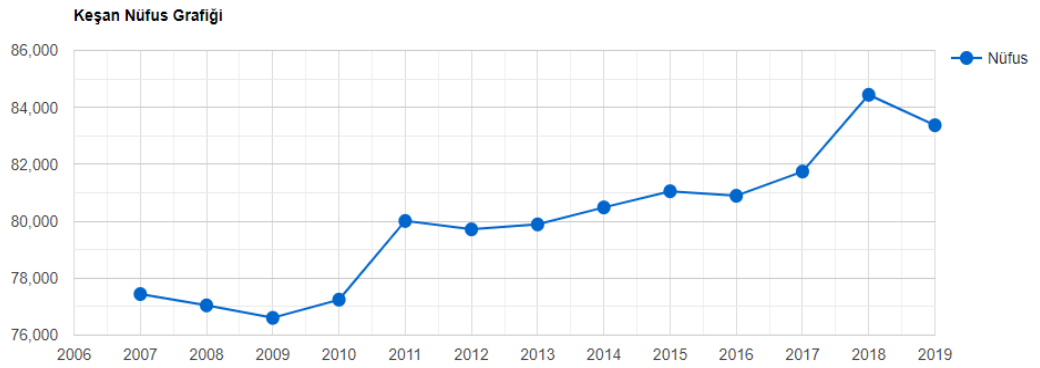
Keşan'ın 2019 yılı verilerine göre ise demografik özellikleri incelendiğinde nüfus; 83373'tür. Bu nüfus, 42.504 erkek ve 40.869 kadından oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %50,98 erkek, %49,02 kadındır. İlçe merkezi 32587 erkek ve 31241 kadın, köyler ise 9917 erkek ve 9628 kadından oluşmaktadır. Nüfusun %48.55'ini

yaşlı, %31,33'ünü genç, %20,12'sini ise orta yaş grubu oluşturmaktadır. Keşan nüfusu içinde 324 kişi okuma yazma bilmemektedir. 1644 kişi ise okur yazardır ancak eğitimsizdir. Nüfusun %16,07'si üniversite ve üstü, %71,82'si ilk, orta ve lise mezunudur ve %12,11 ise diğer (bilinmeyen, okur yazar olmayan, okur yazar olan ancak eğitimsiz olan) geriye kalan grubu oluşturmaktadır. Medeni durum açısından nüfusun % 53,75'u (44812 kişi) evli, % 18,64'ü (15544 kişi) bekar, % 6,68'i (5566 kişi) eşini kaybetmiş, % 3,41'i (2847 kişi) ise boşanmıştır. Keşan nüfusunun kütük dağılımına bakıldığında Edirne ili (62582 kişi) başta gelmekte, Tekirdağ (3259), Çanakkale (2119), İstanbul (941 kişi), Kars (798 kişi), Kırklareli (702 kişi), Zonguldak (664 kişi), Ordu (591 kişi), Balıkesir (578 kişi) ve Erzurum (444 kişi) gibi iller de bu dağılımda yer almaktadır (www.tuik.gov.tr.).

Şekil 9. Keşan Nüfusu Yıllara Göre Artış Grafiği

Şekil 10. Edirne Keşan İlçesi Yıllara Göre Nüfus Grafiği

3.1.3.1.1.1. Sazlıdere

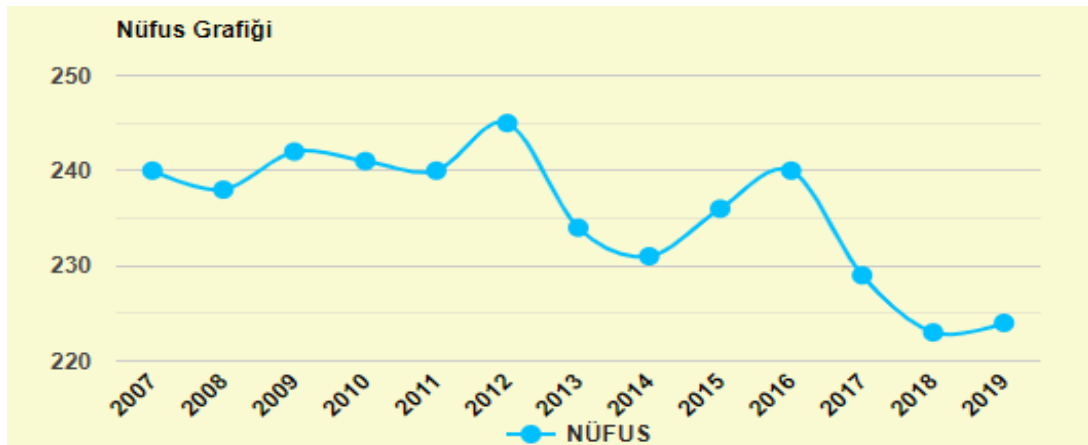
TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Sazlıdere köyünün son 13 yıllık dönemde nüfus kayıtlarına göre en düşük nüfusu 223 kişi ile 2018 yılına ait olurken, nüfusun en fazla olduğu yıl ise 245 kişi ile 2012 yılına aittir. Sazlıdere köyünün 2019 verilerine göre nüfusu 124 erkek, 100 kadın olmak üzere toplam nüfusu 224'tür (Tablo 5).

Tablo 5. Sazlıdere Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri

Yıl	Sazlıdere Nüfusu	Sazlıdere Erkek Nüfusu	Sazlıdere Kadın Nüfusu
2019	224	124	100
2018	223	118	105
2017	229	123	106
2016	240	128	112
2015	236	121	115
2014	231	115	116
2013	234	122	112
2012	245	132	113
2011	240	128	112
2010	241	129	112
2009	242	133	109
2008	238	129	109
2007	240	131	109

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir (www.tuik.gov.tr).

Şekil 11. Edirne Keşan Sazlıdere Köyü Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı (2007-2019)

3.1.3.1.1.2 .Gökçetepe

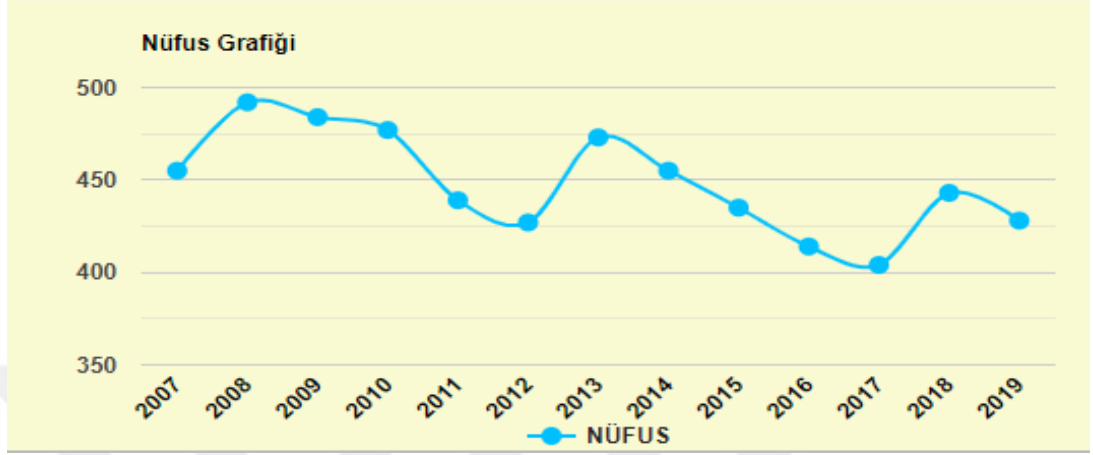
TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Gökçetepe köyünün son 13 yıllık dönemde nüfus kayıtlarına göre en düşük nüfusu 404 kişi ile 2017 yılına ait olurken, nüfusun en fazla olduğu yıl ise 492 kişi ile 2008 yılına aittir. Gökçetepe köyünün nüfusu 2019 yılına göre 229 erkek, 199 kadın olmak üzere toplam nüfusu 428'tür (Tablo 6).

Tablo 6. Gökçetepe Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri (2007-2019)

Yıl	Gökçetepe Nüfusu	Gökçetepe Erkek Nüfusu	Gökçetepe Kadın Nüfusu
2019	428	229	199
2018	443	229	214
2017	404	205	199
2016	414	211	203
2015	435	230	205
2014	455	236	219
2013	473	239	234
2012	427	213	214
2011	439	219	220
2010	477	240	237
2009	484	241	243
2008	492	247	245
2007	455	226	229

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir (www.tuik.gov.tr).

Şekil 12. Edirne Keşan Gökçetepe Köyü Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı (2007-2019)

3.1.3.1.1.3. Mecidiye

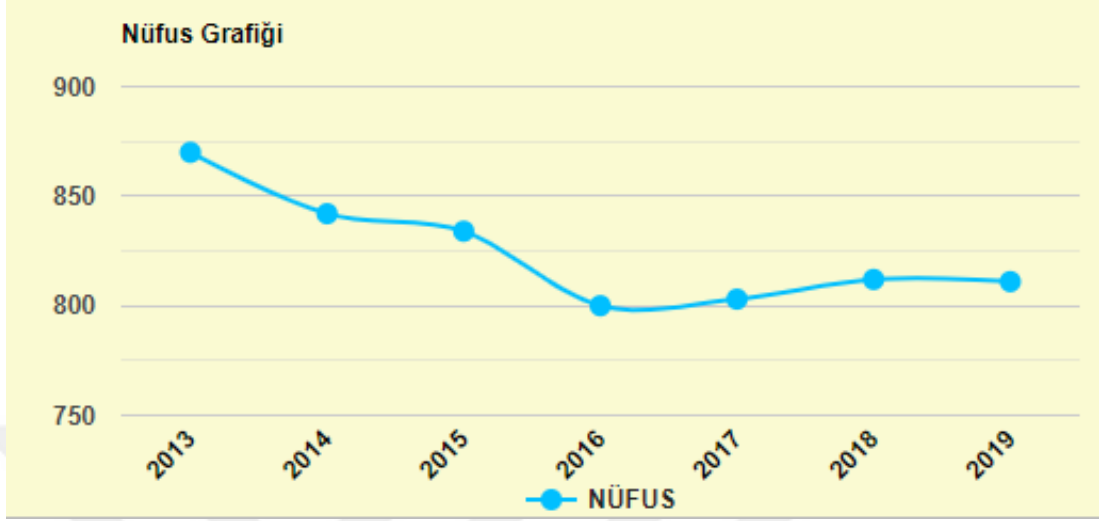
TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Mecidiye köyünün son 7 yıllık dönemde nüfus kayıtlarına göre en düşük nüfusu 800 kişi ile 2016 yılına ait olurken, nüfusun en fazla olduğu yıl ise 870 kişi ile 2013 yılına aittir. Mecidiye köyünün 2019 yılına göre 395 erkek, 416 kadın olmak üzere toplam nüfusu 811'dir (Tablo 7).

Tablo 7. Mecidiye Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri (2013-2019)

Yıl	Mecidiye Nüfusu	Mecidiye Erkek Nüfusu	Mecidiye Kadın Nüfusu
2019	811	395	416
2018	812	394	418
2017	803	385	418
2016	800	387	413
2015	834	396	438
2014	842	402	440
2013	870	414	456

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir (www.tuik.gov.tr).

Şekil 13. Edirne Keşan Mecidiye Köyü Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı

3.1.3.1.1.4. Erikli

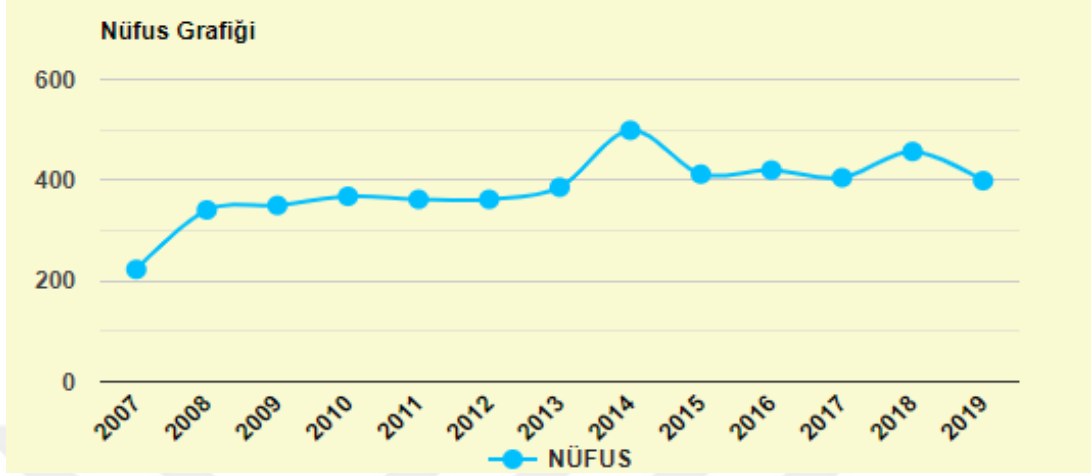
TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Erikli köyünün son 13 yıllık dönemde nüfus kayıtlarına göre en düşük nüfusu 223 kişi ile 2007 yılına ait olurken, nüfusun en fazla olduğu yıl ise 499 kişi ile 2014 yılına aittir. Erikli köyünün 2019 verilerine göre 220 erkek, 179 kadın olmak üzere toplam nüfusu 399'dur (Tablo 8).

Tablo 8. Erikli Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri (2007-2019)

Yıl	Erikli Nüfusu	Erikli Erkek Nüfusu	Erikli Kadın Nüfusu
2019	399	220	179
2018	457	245	212
2017	405	217	188
2016	420	216	204
2015	412	214	198
2014	499	252	247
2013	386	194	192
2012	362	184	178
2011	362	186	176
2010	368	193	175
2009	350	189	161
2008	341	182	159
2007	223	112	111

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir (www.tuik.gov.tr).

Şekil 14. Edirne Keşan Erikli Köyü Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı

3.1.3.1.1.5. Danişment

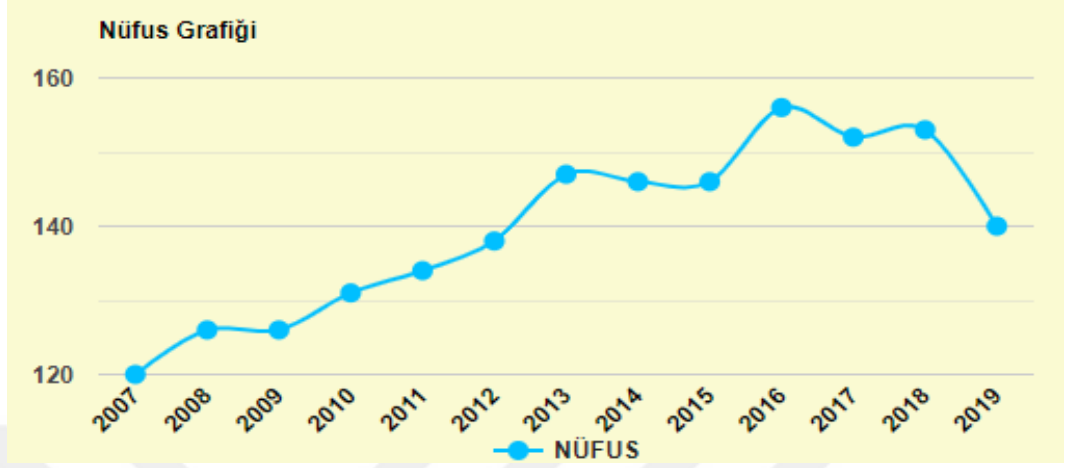
TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Danişment köyünün son 13 yıllık dönemde nüfus kayıtlarına göre en düşük nüfusu 120 kişi ile 2007 yılına ait olurken, nüfusun en fazla olduğu yıl ise 156 kişi ile 2016 yılına aittir. Danişment köyünün 2019 verilerine göre 71 erkek, 69 kadın olmak üzere toplam nüfusu 140'dır.

Tablo 9. Danişment Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri (2007-2019)

Yıl	Danişment Nüfusu	Danişment Erkek Nüfusu	Danişment Kadın Nüfusu
2019	140	71	69
2018	153	77	76
2017	152	78	74
2016	156	82	74
2015	146	75	71
2014	146	75	71
2013	147	76	71
2012	138	72	66
2011	134	71	63
2010	131	69	62
2009	126	66	60
2008	126	66	60
2007	120	61	59

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir (www.tuik.gov.tr).

Şekil 15. Edirne Keşan Danışment Köyü Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı

3.1.3.1.1.6. Yaylaköy

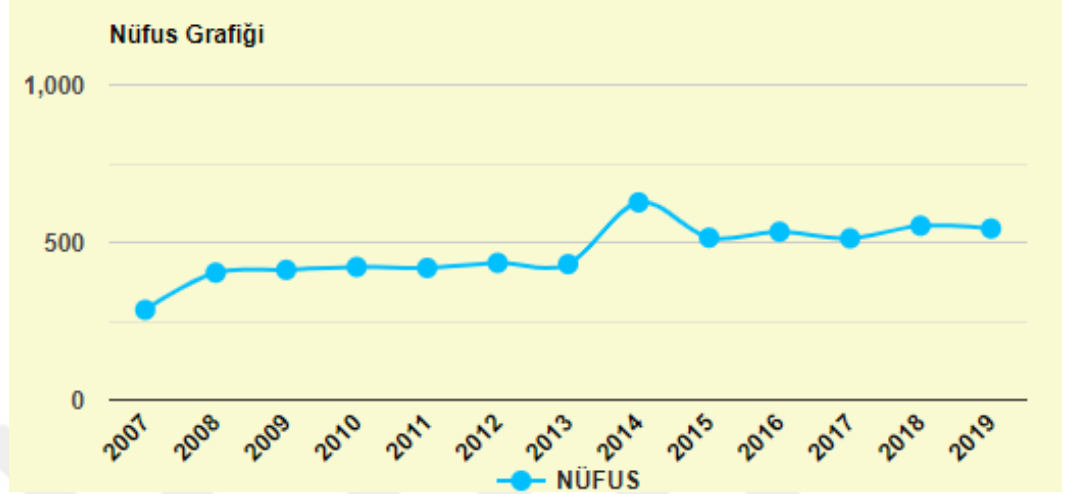
TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Yaylaköy'ün son 13 yıllık dönemde nüfus kayıtlarına göre en düşük nüfusu 286 kişi ile 2007 yılına ait olurken, nüfusun en fazla olduğu yıl ise 627 kişi ile 2014 yılına aittir. Yaylaköy'ün 2019 verilerine göre 292 erkek, 252 kadın olmak üzere toplam nüfusu 544'tür (Tablo 10).

Tablo 10. Yayla Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri (2007-2019)

Yıl	Yaylaköy Nüfusu	Yaylaköy Erkek Nüfusu	Yaylaköy Kadın Nüfusu
2019	544	292	252
2018	553	292	261
2017	513	273	240
2016	534	279	255
2015	515	267	248
2014	627	318	309
2013	431	230	201
2012	435	230	205
2011	419	221	198
2010	422	216	206
2009	413	212	201
2008	404	210	194
2007	286	148	138

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir (www.tuik.gov.tr)

Şekil 16. Edirne Keşan Yaylaköy Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı

3.1.3.1.2. Enez

Yerleşim olarak genellikle düz alanlara kurulan Enez'in 19 köy ve 1 merkezden oluşmaktadır. İlçenin 2017 yılına doğru genel nüfusunda azalma eğilimi gözlenmektedir. 2018 yılında ise nüfusunda belirgin bir artış gözlenmektedir. Enez nüfusu 2019 yılına göre 10.583'tür. Bu nüfus, 5.395 erkek ve 5.188 kadından oluşmaktadır.

Enez'in 2019 yılı verilerine göre ise demografik özellikleri şu şekildedir: 2019 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımına göre toplam nüfus; 10.583'tür. İlçe merkezi 2.142 erkek ve 2022 kadın, köyler ise 3253 erkek ve 3166 kadından oluşmaktadır. Nüfusun %45,52'sini orta yaş, %31,56'sını yaşlı ve %31,56'sını ise genç nüfus oluşturmaktadır. Enez nüfusu içinde 100 kişi okuma yazma bilmemektedir. 348 kişi ise okur yazardır ancak eğitimsizdir. Nüfusun %12,89'u üniversite ve üstü, %75,22'si ilk, orta ve lise mezunudur ve %11,89 ise diğer (bilinmeyen, okur yazar olmayan, okur yazar olan ancak eğitimsiz olan) geriye kalan grubu oluşturmaktadır. Medeni durum açısından nüfusun % 59,39'u (6285 kişi) evli, % 14,98'i (1585 kişi) ise bekar, % 9,35'i (990 kişi) eşini kaybetmiş, % 2,86'sı (303 kişi) ise boşanmıştır. Enez nüfusunun kütük dağılımına bakıldığında Edirne ili (7003 kişi) başta gelmekte, İstanbul (405 kişi), Muş (375 kişi), Iğdır (364 kişi), Ağrı (269 kişi), Kırklareli (191

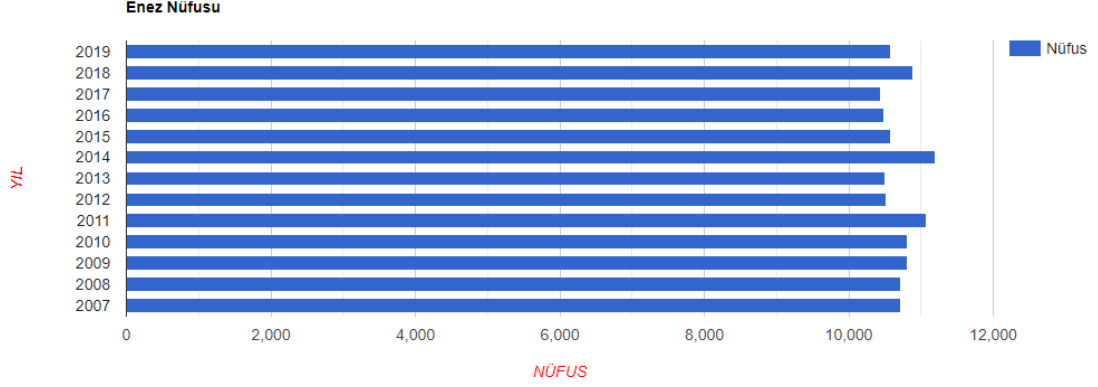
kişi), Tekirdağ (146 kişi), Çanakkale (95 kişi), Malatya (85 kişi), Kahramanmaraş (78kişi) gibi iller de bu dağılımda yer almaktadır (www.tuik.gov.tr).

Tablo 11. Enez İlçesinde Sayım Devirlerine ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına Göre Nüfusun Seyri (1935-2019)

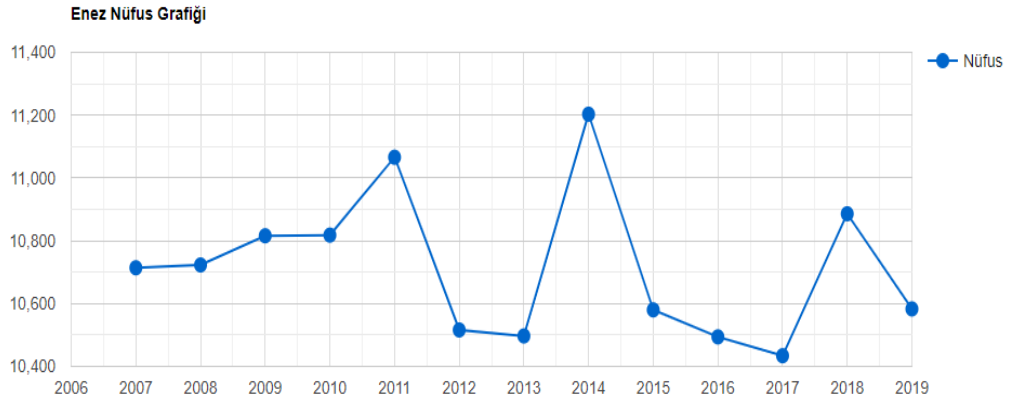
Sayım Yılı	Belde/Köy	İlçe Merkez	Toplam Nüfus	Artan/Azalan Nüfus
1935	5 284	337	5 621	-
1940	5 405	499	5 904	283
1950	7 251	791	8 027	2 123
1955	8 015	1 731	9 746	1 719
1960	9 210	1 478	10 688	942
1965	10 122	1 808	11 930	1 242
1970	10 095	2 239	12 334	404
1975	10 138	2 486	12 624	290
1980	10 352	2 878	13 230	606
1985	9 942	2 864	12 806	-424
1990	9 191	3 509	12 700	-106
2000	7 979	3 946	11 929	-771
2007	6 962	3 752	10 714	-1 215
2008	6 915	3 808	10 723	9
2009	6 996	3 820	10 816	93
2010	6 992	3 826	10 818	2
2011	6 992	4 074	11 066	248
2012	6 793	3 723	10 516	-550
2013	6 704	3 793	10 497	-19
2014	6 960	4 243	11 203	706
2015	6669	3911	10 580	-623
2016	6550	3944	10 494	-86
2017	6472	3962	10434	-60
2018	6611	4275	10886	452
2019	6419	4164	10583	-303

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir (www.tuik.gov.tr).

Şekil 17. Enez Nüfusu Yıllara Göre Artış Grafiği (2007 -2019)

Şekil 18. Edirne Enez İlçesi Yıllara Göre Nüfus Grafiği (2007 -2019)

TUİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre Enez'in son 13 yıllık dönemdeki en düşük nüfusu 10434 kişi ile 2017 yılına ait olurken, nüfusun en fazla olduğu yıl ise 11203 kişi ile 2014 yılına aittir. 2018 yılında nüfusta bir artış gözükse de 2019 yılında toplam nüfusun yine 10.583'e düştüğü görülmüştür (Şekil 18).

3.1.3.1.2.1. Karaincirli

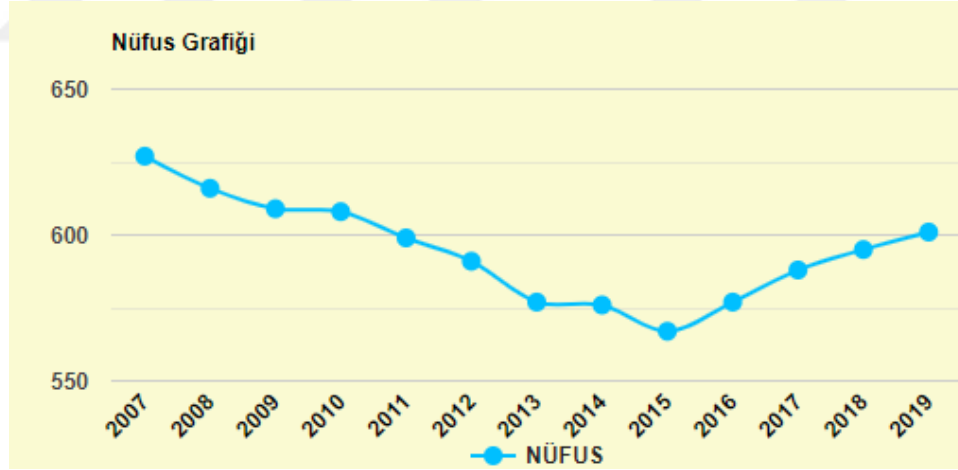
TUİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Karaincirli köyünün son 13 yıllık dönemde nüfus kayıtlarına göre en düşük nüfusu 567 kişi ile 2015 yılına ait olurken, nüfusun en fazla olduğu yıl ise 627 kişi ile 2007 yılına aittir. Karaincirli köyünün 2019 verilerine göre 298 erkek, 303 kadın olmak üzere toplam nüfusu 601'dir.

Tablo 12. Karaincirli Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri (2007-2019)

Yıl	Karaincirli Nüfusu	Karaincirli Erkek Nüfusu	Karaincirli Kadın Nüfusu
2019	601	298	303
2018	595	296	299
2017	588	292	296
2016	577	285	292
2015	567	280	287
2014	576	283	293
2013	577	288	289
2012	591	297	294
2011	599	305	294
2010	608	307	301
2009	609	308	301
2008	616	310	306
2007	627	316	311

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir (www.tuik.gov.tr).

Şekil 19. Edirne Enez Karaincirli Köyü Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı

3.1.3.1.2.2. Büyükevren

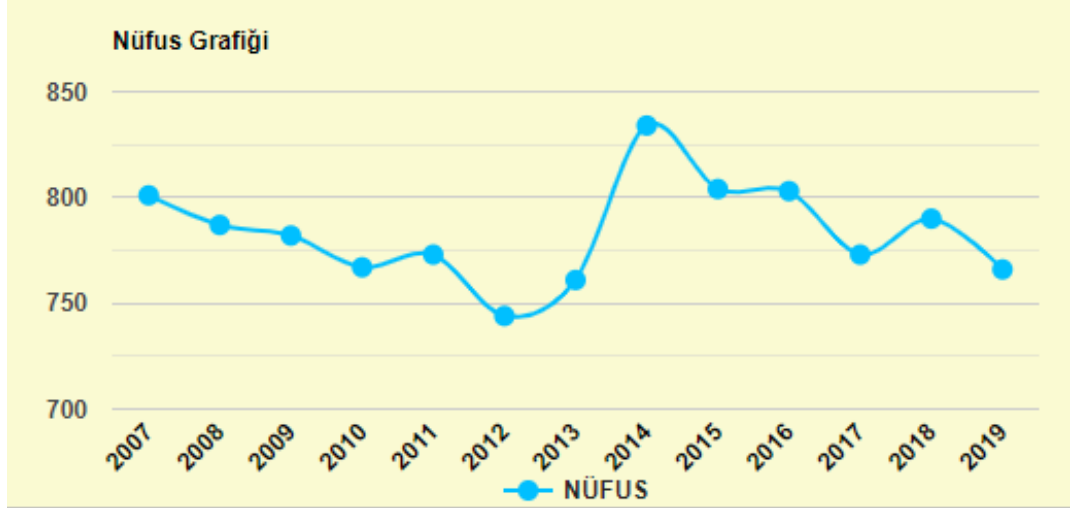
TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Büyükevren köyünün son 13 yıllık dönemde nüfus kayıtlarına göre en düşük nüfusu 744 kişi ile 2012 yılına ait olurken, nüfusun en fazla olduğu yıl ise 834 kişi ile 2014 yılına aittir. Büyükevren köyünün 2019 verilerine göre 379 erkek, 387 kadın olmak üzere toplam nüfusu 766'dır (Tablo 13).

Tablo 13. Büyükevren Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri (2007-2019)

Yıl	Büyükevren Nüfusu	Büyükevren Erkek Nüfusu	Büyükevren Kadın Nüfusu
2019	766	379	387
2018	790	390	400
2017	773	380	393
2016	803	394	409
2015	804	392	412
2014	834	405	429
2013	761	364	397
2012	744	366	378
2011	773	378	395
2010	767	374	393
2009	782	389	393
2008	787	390	397
2007	801	399	402

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir (www.tuik.gov.tr).

Şekil 20. Edirne Enez Büyükevren Köyü Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı (2007-2019)

3.1.3.1.2.3. Vakıf

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Vakıf köyünün son 13 yıllık dönemde nüfus kayıtlarına göre en düşük nüfusu 223 kişi ile 2011 yılına ait olurken, nüfusun en fazla olduğu yıl ise 389 kişi ile 2018 yılına aittir.

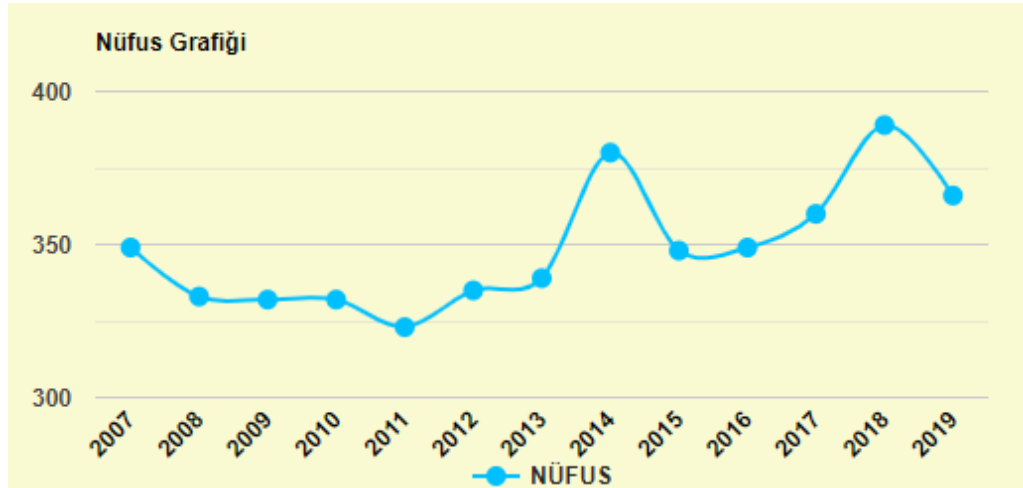
Vakıf köyünün 2019 verilerine göre 185 erkek, 181 kadın olmak üzere toplam nüfusu 366'dır.

Tablo 14. Vakıf Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri (2007-2019)

Yıl	Vakıf Nüfusu	Vakıf Erkek Nüfusu	Vakıf Kadın Nüfusu
2019	366	185	181
2018	389	198	191
2017	360	185	175
2016	349	173	176
2015	348	173	175
2014	380	189	191
2013	339	174	165
2012	335	171	164
2011	323	165	158
2010	332	167	165
2009	332	167	165
2008	333	162	171
2007	349	171	178

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir (www.tuik.gov.tr).

Şekil 21. Edirne Enez Vakıf Köyü Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı

3.1.3.1.2.4. Sultaniçe

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Sultaniçe köyünün son 13 yıllık dönemde nüfus kayıtlarına göre en düşük nüfusu 981 kişi ile 2019 yılına ait olurken, nüfusun en fazla olduğu yıl ise 1126 kişi ile 2014

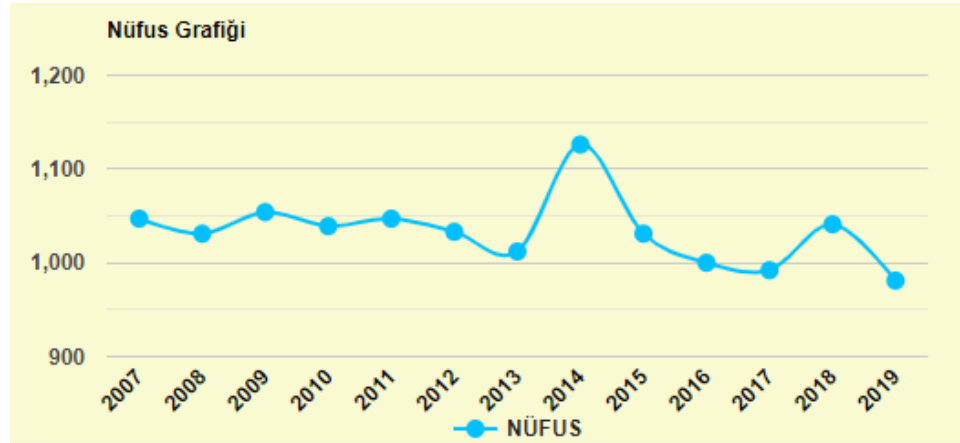
yılına aittir. Sultaniçe köyünün 2019 verilerine göre 504 erkek, 477 kadın olmak üzere toplam nüfusu 981'dir (Tablo 15).

Tablo 15. Sultaniçe Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri (2007-2019)

Yıl	Sultaniçe Nüfusu	Sultaniçe Erkek Nüfusu	Sultaniçe Kadın Nüfusu
2019	981	504	477
2018	1041	533	508
2017	992	506	486
2016	1000	518	482
2015	1031	536	495
2014	1126	571	555
2013	1012	519	493
2012	1033	533	500
2011	1047	546	501
2010	1039	547	492
2009	1054	551	503
2008	1031	529	502
2007	1047	538	509

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir (www.tuik.gov.tr).

Şekil 22. Edirne Enez Sultaniçe Köyü Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı (2007-2019)

3.1.3.1.2.5. Gülçavuş

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Gülçavuş köyünün son 13 yıllık dönemde nüfus kayıtlarına göre en düşük nüfusu 206 kişi ile 2007 yılına ait olurken, nüfusun en fazla olduğu yıl ise 333 kişi ile 2018

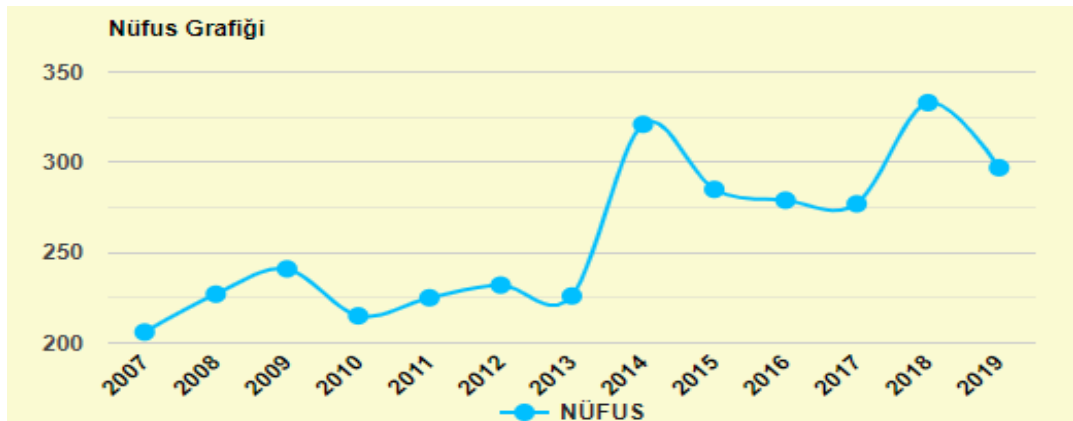
yılına aittir. Gülçavuş köyünün 2019 verilerine göre 159 erkek, 138 kadın olmak üzere toplam nüfusu 297'dir (Tablo 16).

Tablo 16. Gülçavuş Köyü Yıllara Göre Nüfus Verileri (2007-2019)

Yıl	Gülçavuş Nüfusu	Gülçavuş Erkek Nüfusu	Gülçavuş Kadın Nüfusu
2019	297	159	138
2018	333	175	158
2017	277	143	134
2016	279	144	135
2015	285	148	137
2014	321	161	160
2013	226	120	106
2012	232	118	114
2011	225	115	110
2010	215	108	107
2009	241	118	123
2008	227	111	116
2007	206	102	104

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir (www.tuik.gov.tr).

Şekil 23. Edirne Enez Gülçavuş Köyü Nüfusu Yıllara Göre Dağılımı

3.1.3.2. Sosyo-Ekonomik Yapı

Kuzey Saros Körfezi yerleşim yerlerinin geçim kaynağı tarıma, hayvancılığa, balıkçılığa ve turizme dayanmaktadır. Yörede ağırlıklı olarak buğday ve ayçiçeği

yetiştirilmektedir. Bunların dışında üretilen arpa, mısır, şeker pancarı, çeltik, yonca, fiğ, kavun, karpuz ve domates de başlıca ürünler arasına gelmektedir. Bağcılık ve meyvecilik de son yıllarda ağırlık verilen tarımsal faaliyetler arasında yer almaktadır. Hayvancılık da bölgenin diğer bir geçim kaynağını oluşturmaktadır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık, kümes hayvancılığı ve arıcılık bu faaliyetler arasındadır. Ege denizi kıyısı olması nedei ile balıkçılık da ekonomik faaliyet olarak yapılmaktadır. Bölgede çipura, lüfer, karagöz, mezgıt, sardalya, hamsi, istavrit, kefal, orkinos, çinekop, mercan, sarpa, tekir, torik ve kalamar gibi balık çeşitleri çıkabilmektedir (Keşan Belediyesi, 2018; Yılmaz ve Serbest, 2005:85).

Kuzey Saros Körfezi'nde turizm açısından doğya zarar verdiği düşünülse de ekonomik değeri yüksek olan taş ocakları da bulunmaktadır. Bunların dışında Keşan ilçesi sınırları içerisinde 3 adet un fabrikası, 7 adet çeltik fabrikası, 1 adet hazır çorba fabrikası bulunmaktadır. Ayrıca 1 adet konsantre sanayi, 7 adet mandıra, 4 adet hazır giyim işletmesi, 4 adet hazır beton üretimi, 23 adet kömür ocağı da yer almaktadır (www.kesan.bel.tr). Saros Körfezi kıyı yerleşimlerinden bir kısmının bağlı olduğu Keşan'da 20 gölet ve 1 baraj bulunmaktadır. Yıllık 100 milyon m³ su toplama kapasitesine sahip olan bu gölet ve barajlar tarımsal sulama için önemlidir. Hamzadere Barajı ile sulu tarım alanlarının 247.000Da'a çıkarılması ve tarımsal alanların %44'ünün sulu tarıma elverişli hale getirilmesi planlanmaktadır. Keşan Belediyedi'nin verilerine göre ilçede 24600 büyükbaş hayvan, 24.600, 55425 küçükbaş hayvan, 35969 kanatlı ve 23070 kovandan oluşan arı varlığı bulunmaktadır (Keşan Belediyesi, 2018).

Saroz Körfezi kıyı yerleşimlerinden Enez ve köylerine bakıldığında yörenin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Yörede süt üretiminin en çok yapıldığı yer Sultaniçe'dir. Bunun dışında Büyükevren, Vakıf köyü de süt üretiminin olduğu yerlerdir. Tarımsal Kalkınma Kooperatifi sadece Sultaniçe'de yaz aylarında günde yaklaşık 10 ton, kışın 4 ton süt almaktadır. Vakıf köyü bunun dışında köye vakfedilen tuz gölünden yararlanmaktadır. Özellikle denize yakın yerlerde tatlı su bulmak çok zor olduğu için buralarda sulama sorunu yaşanmaktadır. Ancak DSI'nin 4'ü aktif 20'den fazla su kuyusu bulunmaktadır. Bir başka ekonomik faaliyet ise kamu kurumlarının (İstanbul Üniversitesi, Trakya Üniversitesi, Köy Hizmetleri ve

DSİ) yaptığı yatırımlar ile açılan eğitim ve dinlenme kamplarındır. Bu kamp alanları yörede iş imkanı yaratmıştır (Anonim, 2018).

Kuzey Saros Körfezi yerleşim alanlarında özellikle son 20 yılda yapılaşmanın arttığı görülmektedir. Buna bağlı olarak haftalık pazarlar kurulmaya başlamış bu da ekonomik yapıyı olumlu etkilemiştir (Anonim, 2018). Özellikle Keşan'da kurulan ilçe pazarı bir bölge pazarı niteliğindedir. Bu pazara Yunanistan ve Bulgaristan gibi ülkelerden yabancı ziyaretçilerin de alışverişe geldiği görülmektedir (Keşan Belediyesi, 2018). Son yıllarda turizm sektörünü de olumlu yönde etkileyen bu hareketlilik, Dolar ve Euro gibi para birimlerinin TL karşısındaki değer artışı nedeni ile daha artarak devam etmektedir. Covid19 pandemisi süreci içinde de özellikle Bulgaristan'dan gelen turistler yaptıkları alışverişler ile bölgedeki ticareti olumlu yönde etkilemiştir.

Eğitim imkanları açısından bakıldığında Kuzey Saros Körfezi yöresinin Keşan sınırları içerisinde 7 lise ve 33 ilköğretim okulu bulunmaktadır. Bunların çoğu (7 lise, 13 ilköğretim okulu) Keşan merkezinde yer almaktadır. Danişment ve Yaylaköy'de ilköğretim okulu olsa da Erikli ve Sazlıdere gibi buradaki öğrenciler de taşınmalı öğretim sistemi nedeni ile Mecidiye Köyü'nde yer alan ilköğretim okulunda öğrenim görmektedir. Gökçetepe Köyünde ise ilköğretim okulu bulunmaktadır, lise öğrencileri ise taşınmalı eğitimden yararlanılmaktadır. Enez'in köylerine baktığımızda Büyükevren'de ilköğretim okulu bulunmaktadır. Gülçavuş, Karaincirli ve Vakıf köylerindeki öğrenciler taşınmalı eğitim nedeni ile Büyükevren'e gelmektedir (Anonim, 2018). Keşan'da ayrıca bir halk kütüphanesi, dört özel dersane, üç özel sürücü kursu, Halk Eğitim Merkezi, Çıraklık Eğitim Merkezi gibi kuruluşlar da ilçe eğitim ve öğretiminin diğer önemli unsurlarıdır (Keşan Sanayi ve Ticaret Odası Resmi Sitesi, 2018).

Keşan merkezinde ikisi özel 3 hastane bulunmaktadır, 1 Tıp Merkezi, 10 Sağlık Ocağı, 1 Verem Savaş Dispanseri, 1 Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezi, 27 tane Sağlık Evi ile 1 Sosyal Sigortalar Kurumu Dispanseri mevcuttur (Keşan Sanayi ve Ticaret Odası Resmi Sitesi, 2018). Mecidiye'de aile hekimliği bulunurken Erikli, Danişment, Yaylaköy, Sazlıdere ve Gökçetepe'de sağlık ocağı ve sağlık evi bulunmaktadır (Anonim, 2018).

Bütün bu kıyı yerleşim yerlerine ulaşımı sağlayan yol asfalttır ve köylerde elektrik ve sabit telefon bulunmaktadır ve her geçen gün yenilenmektedir. Ayrıca Erikli sahilde, Erikli Jandarma Karakol Komutanlığı bulunmaktadır. Erikli ve Gökçetepe’de PTT acentesi vardır. Danişment, Sazlıdere, Gülçavuş, Karaincirli, Vakıf ve Yaylaköy’ün PTT şubesi ve PTT acentesi yoktur. Enez merkeze yakın olanlar PTT hizmeti olarak Enez'den yararlanmaktadırlar.

Saroz Körfezi kıyı yerleşimlerinden Erikli, Mecidiye, Gökçetepe, Yaylaköy, Gülçavuş, Karaincirli, Danişment ve Sazlıdere köylerinin hem içme suyu şebekesi bulunmaktadır. Aynı zamanda Danişment Köyü ve Sazlıdere Köyü dışında kanalizasyon şebekeleri de mevcuttur. Ancak ikinci konutların yer aldığı kıyı kesiminde ya alt yapı tesisi bulunmamakta ya da arıtması yetersiz kalmaktadır. Atık sular fosseptik çukurlarına boşalmaktadır (Yılmaz ve Serbest, 2005:85; Anonim, 2018).

3.1.3.3. Yerel Yönetim Yapısı

Saros Körfezi kuzey kıyıları idari anlamda Edirne ili Enez ve Keşan ilçeleri dahilinde yer almaktadır. Enez, 01.03.1953 tarihinde, 6068 sayılı kanun ile ilçe statüsüne kavuşmuştur. Öncesinde Keşan'ın bucağıdır. Kuzey Saros Körfezi kıyı yerleşmelerinden Enez şu an belediye örgütlü yerleşme olup, bu yerleşme belediye vasıtasıyla başta altyapı olmak üzere yerel yönetim hizmetlerinden faydalanmaktadır. Keşan ise 1922-1926 arası Gelibolu'nun ilçesi iken, 1926'da Edirne'ye bağlanmıştır (nufusu.com).

5747 Sayılı kanunla Türkiye'de 559 belde kapatılmıştır. 2011 yılında Adrese Dayalı Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, nüfusu 2 binin altında olan ve tüzel kişilikleri ilk Mahalli İdareler Genel Seçimi'nden geçerli olmak üzere kaldırılarak köye dönüştürülmüştür (Özgen,2003:77). Bu nedenle 2014 yılında Kuzey Saros Körfezi kıyı yerleşim yerlerinden olan Mecidiye de köye dönüştürülmüştür. Diğer kıyı yerleşmelerinin ise daimi nüfusu 5000'in altında olduğundan bu yerleşmelerde belediye kurulamamaktadır. Bunun yanı sıra bağlı oldukları ilçenin de belediye mücavir alanı sınırları dışında olduklarından altyapı hizmetlerinden

yararlanamamaktadırlar. Bu sebeple sahil yerleşmelerinde altyapı hizmetleri sağlamak amacıyla S.S. Turizm Geliştirme Kooperatifleri kurulmuştur.

Sınırlı Sorumlu Turizm Geliştirme Kooperatifleri, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı il müdürlüklerine bağlı olarak faaliyet gösteren S.S. Turizm Geliştirme Kooperatifleri, 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre kurulmaktadır. (Kooperatifler Kanunu, T.C. Resmi Gazete, 13195, 24 Nisan 1969.) Edirne İli'nde de Saros Körfezi kıyı yerleşmelerinde beş adet Turizm Geliştirme Kooperatifi bulunmaktadır. Kıyı yerleşmelerinde kurulan S.S. Turizm Geliştirme Kooperatifleri, üyelerinden aldıkları aidatlarla ve hizmet gelirleriyle çevreden su kaynaklarının araştırılması, kuyuların açılması, borularla su getirilmesi, su şebekesinin döşenmesi, kanalizasyon isale hattı yapımı, bakım ve onarımı, arıtma tesisi kurulması, bordür, tretuvar ve yol yapımı, asfalt kaplama, çevre düzenlemesi gibi birtakım altyapı hizmetlerini sağlamaktadırlar (Kocaman, 2011:151)

Saros Körfezi'ndeki en eski turizm geliştirme kooperatifi, en büyük kıyı yerleşmesi olan Erikli'de 1989 yılında kurulmuştur. 2018 yılı itibari ile üye sayısı yaklaşık 5300 olan S.S. Erikli Sahili Turizm Geliştirme Kooperatifi, üyelerinden topladığı aidatlarla ve sağlanan hizmet gelirleriyle Erikli'ye altyapı hizmetleri sağlamaktadır. S.S. Erikli Sahili Turizm Geliştirme Kooperatifinden sonra 1995 yılında Yayla kooperatifi, 2008 yılında ise Gökçetepe, Gülçavuş ve Sultaniçe kooperatifleri kurulmuştur. Ancak bu kooperatifler S.S. Erikli Sahili Turizm Geliştirme Kooperatifi gibi fonksiyonel olamamıştır. Ancak Erikli'de de kooperatifin yaptırım gücünün olmaması nedeni ile sıkıntılar gün geçtikçe artmaktadır. Bu nedenle son yıllarda Keşan belediyesi mücavir alanında olan Erikli'nin, Keşan Belediyesinin sorumluluk alanına alınması için çalışmalar yapılmaktadır.

3.2. Kuzey Saros Körfezi Turizm Arzı

Kuzey Saros Körfezi turizm arzını, doğal, tarihi, kültürel ve diğer turistik değerler olarak ayrı ayrı ele alacağız.

3.2.1. Doğal Turistik Değerler

Ege Denizi'nin en tuzlu kesimlerinden olan Saros Körfezi'nde yılın belirli dönemlerinde olan akıntılar olması nedeniyle kendi kendini temizleme özelliğine sahip olduğu bilinmektedir (Turizm Bakanlığı, 2003:946). Tabanda soğuk su ve yüzeyde sıcak suyun oluşturduğu akıntılar, atılan atıklar nedeni ile kirlenen denizin temizlenmesinde etkilidir (Yılmaz, 2006: 132.) Yüksek su sirkülasyonuna sahip olması, yoğun yerleşimin olmaması ve sanayileşmemiş bir bölge olması nedeniyle Edirne Kıyıları Ege'nin en temiz kıyıları arasındadır (Eşme, 2003:393). Edirne ili kıyılarında deniz turizmine bağlı olarak altısı Enez İlçesi'nde (Enez, Sultaniçe, Gülçavuş, Vakıf, Karaincirli, Büyükevren), altısı da Keşan İlçesi'nde (Sazlıdere Gökçetepe, Mecidiye, Erikli, Danişment, Yayla) olmak üzere toplam 12 kıyı sayfiye yerleşmesi bulunmakta ve buralarda bulunan plajlarda deniz turizmi aktiviteleri gerçekleştirilmektedir (Korkut, 1993: 10). Saros Körfezi'nin mevsimsel ortalama yüzeysel sıcaklık değişimi 10°C ile 20°C arasında değişmektedir. Bu ısı değişimi güneş ışınlarının atmosferle olan ısı alışverişi, rüzgarların oluşturduğu karışımlar, Karadeniz kökenli soğuk yüzey suları ve bölgedeki su kaynaklarına bağlıdır. Termoklin 20 m ile 30 m arasındadır. Saros körfezi'nin dip sularının sıcaklığı mevsimsel değişimlerden pek etkilenmez. Ortalama 13°C 'dir. (Sarı,1997:4).

Saros Körfezi'nin dip sularının sıcaklığı mevsimsel değişimlerden pek etkilenmez. Ortalama 13°C 'dir. Deniz suyunun fiziksel özelliklerinden birisi de tuzluluktur. Deniz suyunun birçok fiziksel özelliği tuzluluğa bağlı olarak değişimler gösterebilirler. Saros Körfezi'nin tuzluluğu az tuzlu Karadeniz kökenli yüzey sularından ve bölgedeki Enez Nehri gibi su kaynaklarından etkilenir. Saros Körfezi'nde ortalama tuzluluk ‰ 38 civarındadır (Sarı,1997:4). Denizlerde oluşan akıntılar çok karmaşık bir özellik göstermektedir. Akıntıları yatay ve dikey yönlerde etkileyen faktörlerde sürekli önemli değişimler olduğundan bu hareketler ile ilgili verileri değerlendirmek çok güçtür. Uzun süreli esen rüzgarlar körfezde yerel akıntılar oluşturabilirler. Özellikle Güneybatı ve batıdan esen rüzgarlar körfezin doğu kıyılarında su seviyesinin yükselmesine sebep olur. Rüzgarların kesilmesi ile körfezden dışarıya doğru geçici yüzey akıntıları oluşabilir. Meriç Nehri'nin bol yağışlı mevsimlerde su kütlelerini harekete geçirilmesinde kıyı akıntıları görülebilir.

Körfez suyunun sıcaklık ve tuzluluk değişiminin doğurduğu yoğunluk farkları nedeni ile yazın körfeze; kışın körfezden dışarıya doğru su kütlelerinin yer değiştirdiği bilinmektedir (Sarı,1997:5).

Enez Gala Gölü: Kuzey Saros Körfezinde Enez merkezine 10 km uzaklıkta olan Gala Gölü, turistik açıdan Edirne İli'nde yer alan göllerin en önemlisidir. Göl, Meriç Nehri ve Ege Denizine göl ayağı ile bağlantısı olan alüvyon, set karakterindedir. Yüz ölçümü 9.5 km² ve denizden yüksekliği 2 metredir. Su derinliği ise değişkendir (Edirne İli Çevre İl Müdürlüğü, 1999:90). Küçük Gala'nın derinliği; 1/1.5 m.'dir. Suları kışın tatlı, yazın tuzludur. Yaz mevsiminde sıcaklık ve buharlaşmanın etkisiyle tuzlu, kışın ise Meriç Nehri taşkınlar yaparak göle doğru yayılır. Dolayısıyla kışın suları büyük ölçüde tatlı olmaktadır (Saraçoğlu,1990: 481). Gala Gölü, Büyük Gala ve Küçük Gala olarak iki bölüme ayrılmaktadır. Küçük Gala'nın derinliği 1-1,5 m'dir. Göl tamamen sazlarla kaplıdır. Her ikisinin toplam alanı 17 km²'yi bulmaktadır (Edirne İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008: 46.) Büyük Gala ve Küçük Gala Gölleri balık varlığı bakımından zengin olup, kıyısında dalyanlar vardır (Korkut, 1993: 9). Balıkçılık faaliyetlerinin yanı sıra sportif olta balıkçılığı yönüyle turizm ve rekreasyonel açıdan değerlendirilmektedir. Bu yönüyle ciddi bir turistik potansiyeli bulunmaktadır.

Gala Gölü deniz seviyesinden aşağı olması nedeni ile suyunun tuz oranı ve elektriksel iletkenliği artmaktadır. Bu nedenle bazı balık türleri canlı kalamamaktadır. Ayrıca tarım arazilerinde kullanılan fosfatlı gübreler de olumsuz etkilemektedir. Su seviyesinin düştüğü durumlarda suyun ısınması su içinde bulunana bitkilerin çoğalmasına su da adacıklar oluşmasına sebep olabilmektedir. Ayrıca ölen bitkilerin çamur içinde kokması kokuşmalara sebep olurken, bu durum bazı balık türlerinin beslenmesinde etkili olan organizmaların yok olmasına da sebep olabilmektedir. Suda çoğalan bitkiler karbondioksitin çok azalmasıyla pH'nın birden artmasına neden olmaktadır. Drenaj suları ile gelen katı maddeler de ayrı bir kirlilik oluşturmaktadır ancak sanayi atıkları göle atılmamaktadır (Edirne İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008: 46).

Harmanlı Gölü : Enez'de yer alan denizle bağlantılı kıyı gölüdür. Su derinliği azdır.

Tekke Gölü: Enez’de yer alan göl, Harmanlı Gölü ile aynı yapıda ve onunla bağlantılıdır. Bu iki göl arasında 100 m. lik bir kanal bulunmakta olup, su sığdır.

Bücürmene (Işık) Gölü: Enez İlçesi sınırları içinde Dalyan (Tekke) Gölü’nün güneyindedir. Saros Körfezi’ne oldukça yakındır. Alanı yaklaşık olarak 76 hektardır. Suyu sodyumlu ve tuzlu olduğundan tarım için kullanılmaz (Edirne Valiliği, 1968: 48). Göl kefal ve yılan balıkları bakımından zengindir. Edirne’nin balıkçılık yapılan göllerindendir. Göl kıyısında tuzla bulunmaktadır. Osmanlı Dönemi’nde Edirne’nin tuz ihtiyacı buradan karşılanmaktaydı. Balkan Savaşları’nda tuzla kapatılmıştır. Doğal bitki örtüsü sazlık ve kamışlıktır, bunun dışında kalan kıyılar kumluk olduğundan herhangi bir bitki örtüsü bulunmaz (Korkut, 1993: 9).

Tuzla Gölü: Keşan’a bağlı Mecidiye Köyü’nde bulunan, denizle bağlantılı sığ bir lagündür. Saros Körfezi kıyı şeridi kumulları Kuzey Ege kumullarının günümüze kalan en iyi örnekleridir. Suyu acımsı ve tuzludur. Saros Körfezi giderek yoğunlaşan kıyı turizm bölgesi olmasının yanı sıra kumulların yüzey sularının akışını engellemesi sonucunda alanın kuzeyinde mevsimsel hafif tuzlu lagünler (I. Tuzla Gölü ve II. Tuzla Gölü) oluşmuştur. Bu bakımdan özellikle I. Tuzla Gölü (Tuz-Vakıf Gölü) ve II. Tuzla Gölü (Tuzlu Gölü) çevresi kuş gözlemciliği (ornitoloji) ve botanik turizmi açısından önemli potansiyele sahiptir. Başta Erikli ve çevresinde ekoturizm kapsamında kamp ve karavan turizmi, ornitoloji, doğa gözlemciliği, bitki gözlemciliği, sportif olta balıkçılığı ve av turizmi potansiyelini değerlendirme projeleri geliştirilerek turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve üç aylık sezonunun yedi aya çıkarılması hedeflenmektedir. I. Tuzla Gölü (Tuz-Vakıf Gölü), Enez İlçesi sınırlarında Vakıf Köyü’nün güneyinde, Vakıf Köyü ile Saros Körfezi arasında yer almaktadır. Yaklaşık 1,5 km²’lik bir yüz ölçümüne sahip olup, bu alan mevsimlere göre değişebilir (Edirne Valiliği, 1968: 49).

Osmanlı Devleti döneminde göl, tuzla olarak çevresindeki arazi ise Vakıf arazisi olarak değerlendirilmiştir. Günümüzde yaz aylarında Vakıf ve Karaincirli köylerinde yaşayan köylüler turşu yapımında gölden çıkan tuzlardan yararlanmaktadırlar (Ceylan, 2009: 59). II. Tuzla Gölü (Tuzlu Gölü), Keşan İlçesi Mecidiye Köyü’nün güneybatısında Saros Körfezi’nde kıyıya oldukça yakın Erikli Sahili’nin hemen gerisinde denizle bağlantılı sığ bir lagün gölüdür. Yaklaşık 2,5

km²'lik bir yüzölçümüne sahip olup, suyu acımsı ve tuzlu sığ bir göldür, suyu kullanılamaz. Deniz tarafındaki kıyıları kumludur. Çevresinde doğal bitki örtüsü yoktur. (Edirne İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008:106) Edirne İli'nin lagün göllerini (I. ve II. Tuzla gölleri) Saros Körfezi'nden ayıran kıyı okları kumlu plajlarıyla yaz mevsiminde yoğun bir şekilde kıyı turizmine sahne olmaktadır. Bunun yanı sıra göllerin çevresi amatör olta balıkçılığı, foto safari, bisiklet turları, doğa yürüyüşleri gibi faaliyetlere uygundur (Yaşar,2009:137-138). Ayrıca bölgede ve yakın çevresinde doğal ve arkeolojik sit alanları bulunmaktadır. Bu alanlar aşağıda Tablo 17'de gösterilmektedir.

Tablo 17. Araştırma Alanı ve Yakın Çevresinde Yer Alan Doğal ve Arkeolojik Sit Alanları

Adı	Yeri	Özellikleri
Kale boğazı deltasından, Uzunkum-Küçükköy ve Toplar tepesini içine alan bölge.	Keşan	(05.03.1998 / 4522) I.Derece Doğal Sit
Saros Körfezinin Keşan ve Enez kıyıları	Keşan-Enez	(19.09 1996 / 3379) I.-II. Derece Doğal Sit
Uzunkum	Keşan-Mecidiye	(05.03.1998 / 4522) I.Derece Doğal Sit
Gala-Tuzla Gölü	Keşan-Erikli Dere	(10.05.1992/1733) II.Derece Doğal Sit
Enez Büyük Gala Gölü Doğal Siti	Enez	(07.05.1992/1121) I.Derece Doğal Sit
Enez-Dalyan-Taşaltı-Işık ve Tuzla gölleri ile büyük gala gölü ve çevresi	Enez	(07.05.1992 / 1121)II.Derece Doğal Sit
Enez-Sultaniçe'de Karagöl	Enez-Sultaniçe	(17.03.1995 / 2322)I.Derece Doğal Sit
Enez Gala Gölü Doğal Sit	Enez-İpsala Arası	(15.02.1991/834) I.Derece Doğal Sit
Çavuşköy Manastır Mevkii	Enez-Çavuşköy	(21.11.1991/ 1005) I.Derece Ark. Sit.
Yeniceköy Manastır Mevkii	Enez-Yeniceköy	(21.11.1991/ 1005) I.Derece Ark. Sit.
Hocaçeşme Höyüğü	Enez-Yeniceköy	(21.11.1991/ 1005) I.Derece Ark. Sit.
Gökçetepe Bizans Kalesi	Keşan Mecidiye	(1392) I.Derece Ark. Sit
Kaletepe Kalesi	Gökçetepe Sahili	(1393) I.Derece Ark. Sit

Kaynak: Yılmaz, R. ve Serbest, D. (2005), “Saros Körfezi Kıyı Kumulları Üzerindeki Çevresel Etkilerin Araştırılması”, Trakya Univ J Sci, 6(2):86.

2021 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nca Edirne'nin Enez ilçesine bağlı Karaincirli, Büyükevren ve Vakıf köyündeki bazı alanlar, "Doğal Sit-Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı", Keşan ilçesine bağlı Mecidiye köyündeki alan ise "Doğal Sit-Nitelikli Kullanım Alanı" olarak tescillenmiştir (tvksays.csb.gov.tr). Bu köyün güneyinin tamamı Kuzey Saros Körfezi kıyısıdır. İbrice Balıkçı Barınağı, Uzunkum ve Deniz Ara Plajları, Kale Koyu, Mecidiye Sahili, Deli Liman ve Göbek Taşı gibi yerleri de içinde barındırır (Anonim, 2018). Mecidiye yüzme ve dalış sporu için uygun koşullara sahiptir. Tarım alanlarının çok çeşitli ürün yetiştirilmesine uygun olması nedeni ile meyve ve sebzeciliğin gelişmiştir. Yetiştirilen ürünlerin turistlere sunulması turizmin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Ev pansiyonculuğunun konaklamada önemli bir yeri olduğu köyde birer adet butik otel, camping ve motel hizmet vermektedir. Mecidiye'nin güneyi SİT ve Askeri Yasak Bölge yasakları nedeniyle yapılaşmanın görülmediği yerlerdir (Anonim, 2018).

Yaklaşık olarak 1 kilometrelik kıyı şeridi ile uzun bir kumsala sahip Uzunkum makilik olan bir bölgedir. Kamp için uygun olan yer SİT alanı içerisinde olması nedeni ile bakir özelliğini korumaktadır. İbrice limanının olduğu bölge ise balıkçılık için uygun bir yerdir. Dalış okullarının da yer aldığı limana yakın şehirlerden dalış için gelen birçok ziyaretçi olmaktadır (Anonim, 2018).

3.2.2. Tarihi Turistik Değerler

Meriç Nehri'nin Ege denizi'ne döküldüğü yerde kurulmuş olan Enez, tarihi Neolitik Çağa (M.Ö. 6500) kadar dayanmaktadır. Homeros'un İlyada Destan'ı adlı eserinde de adı geçmektedir. Zaman içerisinde Pers, Makedonya, Ptolemyos, Roma, Bizans yönetimine girdiği bilinmektedir (Trakya Kalkınma Ajansı, 2012: 35). Bölgede yapılan kazılarda bu dönemlere ait örneğin Roma döneminden kalma kanalizasyon sistemleri gibi önemli kalıtlara rastlanmaktadır. Yine Antik dönemde inşa edilen kale bugün önemli bir tarihi değere sahiptir (Trakya Kalkınma Ajansı, 2012: 35). Ayrıca bölgedeki ev ve bahçelerde kaleye ait bazı antik mimari parçalara rastlanmaktadır. Enez Kalesi'nin içerisinde Enez Ayasofyası, mozaik döşemeli küçük bir kilise ve bir de şapel olarak kullanılmış bir mağara bulunmaktadır. Buradaki bazı değerli kabartmalar Edirne Müzesi'nde sergilenmektedir. Bölgede

Prof.Dr. Sait Başaran başkanlığında yapılan arkeolojik kazılar yörenin tarihi ve kalıntılara ait bize önemli bilgiler sunmuştur.

Enez İlçesi'nde bulunan kilise kalıntılarında en önemlisi Hagia Sophia Kilisesi'dir. Günümüzde Fatih Camii olarak da bilinen yapı İstanbul'daki orta ve geç dönem kiliselerinden büyüktür. Enez Kalesi içinde 12. yy'da Bizans Dönemi'nde yaptırılan kilise, bazı ayrıntıları ile diğer kilisilerden ayrılmaktadır. Örneğin orta nefi köşe duvarlı haç planlı olarak inşaa edilmiştir. Nefin önünde iki narteks bulunmaktadır. Haçın doğu bölümü apsis ve iki yanında yer alan hücreler beşik tonozludur. Bunlar içte dairesele, dışta ise köşeli olarak biçimlenmiştir (Başaran, 2008:38).

Enez Kalesi içerisinde yer alan diğer mimari kalıntılar şapelldir. Bunlarda biri Hagios Gregorios Neokeiserias Şapeli'dir. Kalenin ortasında bulunan şapel günümüze yıkıntı olarak ulaşmıştır. Güzel görünümlü kubbesi, küçük köşe bölmeleri, kuzey duvarındaki yarım daire nişleri ve tabanı devşirme iri mermer blokla kaplanmış bir şapelin 12.yy'da inşaa edildiği düşünülmektedir (Başaran, 2008:39). Diğer şapel ise Theotokos Khrysopege Şapeli'dir. Tek nefli bir yapıya sahip olan şapelin büyük bir bölümü günümüze kadar korunmuştur. İçinde 15. yy'a ait resim kalıntıları yer almaktadır (Başaran, 2008:39).

Enez için çok önemli bir tarihi değere sahip olan Enez Kalesi'ne ait görsele aşağıda yer verilmiştir (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. Enez Kalesi

Kaynak: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/edirne/gezilecekyer/enez-kalesi>

Yörede yapılan çalışmalara göre Ortaçağ evi, Zengin evi (Roma Villası), Orta avlu, Mozaik tabanlı oda, Has Yunus Bey Türbesi (Hagios Evplos Mezar Şapeli), Pan Mağarası (Agia Triada Yeraltı Şapeli) Kral Kızı Bazilikası, Nekropolis (Mezarlıklar), Taşaltı Nekropolisi, Çakıllık Nekropolisi, Su terazisi Nekropolisi, Çataltepe Tümülüsü, Osmanlı dönemi mezarlığı, kale hamamı, Roma dönemi caddesi, kervansaray bölgenin diğer önemli tarihi yapılarıdır (Başaran, 2008:39-44; Trakya Kalkınma Ajansı, 2012: 57).

3.2.3. Kültürel Turistik Değerler

Kültürel turistik değerler içerisinde Enez Av ve Balık festivali, Keşan-Saros Körfezi Dağ Bisikleti Festivali gibi sürekliliği olan etkinlikler düzenlenmektedir.

3.2.3.1. Enez Av ve Balık Festivali

Enez'de her yıl temmuz ayı içerisinde düzenlenen Av ve Balık Festivali komşu ülkelerden de birçok konunun katılımı ile 3 gün sürmektedir. Festival süresince yerli

ve yabancı folklor ekiplerinin gösterileri, festival korteji, sergi ve çeşitli sanatçıların katılımıyla eğlence programları, bilek güreşi, halka atma oyunu, balık tutma yarışı ve futbol karşılaşmaları, trap atışları, yelken yarışları, plaj voleybolu karşılaşmaları, yağlı direk bayrak alma yarışması ve yüzme yarışması düzenlenir. Festivalin ilk gününde hem yerel halka hem de konuklara ekmek arası balık ızgara dağıtılır.

Fotoğraf 3. Enez Balık Festivalinden Bir Görüntü (2017)

Kaynak:<https://www.virahaber.com/enez-av-ve-balik-festivalinde-renkli-goruntuler-45028h.htm>

3.2.3.2. Keşan-Saros Körfezi Dağ Bisikleti Festivali

2019 yılında 8. si yapılan, Edirne'nin Keşan ilçesinde Çevre ve Kültür Derneği (DOÇEK) tarafından düzenlenen Saros Körfezi Dağ Bisikleti Festivali bir çok sivil toplum kuruluşunun destepi ve katılımı ile yapılmaktadır. Sabit kamplı ve 3 gün süren bir Dağ Bisikleti Festivalidir. Bisikletçiler festival süresi içinde; Mercan, Gökçetepe, Mecidiye, Beyköy, Suluca, Çeltik, Pınar, Çamlıca ve Bahçeköy güzergahlarından geçmekte ve başladıkları yer olan Cennet Park'ta turlarını tamamlamaktadır. Tahmini olarak 3 Eylül 2021 tarihinde 9.sunun yapılması planlanmaktadır.

3.2.4. Diğer Turistik Değerler

Saros Körfezi Kıyıları'nın bazı kesimleri NATO tatbikat alanı kapsamında olmuş ve uzun yıllar turistik yerleşime izin verilmemiştir. İlk olarak 1970 yılında

İmar ve İskân Bakanlığı tarafından turizmin gelişebileceği önemli yerlerden biri olarak belirtilen Saros Körfezi Kıyıları, bu tarihten itibaren görülen hızlı gelişim sonucunda 2006 yılında Bakanlar Kurulu tarafından Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi olarak ilan edilmiştir (Kocaman, 2011:143).

Kuzey Saros Körfezi için önemli bir turistik değer de “Saros Körfezi Sualtı Tarih Müzesi”dir. Henüz tamamlanmayan ancak ileriki süreçte önemli bir turistik değer yaratacak olan “Saros Yapay Resif Projesi” Edirne İl Özel İdaresi, Enez, İpsala, Keşan Belediyeleri’nin oluşturduğu Edirne Saros Turizm ve Altyapı Hizmet Birliği (ESTAB) tarafından yapılmaktadır. Saros Yapay Resif Projesi kapsamında yer alacak olan “Saros Körfezi Sualtı Tarih Müzesi” turizm açısından bölgeye önemli bir değer katacaktır (Trakya Kalkınma Ajansı, 2012: 52).

Kuzey Saros Körfezi İbrice Limanı’nda dalış turizmini geliştirmek için Airbus A330 tipi yolcu uçağı 2019 yılında kıyıdan 1 mil açıkta batırılarak, yapay resif oluşturulmuştur. Fotoğraf 4’te İbrice Limanı’nda uçağın batırılmadan önceki görüntüleri yer almaktadır.

Fotoğraf 4. İbrice Limanı’nda Batırılmadan Önce Airbus A330 Tipi Yolcu Uçağı

3.2.5. Turizm İşletmeleri

Turizm işletmeleri altında konaklama işletmeleri, seyahat acentaları ve Kuzey Saros Körfezi'nde yer alan kamp yerleri ayrı ayrı incelenecektir.

3.2.5.1. Konaklama İşletmeleri

Keşan yöresinde ise 9 adet Turizm İşletme belgeli tesis yer almaktadır. Enez yöresinde ise otel, motel ve pansiyonculuk çok fazla gelişmemiştir. Enez'de büyük ölçekli konaklama tesisi hemen hemen yok gibidir. Turizm İşletme Belgeli tesis bulunmamaktadır.

3.2.5.1.1. Keşan İlçesi Konaklama İşletmeleri

Keşan İlçesi'nde yer alan turizm işletme belgeli tesisler içerisinde 5 tanesi üç yıldızlı otel, 3 tanesi iki yıldızlı otel ve 1 tane de çevreye duyarlı tesis olan çiftlik evi bulunmaktadır (Tablo 18). Aşağıda bu tesisler ile ilgili bilgilere yer verilecektir.

Tablo 18. Keşan İlçesi'nde Yer Alan Turizm İşletme Belgeli Tesisler

Tesis Adı	Tesis Tipi	Yıldız	Mevkii
Ağadayı Şapçı Otel	Otel	2 Yıldızlı	Keşan
Bendis Otel	Otel	3 Yıldızlı	Keşan
Çetin Otel	Otel	3 Yıldızlı	Keşan
Erikli Otel	Otel	2 Yıldızlı	Erikli Sahil
İşçimen Otel	Otel	2 Yıldızlı	Erikli Sahil
Nehir Otel Keşan	Otel	3 Yıldızlı	Keşan
Saros Otel	Otel	3 Yıldızlı	Keşan
Şapçı Presitge Hotel	Otel	3 Yıldızlı	Keşan
Sığınak Çiftlik Evi	Çiftlik Evi / Köy Evi		Mecidiye

Kaynak: TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve TUROB verilerinden derlenmiştir.

3.2.5.1.1.1. Ağadayı Şapçı Otel

Özel konaklama tesisi olan ve turizm işletme belgesine sahip Ağadayı Şapçı Otel Keşan'da yer almaktadır. 50 Odalıdır. Ağadayı Şapçı Otel bünyesinde bulunan restoranın kapalı alan 1000 kişilik düğün salonu ve kır düğünleri için 2000 kişilik

açık alanı bulunmaktadır. Otelde 24 saat açık resepsiyon, emanet kasa, bagaj muhafazası ve tur masası bulunmaktadır. Otel odalarına misafirlerin rahat çıkabilmeleri için asansör, toplantı odası, özel sigara içilen alan ve dinlenme salonu mevcuttur. Otelde araba kiralama, havaalanı servisi (ücretli) ve transfer servisi (ücretli) hizmet vermektedir. Ağadayı Şapçı Otel, Hersekzade Ahmet Paşa Camii'ne 636 metre, Gökçetepe Tabiat Parkı'na 25 km, Edirne Saroz İbrice Limanı'na 28 km, Saros Körfezi Dalış Noktaları'na 29 km, Şarköy Surf Merkezi'ne 49 km mesafede yer almaktadır. Ağadayı Şapçı Otel bünyesinde otopark mevcut değildir. Fotoğraf 5'de Ağadayı Şapçı Otelden bir görüntü verilmektedir.

Fotoğraf 5. Ağadayı Şapçı Otel

Kaynak: Ağadayı Şapçı Otel Edirne Rezervasyon | Otelz.com

3.2.5.1.1.2. Bendis Otel

Edirne 'nin Keşan ilçesinde 22.500 m2'lik alanda olan Bendis Otel, Bendis Alışveriş Merkezi içerisinde yer almaktadır. Tesis, İbrice Liman (dalış merkezi, tekne turları) 15 dk. , İtalyan koyu 18 dk., Mecidiye sahil 20 dk. , Erikli sahil 25 dk., Yayla sahil (liman , tekne turları) 20 dk. , Danişment sahil 25 dk. , Karaincirli Sahil 20 dk. , Vakıf sahil 30 dk. , Büyükevren sahil 35 dk. , Sultaniçe sahil (liman , tekne turları) 40 dk. , Yenice sahil 45 dk. , Enez sahil (liman, tekne turları) 50 dk. , Şarköy sahil (liman, tekne turları) 45 dk. , Adilhan sahil 15 dk. , Gökçetepe sahil 20 dk. ,

Sazlıdere sahil 20 dk. , Çanakkale – Gelibolu abideler (tarihi eser antik müzeler) 35 dk. uzaklıkta olmakla birlikte, İzmir – Çanakkale otoyolu üzerinde bulunmasıyla kolay ulaşım imkanı sunmaktadır. Ayrıca keşan merkezine 5 dk. uzaklıkta olup, Şehir Hastanesine 3 dk. İpsala gümrük kapısına 25 dakika mesafededir. Fotoğraf 6’da Bendis Otelden bir görüntü verilmektedir.

Fotoğraf 6. Bendis Otel

Kaynak: Bendis Otel Keşan | Etstur

3.2.5.1.1.3. Çetin Otel

Keşan’ın merkezinde konumlanan Çetin Otel, 2009 yılından itibaren hizmet sunmaktadır. Tesis 37 oda ve 69 yatak kapasitelidir. Açık büfe kahvaltı konsepti ile hizmet veren otelelin SPA merkezinde bulunan sauna, hamam ve kar çeşmesi gibi hizmetleri bulunmaktadır. Çetin Hotel’de, toplantı ve seminerlerin düzenlenebileceği bir adet toplantı salonu mevcuttur.

3.2.5.1.1.4. Erikli Otel

Erikli Hotel, Edirne'nin Kuzey Saros Körfezi'ne bakan sahilinde denize sıfır konumda hizmet vermektedir. Adını bağlı olduğu Erikli Köyü'nden almaktadır. İstanbul'a yakınlığı ile ön plana çıkan otelin kendine özel kum plajında ücretsiz şezlong ve şemsiye hizmeti verilmektedir. Toplam 33 odaya sahip Erikli Hotel'de

odaların çoğu deniz manzaralıdır. Tüm konaklama birimlerinde duş, WC, ortopedik yataklar balkon yada bahçe bulunmaktadır. Fotoğraf 7’te Erikli Otel’den bir görüntü verilmektedir.

Fotoğraf 7. Erikli Otel

Kaynak: Erikli Otel (eriklipansiyonlari.com)

3.2.5.1.1.5. İşçimen Otel

Kuzey Saros Körfezi Erikli mevkiinde bulunan İşçimen Hotel 1974 yılında kurulmuştur. Denize sıfır konumda yer almaktadır. İşçimen Otel’de 42 oda ve toplamda 84 yatak kapasitesi bulunmaktadır. Otel bünyesinde 300 kişilik kapalı salon ve 400 kişilik açık alan ile hizmet verebilmektedir. Fotoğraf 8’de İşçimen Otel’den bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 8. İşçimen Otel

Kaynak: sarosda.com

3.2.5.1.1.6. Nehir Otel Keşan

3 yıldızlı olan Nehir Hotel Kesan 48 odadan oluşmaktadır. Otel tesis içinde ücretsiz otopark sunmaktadır. Otel, konum olarak Keşan şehrinde, merkezden 9 km uzaklıkta bulunmaktadır. Kesan pazar yeri'ne yürüyerek 25 dakika uzaklıktadır. Oteldeki misafir odalarında uydu kanallı düz ekran televizyon, kahve/çay makinesi, dolap vardır. Her oda saç kurutma makinesi, banyo havluları, duş bonesi ile donatılmıştır. Her gün açık büfe kahvaltı servis edilmektedir. Konaklama tesisinin bünyesinde 24 saat açık restoran mevcuttur. Kablosuz internet bütün otelde mevcut ve ücretsizdir. Fotoğraf 9'da Nehir Otel'den Bir Görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 9. Nehir Otel Keşan

Kaynak: nehirhotelkesan.com

3.2.5.1.1.7. Saros Hotel

Konum olarak Edirne Keşan'da bulunan Otel, Edirne merkeze 115 km, İstanbul'a 235 km'dir. Saros Hotel'in toplamda 50 adet otel odası bulunmaktadır. Oda Kahvaltı konsepti ile misafirlerini ağırlayan Saros Hotel'in 1 adet ana restoranı ve 1 adet kahvaltı salonu vardır. Tesisin 200 kişilik restoranı ve 100 kişilik kapasiteye sahip 1 adet toplantı salonu mevcuttur. Fotoğraf 10'da Saros Otel'den bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 10. Saros Hotel

Kaynak: www.etstur.com/Saros-Hotel

3.2.5.1.1.8. Şapçı Prestige Otel

Şapçı Prestige Otel, 66 oda ile hizmet vermektedir. Odalarda; klima, mini bar, elbise dolabı, televizyon, uydu yayınları, telefon, ayrı oturma grubu, kaliteli yatak takımı, masa, tuvalet ve kablosuz internet erişimi bulunmaktadır. Ayrıca özel bir banyoya sahip olan odalar, saç kurutma makinesi ve banyo malzemeleri ile donatılmıştır. Tesisin 24 saat açık olan resepsiyonunda; emanet kasası, bagaj muhafaza ve danışma hizmeti verilmektedir. Şapçı Prestige Otel, sabah kahvaltı

konsepti ile hizmet vermektedir. Otel, Edirne Saroz İbrice Limanı'na 28 km, Hersekzade Ahmet Paşa Cami'ye 347 metre, Gökçetepe Tabiat Parkı'na 25 km, Şarköy Surf Merkezi'ne 48 km mesafede yer almaktadır. Tesis bünyesinde araçlı misafirler için ücretsiz otopark hizmeti verilmektedir. Fotoğraf 11'de Şapçı Prestige Otel'den bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 11. Şapçı Prestige Otel

Kaynak: <https://www.sapciprestige.com.tr/galeri.html>

3.2.5.1.1.9. Sığınak Çiftlik Evi

2000 yılında faaliyete geçen tesis çevreye duyarlı tesis olarak faaliyet göstermektedir. 8 Odası bulunan tesis İtalyan plajına 36 dakika yürüme mesafesinde, Mecidiye plajına 7,8 km, Erikli plajına ise 10,4 km uzaklıktadır. Fotoğraf 12'de Sığınak Çiftlik Evi'nden bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 12. Sığınak Çiftlik Evi

Kaynak: www.kulturportali.gov.tr/

3.2.5.1.2. Enez İlçesi Konaklama İşletmeleri

Enez yöresinde birkaç otel ve motel'in dışında konaklama imkanı genellikle kiralık yazlık evler ile sağlanmaktadır. Yazlıklar günlük, haftalık veya sezonluk olarak kiralanabilmektedir. Yazlık kirama özel şahıslar üzerinden olduğu gibi emlakçılar aracılığı ile de yapılmaktadır. Hafta sonları, bayramlarda ve resmi tatillerde aşırı yoğunluk yaşanmaktadır. Aşağıda Enez İlçe sınırları içinde yer alan 10 otel ve 2 kamu tesisi ile ilgili konaklama işletmeleri yer verilecektir.

Tablo 19. Enez İlçesi Konaklama Tesisleri

Tesis Adı	Tesis Tipi	Mevkii
Aqua Beach Otel	Otel	Enez Sahili
İnci Apart Hotel	Otel	Enez
Enez Balcı Motel	Otel	Enez
Çırpan Apart Otel	Otel	Enez Sahil
Veranda Otel	Otel	Enez
Hotel Dubara	Otel	Sultaniçe
Saros Aslan Apart Hotel	Otel	Gülçavuş
Enez Altun Motel	Otel	Enez Sahil
Murat Otel	Otel	Enez
Esen Apart Motel	Otel	Enez Sahil
İstanbul Üniversitesi Prof. Dr. Nazım Terzioğlu Kültür ve Eğitim Tesisleri	Kamu Konaklama Tesisleri	Enez Sahil
Trakya Üniversitesi Enez Öğrenci Eğitim ve Dinlenme Tesisleri	Kamu Konaklama Tesisleri	Enez Sahil

3.2.5.1.2.1. Aqua Beach Otel

20 Mayıs 2011 tarihinde hizmete girmiştir. 200 m2 kapalı ve 100 m2 açık olmak üzere toplam 300 m2 alan üzerinde kurulu olan tesis 50 yatak kapasitesine sahiptir ve otel, restaurant ve kafe olarak hizmet vermektedir. Fotoğraf 13'te Aqua Beach Otel'den bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 13. Aqua Beach Otel

Kaynak: www.trakyanet.com/images/trakya/edirne/enez/images/Aquabeach8.jpg

3.2.5.1.2.2. İnci Apart

İnci Apart ve Otel; 1995 yılında 10 villa 20 apart daire ile İnci Apart Motel olarak hizmet vermeye başlamıştır. 2014 yılında açılan ve 3 yıldızlı bir otelin gerektirdiği donanımına sahip otel ile birlikte İnci Apart ve Otel olarak Enez Altinkum Sahil kesiminde hizmet vermeye devam etmektedir. 160 yatak kapasitelidir ve denize 300 m mesafede yer almaktadır. İnci Apart motel, 1 Mayıs ile 31 Ekim tarihleri arasında hizmet vermektedir.

Fotoğraf 14. İnci Apart

Kaynak: <http://inci-apart-hotel.enez.hotels-tr.net/tr/>

3.2.5.1.2.3. Enez Balcı Motel

Enez Balcı Apart Motel; Enez sahilinde villalar bölgesinde çam ormanları ile deniz arasında eski Osmanlı Kervansarayı (İngiliz Kışlası) önünde 1998 yılında hizmete girmiş olan ve çoğunlukla yerli turistlere hizmet veren motel bünyesinde 21 apart daire ve dubleks villalar mevcuttur ve 80 yatak kapasitesine sahiptir. Balcı Apart Motel 1 Mart tarihinde açılmakta ve 31 Ekim tarihinde kapanmaktadır. Fotoğraf 15'te Enez Balcı Motel'den bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 15. Enez Balcı Motel

Kaynak: www.neredekal.com/balci-apart-motel-fiyatlari/

3.2.5.1.2.4. Çırpan Apart Otel

Enez merkezinde yer alan tesis 4 Adet 1+1 35m² Apart, 8 Adet 2+1 50m² Apart, 2 Adet Double 3+1 60m² Apart daireden oluşmaktadır. Ayrıca 400 kişilik bir restorana sahiptir. Fotoğraf 16'da Çırpan Apart Otel'den bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 16. Çirpan Apart Otel

Kaynak: <http://cirpanotel.com/>

3.2.5.1.2.6. Esen Apart Motel

Esen Motel/Apart, 2010 yılından itibaren Apart ve Triplex Villa seçenekleri ile hizmet veren konaklama işletmesidir. Plaja sadece 160 metre uzaklıkta olan işletmenin daireleri 2+1 şeklinde 5 kişiliktir ve tesis toplamda 30 yatak kapasitesine sahiptir. Konaklama hizmetleri içinde internet, buzdolabı, çamaşır makinesi, sıcak su, güneş enerjisi ve mutfak eşyaları sunulmaktadır. Fotoğraf 17’de Esen Apart Otel’den bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 17. Esen Apart Otel

Kaynak: www.esenmotel.com/

3.2.5.1.2.7. Dubara Hotel

Enez'e 20 km. uzaklıktaki Sultaniçe Köyü sahilinde bulunan ve 2014 yılında faaliyete geçen Dubara Otel, 24 yatak kapasitesine sahiptir. Fotoğraf 18'de Dubara Hotel'den bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 18. Dubara Hotel

Kaynak: www.dubarahotel.com/

3.2.5.1.2.8. Saros Aslan Apart Hotel

2014 yılında faaliyete geçen Saros Aslan Apart Otel Gülçavuş'ta yer almaktadır. Dört bloktan oluşan 40 daireli bir apart oteldir. Denize yaklaşık 100 metre uzaklıkta olan otel aynı zamanda çocuklara yönelik yaz dil eğitimleri gibi etkinliklerle hizmetini çeşitlendirmektedir. Fotoğraf 19'da Saros Aslan Apart Hotel'den bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 19. Saros Aslan Apart Hotel

Kaynak: www.aslanpansiyon.com/

3.2.5.1.2.9. Enez Altun Motel

Altun Motel; 2013 yılında hizmete giren tesis Enez sahilinde, denize sıfır konumda yer almaktadır. Motel bünyesinde apart daireler bulunmaktadır ve her apart dairede 2 yatak odası mevcuttur. Motel 50 yatak kapasitesine sahiptir. Fotoğraf 20’de Enez Altun Motel’den bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 20. Enez Altun Motel

Kaynak: <http://enezaltunmotel.com/>

3.2.5.1.2.10. İstanbul Üniversitesi Enez Sosyal Tesisi

İstanbul Üniversitesi Enez Sosyal Tesisi, Enez'in 5 km güneyinde, denize sıfır konumda, 115 dönüm arazi üzerinde yer almaktadır. Tesisde 40 adet iki kişilik bungalov, 38 adet 4 kişilik bungalov ve iki adet engelli bungalov, 20 adet iki kişilik otel odası, 12 adet 4 kişilik otel odası ve iki adet engelli otel odası olmak üzere toplam 114 adet oda bulunmaktadır. 400 Kişilik yemek salonu, 200 kişilik çay bahçesi, 100' er kişilik balık lokantası, toplantı salonu, tenis kortları, basketbol, voleybol ve futbol sahası, kapalı yüzme havuzu, sauna, buhar odası, şejlong, şemsiye, su sporları hizmetleri mevcuttur (www.istanbul.edu.tr). Fotoğraf 21'de İstanbul Üniversitesi Enez Sosyal Tesisleri'nden bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 21. İstanbul Üniversitesi Enez Sosyal Tesisi

Kaynak: <http://enez.istanbul.edu.tr/gallery.html>

3.2.5.1.2.11. Trakya Üniversitesi Enez Öğrenci Eğitim ve Dinlenme Tesisleri

Trakya Üniversitesi, Enez Öğrenci ve Dinlenme Tesisleri; İstanbul Üniversitesi Enez Kampı'nın hemen yanında bulunmaktadır. 42,5 dönüm arazi üzerinde faaliyet gösteren ve 1980'li yılların ortasında faaliyete geçen tesis, 90'lı yılların sonlarına kadar çadırli kamplara olanak verecek şekilde düzenlenmiştir. 1998 ve 1999

yıllarında 50 kadar bungalovun (her bungalov 2 yatak kapasiteli) inşa edilmesi ile çadırılı konaklama hizmeti sona ermiştir. 50 bungalov ile 100 yatak kapasiteli Enez Öğrenci Eğitim ve Dinlenme Tesisleri'nde, her yıl 10'ar günlük 6 devre halinde Trakya Üniversitesi öğrencileri ile akademik ve idari personeline uygun koşullarda eğitim, tatil ve dinlenme olanağı sağlanmaktadır (trakya.edu.tr). Fotoğraf 22'de Trakya Üniversitesi Enez Öğrenci Eğitim ve Dinlenme Tesisleri'nden bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 22. Trakya Üniversitesi Enez Öğrenci Eğitim ve Dinlenme Tesisleri

3.2.5.1.3. İkincil Konutlar

Yazlık konut sayısı Enez merkez ilçe sınırları içerisinde, Kışla ve Trapez mevkiinde toplanmıştır ve yaklaşık olarak 4500 civarındadır konutlarda yaz mevsiminde nüfus sayısı yaklaşık 20000 dolayındadır. Bunun dışında Kuzey Saroz Körfezine kıyısı olan köy yerleşmelerinde; Büyükevren köyünden 750 konut, Vakıf köyünde 450 konut, Karaincirli köyünde 180 konut, Gülçavuş köyünde 750 konut ve Sultaniçe köyünde 1500 konut yer almaktadır (Ceylan, 2009: 291). Dolayısıyla ilçe genelinde ikincil konut sayısı 8 130 kadar olup konaklama ihtiyacı çoğunlukla bu ikinci konutların kiraya verilmesi yolu ile sağlanmaktadır. Keşan ilçesine bağlı kıyı

yerleşim yerlerinde ise Gökçetepe 398 konut, Mecidiye 3646 konut, Erikli 4270 konut, Yayla 3100 konut yer almaktadır ve gün geçtikçe ikinci konut sayısı artmaktadır (Yılmaz ve Serbest, 2005:85).

Bölgedeki ikincil konutlardaki hızlı artışın en önemli nedenlerinden biri, İstanbul gibi yoğun nüfuslu merkezlere yakınlığından kaynaklanmaktadır. Bakır kıyıları ve denizi ile ikinci konutların yapılması için oldukça çekici bir bölgedir. Özellikle Edirne merkezinden de yakınlığı nedeni ile yoğun bir talep almaktadır. İkinci konut inşa süreci 1980’li yılların başlarında başlamış ve 1995’ten sonra hızla artış göstermiştir (Yaşar, 2009: 113-114). Bölgede ikinci konutların emlakçılara sezonluk kiraya verilmesi ve emlakçıların birden fazla konutu günlük veya birkaç günlük olarak kiraya vermesi ile yöreye gelen ziyaretçilerin konaklama ihtiyacı karşılanmaktadır. Her ne kadar jandarma sisteminde güvenlik açısından konaklayanlar kayıt altına alınsa da kayıt dışı konaklamalar yine de görülmektedir. Ayrıca bu konaklamalar Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın konaklama istatistiklerinde yer almamaktadır.

3.2.5.2. Seyahat Acentaları

Kuzey Saros Körfezinde 2020 yılı itibarı ile 4 adet seyahat acentası bulunmaktadır (Tablo 20). Bu acentaların hepsi Keşan ilçe merkezinde yer almaktadır. Keşan hem nüfus olarak kalabalık olması hem de İstanbul’dan Çanakkale ve İzmir’e giden karayolu güzergahının geçiş yolu üzerinde olması nedeni ile turizm açısından potansiyel bir pazar oluşturmaktadır. Ayrıca Edirne ve Tekirdağ illerinin de karayolu kesişme noktasını oluşturmaktadır. Enez’e baktığımızda şu an için kayıtlı bir seyahat acentasının bulunmadığı görülmektedir. Enez’in turist gönderen bir pazar olmasından ziyade turist çeken bir cazibe merkezi olması nedeni ile bu durum açıklanabilir.

Tablo 20. Kuzey Saros Körfezi'ndeki Seyahat Acentaları

Seyahat Acentasının Adı	Mevkii
Meteor Turizm Seyahat Acentası	Keşan
Evros Tur Seyahat Acentası	Keşan
B.E.G. Tours Seyahat Acentası	Keşan
Tatildeviz Tur Seyahat Acentası	Keşan

3.2.5.3. Kuzey Saros Körfezi Kamp Yerleri

Kuzey Saros Körfezi özellikle kamp kurmak isteyen gezginler için sakin, huzurlu, doğa ile baş başa kalınabilecek birçok ücretsiz alan sunmaktadır. Bu alanları cazip kılan unsur doğal güzellikleridir. Fazla kullanımdan kaynaklanacak tahribatlar bu bakir alanların bozulmasına sebep olabilir. Eğer doğaya zarar verilirse bölge önemli bir rekabet gücünü de kaybedecektir. Aşağıda bölgenin önemli kamp alanlarına yer verilmiştir.

3.2.5.3.1. İbrice Limanı Kamp Alanı

Edirne'deki önemli dalış noktalarından olan İbrice Limanı, denizi ve kıyıdaki düzlük alanlar ile çadır kampı için uygun bir yerdir. Alan ücretsizdir. Liman içerisinde yiyecek içecek satın alabilecek yerler bulunmaktadır. Kamp Olanakları açısından, denize girilebilir alan, yürüyüş parkurları, dalış yeri ve çadır kamp yerleri bulunmaktadır. Ancak WC, elektrik ve çeşme gibi imkanlar bulunmamaktadır. Fotoğraf 23'de İbrice Limanı Kamp alanından bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 23. İbrice Limanı Kamp Alanı

3.2.5.3.2. İtalyan Koyu Kamp Alanı

İtalyan Koyu, oldukça berrak, temiz denizi ve geniş kumsalları ile kamp için oldukça uygun bir alandır. İçeride ihtiyaçların giderilebileceği herhangi bir tesis bulunmamaktadır. Bakir olması bu bu koyun en büyük özelliğidir. Ulaşımı kolaydır. Çadır ve karavan kampı için uygun alanlara sahiptir. Ücretsiz olarak girilebilen bu koy denize girmek ve yürüyüş yapmak gibi aktiviteler için uygun alanlar sunmaktadır. Fotoğraf 24'te İtalyan Koyu'ndan bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 24. İtalyan Koyu Kamp Alanı

3.2.5.3.3. Vakıf Sahil Kampı

Saroz Körfezi'nin bir başka kamp alanı olan Vakıf Sahil Kampı denize girmek için oldukça uygundur. Deniz ile ormanın birleştiği bir konumda yer alan kamp yerinde yüzmek ve yürüyüş yapmak, güneşlenmek için tercih edilen yerlerdendir. Kamp olanakları açısından ücretsiz sahil alanında herhangi bir imkân bulunmamaktadır. Ücretli plajda ise ziyaretçilere WC, elektrik, büfe, şemsiye ve şezlong gibi imkânlar sunulmaktadır. Fotoğraf 25'de Vakıf sahil kampından bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 25. Vakıf Sahil Kampı

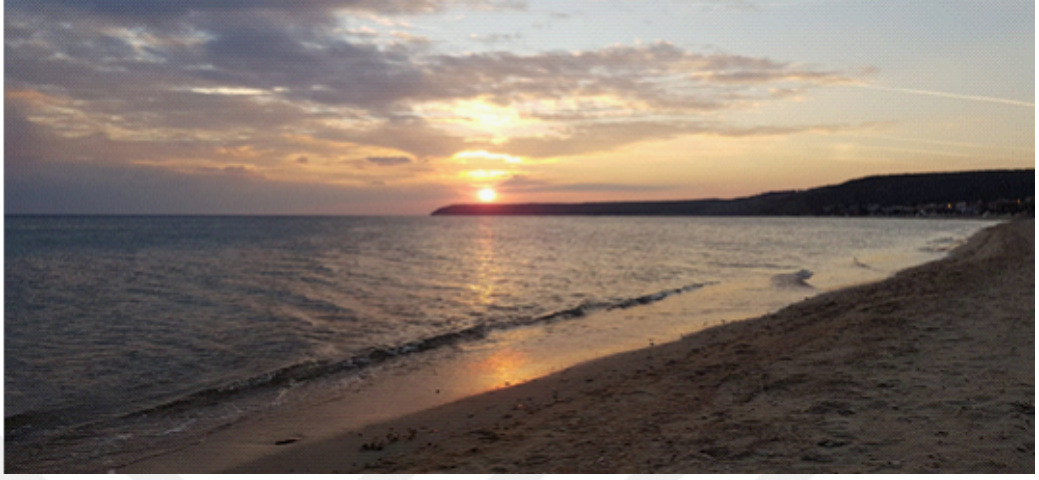
3.2.5.3.4. Enez Kamp Alanı

Enez sahil kıyısında yer alan kamp alanı, temiz havası ve doğal ortamı ile kamp için oldukça uygun bir yerdir. Alanda çadır ve karavan kampına izin verilmektedir. WC, elektrik, yiyecek ve içecek gibi ihtiyaçlar kamp alanına yakın yerlerden de karşılanabilmektedir. Ayrıca bölgede ücretli çadır ve bungalov konaklama yerleri de bulunmaktadır.

3.2.5.3.5. Karaincirli Kamp Alanı

Edirne'nin Keşan ilçesinde oldukça temiz bir bölgede yer alan Karaincirli'de çadır ve karavan kampı için müsait pek çok alan vardır. Ormanlık alanda vakit geçirilebilmekte, ziyaretçiler ihtiyaçlarını köy bakkallarından karşılayabilmektedir. Kamp olanakları açısından WC, elektrik ve çeşme gibi imkanlar bulunmamaktadır. Fotoğraf 26'da Karaincirli kamp alanından bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 26. Karaincirli Kamp Alanı

3.2.5.3.6. Dalyan Köyü Kamp Alanı

Enez ilçesinde Meriç Nehri'nin ayırdığı Yunanistan sınırında yer alan Dalyan Gölü ulaşımı kolay ve konum itibariyle sessiz, sakin kamp atılabilecek yerlerden biridir. Bölgede herhangi bir tesis bulunmamaktadır. Göl kenarı olan bu yer çadır kurmak ve yürüyüş için oldukça müsaittir. WC, elektrik, çeşme veya yiyecek ve içecek alınacak bir tesis bulunmamaktadır. Fotoğraf 27'de Dalyan Köyü kamp alanından bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 27. Dalyan Köyü Kamp Alanı

Kaynak: blog.biletbayi.com/edirne-kamp-yerleri.html/

3.2.5.3.7. Sait Faik Abasıyanık Koyu Kamp Alanı

Sakin, sessiz, bakir koylardan biri olan Sait Faik Abasıyanık koyu oldukça temiz bir deniz ve kumsala sahiptir. WC, elektrik ve çeşme gibi imkanlar bulunmamaktadır. Fotoğraf 28’de Sait Faik Abasıyanık koyu kapm alanından bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 28. Sait Faik Abasıyanık Koyu Kamp Alanı

Kaynak: blog.biletbayi.com/edirne-kamp-yerleri.html/

3.2.5.3.8. Gökçetepe Tabiat Parkı Kamp Alanı

Edirne’nin Keşan ilçesi Saros Körfezi’nde bulunan Gökçetepe Tabiat Parkı, geniş çam ormanları ve temiz koylarıyla ziyaretçilerin tercih ettiği yerlerden biridir. Park alanı içerisinde çadır ve karavan kamp alanları, restoran, kafe, duş, WC ve plaj gibi imkanlar sunulmaktadır. Dalgıç ve dalış kulüplerinin de sıkça geldiği yerlerden biri olan Gökçetepe Tabiat Parkı, doğa sporları için oldukça uygun bir alandır. Kamp olanakları açısından WC, elektrik, duş, 24 saat sıcak su, Wi-Fi, restoran, market, kafe, manav, fırın, plaj, soyunma kabinleri, şezlong, şemsiye, zipline, macera parkı, tırmanma duvarı, çocuk oyun alanları, futbol sahası, paintball, okçuluk, atış eğitimi,

mini golf, amfi tiyatro, ip parkuru ve otopark alanı gibi imkanları sunmaktadır. Ziyaretçilerin kendi çadırıyla gelmesi, karavan ile konaklaması, tente veya kıl çadır ile konaklamak, bungalov odada konaklamak veya günübirlik araç veya araçsız giriş yapmak gibi seçeneklere göre ücretlendirme yapılmaktadır. Fotoğraf 29’da Gökçetepe Tabiat Parkından bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 29. Gökçetepe Tabiat Parkı Kamp Alanı

Kaynak: blog.biletbayi.com/edirne-kamp-yerleri.html/

3.2.5.3.9. Danişment Tabiat Parkı Kamp Alanı

Danişment Tabiat Parkı, Gökçetepe Tabiat Parkı ile aynı sahil hattında yer almaktadır. Saros Körfezi’nde yer alan önemli kamp alanlarından biridir. Denize sıfır konumda bulunmaktadır. Piknik, yürüyüş ve kamp için uygun yerlerden biridir. Kendine ait plaja da sahiptir. Şezlong, şemsiye ve soyunma kabinleri imkânlarının yanında çeşme, tuvalet, kamp alanı, kır lokantası, soyunma kabini, çadır kamp yeri, büfe, çocuk oyun alanı, soyunma kabini ve duşlar, kır kahvesi, giriş kontrol noktası, bulaşık yıkama yeri, piknik alanları, plaj, seyir noktası, voleybol sahası ve piknik masası imkanları sunulmaktadır. Kamp yerine giriş ücreti alınmaktadır ayrıca araç girişi için geline araca (bisiklet, otomobil, otobüs, motosiklet, karavan gibi.) göre ücretlendirme yapılmaktadır. Fotoğraf 30’da Danişment Tabiat Parkı kamp alanından bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 30. Danişment Tabiat Parkı Kamp Alanı

Kaynak: www.tatilofisi.com/oteller-bilgi/Saroz-Kamp-Yerleri-Danishment-Sahili.html

3.2.5.3.10. Çamlık Kamping

Keşan'ın tatil yöresi Erikli'de bulunan Çamlık Kamp Alanı, bir yanında Tuzla Gölü, diğer yanında Saros Körfezi'nin temiz denizi arasında kalan çam ağaçlarının ortasında yer almaktadır. Kamp alanı geniş ve ferahdır. Tesisin hazır kurulu çadırları da mevcuttur. Ziyaretçilerin isteğine bağlı olarak çadır kiralaması ve yanında yatak, çarşaf, battaniye ve yastık da verilebilmektedir. Kamp alanı denize 2 dakikalık yürüme mesafesindedir. Ancak şemsiye ve şezlong gibi imkânları bulunmamaktadır. Tuvalet, elektrik, duş, ortak kullanım buzdolabı, bulaşikhane, masa ve sandalye, çadır kiralama, emanet ve şarj dolapları gibi imkanları bulunmaktadır.

3.2.5.3.11. Uzunkum Plajı Kamp Alanı

İbrice Limanı'na 2 km mesafede bulunan Uzunkum Plajı, çocuklu aileler ve arkadaş gruplarının kamp yapmak için tercih ettiği bir yerdir. Adını uzun kumsalından alan Uzunkum temiz denizi ve kumsal alanı nedeni ile tercih edilen bir yerdir. Kumsalda veya kumsalın hemen arkasında kalan ağaçlık alanda kamp kurulabilmektedir. Şezlong ve şemsiye ücretlidir. Tuvalet, duş, çeşme, büfe, plaj, soyunma kabinleri, şezlong ve şemsiye (ücretli), çadır kamp yerleri, yürüyüş parkurları ve otopark alanı (ücretli) imkanları sunulmaktadır. Özellikle taş

ocaklarının yakınlığı ve bilinçsiz yapılan balıkçılık gibi nedenler ile bölge tahribata uğramaktadır. Fotoğraf 31’de Uzunkum Plajı kamp alanından bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 31. Uzunkum Plajı Kamp Alanı

3.2.5.3.12. Gala Gölü Milli Parkı Kamp Alanı

Enez-İpsala yolu üzerinde Yunanistan sınırına yakın bir konumda bulunan Gala Gölü, hem günübirlik ziyaret hem de gece konaklamalı kamp yapmak isteyenler için uygun bir yerdir. Yerleşim yerlerinden uzakta sessiz, sakin bir yer olması dışında kuş gözlemciliği içinde imkanlar sunmaktadır. Kuş gözetleme kulesi, seyir noktası, göl ve çadır kamp yerleri mevcuttur. Tuvalet, çeşme ve elektrik gibi imkanlar bulunmamaktadır. Kamp alanını kullanmak için belirli bir ücret ödenmesi gerekmektedir. Fotoğraf 32’de Gala Gölü Milli Parkı kamp alanından bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 32. Gala Gölü Milli Parkı Kamp Alanı

3.2.5.3.13. Yeşil Kamping

Keşan'da Erikli sahiline sıfır konumda bulunan Yeşil Kamp, özel plajı ve donanımlı bir kamp alanına sahiptir. Çadır kampı için geniş alana sahip olan tesis, kiralama da yapmaktadır. Ayrıca ağaç evler ve bungalov odalarda da konaklama imkanları sunulmaktadır. Yeşil Kamping plajında şezlong, şemsiye gibi olanaklar mevcuttur. Ayrıca tuvalet, elektrik, duş, restoran, büfe, Wi-Fi, çadır, bungalov ve ağaç ev konaklama yerleri, soyunma kabinleri ve otopark alanı da bulunmaktadır. Çadır, bungalov ve ağaç ev konaklama ücretleri sezonluk değişiklik göstermektedir.

3.2.5.3.14. Demircioğlu Kamping

Demircioğlu Kamping, çınar ağaçlarının ve göl manzarasının olduğu yerde konumlanmıştır ve doğal bir kamp deneyimi tatmak isteyen ziyaretçiler için uygun bir yerdir. Ziyaretçiler Çadır kampı yapabilecekleri gibi ücretli bungalov evlerde de konaklama imkânına sahiptir. Kamp alanında bot gezileri de düzenlenmektedir. Keşan-Mecidiye arasında yer alan bu kamp alanına ulaşım oldukça kolaydır. Mecidiye ve Erikli'ye giden minibüsler ile de ulaşım sağlanabilmektedir. Tuvalet, elektrik, duş, 24 saat sıcak su, restoran, otopark alanı, çadır, bungalov ve butik otel

konaklama yerleri gibi imkanları bulunmaktadır. Fotoğraf 33’de Demircioğlu Kampingden bir görüntü yer almaktadır.

Fotoğraf 33. Demircioğlu Kamping

Kaynak: <https://demircioglu camping.com/>

3.2.5.3.15. Fevzi Paşa Mocamp

Edirne’nin Keşan ilçesi Erikli sahilinde bulunan kamp alanı, yemyeşil düz bir zemin üzerine kurulu çadır ve bungalov konaklamaların yapıldığı yerler arasındadır. Bulunduğu konum nedeniyle yayla havası solunabileceği Fevzi Paşa Mocamp, özellikle yakın şehirlerde yaşayan ve hafta sonu biraz rahatlamak isteyenler için tercih edilen bir yerdir. Kamp alanı yeşil ve doğal bir alana sahiptir. Tuvalet, elektrik, duş, sıcak su, restoran, serpme kahvaltı, otopark alanı ve çadır otel konaklama yerleri gibi imkanlar sunulmaktadır.

3.2.5.3.16. Erikli Kamping

Edirne Keşan’da yer alan ve Saroz Körfezi kıyısında bulunan Erikli Kamping kamp alanı sahile yüz metrede ormanlık alandadır. Karavan ve çadır kampı ücretlidir. Kamp alanında özel işletmelerin ağaç ev ve bungalovlarında konaklanabilmektedir. Tuvalet, duş, Wi-Fi, masa ve sandalye, ortak kullanım buzdolabı, emanet ve şarj dolapları imkanları sunulmaktadır.

3.3. Kuzey Saros Körfezi’ne Yönelik Turizm Talebi

Keşan ve Enez ilçelerine yönelik talep ağırlıklı olarak iç turizmden gelmektedir. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan elde edilen verilere göre özellikle Enez’de taKeşan ve Enez ilçelerine ait mahalli idarelerce belgelendirilen konaklama tesislerinde tesislere geliş, geceleme, ortalama kalış süresi ve doluluk oranlarının yıllara göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 21. Keşan İlçesi Mahalli İdarelerce Belgelendirilen Konaklama Tesislerinde Tesislere Geliş, Geceleme, Ortalama Kalış Süresi ve Doluluk Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı (2009 - 2019)

Yıllar	TESİSE GELİŞ SAYISI			GECELEME			ORTALAMA KALIŞ SÜRESİ			DOLULUK ORANI (%)		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
2019	3 871	77 323	81 194	10 563	109848	120 411	2,73	1,42	1,48	3,31	34,46	37,77
2018	1 284	51 257	52 541	1 704	82 749	84 453	1,33	1,61	1,61	0,55	26,71	27,26
2017	1 554	61 273	62 827	2 154	86 141	88 295	1,39	1,41	1,41	0,70	27,83	28,52
2016	1 054	43 256	44 310	1 184	49 915	51 099	1,1	1,2	1,2	0,56	23,59	24,15
2015	1 684	44 457	46 141	2 116	52 447	54 563	1,3	1,2	1,2	1,00	24,84	25,84
2014	800	35 377	36 177	926	38 573	39 499	1,2	1,1	1,1	0,44	18,36	18,80
2013	1 114	37 358	38 472	1 572	46 331	47 903	1,4	1,2	1,2	0,75	22,05	22,80
2012	1 586	48 272	49 858	2 163	63 128	65 291	1,4	1,3	1,3	0,85	24,92	25,77
2011	1 331	54 308	55 639	1 832	61 780	63 612	1,4	1,1	1,1	0,72	24,45	25,17
2010	2 400	46 878	49 278	4 214	55 286	59 500	1,8	1,2	1,2	1,67	21,88	23,54
2009	1 244	39 489	40 733	2 514	45 980	48 494	2,0	1,2	1,2	1,01	18,55	19,57

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerinden derlenmiştir.

Keşan İlçesi’ne ait konaklama verileri incelendiğinde, belediye belgeli konaklama tesislerinde 2019 yılında 81.194 kişi konaklamıştır. Bunun çoğunluğunu (77.323 kişi) yerli turist oluşturmaktadır. Yıllar itibari ile yerli ve yabancı turist

sayısının giderek arttığı gözlenmiştir. Özellikle 2019 yılında yabancı sayısının bir önceki yıla göre 3 kat daha fazla olduğu ve geceleme sayısının da bir önceki yıla göre 6 kat daha fazla olduğu görülmektedir. Talepteki bu artışın önemli bir sebebinin yabancı para kur oranlarındaki değişimlerden kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

Tablo 22. Enez'in Mahalli İdarelerce Belgelendirilen Konaklama Tesislerinde Tesislere Geliş, Geceleme, Ortalama Kalış Süresi ve Doluluk Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı (2009 - 2019)

Yıllar	Tesis Geliş Sayısı			Geceleme			Ortalama Kalış Süresi			Doluluk Oranı (%)		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
2019	163	9 563	9 726	404	30 717	31 121	2,48	3,21	3,20	0,29	21,94	22,23
2018	66	4 330	4 396	865	17 958	18 823	13,11	4,15	4,28	0,92	19,05	19,97
2017	20	7 153	7 173	43	23 182	23 225	2,15	3,24	3,24	0,05	29,14	29,19
2016	3 719	9 669	13 388	3 733	12 159	15 892	1,0	1,3	1,2	2,64	8,61	11,25
2015	990	34746	35 736	1 996	39 950	41 946	2,0	1,1	1,2	1,42	28,36	29,77
2014	1 714	34034	35 748	3 229	41 351	44 580	1,9	1,2	1,2	2,29	29,35	31,64
2013	3 729	14448	18 177	3 732	14 871	18 603	1,0	1,0	1,0	2,65	10,56	13,20
2012	1 224	22760	23 984	2 146	31 782	33 928	1,8	1,4	1,4	2,79	41,35	44,14
2011	876	20774	21 650	1 752	32 973	34 725	2,0	1,6	1,6	2,29	43,02	45,30
2010	125	10308	10 433	169	17 720	17 889	1,4	1,7	1,7	0,22	23,12	23,34
2009	2 207	23154	25 361	4 647	48 250	52 897	2,1	2,1	2,1	5,42	56,24	61,66

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerinden derlenmiştir.

Enez İlçesinin 2019 yılında belediye belgeli konaklama tesislerinde konaklayan toplam kişi sayısı 9726'dır. İlginç bir şekilde tesise geliş sayısında 2015 yılı ve öncesine göre azalma gözüktü de geceleme sayısı bu oranda düşüş göstermemiştir. Kayıt dışı konaklamaların tespit edilememesi nedeni ile tesise geliş sayılarının düşük olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bölgede ikinci konutların kiralanması yolu ile bir çok turist otel işletmeleri yerine kiralık daire ve yazlıkları tercih etmektedir. Bu kayıtlar mahalli idarelerce belgelendirilen konaklama tesislerinden elde edilen veriler içerisinde yer almadığı için gerçek turist sayısı ve geceleme rakamlarına ulaşmak mümkün görünmemektedir.

Keşan İlçesi'nde yer alan Turizm İşletme Belgeli tesislere ait konaklama verilerine bakıldığında 2019 yılında toplam 37.498 kişinin konakladığı bunun 34.455'inin yerli, 3.043kişinin ise yabancı olduğu görülmektedir. Son 10 yıllık

süreçte en yüksek tesise geliş sayısının 2018 (38.573 kişi) yılına ait olduğu görülmektedir. En yüksek yabancı ziyaretçi sayısı ise 2019 (3.043 kişi) yılına aittir. Geceleme sayısı ve doluluk oranları açısından da 2018 yılında diğer yıllara göre daha yüksek sayı ve oranlara ulaşılmıştır (Tablo 23).

Tablo 23. Keşan Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinde Tesislere Geliş, Geceleme, Ortalama Kalış Süresi ve Doluluk Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı (2009 - 2019)

Yıllar	Tesise Geliş Sayısı			Geceleme			Ortalama Kalış Süresi			Doluluk Oranı (%)		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
2019	3 043	34 455	37 498	4 002	59 135	63 137	1,32	1,72	1,68	2,53	37,35	39,87
2018	2 814	35 759	38 573	4 582	60 033	64 615	1,63	1,68	1,68	3,14	41,13	44,27
2017	2 431	30 793	33 224	4 554	53 486	58 040	1,87	1,74	1,75	3,12	36,65	39,77
2016	1 701	35 248	36 949	2 164	44 003	46 167	1,3	1,2	1,2	1,36	27,66	29,02
2015	2 219	29 489	31 708	3 330	37 192	40 522	1,5	1,3	1,3	2,23	24,89	27,12
2014	2 853	27 528	30 381	3 698	37 852	41 550	1,3	1,4	1,4	2,47	25,30	27,77
2013	1 955	28 315	30 270	2 455	38 198	40 653	1,3	1,3	1,3	1,58	24,58	26,16
2012	1 607	28 439	30 046	2 127	37 995	40 122	1,3	1,3	1,3	1,37	24,39	25,76
2011	1 920	29 026	30 946	2 812	38 390	41 202	1,5	1,3	1,3	1,81	24,71	26,52
2010	1 509	23 942	25 451	2 821	30 810	33 631	1,9	1,3	1,3	2,09	22,83	24,92
2009	2 417	22 117	24 534	3 300	28 264	31 564	1,4	1,3	1,3	2,99	25,58	28,57

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerinden derlenmiştir.

Tablo 24. Enez Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinde Tesislere Geliş, Geceleme, Ortalama Kalış Süresi ve Doluluk Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı (2012 - 2014)

	Tesise Geliş Sayısı			Geceleme			Ortalama Kalış Süresi			Doluluk Oranı (%)		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
2014	886	1172	2058	963	1 444	2 407	1,1	1,2	1,2	13,19	19,78	32,97
2013	2	181	183	2	221	223	1,0	1,2	1,2	0,03	3,31	3,34
2012	1	13	14	2	19	21	2,0	1,5	1,5	0,32	3,06	3,39

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerinden derlenmiştir.

2015 - 2020 yılı arasında Enez İlçesi'nde Turizm İşletme Belgeli tesis bulunmamaktadır (Tablo 24). Bu nedenle Enez işletme belgeli konaklama tesislerinde tesislere geliş, geceleme, ortalama kalış süresi ve doluluk oranlarının

yıllara göre dağılımında sadece 2012, 2013 ve 2014 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından edinilen veriler dikkate alınmıştır. 2012 yılından önce de Enez ilçe sınırları içerisinde Turizm İşletme Belgeli tesis bulunmamaktadır.

3.3.1. İç Turizm Talebi

Saros Körfezi Kıyılarında turizme bağlı belirgin bir mevsimlik nüfus hareketliliği görülür. Bu nüfus hareketliğindeki en büyük payı, sayısı 18.500'  aşan yazlık sayfiye konutların sakinleri oluşturmaktadır. Çoğunlukla Edirne ve İstanbul'da ikamet edenlerin sahip olduğu yazlık konutların yanı sıra yine yaz aylarında faaliyete geçen otel, pansiyon, tatil köyü, orman içi dinlenme, çadır ve kamp alanları, kamu kuruluşları ve askeri dinlenme tesisleri ve kampları, restoran, lokanta, market, kafeterya ve çay bahçeleri, emlakçı, giyim ve nalburiye mağazaları vs. tesisler ile Saros Körfezi kıyı yerleşmelerinin yaz aylarında toplam nüfusu 100.000'i aşmaktadır. Bu nüfus ağırlıklı olarak Erikli, Mecidiye ve Enez'de yer alır.

Sahil yerleşmelerinin bağlı olduğu köyler ile Enez İlçe Merkezi'nin toplam nüfusunun 10.434 olduğu dikkate alındığında yaz aylarında görülen nüfus hareketliğinin boyutunun ne denli büyük olduğu ortaya çıkmaktadır. Saros Körfezi sahil yerleşmelerinde yaz döneminde günübirlik nüfus hareketlilikleri de yaşanmaktadır. Kıyı yerleşmelerinde bulunan tesislerde çalışan personellerin çoğunluğu kıyı yerleşmelerinin bağlı olduğu köylerde yaşamaktadır. Sabah tesislerde çalışmaya gelen personelin bir bölümü akşam belirli bir saatten sonra köydeki evlerine geri dönmektedir.

3.3.2. Dış Turizm Talebi

Dış turizm, kişilerin kendi ülkelerinin dışında yaptıkları seyahatler kapsamında dış turizmin aktif ayağı olan yurtdışından gelen yabancı turistlerin seyahatlerinden doğan turistik hareketlerdir. Saros bölgesi, Yunanistan ve Bulgaristan sınırına yakın yerleşim yerleri olmasına rağmen Turizm ve Kültür Bakanlığının verileri değerlendirildiğinde yabancı turistler tarafından tercih edilmediği görülmektedir. Özellikle Enez bölgesine yabancı turist talebinin çok düşük olduğu açıktır. Bunun

önemli nedenlerinden biri bölgede yeterli ve nitelikli konaklama tesislerinin azlığı olabilir.

Son yıllarda Yunanistan ve Bulgaristan'ın Avrupa Birliğine üyelikleri Türkiye'nin bu ülkelere göre nispeten daha ucuz bir ülke olmasına neden olmuş, özellikle 2018 yılından itibaren döviz kurlarındaki artış ile Edirne iline Bulgaristan ve Yunanistan'dan gelen günübirlikçi ve turist sayısında önemli artış olmuştur. Daha çok alışveriş için gelen yabancı ziyaretçiler, öncelikle Edirne'deki alışveriş merkezlerine gitmeyi tercih ederken, kurulan pazarlardan da alışveriş yapmaktadırlar. Gelen yabancı ziyaretçi sayısındaki artış ve ürünlere olan talep büyük marketlerin fiyat politikalarını yerel bazda değiştirmelerine sebep olacak düzeye gelmiştir. İl merkezinde kurulan pazarların fiyatlarını yükseltmesi üzerine yabancı ziyaretçilerin alışveriş için fiyatların daha uygun olduğu Keşan ilçesini tercih etmeleri, Keşan ilçesine olan yabancı turist sayısında artışa sebep olmuştur. Saros körfezi kıyılarına bakıldığında Keşan ilçesine bağlı kıyı yerleşimlerinin Enez kıyı yerleşimlerinden daha popüler olması konaklama ve eğlence tesisleri olanaklarının daha fazla olmasından da kaynaklanabilir.

3.4. Kuzey Saros Körfezi'nde Alternatif Turizm Çeşitleri

Alternatif turizm, “doğal, sosyal ve toplumsal değerlerle tutarlı olan ve hem ev sahiplerinin hem de konukların olumlu ve değerli etkileşim ve paylaşılan deneyimlerin keyfini çıkarmasına izin veren turizm biçimleri” olarak tanımlanmaktadır (Smith ve Eadington, 1992: 3). Alternatif turizm, tüketicilere daha kişiselleştirilmiş bir seyahat deneyimi sağlamayı amaçlayan niş turizm olarak yorumlanmakta ve çeşitli formları içermektedir. Bu çeşitlilik yerel ve bölgesel kalkınma için çok önemli katkılar sunabilmektedir, çünkü yerel toplulukların turizmin gelişiminden daha fazla yararlanmasına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle, Dünya Turizm Örgütü (WTO) gibi önemli küresel turizm örgütleri, alternatif turizmin gelişimini yerel topluluklar için kitle turizminden daha faydalı olarak görmektedir. Ancak, alternatif turizm her zaman kitle turizminden daha sürdürülebilir değildir (Egresi, 2016:61). Örneğin Kuzey Saros Bölgesi mevsimine göre tilki, kurt, yaban domuzu yabani hayvan ve çeşitli bitki türleri bulunmaktadır.

Bu nedenle av turizmi faaliyetleri bölgede gelişmiştir (Edirne Ticaret ve Sanayi Odası,2015:50). Av turizmi alternatif turizm olarak görülebilir ama bu sürdürülebilir turizm yaklaşımı ile çelişen bir turizmdir. Bu nedenle alternatif turizm olanaklarını ele aldığımız bu bölümde bölgenin potansiyelini değerlendirek de bu turizm çeşitlerinin bölgenin sürdürülebilir destinasyon rekabeti açısından kontrolsüz bir şekilde gelişmesini önermemekteyiz.

Eko-turizm, ekonomik kalkınmayı çevresel sürdürülebilirlikle birleştirmenin en iyi yollarından biri olarak kabul edilmektedir (Triarchi ve Karamanis, 2017:39). Bu nedenle öncelikle ekoturizm olanaklarını ortaya koymak doğru olacaktır. Kuzey Saros Körfezine ekoturizm açısından bakıldığında körfez ve çevresinin özellikleri açısından hem deniz hem de ormanlık alanlar gibi doğal alanlara sahip olması, zengin florası ve Gala Gölü Milli Parkı ve tabiat parkları gibi alanların varlığı, sahip olduğu bitki ve hayvan çeşitliliği nedeni ile ekoturizm açısından uygun bir yer olduğu düşünülmektedir (İnan vd.2010:448; Edirne Ticaret ve Sanayi Odası,2015: 49). Gala Gölü ve Milli Park Alanı doğal peyzajı ile çekiciliği çok yüksek ve korunmuş bir sulak alandır (Akay vd.2017:96). Göçmen kuşların Afrika ve Avrupa arasında bulunan bu önemli uğrak noktasında, özellikle bodur ağaçlar, geniş sazlıklar ve insanların erişemediği sulak alanlarda birçok kuş türe üreme ve beslenme amaçlı konaklamaktadır (Trakya Kalkınma Ajansı, 2013:20). Gala Gölü'nün yanı sıra Erikli ve Vakıf sahilindeki Lagün göllerde farklı kuş türleri kuş gözlemciliğine imkan vermektedir (Türksoy, 2018:112). Bu da ilde kuş gözlemciliği turizmini gelişmesini sağlamaktadır (Edirne Ticaret ve Sanayi Odası,2015:50; Akay vd.2017:96).

Bölgede yapılabilecek diğer faaliyetlere bakıldığında doğa fotoğrafçılığı, trekking, kano, karavan turizmi, sportif olta balıkçılığı, kano, bisiklet, doğa yürüyüşleri, yamaç paraşütü, bitki ve yaban hayatı gözlemeleme, su altı dalış, su sporları, yamaç paraşütü, gastronomi turizmi, rüzgar sörfü, yüzme, su altı fotoğrafçılığı, fauna ve flora inceleme konularında potansiyeli bulunmaktadır.

Kuzey Saros Körfezi dalış turizmi açısından Türkiye'nin önemli bir bölgelerinden biridir. Körfez civarında bulunan batıklar ve dört farklı noktanın dalış merkezi olması bu bölgeyi dalış turizmi için ideal bir yer haline getirmektedir (Edirne Ticaret ve Sanayi Odası,2015:47) İbrice Limanı Türkiye'nin önemli dalış

noktalarından biridir. Sualtı mağaraları, yapay resifleri ve gemi batığıyla birçok dalış okulunu çevresine çekmekte, eğitim amaçlı veya profesyonel dalışlar yapılmaktadır (Türksoy, 2018:112). İbrice limanında bulunan dalış okulları hem amatörler için hem de profesyonel ekipler için hizmet vermektedir. Bölgede profesyonel dalış yapan ziyaretçiler arasında Saros Körfezinin Kızıldeniz kadar ilgi çekici olduğu ve çok zengin bir faunaya sahip olduğu görüşü oldukça yaygındır. Bu bilgiler ışığında yörenin bu değerini korumanın ne kadar önemli olduğu da ortaya çıkmaktadır.

Edirne ilinde il arazisinin %5'i yaylalardan oluşmaktadır ve bu yaylalar arasında Enez ilçesi Çandır Yaylası, Hisarlı ve Yazır Yaylası, Keşan ilçesinde de Yerlisu Yaylası bulunmaktadır (Edirne Ticaret ve Sanayi Odası,2015:47). Bölgede hayvancılıkla elde edilen süt ve süt ürünleri önemli bir yer tutarken Edirne ciğeri ve satır et gibi coğrafi işaret almış ürünler de bölgenin gastronomi turizmi açısından önemli değerleridir. Sahil kesiminde taze deniz ürünlerinin çıkması nedeni ile balık restoranları da turistlere deniz ürünleri açısından seçenekler sunabilmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA DESTİNASYON REKABETİ: KUZEY SAROS KÖRFEZİ ÜZERİNE BİR MODEL ÖNERİSİ

4.1. Nicel Araştırma

Nicel araştırma yöntemi kapsamında araştırmanın amacı, önemi, varsayımları ve sınırlılıkları, araştırmanın yöntemi ve bulgularına aşağıda yer verilmektedir.

4.1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Richie, Crouch (2000) “Turizmin Kavramsal Rekabet Modeli”ni geliştiren Dwyer ve Kim (2003)’in “Bütünleştirilmiş Rekabet Modeli”ne sürdürülebilirlik göstergeleri uyarlanarak bir turizm destinasyonunun rekabet edebilirliğini açıklamadaki rollerini test etmektir. Çalışmanın temel amacı sürdürülebilir turizm yaklaşımı ile Saros Körfezi kuzey kıyıları incelenerek destinasyon rekabeti sağlayacak bir model önerisi geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda, sürdürülebilir turizm kapsamında destinasyon rekabeti açısından bir değerlendirme yapılarak, sürdürülebilirliği sağlayacak bir model önerisi geliştirilecektir. Kuzey Saros Körfezinin turizm endüstrisinin rekabet gücünü arttırma ve sürdürülebilirliğini sağlamadaki güçlü ve zayıf noktalarını belirtmektir. Ayrıca çalışmanın diğer amaçları bölgenin turizm gelişimine katkıda bulunabilecek öneriler geliştirmek, karar vericilerin destinasyonda turizmi geliştirmek adına atacakları adımda yararlanabilecekleri bir kaynak oluşturmak ve ilgili yazına bu konuda katkı sağlamaktır.

4.1.2. Araştırmanın Önemi

Sürdürülebilir gelişmenin yolu tüm sektörlerde sürdürülebilir bir anlayışı benimsemekten geçer. Sürdürülebilir turizm bu anlayışın bir yansımasıdır. Ancak turistik alanlarda çoğu kez öncelikli amaç ekonomik olmakta ve çevresel etkiler ihmal edilmektedir. Çevresel faktörleri, kaynakları verimli kullanabilmek için her şeyden önce sorumlu bir anlayışa sahip olmak gerekir. Bu konuda çözüm

önerilerinden önce problemin ne olduğunu bilmek, çözüm yolunda atılacak en önemli adımlardan bir tanesidir. Ritchie ve Crouch (2003) ve Hassan (2000) gibi araştırmacılar, sürdürülebilirlik ve bir turizm destinasyonunun rekabet gücü arasındaki ilişkiyi vurgulamış ve farklı vurguyla, sürdürülebilirliğin rekabet edebilirliği artırabileceğini öne sürmüştür. Bu nedenle destinasyonun rekabet gücünün koruması açısından çevresel değerlerin sürdürülebilirliğini sağlayıcı bir rekabet modeli oluşturmak önemlidir.

Destinasyon rekabeti ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında bir destinasyonun rekabetçiliğini açıklamada teorik bilgilerin dışında sürdürülebilirliğin rolünün ampirik bir uygulaması yoktur. Destinasyon rekabeti literatüründe geliştirilen ampirik modeller (De Keyser ve Vanhove, 1994; Sirše ve Mihalič, 1999; Dwyer vd. 2003; Enright ve Newton, 2004; Gomezelc ve Mihalic 2008), destinasyon rekabetine ilişkin çok yararlı bilgiler sunmaktadır ancak bu çalışmalarda da kısmen, sürdürülebilirlik faktörlerinin rolü ihmal edilmiştir.

Bu çalışma, temel bir destinasyon rekabet modelini (Richie ve Crouch, 2000) sürdürülebilirlikle ilgili özelliklerle bütünleştirerek bu literatüre katkıda bulunacaktır. Çalışma ayrıca destinasyon rekabetini etkileyen faktörlerin daha kapsamlı bir değerlendirmesini sunma potansiyeline sahiptir. Bu çalışmanın destinasyon rekabeti üzerine çalışma yapacak diğer araştırmacılar için de özellikle çevresel sürdürülebilirliğin önemini açıklaması açısından yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Ayrıca yerel yönetimlerin turizm gelişiminde dikkat etmesi gereken unsurlara açıklık getireceği düşünülmektedir. Model, destinasyon rekabeti açısından yöre halkının uzun vadede yaşam kalitesini koruma ve doğal çevrenin korunması açısından yapılacak çalışmalara kaynak oluşturabilir.

4.1.3. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları

Mevcut araştırma sürecinde araştırmaya katılanların evreni temsil edecek düzeyde ve özellikte olduğu, örneklem olarak alınan bu katılımcıların hür iradeleri ile anketi doğru bir şekilde anlayıp doldurdukları varsayılmıştır. Araştırmada

kullanılan ölçeğin Sürdürülebilir Destinasyon Rekabetini doğru ve güvenilir şekilde ölçtüğü ve analiz edildiği varsayılmaktadır.

Sürdürülebilir destinasyon rekabeti için genel bir model önerisi yapmak her destinasyonun kendi özelinde farklılıklar barındırması nedeni ile zordur. Bu nedenle çalışmanın yalnızca Saros Körfezinde yerli turistlere ve yerel halka uygulanması ve anketlerin belirli bir dönem içerisinde toplanması çalışmanın sınırlılığıdır.

4.1.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada öncelikle yazın taraması yapılmıştır. Araştırma amacı doğrultusunda, sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti hakkında yapılan çalışmalar ilişkisel literatür tarama metodu kullanarak incelenmiştir. Araştırma verileri, birincil ve ikincil kaynaklardan elde edilmiştir. İkincil verilerin elde edilmesinde araştırmanın kavramsal çerçevesine yönelik teorik bilgiler ve Kuzey Saros Körfezi bölgesinin doğal, tarihi ve kültürel turizm arz kaynakları ve mevcut durumuna ilişkin değerlendirmede bulunmak üzere ilgili yazın incelenmiştir. Birincil verilerin elde edilmesinde nitel ve nicel araştırma araçları kullanılmıştır. Araştırmada nicel veri toplama araçlarından anket yöntemi ile toplanan veriler istatistik programı ile analiz edilmiştir. Anket Gomezelc ve Mihalic (2008) tarafından hazırlanan ölçekten yararlanılarak oluşturulmuştur. Çalışma, Dwyer vd. (2003)'nin turizm planlaması ve yönetimi, sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti ile ilgili önceki çalışmalardan elde edilen göstergelerin bir listesini belirlediği yaklaşımı takip etmektedir. Sürdürülebilirlik faktörlerinin bir turist destinasyonunun rekabet gücü üzerindeki rolünü test etmek için, sürdürülebilirlik açısından tanımlanabilir bazı açıklayıcı değişkenler ile destinasyon rekabeti arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca çalışmamızda yarı yapılandırılmış soru formu oluşturulmuş ve nitel araştırma tekniklerinden görüşme tekniği kullanılarak veri toplanmıştır. Nitel araştırmalar, gözlem, görüşme ve döküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 45). Alan araştırması, bölgede kış döneminde ilgili paydaşlara ulaşılamayacağı düşünülerek 2019 yılı yaz ayında (Haziran 2019 – Eylül 2019) anketler yüz yüze görüşülerek yapılmıştır.

4.1.4.1. Araştırmada Yararlanılan Ölçekler

İlgili yazın incelendiğinde bazı araştırmalar ikincil verileri bazı araştırmalar ise birincil verileri kullanarak bağımlı değişken olan Destinasyon Rekabeti'ni açıklamaya çalışmaktadır. Gooroochurn ve Sugiyarto (2005), Cracolici ve Nijkamp (2006), Mazanec vd. (2007), Cracolici vd (2008), Croes (2010) ve Zhang vd. (2011) yaptıkları çalışmalarda destinasyon rekabetini ikincil verileri kullanarak açıklamaya çalışmışlardır. Bu çalışmalardaki ikincil veriler nicel analizlerle açıklanmaya çalışılmıştır, çünkü daha ölçülebilir olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte Crouch (2010), nicel verileri kullanmanın göstergelerin büyük hacimli ve cesaret kırıcı olabileceği, rekabetin her boyutu için uygun veri bulmanın çok zor olacağı, birçok ölçüm özelliğinin soyut veya yanlış olabileceğini düşünmektedir. Ayrıca göstergelerin her zaman ölçülebilir olmaması ve zorunlu olarak öznel olması gibi bazı riskler yaratabileceğine işaret etmektedir.

Destinasyon rekabetini açıklayan bazı araştırmalar ise birincil verileri kullanmaktadır. Birincil verileri kullanan bu araştırmaların bazıları nitel bazıları da nicel veri toplama tekniklerini kullanmıştır. Yapılan nitel araştırmalar, turizm paydaşlarının görüşleri alınarak yapılan değerlendirmelere dayanmaktadır. Sirše ve Mihalič, (1999); Faulkner vd. (1999); Dwyer vd. (2003); Dwyer vd. (2004); Dwyer ve Kim, (2003); Enright ve Newton, (2004), (2005); Gomezelj ve Mihalič, (2008); Bornhorst vd., (2010) ve Crouch, (2010)'un yaptığı araştırmalar bu tip araştırmalara örnek olarak verilebilir. Rekabet gücünü açıklayan nicel araştırmalara (Haahti ve Yavas, 1983; Driscoll vd. 1994; Kozak ve Rimmington, 1998, 1999; Botha vd. 1999; Bahar ve Kozak, 2012) baktığımızda ise turistlerin görüş ve algılarının anket yolu ile toplandığı ve analiz edildiği görülmektedir. Çalışmamızda birincil veriler kullanılmış ve hem nicel hem de nitel veri toplama araçları kullanılmıştır.

Turizmdeki destinasyon rekabet gücü, ziyaretçi turizm deneyiminin çeşitli boyutlarına bağlıdır. Bu nedenle nicel araştırma aracı olan anket Gomezelj ve Mihalic (2008) tarafından hazırlanan ölçekten yararlanılarak oluşturulmuştur. Gomezelj ve Mihalic (2008) destinasyon rekabeti ölçeğine ait ifadeler şu şekildedir;

- Temizlik
- İklimin turizm için çekiciliği
- El değmemiş doğa
- Flora ve fauna (örneğin hayvanlar, kuşlar, ormanlar)
- Geleneksel sanatlar
- Sanatsal ve mimari özellikler
- Tarihi yerler
- Miras
- Ulusal parklar
- Su bazlı aktiviteler
- Kış temelli etkinlikler (skiinq, skatinq)
- Doğaya dayalı etkinlikler
- Dinlenme tesisleri
- Spor tesisleri (örneğin, golf, tenris)
- Macera aktiviteleri
- Yemek servis tesisleri
- Mutfak çeşitliliği
- Doğal alanlara ziyaretçi erişilebilirliği
- Kongre turizmi
- Kırsal turizm
- Sağlık merkezleri, spa
- Konaklama (çeşitlilik / kalite)
- Havaalanı verimliliği / kalitesi
- Turist rehberliği ve bilgi
- Özel etkinlikler, festivaller
- Eğlence (örneğin, tiyatro, galeriler, sinemalar)
- Kumarhane
- Özel etkinlikler için topluluk desteği
- Gece hayatı (örneğin, barlar, diskolar, dans)
- Yerel turizm taşımacılığı etkinliği / kalitesi

- Alışveriş deneyiminin çeşitliliği
- Eğlence / Oyun parkları
- Turistler için sağlık / tıbbi tesisler
- Finansal kurumlar ve döviz bozdurma olanakları
- Animasyon
- Turizm hizmetlerinin kalitesi
- Turistler için telekomünikasyon sistemi
- Hedefin erişilebilirliği
- Turistler ve sakinler arasında iletişim ve güven
- Gümrük / göçmen memurlarının etkinliği
- Gümrük / göçmenlik görevlilerinin tutumları
- Yerel halkın turistlere karşı misafirperverliği
- Büyük menşe pazarlar ile destinasyon bağı
- Ziyarete engel olarak vize şartları
- Ziyaretçilerin güvenliği / emniyeti
- Politik istikrar
- Destinasyon turizm deneyimlerinde paranın değeri
- Konaklamadaki para karşılığı değer
- Yönetici yetenekleri
- Ziyaretçiler için turizm programlarının varlığı
- Kamu sektörünün sürdürülebilir turizm gelişimine önem vermesi
- Özel sektörün sürdürülebilir turizm gelişimine önem vermesi
- Alışveriş ürünlerindeki paranın karşılığını
- E-ticaret kullanımı
- İşletmelerin Bilgi Teknolojileri Kullanımı
- Kamu ve özel sektör arasındaki işbirliği
- Yerel turizm işletmelerinin girişimcilik nitelikleri
- Risk sermayesine erişim
- Yatırım ortamı
- Turizm / ağırlama firmalarının etkinliği

- Yeterli turizm eğitimi programlarının varlığı
- Ziyaretçi ihtiyaçlarına cevap veren turizm / ağırlama eğitimi
- Turist değerlerini yansıtan destinasyon vizyonu
- Yerel halkın değerleri yansıtan destinasyon vizyonu
- Paydaş değerlerini yansıtan destinasyon vizyonu
- Topluluk değerlerini yansıtan destinasyon vizyonu
- Yeni turizm ürünlerinin geliştirilmesi ve tanıtılması
- Destinasyonun sosyal turizmde açık politikalara sahip olması (örneğin, engelli, yaşlı)
- Turizm politikası, planlanması, geliştirilmesi üzerine araştırmanın kalitesi
- Genel endüstri gelişimine entegre turizm gelişimi
- Turizm politikasının geliştirilmesinde devlet işbirliği
- Turizmin gelişmesine kalıcı destek
- Kamu sektöründe turizm / ağırlama eğitime bağlılık
- Turizm / ağırlama eğitime özel sektör taahhüdü
- Eğitim yapısı / turizm çalışanlarının profili
- Etkili destinasyon markası gelişimi
- Destinasyonun turizm sektöründe yabancı yatırımın kapsamı
- Firmalar arasındaki işbirliği düzeyi (örneğin stratejik ittifaklar)
- Hizmet kalitesinin önemine değer verilmesi
- Turizm hizmetleri uygulamalarında kalite
- NTO itibarı
- Genel olarak destinasyon imajı
- Destinasyon ürünlerinin uluslararası bilinirliği
- Destinasyon ürünleri ile turist tercihleri arasındaki uyum
- Destinasyonun uluslararası bilinirliği

Gomezelc ve Mihalic (2008) çalışmalarında, Dwyer vd. (2003)'nin Entegre Modeli'ne dayalı olarak 85 ifade oluşturmuş ve beş puanlık bir likert ölçek ile derecenlendirmiştir.

Çalışmamızda kullanılan ölçekte sürdürülebilir turizm ifadeleri için The Global Sustainable Tourism Council (GSTC) tarafından oluşturulan ve 2013 yılında yayınlanan “Destinasyonlar İçin Küresel Sürdürülebilir Turizm Kriterleri” dikkate alınmıştır. Bu kriterlere aşağıda yer verilecektir.

Bölüm A: Etkili sürdürülebilir yönetim sergilemek kriterleri (www.gstcouncil.org);

- A1. Sürdürülebilir Destinasyon stratejisi Destinasyon, kamuya açık, çevresel, ekonomik, sosyal, kültürel, kalite, sağlık ve güvenlik ve estetik konuları dikkate alan ve halkın katılımıyla geliştirilmiş uzun dönemli bir destinasyon stratejisi oluşturmuş ve uygulamaktadır.
- A2 Destinasyon yönetim organizasyonu: Destinasyon, özel sektör ve kamu sektörünün katılımıyla sürdürülebilir turizme koordineli bir yaklaşımdan sorumlu etkili bir organizasyona, departmana, gruba veya komiteye sahiptir. Bu grup, destinasyonun büyüklüğüne ve ölçeğine uygundur ve çevresel, ekonomik, sosyal ve kültürel konuların yönetimi için sorumlulukları, gözetimi ve uygulama kapasitesini tanımlamıştır. Bu grubun faaliyetleri uygun şekilde finanse edilmektedir.
- A3 İzleme: Destinasyonun çevresel, ekonomik, sosyal, kültürel, turizm ve insan hakları sorunlarını izlemek, kamuya açık olarak bildirmek ve bunlara yanıt vermek için bir sistemi vardır. İzleme sistemi periyodik olarak gözden geçirilmekte ve değerlendirilmektedir.
- A4 Turizm mevsimsellik yönetimi: Destinasyon, kaynakları uygun olan yerlerde turizmin mevsimsel değişkenliğini azaltmak, yerel ekonominin, toplumun, kültürlerin ve çevrenin ihtiyaçlarını dengelemek ve yıl boyunca turizm fırsatlarını belirlemek için ayırır.
- A5 İklim değişikliğine uyum: Destinasyon, iklim değişikliğiyle ilgili riskleri ve fırsatları belirlemek için bir sisteme sahiptir. Bu sistem, tesislerin geliştirilmesi, yerleşimi, tasarımı ve yönetimi için iklim değişikliğine uyum stratejilerini teşvik eder. Sistem, destinasyonun sürdürülebilirliğine ve dayanıklılığına ve hem bölge sakinleri hem de turistler için iklim konusunda halk eğitimine katkıda bulunur.

- A6 Turizm varlıklarının ve cazibe merkezlerinin envanteri: Destinasyon, doğal ve kültürel alanlar dahil olmak üzere turizm varlıkları ve cazibe merkezlerinin güncel, kamuya açık bir envanterine ve değerlendirmesine sahiptir.
- A7 Planlama Yönetmelikleri: Destinasyon, çevresel, ekonomik ve sosyal etki değerlendirmesi gerektiren ve sürdürülebilir arazi kullanımı, tasarım, inşaat ve yıkımı entegre eden planlama yönergelerine, yönetmeliklere ve/veya politikalara sahiptir. Kılavuzlar, yönetmelikler ve/veya politikalar, doğal ve kültürel kaynakları korumak için tasarlanmıştır, halktan yerel girdiler ve kapsamlı bir inceleme süreci ile oluşturulmuştur, kamuya duyurulur ve uygulanır.
- A8. Herkes için erişim: Uygun olduğunda, doğal ve kültürel öneme sahip olanlar da dahil olmak üzere, alanlar ve tesisler, engelliler ve özel erişim gereksinimleri olan diğer kişiler de dahil olmak üzere herkes tarafından erişilebilir durumdadır. Bu tür sitelere ve tesislere hemen erişilemediği durumlarda, hem sitenin bütünlüğünü hem de erişim gereksinimleri olan kişiler için elde edilebilecek makul düzenlemeleri dikkate alan çözümlerin tasarımı ve uygulanması yoluyla erişim sağlanır.
- A9 Mülk satın almaları: Mülk edinimlerine ilişkin yasa ve düzenlemeler mevcuttur, uygulanmaktadır, toplumsal ve yerel haklara uymaktadır, kamuoyuna danışmayı sağlamaktadır ve önceden bilgilendirilmiş izin ve / veya makul tazminat olmaksızın yeniden yerleşim yetkisi vermemektedir.
- A10 Ziyaretçi memnuniyeti: Destinasyon, ziyaretçi memnuniyetini izlemek ve kamuoyuna bildirmek ve gerekirse ziyaretçi memnuniyetini artırmak için harekete geçmek için bir sisteme sahiptir.
- A11 Sürdürülebilirlik standartları: Destinasyon, GSTC Kriterleri ile tutarlı olan işletmeler için sürdürülebilirlik standartlarını teşvik edecek bir sisteme sahiptir. Destinasyon, sürdürülebilirlik sertifikalı veya doğrulanmış işletmelerin bir listesini kamuya açık hale getirir.

- A12 Emniyet ve güvenlik: Destinasyon, suç, güvenlik ve sağlık tehlikelerini izlemek, önlemek, kamuya bildirmek ve bunlara yanıt vermek için bir sisteme sahiptir.
- A13 Kriz ve acil durum yönetimi: Destinasyonun, destinasyona uygun bir kriz ve acil durum müdahale planı vardır. Anahtar unsurlar konut sakinlerine, ziyaretçilere ve işletmelere iletilir. Plan, prosedürler oluşturur ve personel, ziyaretçiler ve yerel halk için kaynaklar ve eğitim sağlar ve düzenli olarak güncellenir.
- A14 Tanıtım: Destinasyon ürünleri ve hizmetlerinin tanıtımı sürdürülebilirlik kriterleri ile uyumludur. Tanıtım mesajları yerel topluluklara ve turistlere saygılı davranır.

Bölüm B: Ev sahibi topluluk için ekonomik faydaları en üst düzeye çıkarmak ve olumsuz etkileri en aza indirmek kriterleri (www.gstcouncil.org);

- B1 Ekonomik izleme: Turizmin destinasyon ekonomisine doğrudan ve dolaylı ekonomik katkısı en az yılda bir kez izlenir ve kamuoyuna raporlanır. Bu, mümkün olduğu ölçüde, ziyaretçi harcamalarını, mevcut oda başına geliri, istihdam ve yatırım verilerini içermelidir.
- B2 Yerel kariyer fırsatları: Destinasyonun işletmeleri, herkes için eşit istihdam, eğitim fırsatları, iş güvenliği ve adil ücret sağlar.
- B3 Halkın katılımı: Destinasyon, sürekli olarak destinasyon planlama ve karar alma süreçlerine halkın katılımını teşvik eden bir sisteme sahiptir.
- B4 Yerel topluluk görüşü: Yerel toplulukların destinasyon yönetimiyle ilgili istekleri, endişeleri ve memnuniyeti düzenli olarak izlenmekte, kaydedilmekte ve zamanında kamuoyuna bildirilmektedir.
- B5 Yerel erişim: Destinasyon, yerel topluluğun doğal ve kültürel alanlara erişimini izler, korur ve gerektiğinde rehabilite eder veya eski haline getirir.

- B6 Turizm bilinci ve eğitimi: Destinasyon, etkilenen topluluklara turizmin fırsatlarını ve zorluklarını ve sürdürülebilirliğin önemini anlamalarını geliştirmek için düzenli programlar sunar.
- B7 İstismarı Önleme: Destinasyon, özellikle çocuklar, ergenler, kadınlar ve azınlıklar olmak üzere herhangi bir kimsenin ticari, cinsel veya diğer her türlü istismar ve tacizini önlemek için yasalara ve yerleşik uygulamalara sahiptir. Kanunlar ve yerleşik uygulamalar kamuya duyurulur.
- B8 Topluluk desteği: Destinasyon, işletmelerin, ziyaretçilerin ve halkın topluluk ve sürdürülebilirlik girişimlerine katkıda bulunmalarını sağlamak ve teşvik etmek için bir sisteme sahiptir.
- B9 Yerel girişimcileri ve adil ticareti desteklemek: Destinasyon, yerel ve küçük ve orta ölçekli işletmeleri destekleyen ve bölgenin doğasına ve kültürüne dayalı yerel sürdürülebilir ürünleri ve adil ticaret ilkelerini teşvik eden ve geliştiren bir sisteme sahiptir. Bunlar yiyecek ve içecekleri, el sanatlarını, performans sanatlarını, tarım ürünlerini vb. içerebilir.

Bölüm C: Topluluklara, ziyaretçilere ve kültüre faydaları en üst düzeye çıkarmak; olumsuz etkileri en aza indirmek kriterleri (www.gstcouncil.org);

- C1 Çekiciliklerin korunması: Destinasyon, yerleşik miras (tarihi ve arkeolojik) ve kırsal ve kentsel manzaralar dahil olmak üzere doğal ve kültürel alanları değerlendirmek, rehabilite etmek ve korumak için bir politika ve sisteme sahiptir.
- C2 Ziyaretçi yönetimi: Destinasyon, doğal ve kültürel varlıkları korumak, korumak ve geliştirmek için önlemleri içeren cazibe siteleri için bir ziyaretçi yönetim sistemine sahiptir.
- C3 Ziyaretçi davranışı: Destinasyon, hassas yerlerde uygun ziyaretçi davranışı için yönergeler yayınladı ve sağladı. Bu tür yönergeler, hassas yerler üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirmek ve olumlu ziyaretçi davranışlarını güçlendirmek için tasarlanmıştır.

- C4 Kültürel mirasın korunması: Destinasyon, tarihi ve arkeolojik eserlerin uygun şekilde satışını, ticaretini, teşhirini veya hediye edilmesini düzenleyen yasalara sahiptir.
- C5 Yerleşim yerini yorumlama: Doğal ve kültürel alanlarda doğru yorumlayıcı bilgiler sağlanır. Bilgiler kültürel olarak uygundur, topluluk işbirliği ile geliştirilir ve ziyaretçilere uygun dillerde iletilir.

Bölüm D: Çevreye faydaları en üst düzeye çıkarmak ve olumsuz etkileri en aza indirmek kriterleri (www.gstcouncil.org);

- D1 Çevresel riskler: Destinasyon, çevresel riskleri belirlemiştir ve bunları ele alacak bir sisteme sahiptir.
- D2 Hassas ortamların korunması: Destinasyon, turizmin çevresel etkisini izlemek, habitatları, türleri ve ekosistemleri korumak ve istilacı türlerin girişini önlemek için bir sisteme sahiptir.
- D3 Yaban hayatı koruma: Destinasyon, yabani hayvanların (bitkiler ve hayvanlar dahil) toplanması veya yakalanması, sergilenmesi ve satışı için yerel, ulusal ve uluslararası yasalara ve standartlara uygunluğu sağlayacak bir sisteme sahiptir.
- D4 Sera gazı emisyonları: Destinasyon, işletmeleri faaliyetlerinin tüm yönlerinden (hizmet sağlayıcılardan gelen emisyonlar dahil) sera gazı emisyonlarını ölçmeye, izlemeye, en aza indirmeye, kamuya raporlamaya ve azaltmaya teşvik edecek bir sisteme sahiptir.
- D5 Enerji tasarrufu: Destinasyon, işletmeleri enerji tüketimini ölçmeye, izlemeye, azaltmaya ve kamuya açık olarak raporlamaya ve fosil yakıtlara olan bağımlılığı azaltmaya teşvik edecek bir sisteme sahiptir.
- D6 Su Yönetimi: Destinasyon, işletmeleri su kullanımını ölçmeye, izlemeye, azaltmaya ve kamuoyuna rapor etmeye teşvik eden bir sisteme sahiptir.
- D7 Su güvenliği: Destinasyon, işletmeler tarafından kullanımın destinasyon topluluğunun su gereksinimleriyle uyumlu olmasını sağlamak için su kaynaklarını izleyen bir sisteme sahiptir.

- D8 Su kalitesi: Destinasyon, kalite standartlarını kullanarak içme ve rekreasyon suyu kalitesini izlemek için bir sisteme sahiptir. İzleme sonuçları kamuya açıktır ve destinasyon su kalitesi sorunlarına zamanında yanıt verecek bir sisteme sahiptir.
- D9 Atıksu: Destinasyon, fosseptiklerden ve atık su arıtma sistemlerinden deşarjın yeri, bakımı ve testi için açık ve zorunlu yönergelerle sahiptir ve atıkların uygun şekilde işlenmesini ve yeniden kullanılmasını veya yerel nüfus ve çevreye minimum olumsuz etki ile güvenli bir şekilde salınmasını sağlar.
- D10 Katı atık azaltma: Destinasyon, işletmeleri katı atıkları azaltmaya, yeniden kullanmaya ve geri dönüştürmeye teşvik edecek bir sisteme sahiptir. Yeniden kullanılmayan veya geri dönüştürülmeyen artık katı atıklar güvenli ve sürdürülebilir bir şekilde bertaraf edilir.
- D11 Işık ve gürültü kirliliği: Destinasyon, ışık ve gürültü kirliliğini en aza indirmek için yönergelerle ve düzenlemelerle sahiptir. Destinasyon, işletmeleri bu yönergeleri ve düzenlemeleri takip etmeye teşvik eder.
- D12 Düşük etkili ulaşım: Destinasyon, toplu taşıma ve aktif ulaşım (örneğin, yürüyüş ve bisiklete binme) dahil olmak üzere düşük etkili ulaşım kullanımını artırmak için bir sisteme sahiptir.

Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi (GSTC) Kriterleri, sürdürülebilir destinasyonlar konusunda ortak bir anlayışa ulaşmak amacıyla oluşturulmuş ve herhangi bir turizm yönetimi organizasyonunun uygulamalarında sürdürülebilirliği göz önünde bulundururken talip olması gereken asgari taahhütleri ifade etmektedir. Destinasyonlar, sürdürülebilir turizm için dört ana hedefi içeren bir yaklaşım benimsemelidir. Bu yaklaşımlar; (A) sürdürülebilir destinasyon yönetimi sergilemek, (B) ev sahibi topluluk için sosyal ve ekonomik faydaları en üst düzeye çıkarmak ve olumsuz etkileri en aza indirmek, (C) topluluklara, ziyaretçilere ve kültürel mirasa faydaları en üst düzeye çıkarmak ve etkileri en aza indirmek ve (D) çevreye olan faydaları en üst düzeye çıkarmak ve olumsuz etkileri en aza indirmek üzerinedir. GSTC Kriterleri, her tür ve ölçekteki destinasyon tarafından kullanılmak üzere tasarlanırsa da destinasyonların özellikleri bakımından sürdürülebilir destinasyon

rekabetini oluşturacak faktörlerin ağırlığı farklı olabilir. Bu nedenle çalışmamız Kuzey Saros Körfezi'nin diğeri destinasyonlara karşı sıralamasını değıl, Gomezelj ve Mihalic (2008)'in ölçeğini GSTC Kriterleri dikkate alarak geliştirilen ölçek ile sürdürülebilir destinasyon rekabet gücünü oluşturan faktörleri bulmaya çalışmaktadır.

4.1.4.2. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Araştırmanın model ve hipotezleri aşağıda yer almaktadır. Oluşturulan model ve hipotezler sebepleri ile açıklanmıştır.

Destinasyon rekabet gücünü açıklamak için birçok model geliştirilmiştir. Teorik yaklaşımlar arasında, Crouch ve Ritchie (1999), Ritchie ve Crouch, (2000) (2003) tarafından geliştirilen model, destinasyon rekabetinin en iyi bilinen kavramsal modelidir. Modelde destinasyon rekabet gücünde belirleyici bir rol oynayan 36 nitelik, 5 temel faktöre ayrılmaktadır. Dwyer ve Kim (2003), Ritchie ve Crouch (2000) modelini geliştirmiş hem talep koşullarına hem de durumsal koşullara yeni talep belirleyiciler ekleyerek destinasyon rekabet gücünün belirlenmesine katkıda bulunmuştur. Dwyer ve Kim (2003)'in modeli, karşılaştırmalı üstünlükler yerine rekabet gücü açısından destinasyonların güçlü ve zayıf yönlerini ortaya çıkarmaktadır.

Dwyer ve Kim'de (2003) olduğı gibi, çalışmamızdaki modelde doğıal kaynaklar, yapay kaynaklar, destekleyici faktörler, durumsal koşullar, destinasyon yönetimi ve talep koşulları ele alınmaktadır. Bir destinasyonun rekabet edebilirliğinin analizinde dikkate alınan göstergeler seti, “orijinal model belirleyicileri” başlığı altında, Tablo 25'de gösterilmektedir. Göstergeler, destinasyon rekabeti ile ilgili temel ampirik modellerden elde edilmiştir (Sirse, Mihalic, 1999; Dwyer vd. 2003; Enright, Newton, 2004; Gomezelj, Mihalic, 2008). Sürdürülebilir turizm literatüründen ve diğeri destinasyon rekabet gücü modellerinden elde edilen bilgiler kullanarak yeni bir model geliştirilmiştir. Tüm destinasyonlara uygulanabilir evrensel bir rekabetçilik göstergesi bulunmamaktadır (Enright, Newton, 2004; Gomezelj, Mihalić, 2008). Bu nedenle Kuzey Saros Körfezi'ne uyacak şekilde uyarlanmıştır. Sürdürülebilirlik perspektifinden bakıldığında, önceki deneysel

destinasyon rekabet gücü modellerinde yer alan göstergeler sürdürülebilirlik ile ilgili görünmemektedir. Bu nedenle, önerilen göstergelere sürdürülebilirlik koşulları eklenmiştir.

Tablo 255. Rekabet Gücü Oluşturmada Etkili Olan Model Belirleyicileri

Faktörler	İçeriği
1 Doğal Kaynaklar	Bu kategoride yer alan doğal güzellikler, iklim, arazi, su, orman gibi fiziksel ve çevresel kaynakların korunması ve uzun dönemde sürdürülebilir bir şekilde kullanılması destinasyon rekabeti açısından oldukça önemlidir. Fiziksel ve çevresel değerleri bozulan bir destinasyona talep de azalacaktır.
2 Yapay Kaynaklar	Yapay kaynaklar, turizm altyapısı, özel etkinlikler, mevcut etkinlikler, eğlence ve alışveriş vb. içerir.
3 Destekleyici Faktörler	Destekleyici faktörler, ulaşım, haberleşme, teknoloji, sağlık, eğitim, su, arıtma, kanalizasyon vb. içerir.
4 Durumsal Koşullar	Durumsal koşullar, stratejik yönetim bağlamını sağlayan politikacı, düzenleyici, yasal, ekonomik, sosyo-kültürel, teknik ve çevresel güçleri içerir.
5 Destinasyon yönetimi	Bu faktörler “temel kaynakların ve çekicilerin çekiciliğini artırabilen, destekleyici faktörlerin ve kaynakların kalitesini ve etkinliğini artırabilen ve durum koşullarının getirdiği kısıtlamalara en iyi şekilde adapte olabilen faktörlerdir. Bu kategori, Destinasyon Yönetimi Organizasyonları, Destinasyon Pazarlama Yönetimi, Destinasyon Politikası, Planlama ve Geliştirme, İnsan Kaynakları Geliştirme ve Çevre Yönetimi faaliyetlerini içerir.
6 Talep Koşulları	Bu koşullar turizm talebinin üç ana unsurunu içerir: Farkındalık, hedef pazarlama faaliyetleri de dahil olmak üzere çeşitli yollarla üretilebilir. Yansıtılan imaj algıları etkileyebilir ve dolayısıyla ziyareti etkileyebilir. Gerçek ziyaret, turist tercihleri ve algılanan destinasyon ürünü arasındaki uyuma bağlıdır.

Kaynak: Dwyer, L. ve Kim, C. (2003) Destination Competitiveness: Determinants and Indicators, Current Issues in Tourism, 6:5, (369-414)’dan derlenmiştir.

Rekabet edebilirliğin ölçülmesi ile ilgili olarak, destinasyon rekabet gücü başlangıçta, destinasyonlarda geceleme sayısı, gelirler veya pazar payı gibi göstergelerle ölçülmüştür. Bunun sebebi rekabet edebilirlik, bir destinasyonun pazardaki konumunu sürdürme ve paylaşma veya zamanla onlar üzerinde gelişme göstermesidir” (d’Hartesse, 2000: 23). Bununla birlikte, Ritchie ve Crouch (2000) rekabet gücünün sürdürülebilirlik olmadan aldatıcı olduğunu ifade etmektedir. Bir destinasyonun turizm gelişiminin ekonomik, ekolojik, sosyal, kültürel ve politik olarak da sürdürülebilir olması gerekmektedir (Ritchie ve Crouch, 2000: 5).

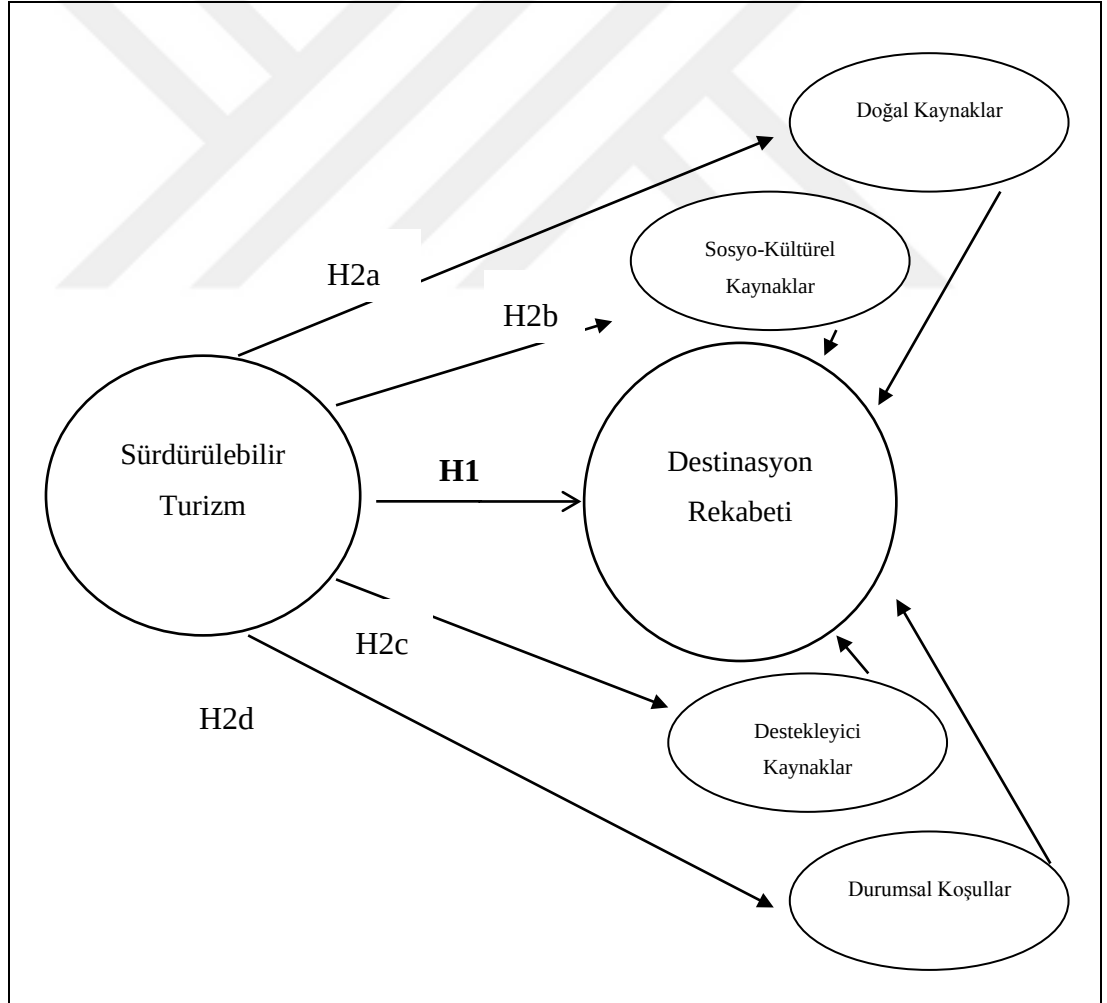
Ritchie ve Crouch (2003) destinasyon rekabet gücünü “gelecek nesiller için doğal sermayenin korunarak destinasyon sakinlerinin refahını artırmak ve ziyaretçilere daha doyurucu, unutulmaz deneyimler sunarak daha fazla ziyaretçiye cezbetmek ve turizm harcamalarını arttırmaktır” şeklinde tanımlamaktadır (Ritchie, Crouch, 2003: 2). Buhalis (2000) rekabetçi bir destinasyon için dört ana hedefe vurgu yapmaktadır. Bunlar; yerel halkın uzun vadeli refahını arttırmak, ziyaretçilerin memnuniyetini en üst düzeye çıkarmak; yerel işletmelerin karlılığını en üst düzeye çıkarmak, çarpan etkisi yaratmak ve turizmin olumsuz etkilerini en aza indirmektir. Bu görüşlerin turizm destinasyonlarının sürdürülebilirliğinin özünü daha iyi yakaladığı düşünülerek, Saros körfezinin rekabet gücünü ölçmede bu görüşler temel alınmıştır.

Daha önce yapılan araştırmalar, sürdürülebilir turizmin, turizmden ortaya çıkan olumsuzluk ve bozulmanın azaltılmasını sağlamasının yanında destinasyon rekabetine de katkıda bulunabileceğini göstermektedir (Aguilo vd. 2005). Bu nedenle, yerel halk için ekonomik fayda, olumsuz çevresel ve sosyal etkilerin en aza indirilmesi gibi unsurlar her türlü destinasyonda rekabeti tamamlayıcı unsurlardır. Bununla birlikte temel faktör turizm faaliyetini yönetmek ve kontrol etmek olabilir. Bu nedenle daha sürdürülebilir bir turizm politikası ve destinasyon yönetiminin, destinasyon rekabet gücünü olumlu yönde etkileyebileceği görüşünden yola çıkılmıştır.

Ayrıca, sürdürülebilirliğin diğer iki yönü dikkate alınmalıdır. İlk olarak, Liu (2003) ve Kastenholz (2004), turizm talebinin uygun bir şekilde yönetimi olmadan sürdürülebilir turizmin sağlanamayacağını gözlemlemektedir. Bununla birlikte, sürdürülebilir turizm tartışmasında talep sorunları sıklıkla ihmal edilmiştir. İkincisi, birçok yazar rekabetçi destinasyonun uzun vadede yerel halkın refahını arttırdığı konusunda hemfikirdir (Crouch ve Ritchie, 1999; Bahar ve Kozak, 2007; Dwyer ve Kim, 2003). Eğer turizm yerel topluluklar için gelir getiren bir sektör ise ve çarpan etkisi yaratabiliyorsa, yerel halkın kendisini ekonomik açıdan güçlenmiş hissetmesi gerekir.

Bu araştırmada sürdürülebilir turizmin destinasyon rekabeti faktörleri olan doğal kaynak ve çekicilikler ile sosyo kültürel kaynaklar ayrı faktörler olarak ele alınacaktır, yapay kaynaklar ile destekleyici kaynaklar birbirinden ayrılması zor olan faktörler olduğu için aynı faktör grubunda ele alınmıştır. Talep koşulları ile durumsal koşullar da tek bir grup olarak ele alınarak durumsal koşullar olarak ele alınmıştır. Sürdürülebilir turizmin, destinasyon rekabetinin faktörleri olan doğal kaynakları, sosyo-kültürel kaynakları, destekleyici kaynakları ve durumsal koşulları etkilediği varsayılarak şekil 24’de görülen model oluşturulmuştur.

Şekil 24. Araştırmanın Temel Modeli

Ritchie ve Crouch (2003) ve Hassan (2000) gibi araştırmacılar, sürdürülebilirlik ve bir turizm destinasyonunun rekabet gücü arasındaki ilişkiyi vurgulamış, sürdürülebilirliğin rekabet edebilirliği artırabileceğini öne sürmüştür. Buradan hareketle, sürdürülebilir turizme yönelik bilinç düzeyi arttıkça destinasyonun rekabet gücünü artacağı varsayılarak aşağıdaki araştırma hipotezi H1 oluşturulmuştur;

H1: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır.

Destinasyon rekabeti üzerine yapılan araştırmalar Ritchie ve Crouch (2003), Dwyer ve Kim (2003) Gomezalc ve Mihalic (2008) incelendiğinde ortaya çıkan destinasyon rekabeti faktörleri doğal kaynaklar, sosyo kültürel çekicilikler, yapay kaynaklar, destekleyici kaynaklar, talep koşulları ve durumsal koşullardan oluşmaktadır. Araştırmamızda bu faktörler dikkate alınmıştır. Destinasyon rekabeti faktörleri olan doğal kaynak ve çekicilikler ile sosyo kültürel kaynaklar ayrı faktörler olarak ele alınmış, yapay kaynaklar ile destekleyici kaynaklar birbirinden ayrılması zor olan faktörler olduğu için aynı faktör grubunda ele alınmıştır. Talep koşulları ile durumsal koşullar da tek bir grup olarak ele alınarak durumsal koşullar olarak ele alınmıştır. Bu doğrultuda daha önce yapılan görgül araştırma bulgularından yola çıkarak sürdürülebilir turizmin, destinasyon rekabetinin faktörleri olan doğal kaynakları, sosyo-kültürel kaynakları, destekleyici kaynakları ve durumsal koşulları etkilediği varsayılarak aşağıdaki araştırma hipotezleri türetilmiştir;

H2: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt boyutları arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır.

H2a: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt alt boyutlarından doğal kaynaklar arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır.

H2b: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt alt boyutlarından sosyo kültürel kaynaklar arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır.

H2c: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt alt boyutlarından destekleyici kaynaklar arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır.

H2d: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt alt boyutlarından durumsal koşullar arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır.

4.1.4.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Küçük destinasyonlara ilişkin destinasyon rekabeti ile ilgili araştırmalar çok azdır. Mevcut literatür çoğunlukla ülkelerle veya geniş coğrafi alanlarla ilgilidir. Ancak turizm gelişimi ile ilgili son yıllardaki tartışmalar bir ülkeyi bütün olarak ele almak yerine her bölgenin kendine ait özellikleri dikkate alınarak ayrı ayrı yapılması üzerinedir. Bu nedenle bu çalışma turizm açısından önemli rolü olan küçük destinasyonların oluşturduğu bir körfez bölgesi üzerine odaklanmaktadır.

Evren araştırmanın amacı ile belirlenen, çalışılan grubun tamamı olarak tanımlanabilir. Bu çalışmada Kuzey Saros Bölgesi'nin sürdürülebilir destinasyon rekabet gücünü bu bölgeyi ziyaret edenler ve yerel halkın bölgenin rekabet gücüne yönelik algılarını araştırarak ortaya koymak olduğundan, bu çalışmanın evrenini Kuzey Saros Körfezi'ni ziyaret edenler ve bölgedeki yerel halk oluşturmuştur. Kuzey Saros Körfezi bölgesinin araştırmanın uygulama alanı olarak seçilmesinin birkaç nedeni vardır. Öncelikle Kuzey Saros Körfez bölgesi, turizmin hızlı bir gelişme gösterdiği ancak hala bakir kalmış doğal güzelliklere sahip bir bölgedir. Diğer taraftan Ege Denizi'nin en tuzlu kesimlerinden birini oluşturan Saros Körfezinin dünyada kendi kendini temizleyerek temiz kalan nadir körfezlerden biri olması, bu alanın destinasyon rekabetinin önemli bir unsurudur.

Örneklem, belirli bir evrenin az sayıda birimini, ana kütle hakkında sonuçlar çıkarmak için temel olarak kullanılmasıdır (Zikmund, 1997). Bu çalışma için belirlenen örneklem çerçevesinden basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle toplanmıştır. Burada önemli olan unsur örneklemin güven düzeyini belirlemektir. Sosyal araştırmada %5 hata payı kabul edilebilir. Evren özelliklerinin %5'ten fazla değişim göstermeyeceği %95'lik güven seviyesi sağlanacağını ifade eder. Araştırma örneklemini hesaplamada çeşitli formüller bulunmaktadır. Ana kütlenin 10.000

üstünde olduğu durumlarda aşağıdaki formül kullanılabilir (Yılmaz ve Doğan, 2016: 196):

$$n = \frac{z^2 \cdot p \cdot q}{d^2}$$

Bu eşitlik;

z: güven düzeyine karşılık gelen değer

p: genel kabul görülen olayın görülme oranı,

q: görülmememe oranı (p+q=1)

d: duyarlılık değeri

100-200 aralığındaki örneklerin, iyi belirlenmiş faktörlerle (yani, birçok gösterge tarafından tanımlanan faktörlerin çoğu, yani, yükleri > 80 olan) kabul edilebilir olduğu söylenebilir. Ancak daha fazla sayıda ve zayıf belirlenmiş faktörlerle en kötü koşulları altında 500'ün üzerinde örneklem büyüklüğü gereklidir (Tabachnick ve Fidell, 2018: 481). Araştırmamızda Kuzey Saros'u ziyaret eden yerli turistler ile orada bulunan yerli halkın 10.000 üzeri olması sebebi ile yukarıdaki formülün kullanılması uygun olacaktır. Bu analize göre örneklem hacmi yaklaşık olarak 384 olarak hesaplanmıştır (p=0,5; q=1-0,95; d=0,05; z=1,96). 384 ve üzeri katılımcının olması çalışmanın sağlıklı analizi için yeterli olacağı varsayılmaktadır. Hata payı, eksik kodlama gibi nedenlerle değerlendirmeye alınamayacak anketlerin olabileceği dikkate alınarak Haziran-Eylül 2019 tarihleri arasında 600 kişiye ulaşılmıştır. Yapılan anketlerden eksik veya hatalı olarak belirlenen 15 anket değerlendirmeden çıkarılmış ve 585 anket çalışmada değerlendirmeye alınmıştır. Ayrıca bu Tabachnick ve Fidell, (2018) tarafından da ifade edilen örneklem büyüklüğü için de yeterli bir sayıdır.

4.1.4.4. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Veriler kuzey Saros Körfezi'nde yer alan yerleşimlerde, yerel halk ve gelen ziyaretçilere yapılan anket ile toplanmıştır. Anketi katılımcıların, destinasyon rekabet gücü göstergelerinin her birinde, kendi turizm destinasyonlarının rekabet gücünü 5 puanlık Likert ölçeğinde puanlamaları istenmiştir.

Ritchie ve Crouch (2010:1053), müşterilerin, yani gezgin veya turistlerin rekabetçi (mikro) ortamdaki itici gücün odağı ve kaynağı olduğu veya en azından öyle olması gerektiğini ifade etmektedir. Rekabet ortamının diğer bir unsuru rakiplerin kendisidir; yani bir destinasyonun en azından kısmen aynı müşteri grubuna geniş ölçüde benzer ürünler sundukları için rekabet ettiği diğer destinasyonlar da destinasyonun rekabet gücünü etkilemektedir. Dwyer vd. (2003), de çalışmalarında katılımcılardan destinasyonlarını referans destinasyon grubuna göre derecelendirmeleri istenmiştir. Dwyer vd. (2003: 63), bir yerin rekabetçi olup olmadığı ancak diğer rakip destinasyonlarla karşılaştırıldığında ölçülebileceğini aksi takdirde rekabet durumunun boşlukta kalacağını savunmaktadır. Sonuç olarak, ankete katılımcılardan başlıca rekabetçi destinasyonları düşünerek karşılaştırma yapmaları ve puanlamaları istenerek başlanmıştır. Anket formu Gomezalc ve Mihalic (2008) tarafından hazırlanan ölçekten yararlanılarak oluşturulmuştur. Sürdürülebilirlik ile ilgili ifadeler ise Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi'nin destinasyonlar için geliştirdiği küresel sürdürülebilir turizm kriterlerinden (GSTC, 2012) uyarlanmıştır. Anket ön teste tabi tutulmuştur. Ön test temelinde, bazı göstergeler basitleştirilmiş veya yeniden yazılmıştır.

Tablo 26. Sürdürülebilir Destinasyon Rekabeti Ölçeği

Ölçek İfadeleri	
1	Turizm için elverişli Flora ve faunası (örneğin; doğal çevredeki orman, bitki hayvan çeşitliliği)
2	İkliminin turizm için elverişliliği
3	Tarihi zenginliği
4	Geleneksel el sanatları
5	Kültürel zenginliği (ör. mimari yapılar, heykeller, resimler, arkeolojik eserler, kitabeler, mağaralar ve SIT alanları)
6	Ulusal Parkları
7	Su sporları yapmaya elverişliliği (Ör. Dalış, rüzgar sörfü, su kayağı, rafting, yelken ve benzeri aktiviteler)
8	Doğal çevresi ile çeşitli aktiviteler yapmaya elverişliliği (Ör. doğa yürüyüşleri, av sporları vb.)
9	Spor aktiviteleri için fiziksel olanakları (Ör. Futbol, tenis, basketbol vb.)
10	Özel etkinlikler ve festivaller
11	Gece yaşamına yönelik eğlence olanakları (Ör. bar, disko vb.)
12	Alışveriş olanakları
13	Rehberlik, danışma ve bilgilendirme hizmetleri
14	Sağlık hizmetleri
15	Banka, döviz bürosu ve ATM gibi olanaklar
16	Sosyal turizme yönelik hizmetler (Ör. engelliler, yaşlılar dar gelirli vb. için olanaklar)
17	Konaklama tesislerinin çeşitliliği ve kalitesi
18	Kırsal turizm olanakları (ör. ev pansiyonculuğu, çiftlik turizmi tesisleri vb.)
19	Çeşitli mutfaklara ait yemek türlerinin bulunabilirliği
20	Yerel mutfaka ait yemek türlerinin bulunabilirliği
21	Yiyecek içecek kalitesi
22	Kaliteli ve yeterli yerel turizm ulaşım olanakları (Ör. sefer sıklığı, güzergah sayısı ve araçların kalitesi vb.)
23	Turist gönderen önemli şehirlere yakınlığı
24	Turizm yöresi olarak temizliği
25	Deniz ve kumsalların kalitesi
26	Gürültü kirliliği
27	Otopark imkanları
28	Bisiklet ve yürüyüş yolları imkanları
29	Trafik sorunu
30	Yatırım olanakları
31	Yabancı yatırımcıların yöreye ilgisi
32	Telekomünikasyon ağının kalitesi
33	Ziyaretçilerin emniyet ve güvenliği
34	Yerel halk ve turistler arasındaki güven duygusu
35	Turistlerin turistik hizmetler için yaptığı harcamaların karşılığını alması
36	Turistlerin alışveriş ürünlerine ödedikleri harcamanın karşılığını almaları
37	Tanıtım ve reklam politikalarının etkinliği
38	Turistik yörenin uluslararası bilinirliği
39	Yöre ürünlerinin uluslararası bilinirliği (dalış imkanları, mimari yapısı, doğal yapısı vb.)
40	Turistlerin tercihleriyle uyumlu turistik ürünler
41	Genel olarak turistik yörenin olumlu imajı
42	Turistik işletmelerin müşteri memnuniyetini dikkate alması
43	Turizmin yerel halkın gelir düzeyi ve yaşam kalitesine katkısı
44	Yerel halk için yaratılan istihdam olanakları
45	Tedarik ürünlerinin yerel üreticilerden sağlanması (sebze, meyve, et vb.)
46	Turistik ürünlerin (hediyeelik eşya vb.) yerel üretimi
47	Yerel ve küçük girişimcilerin desteklenmesine verilen önem
48	Turizm çalışanlarının eğitim açısından profili
49	Yerel halkın turizm gelişimine olan desteği
50	Kamu sektörünün sürdürülebilir turizm gelişimine verdiği önem
51	Özel sektörünün sürdürülebilir turizm gelişimine verdiği önem
52	Yerel halkın doğal, kültürel, tarihi çevreye yönelik olumlu tutumu
53	Yerel halkın turistlere yönelik hoşgörülü tutumu
54	Turistik faaliyetler sırasında yerel halkın gündelik yaşamına gösterilen saygı önem
55	Yöre ile ilgili alınan kararlarda yerel halkın görüşlerine verilen önem
56	Aşırı ziyaretçi gelişini (taşıma kapasitesine aşan) önleyici uygulamalar
57	Yöre içinde özel araç yerine, bisiklet, yürüyüş gibi alternatif ulaşım araçları kullanımına yönelik bilinç
58	Doğal ve kültürel mirasın korunması amacıyla yapılan yasal düzenlemeler
59	Bitki ve hayvan türleri için alınan koruyucu önlemler
60	Sokak hayvanlarına yönelik sunulan su ve yiyecek olanakları
61	Enerji kullanımında tasarruf sağlayacak uygulamalar
62	Fosil yakıtlar (petrol, kömür vb.) yerine, yenilenebilir enerji kaynaklarının (güneş, rüzgar vb.) kullanımı
63	Tatlı su kaynaklarının tasarruflu kullanılması
64	Turizme bağlı çevresel, kültürel ve sosyal değişimlerin gözlenmesi ve tespit edilmesi
65	Atık (katı-sıvı) azaltmaya yönelik geri dönüşüm uygulamaları
66	Yeşil otel, yeşil restoran sertifikalarına sahip işletmelerin varlığı
67	Mavi bayrak ve benzer sertifikalar
68	Kağıt, plastik, metal, cam vb. atıklar için uygun geri dönüşüm kutularının kullanımı
69	Turistlerin bölge turizmine ilişkin endişe veya memnuniyetinin dikkate alınması
70	Yerel halkın gelenek ve değerleri koruma bilinci
71	Yerel halkın çevreyi koruma konusundaki bilinci
72	Yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik eğitimi
73	Yerel yöneticilerin turizmle ilgili bilgisi
74	Çevresel korumada kamu ve özel sektör arasındaki işbirliği
75	Gelen turistlerin doğal ve kültürel yerel mirasa ilgi duyması
76	Gelen turistlerin yerel geleneklere ve değerlere saygı duyması
77	Gelen turistlerin çevreyi koruma konusundaki bilinci

Çalışmada kullanılan sürdürülebilir destinasyon rekabeti anket formunda 9 ifade doğal kaynaklara yönelik, yapay kaynaklara yönelik 19 ifade, destek kaynaklarına yönelik 10 ifade, durumsal koşullara yönelik 14 ifade, destinasyon yönetimine yönelik 21 ifade, talep koşullarına yönelik 7 ifade ve sürdürülebilir turizm uygulamalarına yönelik 29 ifade yer almıştır. Çalışmada (1) Ortalamanın çok altında, (2) Ortalamanın biraz altında, (3) Ortalama, (4) Ortalamanın biraz üstünde ve (5) Ortalamanın çok üzerinde olarak 5'li Likert tipi ölçek kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan ölçekteki ifadeler yukarıda Tablo 26'da yer almaktadır.

4.1.4.5. Araştırma Verilerinin Analizi

Büyük bağımsız değişkenler kümesini daha küçük bir kümeye düşürmek için, Dwyer vd. (2004)'de olduğu gibi faktör analizi yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analiz edilmesinde önce açıklayıcı, sonrasında doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ayrıca verilerin değerlendirmesi için IBM SPSS Statistics 24 istatistik programı kullanılarak yüzdelerin alınması, standart sapmalar ve ortalamaların alınması, t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Gizil değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin belirlenmesi için Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) yapılmıştır. YEM için çeşitli programlar (AMOS, LISREL vb.) bulunmaktadır. Jöreskog (1973) tarafından yol analizi ve faktör analizi tekniklerini bütünleştiren LISREL (Linear Structural RELations) bu programlardan biridir (Jak, 2015:4). Bu araştırmada da gizil değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin belirlenmesi için yapılan yapısal eşitlik modeli Lisrel 8.80 sürümü kullanılarak yapılmıştır.

4.1.5. Araştırma Bulguları

Araştırmada toplam 600 katılımcıya anket yapılmış eksik veya hatalı olan formlar çıkarılmış ve 585 analize dahil edilmiştir. Bu bölümde katılımcılara ait demografik ve tanımlayıcı bulgular incelenmiş, IBM SPSS Statistics 24 ile açıklayıcı faktör analizi, Lisrel 8.80 programı aracılığı ile de doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve model test edilmiştir.

4.1.5.1. Araştırmaya Ait Demografik ve Tanımlayıcı Bulgular

Araştırmada yapılan anket formunu dolduran kişilere yönelik demografik ve tanımlayıcı bilgiler yer almaktadır. Araştırmaya ait demografik bilgiler Tablo 27’de yer almaktadır.

Tablo 27. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Değişken	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yaş	18-24 yaş	77	13,2
	25-34 yaş	198	33,8
	35-44 yaş	146	25
	45-54 yaş	64	10,9
	55-64 yaş	53	9,1
	65 ve üzeri yaş	47	8
	Toplam:	585	100
Cinsiyet	Kadın	268	45,8
	Erkek	317	54,2
	Toplam:	585	100
Medeni Durum	Evli	357	61
	Bekar	228	39
	Toplam	585	100
Eğitim Durumu	Okur-yazar	2	0,3
	İlkokul	7	1,2
	Ortaokul	15	2,6
	İlköğretim	2	0,3
	Lise	114	19,5
	Önlisans ya da Lisans	325	55,6
	Lisansüstü	120	20,5
	Toplam	585	100
Gelir Durumu (TL)	4999 veya altı TL	181	30,9
	5000-9999 TL	289	49,4
	10000 veya üzeri TL	115	19,7
	Toplam:	585	100
Meslek	İşsiz	71	12,1
	Özel Sektör Çalışanı	209	35,7
	Kamu Çalışanı	127	21,7
	Emekli	87	14,9
	Diğer	91	15,6
	Toplam	585	100

Araştırma kapsamında araştırmaya katılan yaş grupları incelendiğinde 77 kişinin (%13,2) 18-24 yaş arasında, 198 kişi (33,8) 25-34 yaş aralığında, 146 kişi (%25) 35-44 yaş, 64 kişi (%10,9) 45-54 yaş, 53 kişi (%9,1) 55-64 yaş, 47 kişi (%8) 65 ve üzeri yaş aralığında yer almaktadır. Cinsiyet olarak incelendiğinde 317

(%54.2) erkek ve 268 (%45.8) kadın olduğu görülmektedir. Bunlardan 357'si evli 228'u ise bekardır. Diğer bir değişken olan eğitim durumuna göre 325 kişi (%55,6) önlisans veya lisans mezunudur. Lisansüstü mezunları 120 kişi, lise mezunları ise 114 kişiden oluşmaktadır. Gelir durumuna bakıldığında 181 (% 30,9) kişi 5.000 TL altı, 289 kişi (%49.4) 5.000 TL ile 10.000 TL arasında iken, 115 kişi (% 19,7) 10.000 TL üzeri gelire sahiptir. Katılımcılardan 209 (%35,7) kişi özel sektör çalışanı, 127 (%21,7) kişi kamu çalışanı, 87 (%14,9) kişi emekli, 71 kişi işsiz (%12,1), 91 (%15,6) kişi ise diğer meslekler grubunda yer almaktadır.

Tablo 28. Katılımcıların Kuzey Saros Körfezini Tercih Etme Sebebi

Tercih Sebepleri	Katılımcı Sayısı (n)	Ortalama	Standart Sapma
Sakinliği	332	3,90	1,136
Denizi, kumsalları ve koyları	336	4,20	1,031
Turistik İşletmelerinin kalitesi (konaklama, yiyecek-içecek vb.)	328	2,77	1,199
Tarihi yapıları	328	2,66	1,201
Özel etkinlikler (festival, konserler gibi)	328	3,16	1,335
Arkadaş veya akrabaların olması	326	3,10	1,519
Yakınlığı ve ulaşım koşulları	330	3,88	1,202
Güvenli olması	329	3,91	1,085
Yerel yemek ve içecekleri	326	2,93	1,267
Kültürü	330	3,18	1,243
Ucuz olması	328	3,05	1,186
İklimi	330	3,83	1,113
Yerel halkın misafirperverliği	329	3,40	1,216

Katılımcıların katıldıkları bölgeyi tercih sebepleri incelendiğine bölgenin denizi, kumsalları ve koyları 4.20 ortalama ile en fazla tercih edilme sebebi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sebebi 3,91 ortalama ile güvenli olması ve 3,90 ile sakinliği takip etmektedir. Tarihi yapıları (2,66), turistik işletmelerin kalitesi (2,77) ise en düşük ortalamaya sahip faktörler olarak ortaya çıkmıştır.

Tablo 29. Katılımcıların Kuzey Saros Bölgesinde Yaptığı veya Yapmayı Planladığı Turistik Aktiviteler

Tercih Sebepleri	Katılımcı Sayısı (n)	Ortalama	Standart Sapma
Denize girmek ve güneşlenmek	580	4,29	,981
Kamp Yapmak	564	2,53	1,549
Doğa yürüyüşü yapmak (Trekking)	565	3,01	1,372
Rüzgar sörfü yapmak	556	1,60	1,097
Bisiklete binmek	564	2,80	1,422
Tarihi yerleri ziyaret	563	2,43	1,379
Macera yaşamak	561	2,59	1,440
Eğlenmek	568	3,77	1,246
Doğa ile başbaşa kalmak	567	3,88	1,187
Piknik yapmak	562	3,11	1,390
Balık tutmak	564	2,60	1,509
Dalış yapmak	564	2,33	1,508
Yöreye özgü yiyecek ve içecekleri deneyimlemek	559	2,70	1,338
Kuş gözlemleme	559	1,92	1,226
Yeni insanlarla tanışmak	560	3,00	1,412
Dinlenmek	570	4,31	1,039

Araştırmaya katılanların Kuzey Saros Körfeğinde yaptığı veya yapmayı planladığı turistik aktiviteler incelendiğinde, dinlenmek (4.31) ve sonrasında da denize girmek ve güneşlenmek (4,29) ilk sırayı almaktadır. En az yapılan veya yapmayı planlanan turistik aktiviteler ise rüzgar sörfü yapmak (1.60) ve kuş gözlemlemedir (1.92).

4.1.5.2. Ölçeklere İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi ve Güvenilirlik Analizi

Faktör analizi, kümedeki hangi değişkenlerin, birbirinden nispeten bağımsız olan tutarlı alt kümeler oluşturduğunu keşfetmekle ilgilenildiğinde, tek bir değişken kümesine uygulanan istatistiksel tekniklerdir. Birbirleriyle ilişkili olan ve değişkenlerin diğer alt kümelerinden büyük ölçüde bağımsız olan değişkenler, belirli faktörlerde birleştirilir. Faktörlerin, değişkenler arasındaki korelasyonları yaratan temel süreçleri yansıttığı düşünülmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2018: 476). Faktör

analizi, daha büyük bir ölçüm kümesini, sonraki analizlerde kullanılmak üzere daha küçük, daha yönetilebilir sayıdaki bileşik değişkenlere indirgemek için bir veri azaltma tekniği olarak kullanılır (Brown, 2006: 20). Gözlemlenen değişkenler arasındaki korelasyon modellerini özetlemek, çok sayıda gözlenen değişkeni daha az sayıda faktöre indirgemek, gözlemlenen değişkenleri kullanarak temel bir süreç için operasyonel bir tanım (bir regresyon denklemi) sağlamaktır (Tabachnick ve Fidell, 2018: 477).

Faktörlerin yorumlanması ve adlandırılması, her bir faktörle yüksek oranda ilişkili olan gözlemlenen değişkenlerin belirli kombinasyonunun anlamına bağlıdır. Bir faktör, birkaç gözlenen değişken kendisiyle yüksek düzeyde ilişkili olduğunda ve bu değişkenler diğer faktörlerle ilişkili olmadığında daha kolay yorumlanır. Yorumlanabilirlik yeterli olduğunda, son ve çok büyük adım, faktörlerin yapı geçerliliğini kurarak faktör yapısını doğrulamaktır. Araştırmacı, gizil değişkenler (faktörler) üzerindeki puanların diğer değişkenler üzerindeki puanlarla uyumlu olduğunu veya gizil değişkenlere ilişkin puanların teoremin öngördüğü gibi deneysel koşullarla değiştiğini göstermeye çalışır. Faktör analizi keşfedici ve doğrulayıcı olarak iki türdür. Keşfedici faktör analizinde, ilişkili değişkenler bir araya toplanarak verilerin tanımlanmasına ve özetlenmesine çalışılır. Değişkenlerin kendileri, potansiyel temel süreçler göz önünde bulundurularak seçilmiş olabilir veya olmayabilir. Keşfedici faktör analizi, genellikle, değişkenleri birleştirmek ve temel süreçler hakkında hipotezler oluşturmak için bir araç sağladığından araştırmanın ilk aşamalarında gerçekleştirilir. Doğrulayıcı faktör analizi, gizli süreçlerle ilgili bir teoriyi test etmek için araştırma sürecinin ileri aşamalarında kullanılan çok daha karmaşık bir tekniktir. Değişkenler, altta yatan süreçleri ortaya çıkarmak için dikkatli ve özel olarak seçilir. Doğrulayıcı faktör analizi çoğunlukla yapısal eşitlik modellemesi yoluyla gerçekleştirilir (Tabachnick ve Fidell, 2018:477- 478).

Faktörlerin yorumlanmasında, dikkate alınmaya ve dikkat edilmeye değer faktör yüklerine ilişkin bir karar verilmelidir. Faktör yükü, değişken ve faktörün korelasyonu olduğundan, değişkenin faktör yükünün karesi, faktörün değişkende açıkladığı varyansı gösterir. .30'luk bir yük, yaklaşık yüzde 10'luk bir açıklama

anlamına gelir ve .50'lik bir yük, varyansın yüzde 25'inin faktör tarafından açıklandığını gösterir. Faktörün bir değişkenin varyansının yüzde 50'sini hesaba katabilmesi için yükün .70'i aşması gerekir. Bu nedenle, faktör yükünün mutlak boyutu ne kadar büyükse, faktör matrisinin yorumlanmasında yük o kadar önemlidir (Hair vd.,2019:151). Yükleri şu kriterlere göre değerlendirebiliriz (Hair vd.,2019:151):

- $\pm .10$ 'dan küçük faktör yükleri, basit yapının değerlendirilmesi amacıyla sıfıra eşdeğer kabul edilebilir.
- $\pm .30$ ile $\pm .40$ aralığındaki faktör yüklerinin yapının yorumlanması için minimum seviyeyi karşıladığı kabul edilir.
- $\pm .50$ veya üzeri yükler pratik olarak önemli kabul edilir.
- $\pm .70$ 'i aşan yükler, iyi tanımlanmış bir yapının göstergesi olarak kabul edilir ve herhangi bir faktör analizinin amacıdır.

Faktör analizi için korelasyon matrisinin uygunluğunun nihai değerlendirmesi, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örnekleme yeterliliği ölçüsü tarafından sunulmaktadır (Kaiser, 1974). Bu ölçü, analizdeki tüm değişkenler için genel bir "örnekleme yeterliliği" ölçüsüdür (Watkins, 2020:61). KMO değerleri 0 ile 1 arasında değişir ve sadece her bir değişken diğer değişkenler tarafından mükemmel bir şekilde tahmin edildiğinde 1'e ulaşır (Watkins, 2020:61). .80 veya üzeri değerler iyi olarak kabul edilebilirken, .50'nin altındaki değerler kabul edilemezdir ve kusurlu değişkenleri çıkararak veya diğer ilgili değişkenleri dahil ederek düzeltici eylem gerektirir (Mindrila, 2017:9). Orijinal korelasyonlar büyükse ve bunlara karşılık gelen kısmi korelasyonlar sıfıra yakınsa, KMO endeksinin 1.00'a yaklaşacağı görülebilir. Kaiser, .90'larda KMO ölçümlerini "harika", .80'lerde "değerli", .70'lerde "orta derecede", .60'larda "vasat" ve .50'lerde veya daha aşağısında "berbat" olarak değerlendirmiştir. Kaiser'in bu kategorilerin keyfi olduğunu kabul ettiği söylene de 1.00'e ne kadar yakınsa, değişkenler kümesinin faktör analizi için o kadar iyi olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır (Mulaik, 2009:241). KMO değeri, karesi alınmış korelasyonların toplamının, karesi alınmış korelasyonların toplamına ve karesi alınmış kısmi

korelasyonların toplamına oranıdır. Esasen, maddeler ortak varyansı paylaşıyorsa kısmi korelasyonlar küçük ve KMO değerleri büyük olacaktır. Kaiser (1974), $<.50$ KMO değerlerinin kabul edilemez olduğunu öne sürmüştür ancak diğer ölçüm uzmanları, $\geq .70$ tercih edilen değerlerle kabul edilebilirlik için minimum $.60$ değerini önermiştir (Mvududu ve Sink, 2013; Watson, 2017; Hoelzle ve Meyer, 2013). Toplam örneklemin yanı sıra her bir değişken için KMO değerleri gözden geçirilmelidir (Watkins, 2020:61). Bartlett küresellik testinde ise p değerinin $0,05$ 'ten küçük olması beklenmektedir (Bartlett, 1950). Bartlett testi örnek boyutuna duyarlıdır ve minimum standart olarak kabul edilmelidir (Nunnally ve Bernstein, 1994; Watkins, 2020:61).

Faktör analizi sonuçlarının güvenilirliğini doğrulamak için kullanılan yöntemlerden biri de Cronbach Alpha yöntemidir. Ölçülen değişkenler maddeler ise veya başka bir şekilde bir ölçekte birleştirilmeleri amaçlanıyorsa, her bir faktörün alfa güvenilirliği (Cronbach, 1951), bu tür ölçeklerin kullanımı için belirlenen eşiği aşmalıdır (Pett vd., 2003). Örneğin, $.90$ 'lardaki güvenilirlik katsayıları mükemmeldir ve klinik kararlar için muhtemelen yeterlidir (DeVellis, 2017), $.80$ 'lerdeki katsayılar iyi ve kritik olmayan kararlar için yeterlidir, $.70$ 'lerdeki katsayılar grup deneysel araştırması için yeterli ve $.70$ 'den küçük katsayılar çoğu uygulama için yetersiz görülmektedir (Hunsley ve Mash, 2007; Kline, 2013; Watkins, 2020: 90).

Faktör sayısını belirlemek için istatistiksel çıkarım kullanıldığında çok değişkenli normallik varsayılır. Çok değişkenli normallik, tüm değişkenlerin ve tüm doğrusal değişken kombinasyonlarının normal olarak dağıldığı varsayımdır. Çok değişkenli normallik testleri aşırı derecede hassas olsa da, tek değişkenler arasındaki, çarpıklık ve basıklık ile değerlendirilir (Jöreskog ve Sörbom, 1998; Hair, vd., 2019; Tabachnick ve Fidell, 2018:482). Değişkenlerin normalliği ya istatistiksel ya da grafiksel yöntemlerle değerlendirilir. Normalliğin iki bileşeni çarpıklık ve basıklıktır. Çarpıklık, dağılımın simetrisi ile ilgilidir; çarpık bir değişken, ortalaması dağılımın merkezinde olmayan bir değişkendir. Basıklık, bir dağılımın doruk noktasıyla ilgilidir; bir dağılım ya çok tepeli (kısa, kalın kuyruklu) ya da çok düzdür (uzun, ince kuyruklu) (Tabachnick ve Fidell, 2018:68). Araştırmada kullanılan ölçeklere

doğrulamalı faktör analizi gerçekleştirebilmek adına öncelikle verilen normal bir dağılım sağlaması gerekmektedir. Değişkenlerin normallik için taranması, özellikle amaç bir çıkarsama olduğunda, hemen hemen her çok değişkenli analizde önemli bir erken adımdır. Analiz için değişkenlerin normalliği her zaman gerekli olmasa da, değişkenlerin tümü normal dağılmışsa çözüm genellikle biraz daha iyidir. ± 1.0 arasındaki basıklık değeri çoğu analiz için mükemmel kabul edilir, ancak belirli uygulamaya bağlı olarak çoğu durumda ± 2.0 arasındaki bir değer de kabul edilebilir (George ve Mallery,2019:114).

Araştırmamızda ölçekte bulunan ifadelerin ortalamaları ve ifadelere ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo30'da gösterilmektedir.

Tablo 30'da yer alan analiz bilgilerine göre ölçeklerin çarpıklık ve basıklık değerlerine bakıldığında DLYCS3 (-1.175) ifadesi dışında diğer tüm ifadelerin değerlerinin ± 1 değeri içerisinde olduğu görülmektedir. ± 1.0 arasındaki basıklık değeri çoğu analiz için mükemmel kabul edilir (George ve Mallery,2019:114). DLYCS3 (-1.175) ifadesi dahil tüm değerlerin 1,5 değerinin içerisinde olduğu görülmektedir. Bu nedenle değişkenlerin George ve Mallery (2019)'un normal dağılım göstermesi için yeterli olarak ifade ettiği değer (± 2) içinde yer alması nedeni ile normal dağılım gösterdiği söylenebilir.

Tablo 28. Ölçekte Bulunan İfadelerin Ortalamaları ve Normal Dağılım Verileri

İfadeler	Veri Sayısı	Ortalama	Çarpıklık	Basıklık
DK1	585	3,65	-,655	-,210
DK2	585	3,66	-,572	-,401
SKK1	585	2,73	,221	-,843
SKK2	585	2,38	,613	-,424
SKK3	585	2,56	,381	-,846
SKK4	585	2,49	,440	-,885
DK3	585	2,96	-,071	-,911
DK4	585	3,95	-,979	,133
DK6	585	3,49	-,471	-,726
DESK1	585	3,69	-,691	-,248
DESK2	585	2,80	,183	-,834
DESK3	585	3,44	-,299	-,744
DESK9	585	3,10	-,119	-,954
DESK4	585	2,91	-,061	-,873
DESK5	585	2,31	,559	-,453
DESK6	585	2,71	-,096	-,447
DESK7	585	2,58	-,254	-,703
DESK8	585	3,12	-,200	-,920
DESK10	585	2,44	,418	-,736
DESK11	585	2,76	-,105	-,854
DESK12	585	2,96	-,002	-,531
DESK13	585	3,05	-,024	-,665
DESK14	585	3,45	-,427	-,692
DESK15	585	2,93	-,026	-,919
DK5	585	2,95	-,030	-,954
DUK11	585	2,76	,202	-,755
DESK16	585	3,50	-,489	-,242
DESK17	585	2,42	,433	-,657
DUK12	585	2,53	,239	-,909
DUK1	585	2,56	,215	-,820
DUK13	585	2,59	,284	-,665
DUK2	585	2,94	,007	-,856
DUK3	585	2,80	,181	-,885
DUK4	585	2,93	-,093	-,756
DUK5	585	2,69	,207	-,639
DUK6	585	3,36	-,426	-,361
DUK14	585	3,13	-,174	-,148
DUK15	585	3,12	-,151	-,318
DUK16	585	2,65	,197	-,763
DUK7	585	2,74	,105	-,713
DUK8	585	2,74	,158	-,719
SKES1	585	3,20	-,302	-,586
SKES2	585	2,95	,024	-,665
SKES3	585	3,22	-,214	-,733
SKES7	585	3,08	-,044	-,824
SKES8	585	3,62	-,480	-,284
SKES4	585	2,69	,165	-,907
DUK10	585	2,75	,155	-,714
DUK9	585	3,03	-,038	-,769
SKES9	585	3,41	-,330	-,397
SKES10	585	3,31	-,326	-,379
SKES5	585	2,68	,154	-,733
SKES11	585	2,74	,156	-,728
SKES6	585	2,93	,033	-,633
SKES12	585	2,55	,395	-,730
SKES13	585	2,72	,221	-,821
SKES14	585	2,74	,190	-,887
DRDCS1	585	2,81	,129	-,911
DRDCS2	585	2,68	,200	-,794
DRDCS3	585	2,87	-,031	-,933
DLYCS5	585	2,76	,243	-,945
DLYCS6	585	2,63	,246	-,802
DLYCS7	585	2,67	,244	-,823
DLYCS8	585	2,71	,172	-,853
DLYCS1	585	2,38	,439	-,851
DLYCS2	585	2,24	,629	-,726
DLYCS3	585	2,77	,126	-,1175
DLYCS4	585	2,38	,488	-,808

4.1.5.3. Destinasyon Rekabeti Ölçeği Güvenilirlik ve Açıklayıcı Faktör Analizi

Araştırmada destinasyon rekabeti ile ilgili kullanılan ölçeğin açıklayıcı faktör analizi ile ilgili bulgular Tablo 31’de yer almaktadır.

Tablo 31’de yer alan bilgiler incelendiğinde destinasyon rekabeti ölçeği ile ilgili açıklayıcı faktör analizi bulgularında KMO değeri 0,944, Barlett’s Küresellik testi değeri ise 0,05 değerinden küçük olması nedeniyle ölçeğin faktör analizine uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Destinasyon rekabeti ölçeği açıklayıcı faktör analizi sonucunda Kaiser-Guttman kuralına göre özdeğeri 1’in üstünde olan 4 faktör bulunmaktadır. Ölçekte bulunan “9.Spor aktiviteleri için fiziksel olanakları”, “13. Rehberlik, danışma ve bilgilendirme hizmetleri”, “19. Çeşitli mutfaklara ait yemek türlerinin bulunabilirliği”, “20. Yerel mutfığa ait yemek türlerinin bulunabilirliği” “21. Yiyecek içecek kalitesi”, “22. Kaliteli ve yeterli yerel turizm ulaşım olanakları”, “23. Turist gönderen önemli şehirlere yakınlığı”, “24. Turizm yöresi olarak temizliği”, “26. Gürültü kirliliği”, “27. Otopark imkanları”, “28. Bisiklet ve yürüyüş yolları”, “29. Trafik sorunu”, “31. Yabancı yatırımcıların yöreye ilgisi”, “37. Tanıtım ve reklam politikalarının etkinliği”, “38. Turistik yörenin uluslararası bilinirliği”, “39. Yöre ürünlerinin uluslararası bilinirliği” ifadeleri faktör yapısını bozduğu gerekçesiyle analizden çıkarılmıştır.

Tablo 29. Destinasyon Rekabeti Açıklayıcı Faktör Analizi

Faktörün Adı	Soru İfadesi	Faktör Yüğü	Özdeğer	Faktörün Açıklayıcılığı (%)	Güvenilirlik
Doğal Kaynaklar	Turizm için elverişli Flora ve faunası (örneğin; doğal çevredeki orman, bitki hayvan çeşitliliği)	0,635	12,185	20,895	0,732
	İkliminin turizm için elverişliliği	0,550			
	Su sporları yapmaya elverişliliği (Ör. Dalış, rüzgar sörfü, su kayağı, rafting, yelken ve benzeri aktiviteler).	0,615			
	Doğal çevresi ile çeşitli aktiviteler yapmaya elverişliliği (Ör. doğa yürüyüşleri, av sporları vb.)	0,704			
	Deniz ve kumsalların kalitesi	0,578			
Sosyo-Kültürel Kaynaklar	Tarihi zenginliği	0,845	1,672	16,944	0,883
	Geleneksel el sanatları	0,789			
	Kültürel zenginliği (ör. mimari yapılar, heykeller, resimler, arkeolojik eserler, kitabeler, mağaralar ve SİT alanları)	0,762			
	Ulusal Parkları	0,633			
Destekleyici Kaynaklar	Özel etkinlikler ve festivaller	0,702	1,550	13,317	0,909
	Gece yaşamına yönelik eğlence olanakları (Ör. bar, disko vb.)	0,736			
	Alışveriş olanakları	0,742			
	Sağlık hizmetleri	0,681			
	Banka, döviz bürosu ve ATM gibi olanaklar	0,631			
	Sosyal turizme yönelik hizmetler (Ör. engelliler, yaşlılar dar gelirli vb. için olanaklar)	0,619			
	Konaklama tesislerinin çeşitliliği ve kalitesi	0,588			
	Kırsal turizm olanakları (ör. ev pansiyonculuğu, çiftlik turizmi tesisleri vb.)	0,522			
Durumsal Koşullar	Yatırım olanakları	0,444	1,383	11,031	0,920
	Telekomünikasyon ağının kalitesi	0,535			
	Ziyaretçilerin emniyet ve güvenliği	0,750			
	Yerel halk ve turistler arasındaki güven duygusu	0,769			
	Turistlerin turistik hizmetler için yaptığı harcamaların karşılığını alması	0,761			
	Turistlerin alışveriş ürünlerine ödedikleri harcamanın karşılığını almaları	0,760			
	Turistlerin tercihleriyle uyumlu turistik ürünler	0,539			
	Genel olarak turistik yörenin olumlu imajı	0,663			
	Turizm çalışanlarının eğitim açısından profili	0,605			
	Yerel halkın turizm gelişimine olan desteği	0,626			
Toplam:		% 62,186			
					Genel Güvenilirlik: 0,951
Kaiser Meyer Olkin Ölçek Geçerliliği: 0,944					
Barlett Küresellik Testi					
Ki kare: 10368,767115					
Sd: 351					
p değeri: 0,000					

Destinasyon rekabeti ölçeğindeki ifadelerin bulguları incelendiğinde faktör yüklerinin 0,444 ile 0,845 arasında olduğu ve bu nedenle faktör yüklerinin kabul edilebilir olduğu sonucuna varılmıştır. Ölçeğin toplam varyansı %62,186'dır ve açıklayıcılığı kabul edilebilir düzeydedir. Her bir boyut için yapılan Cronbach Alpha güvenilirlik analizi sonuçlarında değerler 0,732 – 0,920 arasında değişim göstermektedir. Ölçeğin genel güvenilirliği ise 0,951'dir. Bu sonuçlara göre destinasyon rekabeti ölçeğinin tüm boyutları güvenilir olarak kabul edilebilir.

4.1.5.4. Sürdürülebilir Turizm Ölçeği Güvenilirlik ve Açıklayıcı Faktör Analizi

Sürdürülebilir turizm ölçeğinde ifadelerin güvenilirliğini ölçmek adına yapılan açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre Tablo 32'de yer alan bilgiler incelendiğinde sürdürülebilir turizm ölçeği ile ilgili açıklayıcı faktör analizi bulgularında KMO değeri 0,942, Barlett's Küresellik testi sonucu 0,05 değerinden küçüktür bu nedenle ölçeğin faktör analizine uygun olduğu söylenebilir. Sürdürülebilir turizm ölçeği açıklayıcı faktör analizi sonucunda Kaiser-Guttman kuralına göre özdeğeri 1'in üstünde olan 3 faktör ortaya çıkmıştır. Ölçekte bulunan "45. Tedarik ürünlerinin yerel üreticilerden sağlanması", "46. Turistik ürünlerin yerel üretimi", "50. Kamu sektörünün sürdürülebilir turizm gelişimine verdiği önem", "51.Özel sektörünün sürdürülebilir turizm gelişimine verdiği önem", "53. Yerel halkın turistlere yönelik hoşgörülü tutumu", "55. Yöre ile ilgili alınan kararlarda yerel halkın görüşlerine verilen önem", "56. Aşırı ziyaretçi gelişini (taşıma kapasitesine aşan) önleyici uygulamalar", "57. Yöre içinde özel araç yerine, bisiklet, yürüyüş gibi alternatif ulaşım araçları kullanımına yönelik bilinç", "61. Enerji kullanımında tasarruf sağlayacak uygulamalar", "62. Fosil yakıtlar (petrol, kömür vb.) yerine, yenilenebilir enerji kaynaklarının (güneş, rüzgar vb.) kullanımı", "63. Tatlı su kaynaklarının tasarruflu kullanılması" ve "64. Turizme bağlı çevresel, kültürel ve sosyal değişimlerin gözlenmesi ve tespit edilmesi" ifadelerinin faktör yapısını bozduğu görülmüş bu nedenle anlizin dışında bırakılmıştır. Sürdürülebilir turizm ölçeğindeki ifadelerin bulguları incelendiğinde faktör yüklerinin 0,622 ile 0,859 arasında olduğu ve bu nedenle faktör yüklerinin kabul edilebilir olduğu sonucuna varılmıştır. Ölçeğin

toplam varyansı %76,447 olması nedeni ile açıklayıcılığı yeterli olduğu söylenebilir. Her bir boyut için yapılan Cronbach Alpha güvenilirlik analizi sonuçlarında değerler 0,886 – 0,915 arasında değişim göstermektedir. Ölçeğin genel güvenilirliği ise 0,948’dir. Bu sonuçlara göre sürdürülebilir turizm ölçeğinin tüm boyutları güvenilir olarak kabul edilebilir.

Tablo 30. Sürdürülebilir Turizm Özellikleri Açıklayıcı Faktör Analizi

Faktörün Adı	Soru İfadesi	Faktör Yüğü	Özdeğer	Faktörün Açıklayıcılığı (%)	Güvenilirlik
SKES Sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik	Turistik işletmelerin müşteri memnuniyetini dikkate alması	0,732	8,044	30,696	0,915
	Turizmin yerel halkın gelir düzeyi ve yaşam kalitesine katkısı	0,859			
	Yerel halk için yaratılan istihdam olanakları	0,772			
	Yerel ve küçük girişimcilerin desteklenmesine verilen önem	0,681			
	Yerel halkın doğal, kültürel, tarihi çevreye yönelik olumlu tutumu	0,667			
	Turistik faaliyetler sırasında yerel halkın gündelik yaşamına gösterilen saygı önem	0,719			
DRDCS Doğrudan Çevresel Sürdürülebilirlik	Doğal ve kültürel mirasın korunması amacıyla yapılan yasal düzenlemeler	0,750	1,163	24,495	0,914
	Bitki ve hayvan türleri için alınan koruyucu önlemler	0,793			
	Sokak hayvanlarına yönelik sunulan su ve yiyecek olanakları	0,786			
DLYCS Dolaylı Çevresel Sürdürülebilirlik	Atık (katı-sıvı) azaltmaya yönelik geri dönüşüm uygulamaları	0,622	0,731	21,014	0,886
	Yeşil otel, yeşil restoran sertifikalarına sahip işletmelerin varlığı	0,711			
	Mavi bayrak ve benzer sertifikalar	0,838			
	Kağıt, plastik, metal, cam vb. atıklar için uygun geri dönüşüm kutularının kullanımı	0,662			
Toplam:			% 76,447		
Genel Güvenilirlik:					0,948
Kaiser Meyer Olkin Ölçek Geçerliliği: 0,942					
Barlett Küresellik Testi					
Ki kare: 6129,726511					
Sd: 78					
p değeri: 0,000					

4.1.5.5. Ölçeklere İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizleri

Yapısal eşitlik modeli (YEM), bir modelin teoriye dayalı olarak formüle edilmesi anlamına gelen doğrulayıcı bir tekniktir ve modeli verilere uydurarak bu modelin reddedilip reddedilmeyeceğine karar verilir. Verilerin çok değişkenli normalliği geçerliyse, ilgilenilen değişkenlerin varyans kovaryans matrisi ve örneklem büyüklüğü, modelleri verilere uydurmak için yeterlidir. Hipotezlerin test edilmesi için, bu hipotezlerin istatistiksel bir modele çevrilmesi gerekir. İstatistiksel model, örneğin bir grafik gösterim kullanılarak farklı şekillerde formüle edilebilir. Yapısal eşitlik modelleri için kullanılan grafik gösterimler, gözlemlenen değişkenleri temsil etmek için kareler, gizli değişkenleri temsil etmek için elipsler, regresyon katsayılarını temsil etmek için tek yönlü oklar ve kovaryansları temsil etmek için iki yönlü oklar kullanır (Jak, 2015: 4-5).

Yapısal eşitlik modellemesi (YEM), yapısal bir teorinin analizine doğrulayıcı (yani hipotez testi) bir yaklaşım benimseyen istatistiksel bir metodolojidir. Tipik olarak, bu teori, çoklu değişkenler üzerinde gözlemler üreten nedensel süreçleri temsil eder (Bentler, 1988). "Yapısal eşitlik modellemesi" terimi, prosedürün iki önemli yönünü ifade eder (Byrne,2016:4):

(a) incelenen nedensel süreçlerin bir dizi yapısal (yani regresyon) denklemlerle temsil edildiğini

(b) bu yapısal ilişkilerin, incelenen teorinin daha net bir kavramsallaştırılmasını sağlamak için resimli olarak modellenenbilmesini.

Varsayımlanan model daha sonra, verilerle ne ölçüde tutarlı olduğunu belirlemek için tüm değişken sisteminin eşzamanlı analizinde istatistiksel olarak test edilebilir. Uyum iyiliği yeterliyse, model değişkenler arasında varsayılan ilişkilerin akla yatkınlığını tartışır; yetersiz ise, bu tür ilişkilerin sürdürülebilirliği reddedilir (Byrne,2016:4). YEM veri analizi keşfedici bir yaklaşımdan ziyade doğrulayıcı bir yaklaşım gerektirir. YEM, çıkarımsal amaçlar için verilerin analizine iyi bir şekilde katkıda bulunur. Buna karşılık, diğer çok değişkenli prosedürlerin çoğu doğası gereği

tanımlayıcıdır (örneğin, açıklayıcı faktör analizi), bu nedenle hipotez testi imkansız değilse de zordur. Ayrıca yapısal eşitlik analizi hem gözlemlenmemiş (yani gizli) hem de gözlenen değişkenleri içerebilmektedir. (Byrne,2016:4). Bu nedenle yapısal eşitlik modeli doğrulayıcı faktör analizi için uygundur. Doğrulayıcı faktör analizinde gözlenen değişkenlerin t değerlerinin anlamlılık düzeyi kontrol edilmelidir. Bu kontrolde gözlenen t değeri 1,96'yı geçerse 0,5 düzeyinde, 2,56'yı geçerse 0,1 düzeyinde anlamlı kabul edilir (Çokluk, vd., 2010: 304).

Modelin değerlendirilmesinde çeşitli uyum ölçütleri kullanılmaktadır. Bunlar genel olarak Ki-kare (χ^2), RMSEA (root mean squared error of approximation), GFI (goodnessof- fit index), CFI (comparative fit index) gibi istatistiklerdir (Tabachnick ve Fidell, 2018; Bagozzi ve Heatherton 1994; Baumgartner ve Homburg 1996; Viera, 2011:13).

Ki Kare Testi: Bir modelin genel uyum iyiliğini değerlendirmek için uygun indeks üzerinde bir fikir birliği olmamasına rağmen, ki-kare istatistiği en yaygın olarak kullanılan uyum indeklerinden biridir (Viera, 2011:13). Ki kare uyum iyiliği değeri, örneklem ve oluşturulan kovaryans matrisinin birbiriyle olan uyumunu ölçmek ve arasında fark olup olmadığını değerlemek için kullanılmaktadır (Hu ve Bentler, 1999: 2). Tahmin edilen varyans-kovaryans matrisinin örnek varyans-kovaryans matrisinden yalnızca örneklem hatası nedeniyle saptığına ilişkin boş hipotezi test ederek, hipotezlenmiş bir model ile veriler arasındaki uyumsuzluğu ölçer (Bagozzi ve Heatherton 1994; Baumgartner ve Homburg 1996: 149; Viera, 2011:13). Dolayısıyla uygun bir modelin $p < 0.005$ 'de anlamsız sonuçlar vermesi beklenmektedir (Barrett, 2007: 815-824). Ki-kare testinin anlamlı değerleri, veriler ile model arasında güçlü bir farklılık olduğu ve modelin reddedilmesi gerektiği anlamına gelir. Ki-kare/serbestlik derecesi ile ilgili farklı değerler kabul edilmektedir örneğin Wheaton vd (1977) $\chi^2/df=5$ kabul ederken Tabachnick ve Fidell (2018) $\chi^2/df=2$ değerini kabul etmektedir. Bununla birlikte, ki-kare uyum iyiliği testi, örneklem boyutu arttıkça şişme eğilimi gösterir, bu da kullanışlılığını sınırlar ve yalnızca küçük sapmalarla modellerin reddedilmesine yol açar (Baumgartner ve Homburg 1996). Bu bağlamda RMSEA, GFI, CFI gibi ek uyum ölçütlerinin rapor

edilmesi tavsiye edilir (Bagozzi ve Heatherton 1994; Baumgartner ve Homburg 1996; Viera, 2011:13).

RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation -Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü): Araştırmacıya bilinmeyen fakat optimum şekilde planlanmış olduğu parametrelerin, ana kütlenin kovaryans matrisi ile ne derece uyumlu olup olmadığını yani uyum iyiliğini veren bir istatistiktir (Byrne, 2016: 664). Bu indeks ve içine yerleştirildiği kavramsal çerçeve ilk olarak 1980'de Steiger ve Lind tarafından önerilmiş olmasına rağmen, son zamanlarda kovaryans yapı modellemesinde en bilgilendirici kriterlerden biri olarak kabul edilmiştir (Byrne,2016: 98; Diamantopoulos ve Siguaw 2000: 85). RMSEA, popülasyondaki yaklaşıklık hatasını hesaba katar ve bilinmeyen ancak optimal olarak seçilmiş parametre değerlerine sahip model, eğer mevcut olsaydı, popülasyon kovaryans matrisine ne kadar iyi uyardı? sorusunu sorar (Browne ve Cudeck, 1993:137-8). Bu tutarsızlık, RMSEA tarafından ölçüldüğü gibi, serbestlik derecesi başına ifade edilir, böylece modeldeki tahmin edilen parametre sayısına duyarlı hale gelir; .05'ten küçük değerler iyi uyumu gösterir ve .08 kadar yüksek değerler popülasyondaki makul tahmin hatalarını temsil eder (Browne ve Cudeck, 1993). MacCallum vd (1996) .08 ile .10 arasında değişen RMSEA değerlerinin vasat uyumu, .10'dan büyük olanların ise zayıf uyumu gösterdiğini ifade etmektedir (Byrne,2016: 98). Dolayısı ile RMSEA değerleri .05'e kadar iyi uyumu ifade ederken, .08'e kadar olan değerler kabul edilebilir bir uyum değerini ifade etmektedir.

CFI (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi): Bentler'in (1990) kovaryans yapılarının analizi için tercih edilen istatistik olarak tanımladığı, muhtemelen en yaygın olarak rapor edilen indekstir. CFI, tam bir örnek kovaryasyonu ölçüsü sağlayarak serbestlik derecelerini ayarlar, yani belirli bir model ile bir temel boş model arasındaki göreceli uyumu ölçer (Kline 2005). CFI değerleri sıfırdan 1,00'e kadar değişir ve varsayımsal bir modelin bağımsız (veya boş) modelle karşılaştırılmasından türetilir. Bu nedenle, her biri verilerde tam bir ortak değişkenlik ölçüsü sağlar. CFI değeri 0,80'nin üzerinde kabul edilebilir bir uyum olarak kabul edilmektedir (Abedi vd., 2015:27). Her ne kadar >.90 değeri başlangıçta uygun bir modeli temsil ettiği düşünülse de daha

sonra .95'e revize edilmiş bir sınır değeri tavsiye edilmiştir (Hu ve Bentler, 1999; Byrne, 2016: 97; O'Rourke ve Hatcher, 2013:145; Jak, 2015:8).

GFI (İyi Uyum İndeksi): İyi uyum indeksi gözlenen değişkenler arasındaki genel kovaryans miktarını gösteren değerdir. GFI istatistiği 0 ile 1 arası değer almaktadır ve serbestlik derecesiyle ters orantılı olarak hareket eder (Bollen, 1990: 256-259, Hoelter, 1983: 324-344). GFI değerinin 0.90'ı aşması iyi uyum gösterdiğini, 0,80'in üzerinde ise değer kabul edilebilir uyumu ifade eder (Hu ve Bentler, 1999; Byrne, 2016).

Tablo 31. Hem Doğrulayıcı Faktör Analizi Hem De Yapısal Modellerin Değerlendirilmesinde Kullanılan Uyum İyiiliği Referans Değerleri

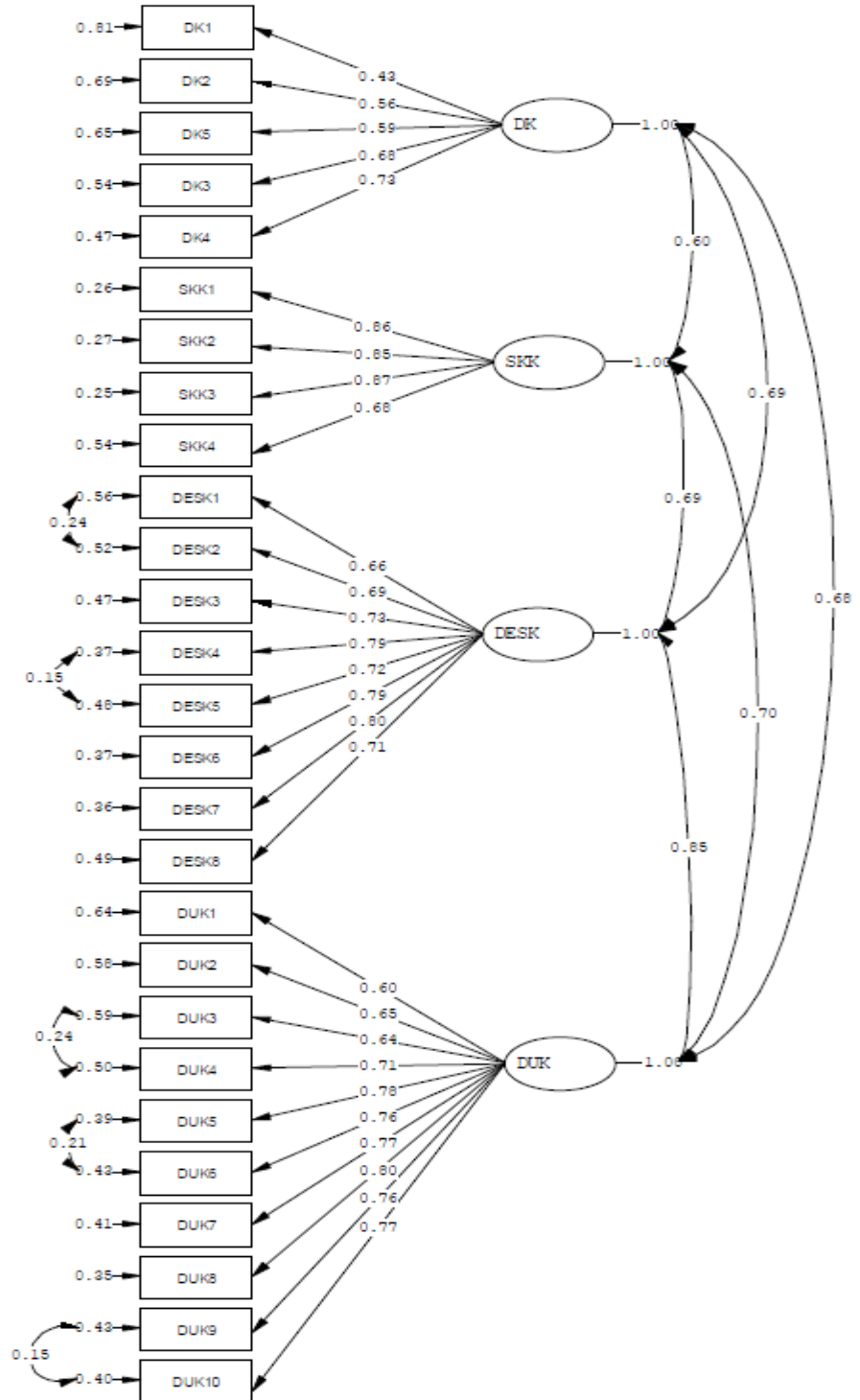
Uyum Ölçüsü	İyi Uyum	Kaynak	Kabul Edilebilir Uyum	Kaynak
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/sd \leq 2$	(Tabachnick ve Fidell, 2007)	$2 \leq \chi^2/sd \leq 5$	(Wheaton, vd., 1977)
CFI	$0,95 \leq CFI \leq 1,00$	(Hu ve Bentler, 1999)	$0,80 \leq CFI \leq 1,00$	(Abedi vd. 2015)
GFI	$0,90 \leq GFI \leq 1,00$	(Hu ve Bentler, 1999; Byrne, 2016)	$0,80 \leq GFI \leq 1,00$	(Forza ve Filippini, 1998; Greenspoon ve Saklofske, 1998)
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0,05$	(Jöreskog ve Sörbom, 1998)	$0,05 \leq RMSEA \leq 0,08$	(Jöreskog ve Sörbom, 1998; Byrne, 2016; Rigdon, 1996)

Kaynak: Tabachnick ve Fidell (2007), Wheaton, vd. (1977), Jöreskog ve Sörbom (1998), Byrne (2016), Rigdon (1996), Hu ve Bentler (1999), Abedi vd. 2015), Forza ve Filippini (1998), Greenspoon ve Saklofske (1998), Jak (2015).

4.1.5.6. Destinasyon Rekabeti Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi

Araştırmada yapılan destinasyon rekabeti ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları aşağıda birinci ve ikinci düzey analiz sonuçları olarak yer almaktadır. Şekil 25'de birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonuçları görülmektedir.

Şekil 25. Destinasyon Rekabeti Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi

Chi-Square=1380.86, df=313, P-value=0.00000, RMSEA=0.076

Tablo 34’de görülen destinasyon rekabeti ölçeği birinci seviye doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarında ortaya çıkan standart yük ve t-değerlerine göre sonuçların tutarlı olduğu görülmektedir.

Tablo 32. Destinasyon Rekabeti Ölçeği Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Standart Yük ve t- Değerleri

Faktörler/Maddeler	Std. Yükler	t- değeri
DK1	0,43	9,84
DK2	0,56	13,16
DK3	0,68	16,65
DK4	0,73	18,18
DK5	0,59	14,13
SKK1	0,86	25,36
SKK2	0,85	25,03
SKK3	0,87	25,66
SKK4	0,68	17,92
DESK1	0,66	17,45
DESK2	0,69	18,50
DESK3	0,73	19,97
DESK4	0,79	22,44
DESK5	0,72	19,55
DESK6	0,79	22,43
DESK7	0,80	22,84
DESK8	0,71	19,25
DUK1	0,60	15,55
DUK2	0,65	17,11
DUK3	0,64	16,70
DUK4	0,71	19,17
DUK5	0,78	21,94
DUK6	0,76	21,04
DUK7	0,77	21,54
DUK8	0,80	22,99
DUK9	0,76	20,98
DUK10	0,77	21,66

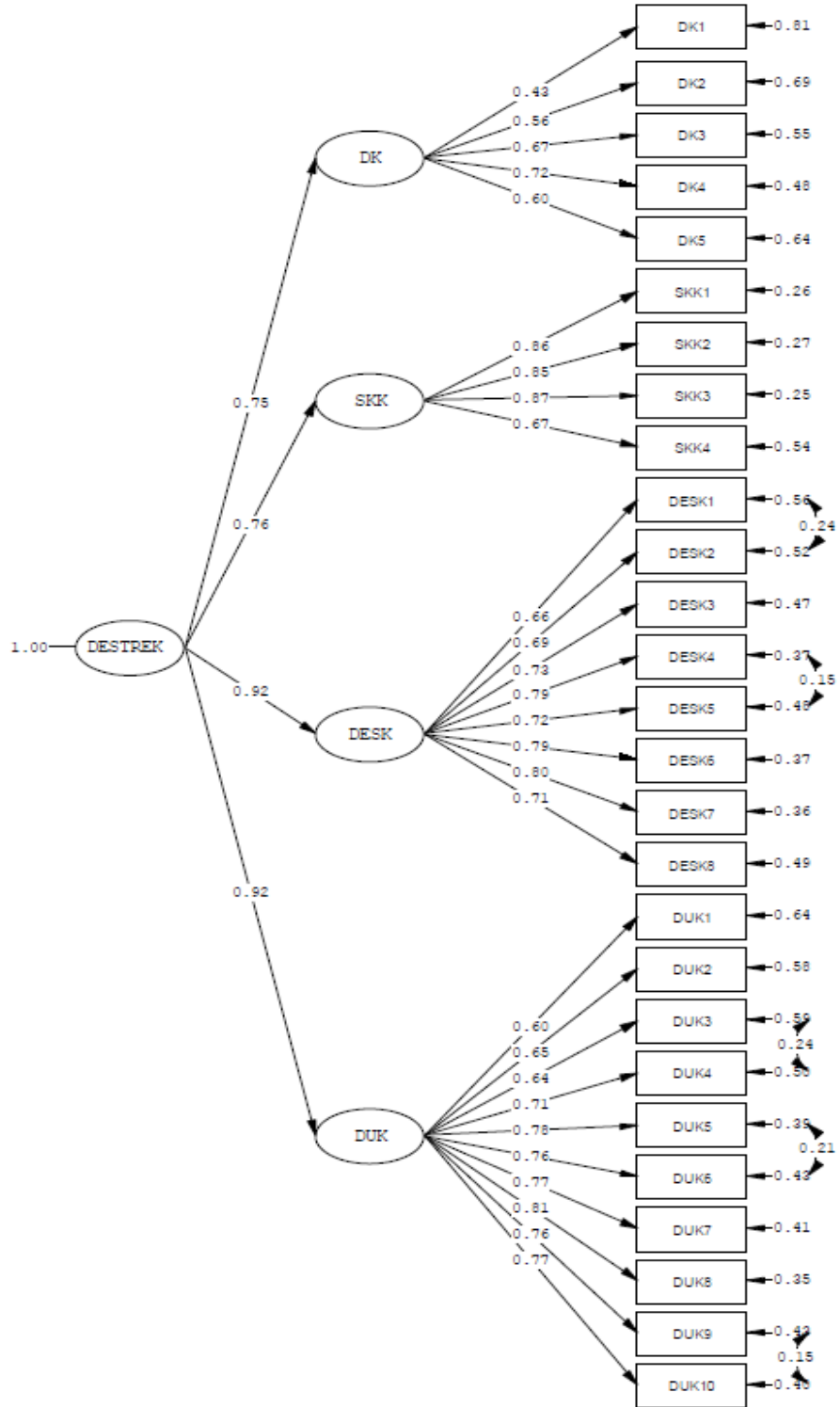
Analiz sonuçlarının verildiği Tablo 34’de t-değerlerinin anlamlılık düzeyinin tüm değerlerde 0,01 seviyesinde anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca gözlenen değişkenlerin standardize regresyon katsayıları 0,43-0,87 arasında değişmektedir. Destinasyon rekabeti ölçeği uyum iyiliği değerleri Tablo 35’de verilmektedir.

Tablo 33. Destinasyon Rekabeti Ölçeği Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizine İlişkin Uyum İyiliği Değerleri

Uyum Ölçütü	Değer	Yorum
χ^2/sd	4,408	Kabul edilebilir uyum
CFI	0,97	İyi uyum
GFI	0,85	Kabul edilebilir uyum
RMSEA	0,076	Kabul edilebilir uyum

Destinasyon rekabeti ölçeği dört alt boyut ve 26 ifadeden oluşmaktadır. Bu ölçeğin uyum iyiliği değerleri Tablo 35 incelendiğinde $\chi^2/sd= 4,408$, RMSEA (0,076), GFI (0,85) değerlerinin kabul edilebilir uyum değerleri içerisinde, CFI (0,97) değerinin ise iyi uyum değeri verdiği görülmektedir. Şekil 26'da destinasyon rekabeti ölçeği ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonuçları görülmektedir.

Şekil 26. Destinasyon Rekabeti Ölçeğine İlişkin İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi

Chi-Square=1376.62, df=315, P-value=0.00000, RMSEA=0.076

Araştırmadaki ana modelin daha iyi anlaşılması adına destinasyon rekabeti faktör analizi sonucu birinci düzey faktörlere doğrudan etki eden ikinci düzey faktörün tanımlanması için Şekil 26'daki model kurulmuştur.

Tablo 34. Destinasyon Rekabeti Ölçeği İkinci Düzey Doğrulamalı Faktör Analizi Standart Yük ve t- Değerleri

Faktörler/Maddeler	Std. Yükler	t- değeri
Doğal Kaynaklar	0,75	9,01
Sosyo Kültürel Kaynaklar	0,76	17,80
Destekleyici Kaynaklar	0,92	16,22
Durumsal Koşullar	0,92	17,62

Analiz sonuçlarının verildiği Tablo 36'da t-değerlerinin anlamlılık düzeyinin tüm değerlerde 0,01 seviyesinde anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca gözlenen değişkenlerin standardize regresyon katsayıları 0,75-0,92 arasında değişmektedir. Destinasyon rekabeti ölçeği ikinci düzey faktör analizi uyum iyiliği değerleri Tablo 37'de verilmektedir.

Tablo 35. Destinasyon Rekabeti Ölçeği İkinci Düzey Faktör Analizi Uyum İyiliği Değerleri

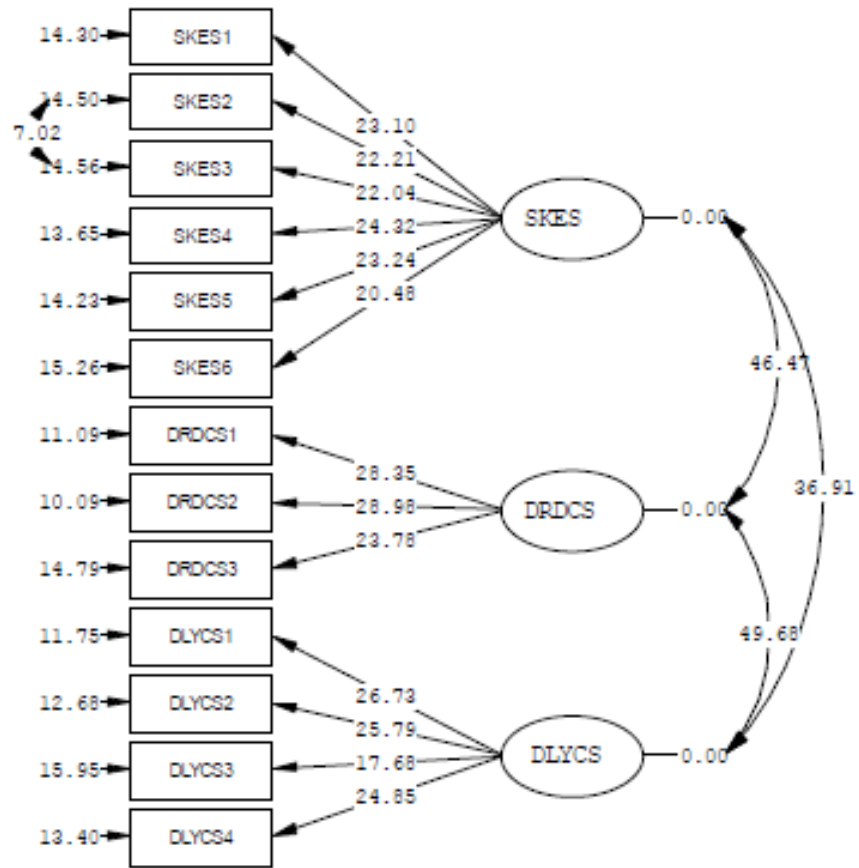
Uyum Ölçütü	Değer	Yorum
χ^2/sd	4,37	Kabul edilebilir uyum
CFI	0,97	İyi uyum
GFI	0,85	Kabul edilebilir uyum
RMSEA	0,076	Kabul edilebilir uyum

Destinasyon rekabeti ölçeği ikinci düzey faktör analizi uyum iyiliği değerlerini veren Tablo 37 incelendiğinde $\chi^2/sd= 4,37$ (1341,32/292), RMSEA (0,076), GFI (0,85) değerlerinin kabul edilebilir, CFI (0,97) değerinin ise iyi uyum değeri verdiği görülmektedir. Bu sonuçlara göre destinasyon rekabeti ölçeğinin yapısal modele uygun olduğu söylenebilir.

4.1.5.7. Sürdürülebilir Turizm Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi

Araştırmada yapılan sürdürülebilir ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları aşağıda birinci ve ikinci düzey analiz sonuçları olarak yer almaktadır. Şekil 27’de birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonuçları görülmektedir.

Şekil 27. Sürdürülebilir Turizm Ölçeğine İlişkin Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi

Chi-Square=238.76, df=61, P-value=0.00000, RMSEA=0.071

Aşağıda yer alan Tablo 38’de görülen sürdürülebilir turizm ölçeği birinci seviye doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarında ortaya çıkan standart yük ve t-değerlerine göre sonuçların tutarlı olduğu görülmektedir.

Tablo 36. Sürdürülebilir Turizm Ölçeğine İlişkin Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Standart Yükler ve t- Değerleri

Faktörler/Maddeler	Std. Yükler	t- değeri
SKES1	0,81	23,10
SKES2	0,79	22,21
SKES3	0,78	22,04
SKES4	0,84	24,32
SKES5	0,81	23,24
SKES6	0,74	20,48
DRDCS1	0,91	28,35
DRDCS2	0,92	28,98
DRDCS3	0,82	23,78
DLYCS1	0,89	26,73
DLYCS2	0,87	25,79
DLYCS3	0,67	17,68
DLYCS4	0,85	24,85

Sürdürülebilir turizm ölçeği birinci seviye doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarının verildiği Tablo 38’de t-değerlerinin anlamlılık düzeyinin tüm değerlerde 0,01 seviyesinde anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca gözlenen değişkenlerin standardize regresyon katsayıları 0,67-0,92 arasında değişmektedir. Sürdürülebilir turizm ölçeği uyum iyiliği değerleri Tablo 39’da verilmektedir.

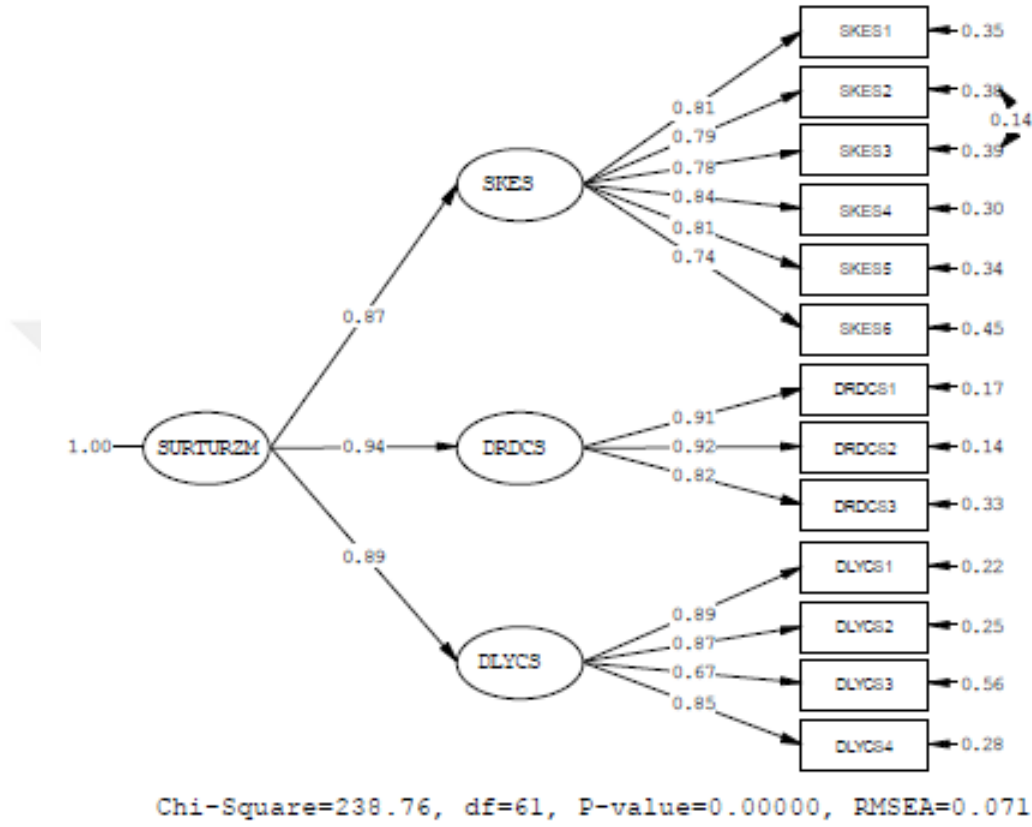
Tablo 39. Sürdürülebilir Turizm Ölçeğine İlişkin Birinci Düzey Faktör Analizi Uyum İyiliği Değerleri

Uyum Ölçütü	Değer	Yorum
χ^2/sd	3,91	Kabul edilebilir uyum
CFI	0,99	İyi uyum
GFI	0,94	Kabul edilebilir uyum
RMSEA	0,071	Kabul edilebilir uyum

Sürdürülebilir turizm ölçeği üç alt boyut ve 13 ifadeden oluşmaktadır. Bu ölçeğin uyum iyiliği değerleri Tablo 39 incelendiğinde $\chi^2/sd= 3,91$ (238,76/61), RMSEA (0,071), GFI (0,94) değerlerinin kabul edilebilir uyum değerleri içerisinde, CFI (0,99) değerinin ise iyi uyum değeri verdiği görülmektedir.

Aşağıda yer alan Şekil 28’de destinasyon rekabeti ölçeği ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonuçları yer almaktadır.

Şekil 28. Sürdürülebilir Turizm Ölçeği İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi

Araştırmadaki ana modelin daha iyi anlaşılması adına sürdürülebilir turizm ikinci düzey faktör analizi ile birinci düzey faktörlere doğrudan etki eden ikinci düzey faktörün tanımlanması için Şekil 28’deki model kurulmuştur.

Tablo 37. Sürdürülebilir Turizm Ölçeğine İlişkin İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Standart Yükler ve t- Değerleri

Faktörler/Maddeler	Std. Yükler	t- değeri
Sosyo Kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik	0,87	19,60
Doğrudan Çevresel Sürdürülebilirlik	0,94	24,67
Dolaylı Çevresel Sürdürülebilirlik	0,89	22,12

Analiz sonuçlarının verildiği Tablo 40 incelendiğinde t-değerlerinin anlamlılık düzeyinin tüm değerlerde 0,01 seviyesinde anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca gözlenen değişkenlerin standardize yükleri 0,87-0,94 arasında değişmektedir.

Sürdürülebilir turizm ölçeği ikinci düzey faktör analizi uyum iyiliği değerleri aşağıda Tablo 41’de verilmektedir.

Tablo 38. Sürdürülebilir Turizm Ölçeği İkinci Düzey Faktör Analizi Uyum İyiliği Değerleri

Uyum Ölçütü	Değer	Yorum
χ^2/sd	3,91	Kabul edilebilir uyum
CFI	0,99	İyi uyum
GFI	0,94	Kabul edilebilir uyum
RMSEA	0,071	Kabul edilebilir uyum

Sürdürülebilir turizm ölçeği ikinci düzey faktör analizi uyum iyiliği değerlerini veren Tablo 41 incelendiğinde $\chi^2/sd= 3,91$ (238,76/61), RMSEA (0,071), GFI (0,94) değerlerinin kabul edilebilir, CFI (0,99) değerinin ise iyi uyum değeri verdiği görülmektedir. Bu sonuçlara göre sürdürülebilir turizm ölçeğinin yapısal modele uygun olduğu söylenebilir.

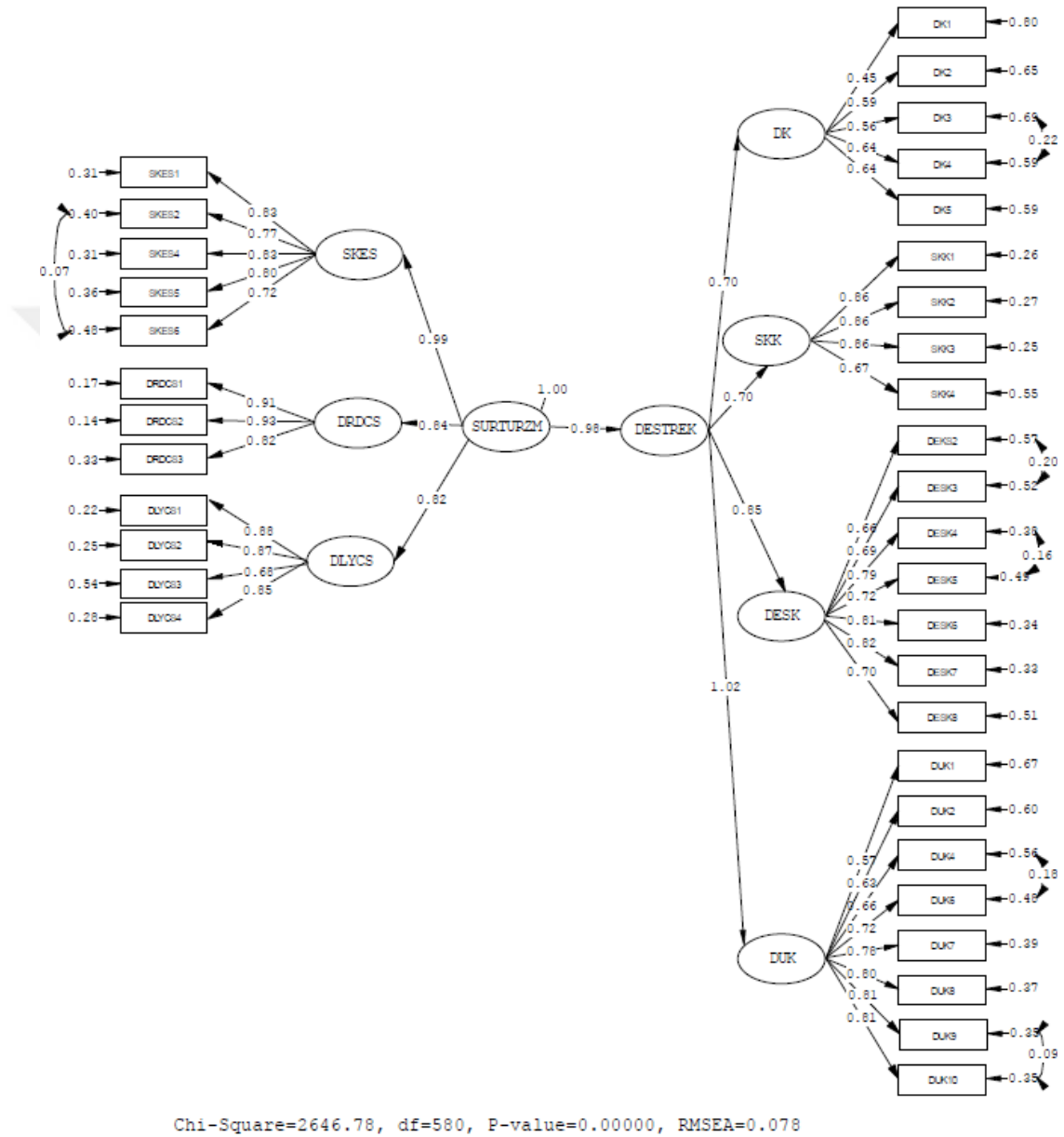
4.1.5.8. Araştırmaya İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi

Araştırmanın bu bölümünde araştırma hipotezlerine yönelik araştırmada kullanılan nicel araştırma teknikleri sonucu elde edilen istatistiksel analiz bulguları ve yorumlarına aşağıda değinilmektedir.

4.1.5.9. Araştırma Modelinin Analizi

Araştırma kapsamında, sürdürülebilir turizmin destinasyon rekabetindeki rolü incelenmiştir.

Şekil 29. Sürdürülebilir Turizm ve Destinasyon Rekabetindeki Rolüne İlişkin Yapısal Model

Destinasyon rekabeti ile sürdürülebilir turizm arasında oluşturulan model incelendiğinde sürdürülebilir turizm faktörlerinin destinasyon rekabetine olan toplam etkisi 0,98 olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan model t-değerleri açısından incelendiğinde hem faktörlerin hem de modelin (5,73) 0,01 düzeyinde anlamlı

sonuçlar elde edilmiştir. Modele ilişkin uyum iyiliği değerleri Tablo 42’de yer almaktadır.

Tablo 39. Sürdürülebilir Turizm ve Destinasyon Rekabeti İlişkisi Uyum İyiliği Değerleri

Uyum Ölçütü	Değer	Yorum
χ^2/sd	4,56	İyi uyum
CFI	0,98	İyi uyum
GFI	0,80	Kabul edilebilir uyum
RMSEA	0,078	Kabul edilebilir uyum

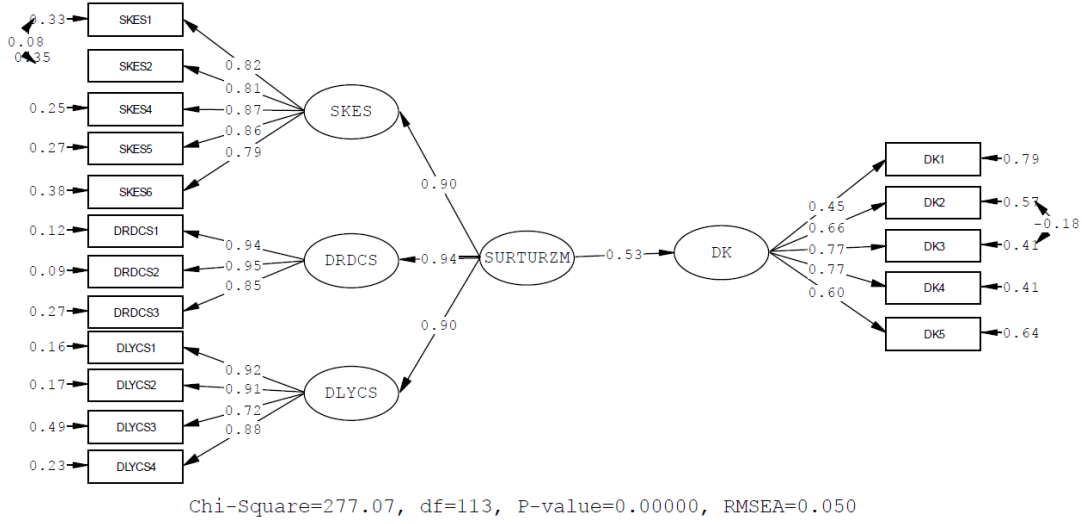
Tablo 42 incelendiğinde destinasyon rekabeti ve sürdürülebilir turizm arasında oluşturulan modelde $\chi^2/sd= 4,56$ (2646,78/580), RMSEA (0,078), GFI (0,80) değerlerinin kabul edilebilir değerler arasında olduğu, CFI (0,98) değerinin ise iyi uyum değerlerine sahip olduğunu görmekteyiz.

Araştırma bulguları incelendiğinde modelin anlamlı olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla araştırmanın temel hipotezini oluşturan sürdürülebilir turizmin destinasyon rekabetindeki rolüne ilişkin sonuç aşağıdaki şekildedir.

H1: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Desteklenmiştir.

Araştırma kapsamında, sürdürülebilir turizmin, destinasyon rekabeti alt boyutlarından olan doğal kaynaklar ile ilişkisi incelenmiştir.

Şekil 30. Sürdürülebilir Turizmin ve Destinasyon Rekabeti Alt Boyutlarından Doğal Kaynaklara Etkisine İlişkin Yapısal Model

Sürdürülebilir turizmin destinasyon rekabeti alt boyutlarından olan doğal kaynaklar üzerindeki etkisi üzerine oluşturulan ve Şekil 30'da gösterilen model incelendiğinde sürdürülebilir turizm faktörlerinin doğal kaynaklara olan toplam etkisi 0,53 olarak tespit edilmiştir. Yine t-değerleri açısından hem faktörlerin hem de modelin (7,73) 0,01 düzeyinde olması nedeniyle oluşturulan modelin anlamlı olduğunu söyleyebiliriz.

Sürdürülebilir turizm destinasyon rekabeti modeline ilişkin uyum iyiliği değerleri aşağıda yer alan Tablo 43'de verilmiştir.

Tablo 40. Sürdürülebilir Turizmin Destinasyon Rekabeti Alt Boyutlarından Doğal Kaynaklara Etkisine İlişkin Uyum İyiliği Değerleri

Uyum Ölçütü	Değer	Yorum
χ^2/sd	2,45	İyi uyum
CFI	0,99	İyi uyum
GFI	0,90	Kabul edilebilir uyum
RMSEA	0,050	Kabul edilebilir uyum

Sürdürülebilir turizm ile destinasyon rekabeti alt boyutlarından olan doğal kaynaklar üzerine oluşturulan modelin uyum iyiliği değerlerine göre, RMSEA

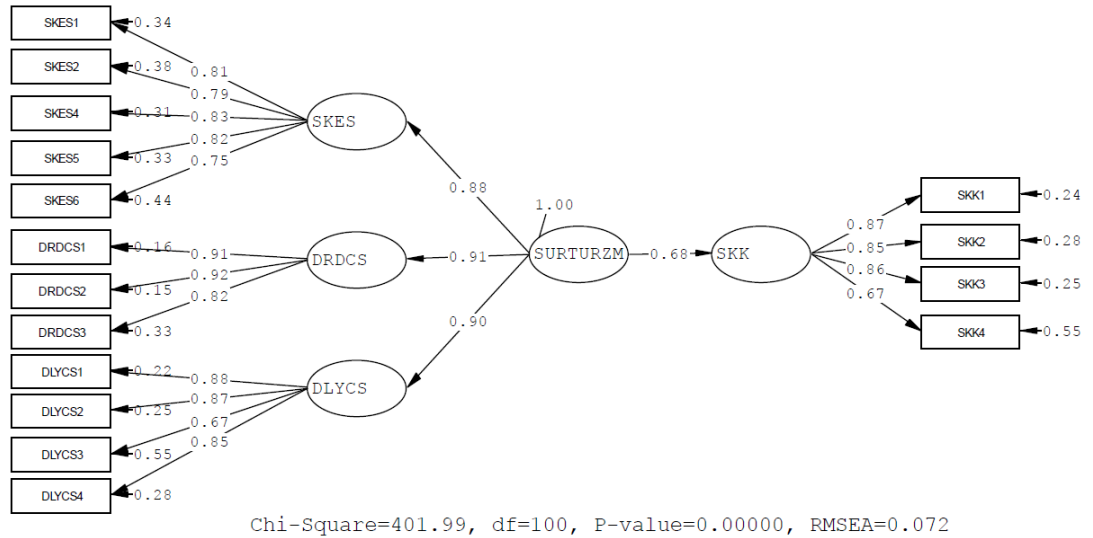
(0,050) ve GFI (0,90) değerlerinin kabul edilebilir uyum değerleri arasında yer aldığı, $\chi^2/sd= 2,45$ (277,07/113) ve CFI (0,99) değerinin ise iyi uyum değeri gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuçlar incelendiğinde modelin anlamlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle araştırma hipotezlerinden sürdürülebilir turizmin destinasyon rekabeti alt boyutlarından doğal kaynaklara etkisine ilişkin sonuç aşağıdaki şekildedir.

H2a: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt alt boyutlarından doğal kaynaklar arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Desteklenmiştir.

Araştırma kapsamında, sürdürülebilir turizmin, destinasyon rekabeti alt boyutlarından olan sosyo-kültürel kaynaklar ile ilişkisi incelenmiştir.

Şekil 31. Sürdürülebilir Turizmin, Destinasyon Rekabeti Alt Boyutlarından Sosyo Kültürel Kaynaklara Etkisine İlişkin Yapısal Model

Sürdürülebilir turizmin destinasyon rekabeti alt boyutlarından olan sosyo-kültürel kaynaklar üzerindeki etkisi üzerine oluşturulan ve Şekil 31’da gösterilen model incelendiğinde sürdürülebilir turizm faktörlerinin sosyo-kültürel kaynaklara olan toplam etkisi 0,68 olarak tespit edilmiştir. Yine t-değerleri açısından hem faktörlerin hem de modelin (15,94) 0,01 düzeyinde olması nedeniyle oluşturulan

modelin anlamlı olduğunu sonucuna varılmaktadır. Modele ilişkin uyum iyiliği değerleri aşağıda daha detaylı olarak Tablo 44’de verilmiştir.

Tablo 41. Sürdürülebilir Turizmin Destinasyon Rekabeti Alt Boyutlarından Sosyo-Kültürel Kaynaklara Etkisine İlişkin Uyum İyiliği Değerleri

Uyum Ölçütü	Değer	Yorum
χ^2/sd	4,01	İyi uyum
CFI	0,99	İyi uyum
GFI	0,92	İyi uyum
RMSEA	0,072	Kabul edilebilir uyum

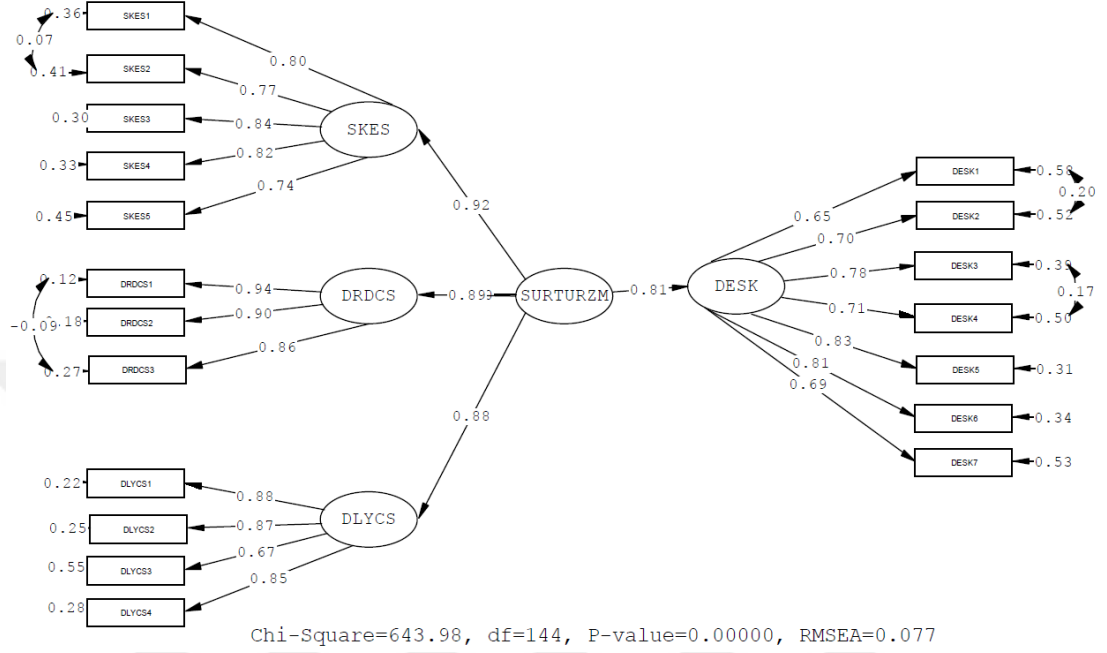
Tablo 44’de verilen sonuçlara göre sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt boyutlarından olan sosyo-kültürel kaynaklar arasında oluşturulan modele ilişkin uyum iyiliği değerleri $\chi^2/sd= 4,01$ (401,99/100), CFI (0,99), GFI (0,92) iyi uyum değerleri içerisinde bulunmaktadır. RMSEA (0,072), değeri ise kabul edilebilir uyum değerleri içerisinde yer almaktadır.

Sonuçlar incelendiğinde modelin anlamlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle araştırma hipotezlerinden sürdürülebilir turizmin destinasyon rekabeti alt boyutlarından sosyo-kültürel kaynaklara etkisine ilişkin sonuç aşağıdaki şekildedir.

H2b: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt alt boyutlarından sosyo kültürel kaynaklar arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Desteklenmiştir.

Araştırma kapsamında, sürdürülebilir turizmin, destinasyon rekabeti alt boyutlarından olan destekleyici kaynaklar ile ilişkisi incelenmiştir.

Şekil 32. Sürdürülebilir Turizmin, Destinasyon Rekabeti Alt Boyutlarından Destekleyici Kaynaklara Etkisine İlişkin Yapısal Model

Sürdürülebilir turizmin destinasyon rekabeti alt boyutlarından olan destekleyici kaynaklar üzerindeki etkisi üzerine oluşturulan ve Şekil 32’de gösterilen model incelendiğinde sürdürülebilir turizm faktörlerinin destekleyici kaynaklara olan toplam etkisi 0,81 olarak tespit edilmiştir. Yine t-değerleri açısından hem faktörlerin hem de modelin (14,54) 0,01 düzeyinde olması nedeniyle oluşturulan modelin anlamlı olduğunu sonucuna varılmaktadır. Modele ilişkin uyum iyiliği değerleri aşağıda daha detaylı olarak Tablo 45’de verilmiştir.

Tablo 42. Sürdürülebilir Turizmin Destinasyon Rekabeti Alt Boyutlarından Destekleyici Kaynaklara Etkisine İlişkin Uyum İyiliği Değerleri

Uyum Ölçütü	Değer	Yorum
χ^2/sd	4,47	İyi uyum
CFI	0,98	İyi uyum
GFI	0,90	Kabul edilebilir uyum
RMSEA	0,077	Kabul edilebilir uyum

Tablo 45 incelendiğinde sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt boyutlarından olan destekleyici kaynaklar arasında oluşturulan modelde oluşan uyum iyiliği sonuçlarına bakıldığında $\chi^2/sd= 4,47$ (643,98/144) ve GFI (0,90) kabul

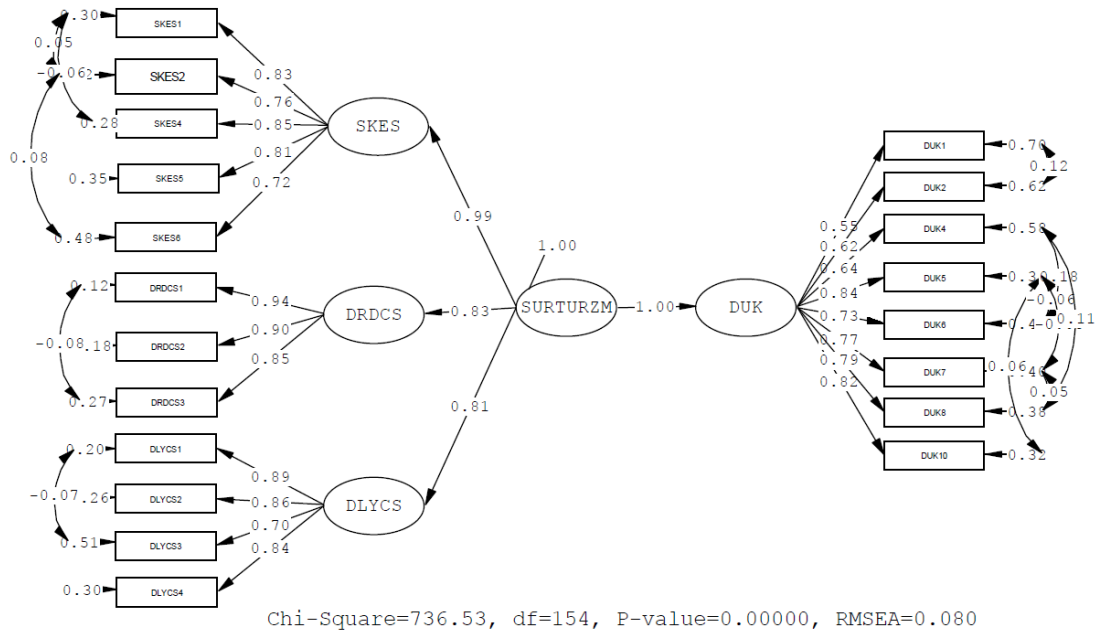
edilebilir uyum değerlerine sahiptir. RMSEA (0,077) ve CFI (0,98) değerinin ise iyi uyum değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Sonuçlar incelendiğinde modelin anlamlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle araştırma hipotezlerinden sürdürülebilir turizmin destinasyon rekabeti alt boyutlarından sosyo-kültürel kaynaklara etkisine ilişkin sonuç aşağıdaki şekildedir.

H2c: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt alt boyutlarından destekleyici kaynaklar arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Desteklenmiştir.

Araştırma kapsamında, sürdürülebilir turizmin, destinasyon rekabeti alt boyutlarından olan durumsal koşullar ile ilişkisi incelenmiştir.

Şekil 33. Sürdürülebilir Turizmin, Destinasyon Rekabeti Alt Boyutlarından Durumsal Koşullara Etkisine İlişkin Yapısal Model

Sürdürülebilir turizmin destinasyon rekabeti alt boyutlarından olan durumsal koşullar üzerindeki etkisi üzerine oluşturulan ve Şekil 33’de gösterilen model incelendiğinde sürdürülebilir turizm faktörlerinin destekleyici kaynaklara olan toplam etkisi 1,00 olarak tespit edilmiştir. Yine t-değerleri açısından hem faktörlerin hem de

modelin (17,14) 0,01 düzeyinde olması nedeniyle oluşturulan modelin anlamlı olduğunu sonucuna varılmaktadır. Modele ilişkin uyum iyiliği değerleri aşağıda daha detaylı olarak Tablo 46’da verilmiştir.

Tablo 43. Sürdürülebilir Turizmin Destinasyon Rekabeti Alt Boyutlarından Durumsal Koşullara Etkisine İlişkin Uyum İyiliği Değerleri

Uyum Ölçütü	Değer	Yorum
χ^2/sd	4,78	İyi uyum
CFI	0,98	İyi uyum
GFI	0,89	Kabul edilebilir uyum
RMSEA	0,80	Kabul edilebilir uyum

Tablo 46 incelendiğinde sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt boyutlarından olan durumsal koşullar arasında oluşturulan modelde oluşan uyum iyiliği sonuçlarına göre RMSEA (0,80) ve GFI (0,89) kabul edilebilir uyum değerlerine sahiptir. $\chi^2/sd= 4,78$ (736,53/154) ve CFI (0,98) değerinin ise iyi uyum değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Sonuçlar incelendiğinde modelin anlamlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle araştırma hipotezlerinden sürdürülebilir turizmin destinasyon rekabeti alt boyutlarından durumsal koşullara etkisine ilişkin sonuç aşağıdaki şekildedir.

H2d: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt alt boyutlarından durumsal koşullar arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Desteklenmiştir.

4.1.5.10. Araştırma Kapsamında İncelenen Değişkenlere İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen değişkenlere ilişkin bulguların değerlendirildiği bu bölümde kullanılan ölçeklere ilişkin boyut ortalamaları ve genel ölçek ortalamalarını değerlendirebilmek adına Likert aralıkları eşit olarak varsayılmaktadır. 5’li Likert’e göre düzenlenen Sürdürülebilir Turizm Ölçeği ve Destinasyon Rekabeti ölçeği ortalama puan derecelendirilmesi 1,00 – 1,80 Ortalamanın çok altında, 1,81-2,60 Ortalamanın biraz altında, 2,61 – 3,40 Ortalama, 3,41 – 4,20 Ortalamanın biraz üzerinde, 4,21 – 5,00 Ortalamanın çok üzerinde

şeklinde sınıflandırılmıştır. İfadelerin ortalama puanı yükseldikçe Sürdürülebilir Turizm ve Destinasyon Rekabeti düzeyi artmakta, ifadelerin ortalama puanı düştükçe sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti düzeyinin düştüğü görülmektedir. Değişkenlere ilişkin ortalama ve standart sapmalar Tablo 47’de gösterilmektedir.

Tablo 44. Araştırmada İncelenen Değişkenlere İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	Ortalama	Standart Sapma
Sürdürülebilir Turizm	2,7988	,94983
Sosyo-Kültürel Ekonomik Sürdürülebilirlik	3,0561	,96841
Doğrudan Çevresel Sürdürülebilirlik	2,7561	1,14916
Dolaylı Çevresel Sürdürülebilirlik	2,4449	1,09416
Destinasyon Rekabeti	3,0314	,77926
Doğal Kaynaklar	3,6875	,81409
Sosyo-Kültürel Kaynaklar	2,5419	1,06928
Destekleyici Kaynaklar	2,8806	,93388
Durumsal Koşullar	3,0198	,86287

Araştırma kapsamında incelenen katılımcıların sürdürülebilir turizm değişkenlerine verdikleri cevaplar neticesinde oluşturulan ortalamalar incelendiğinde, sürdürülebilir turizm ortalamasının 2,79 olduğu, sürdürülebilir turizm boyutları arasında yer alan sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirliğin ortalamasının 3,05 olduğu, doğrudan çevresel sürdürülebilirlik ortalamasının 2,75 olduğu ve dolaylı çevresel sürdürülebilirlik boyutunun ortalamasının ise 2,44 olduğu Tablo 47’de görülmektedir. Bu değerler sonucunda sosyo-kültürel sürdürülebilirlik boyutu en yüksek ortalamaya sahiptir. Dolaylı sürdürülebilir boyutu ise en düşük ortalama değeri almıştır.

Tablo 47’de destinasyon rekabeti boyutu ve altboyutları ile ilgili ortalamalara baktığımızda destinasyon rekabetinin ortalamasının 3,03 değerinde olduğu,

destinasyon rekabeti boyutları arasında yer alan doğal kaynakların 3,68, sosyo-kültürel kaynakların 2,54, destekleyici kaynakların 2,88 ve durumsal koşulların ise 3,01 ortalama değere sahip olduğu görülmektedir. Doğal kaynaklar boyutu en yüksek ortalamaya sahip olurken en düşük ortalamanın ise sosyo kültürel değerler boyutuna ait olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre “doğal kaynaklar”ın ortalamasının üzerinde olduğu diğer boyutların ise ortalama bir değerde olduğu görülmektedir.

Sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan Pearson korelasyon analizinde çarpım momenti terimi, korelasyonun sırasıyla X ve Y'nin kendi momentlerinin çarpımının bir fonksiyonu olduğunu ifade eder. 1895'te Karl Pearson tarafından icat edilen “r” ifadesi Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısını ifade eder (Cohen vd. 2003:28). Bu katsayı, iki değişken arasındaki doğrusal ilişkinin standart ölçüsüdür ve aşağıdaki özelliklere sahiptir (Cohen vd. 2003:28; Durmuş vd. 2013: 143):

1. Saf bir sayıdır ve ölçü birimlerinden bağımsızdır.
2. Değeri, değişkenler doğrusal bir ilişkiye sahip olmadığında sıfır ile her bir değişken değeri tarafından mükemmel bir şekilde tahmin edildiğinde +1.00 veya -1.00 ($-1 \leq r \leq +1$) arasında bir değer almaktadır. Mutlak değer böylece ilişkinin derecesini verir.
3. İşareti ilişkinin yönünü gösterir. Pozitif bir işaret, bir değişkenin yüksek değerlerinin diğerinin yüksek değerleri ile, düşük değerleri ise düşük ile ortaya çıkma eğilimi gösterir. Negatif bir işaret, bir değişkenin yüksek değerlerinin diğerinin düşük değerleriyle ilişkilendirilme eğilimini gösterir. Değişkenlerden birinin ölçüm yönünün tersine çevrilmesi, aynı mutlak değerde ancak zıt işaretli bir katsayı üretecektir. Bu özelliklere göre kısaca korelasyon katsayısı -1 ile +1 arasında değerler almaktadır. Eğer $r = -1$ ise tam negatif doğrusal bir ilişki, $r = +1$ ise tam pozitif doğrusal bir ilişki vardır. Eğer $r = 0$ ise iki değişken arasında ilişki yoktur şeklinde değerlendirilebilir.
4. Korelasyon kat sayısının 0,50 altında olması zayıf derecede ilişkiyi ifade ederken, 0,50 – 0,70 arası orta derece, 0,70 üstü ise kuvvetli bir ilişkiyi ifade etmektedir.

Tablo 45. Değişkenler Arası İlişki (Korelasyon) Tablosu

	SURTURZM	SKES	DRDCS	DLYCS	DESTREK	DK	SKK	DESK	DUK
SURTURZM	1								
SKES	,924**	1							
DRDCS	,898**	,751**	1						
DLYCS	,887**	,688**	,749**	1					
DESTREK	,823**	,828**	,698**	,672**	1				
DK	,480**	,510**	,412**	,354**	,736**	1			
SKK	,636**	,571**	,560**	,595**	,787**	,515**	1		
DESK	,695**	,716**	,580**	,554**	,903**	,585**	,617**	1	
DUK	,863**	,876**	,728**	,697**	,919**	,562**	,647**	,755**	1

** . Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır.

SURTURZM: Sürdürülebilir Turizm, DRDCS: Doğrudan Çevresel Sürdürülebilirlik, DLYCS: Dolaylı Sürdürülebilirlik, DESTREK: Destinasyon Rekabeti, DK: Doğal Kaynaklar, SKK: Sosyo-kültürel Kaynaklar, DESK: Destekleyici Kaynaklar, DUK: Durumsal Koşullar

Tablo 48’de sürdürülebilir turizm ölçeği ve alt boyutları arasındaki korelasyon katsayılarına baktığımızda sürdürülebilir turizm ile bütün boyutların birbiriyle ilişkili olduğu söylenebilir. Sürdürülebilir turizm ile sosyo kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik ($r = ,924^{**}$) doğrudan çevresel sürdürülebilirlik ($r = ,898^{**}$) ve dolaylı çevresel sürdürülebilirlik ($r = ,887^{**}$) arasında kuvvetli derecede pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Sürdürülebilir turizm boyutları arasındaki ilişkiler incelendiğinde, sosyo kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik ile doğrudan çevresel sürdürülebilirlik arasında ($r = ,751^{**}$) kuvvetli pozitif yönlü ilişki bulunduğu, dolaylı çevresel sürdürülebilirlik ile ise ($r = ,688^{**}$) orta derecede pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır. Doğrudan çevresel sürdürülebilirlik ile dolaylı çevresel sürdürülebilirlik ($r = ,749^{**}$) arasında ise pozitif yönlü kuvvetli ilişki bulunduğu belirlenmiştir.

Destinasyon rekabeti ile alt boyutları arasındaki ilişkiler incelendiğinde, destinasyon rekabeti ile bütün boyutlar arasında anlamlı ilişkiler bulunduğu belirlenmiştir. Destinasyon rekabeti ile doğal kaynaklar ($r = ,736^{**}$), sosyo-kültürel kaynaklar ($r = ,787^{**}$), destekleyici kaynaklar ($r = ,903^{**}$), durumsal koşullar ($r =$

,919**), arasında kuvvetli derecede pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Destinasyon rekabeti boyutlarının kendi aralarındaki ilişkiler incelendiğinde, doğal kaynaklar ile sosyo-kültürel kaynaklar ($r = ,515^{**}$), destekleyici kaynaklar ($r = ,585^{**}$), durumsal koşullar ($r = ,562^{**}$), arasında pozitif yönlü, orta düzeyde ilişkiler bulunmuştur. Sosyo-kültürel kaynaklar boyutu ile destekleyici kaynaklar ($r = ,617^{**}$) ve durumsal koşullar arasında ($r = ,647^{**}$), orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir. Destekleyici kaynaklar ile durumsal koşullar ($r = ,755^{**}$), arasında kuvvetli düzeyde pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir.

Korelasyon değerlerine göre genel ölçek ilişkilerine bakarsak sürdürülebilirlik turizm ile destinasyon rekabeti ($r = ,823^{**}$) arasında pozitif yönlü kuvvetli ilişkiler belirlenmiştir. Sürdürülebilirlik turizm ile destinasyon rekabeti alt boyutları arasındaki ilişkiler incelendiğinde pozitif yönlü anlamlı ilişkilerin bulunduğu görülmektedir. Sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik ile doğal kaynaklar ($r = ,510^{**}$) ve sosyo-kültürel kaynaklar ($r = ,571^{**}$) arasında orta düzeyde pozitif yönlü ilişki, destekleyici kaynaklar ($r = ,716^{**}$), durumsal koşullar ($r = ,876^{**}$) ile ise pozitif yönlü kuvvetli ilişki bulunmuştur. Doğrudan çevresel sürdürülebilirlik ile doğal kaynaklar ($r = ,412^{**}$) arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde ilişki, sosyo-kültürel kaynaklar ($r = ,560^{**}$) ve destekleyici kaynaklar ($r = ,580^{**}$) ile orta düzeyde pozitif yönlü ilişki, durumsal koşullar ($r = ,728^{**}$) ile ise pozitif yönlü kuvvetli ilişki bulunmuştur. Dolaylı çevresel sürdürülebilirlik boyutu ile doğal kaynaklar ($r = ,354^{**}$) arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde ilişki, sosyo-kültürel kaynaklar ($r = ,595^{**}$), ve destekleyici kaynaklar ($r = ,554^{**}$) ve durumsal koşullar ($r = ,697^{**}$) ile orta düzeyde pozitif yönlü ilişki bulunmuştur.

4.1.5.11. Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcıların sürdürülebilirlik turizm ile destinasyon rekabeti algılarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bağımsız grup t-testi sonuçları Tablo 49’da yer almaktadır.

Tablo 46. Sürdürülebilir Turizm ve Destinasyon Rekabeti Değişkenlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Cinsiyet	N	Ortalama	St. Sp.	t değeri	p değeri
SURTURZM	Erkek	317	2,8311	,93671	,894	,372
	Kadın	268	2,7606	,96547		
SKES	Erkek	317	3,0589	,94404	,075	,940
	Kadın	268	3,0529	,99823		
DRDCS	Erkek	317	2,8160	1,10560	1,371	,171
	Kadın	268	2,6853	1,19685		
DLYCS	Erkek	317	2,5008	1,10585	1,345	,179
	Kadın	268	2,3787	1,07849		
DESTREK	Erkek	317	3,0668	,75966	1,196	,232
	Kadın	268	2,9895	,80122		
DK	Erkek	317	3,7438	,80079	1,824	0,69
	Kadın	268	3,6209	,82608		
SKK	Erkek	317	2,5844	1,08362	1,046	,296
	Kadın	268	2,4916	1,05187		
DESK	Erkek	317	2,9018	,91190	,598	,550
	Kadın	268	2,8554	,96034		
DUK	Erkek	317	3,0533	,84102	1,021	,308
	Kadın	268	2,9802	,88797		

Tablo 49’da görüldüğü gibi araştırmada katılımcıların cinsiyetleri ve değişkenler arasında yapılan bağımsız grup t- testi değerlerine göre, sürdürülebilir turizm algısı ile destinasyon rekabeti algısı arasında herhangi bir farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan katılımcıların sürdürülebilir turizm algısı ile destinasyon rekabeti algısının medeni duruma göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bağımsız grup t- testi değerleri Tablo 50’de yer almaktadır.

Tablo 47. Değişkenlerin Medeni Duruma Göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Cinsiyet	N	Ortalama	St. Sp.	t değeri	p değeri
SURTURZM	Evli	356	2,6420	,91981	-5,085	,000
	Bekar	229	3,0427	,94624		
SKES	Evli	356	2,9125	,93098	-4,549	,000
	Bekar	229	3,2795	,98503		
DRDCS	Evli	356	2,5646	1,12416	-5,134	,000
	Bekar	229	3,0539	1,12629		
DLYCS	Evli	356	2,2942	1,05232	-4,211	,000
	Bekar	229	2,6790	1,11884		
DESTREK	Evli	356	2,9164	,75717	-4526	,000
	Bekar	229	3,2103	,78100		
DK	Evli	356	3,6028	,79922	-3,162	,000
	Bekar	229	3,8192	,82120		
SKK	Evli	356	2,4572	1,03857	-2,399	,017
	Bekar	229	2,6736	1,10479		
DESK	Evli	356	2,7163	,90621	-5,432	,000
	Bekar	229	3,1359	,92065		
DUK	Evli	356	2,9169	,84530	-3,636	,000
	Bekar	229	3,1799	,86731		

Tablo 50 incelendiğinde araştırmaya katılan ziyaretçi ve yerel halkın sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti algısının katılımcıların demografik özelliklerinden medeni durumlarına ilişkin bağımsız t- testi sonuçlarına göre fark olduğu tespit edilmiştir. Sürdürülebilir turizmin alt boyutlarından anlamlı olanlara bakıldığında katılımcıların sürdürülebilir turizm algısı t- testi sonucu ($t=-5,085$, $p=0,000$) değerlendirmesinde bekar katılımcıların evli katılımcılara göre sürdürülebilir turizm algısının daha yüksek olduğu görülmektedir. Sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik algısı için yapılan t-testi sonucuna ($t= -4,549$, $p= 0,000$) göre bekar bireylerin evli bireylere göre yöreyi sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan daha sürdürülebilir gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Doğrudan çevresel sürdürülebilirlik ile ilgili düzeylerinin karşılaştırılması sonucuna ($t= -5,134$, $p=$

0,000) göre bekar bireylerin evli bireylere göre bölgeye yönelik doğrudan çevresel sürdürülebilirlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolaylı çevresel sürdürülebilirlik algısı karşılaştırması için yapılan t-testi sonucuna ($t = -4,211$, $p = 0,000$) göre bekar bireylerin evli bireylere göre dolaylı çevresel sürdürülebilirlik algısı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 50’de destinasyon rekabeti boyutları incelendiğinde evli ve bekar katılımcıların destinasyon rekabetine ilişkin t-testi değerleri ($t = -4,526$, $p = 0,000$) bekar katılımcıların evli katılımcılara göre destinasyon rekabeti algısının daha yüksek olduğu söylenebilir. Evli ve bekar bireylerin doğal kaynaklara ilişkin t-testi sonucu ($t = -3,162$, $p = 0,002$) bize bekar katılımcıların evli katılımcılara göre doğal kaynaklar ile ilgili algı seviyelerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Sosyo kültürel kaynaklar ile ilgili t-testi sonucu ($t = -2,399$, $p = 0,017$) bekar bireylerin sosyo kültürel kaynaklar ile ilgili algı seviyelerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Evli ve bekar katılımcıların destekleyici koşullara ilişkin t-testi sonucu ($t = -5,432$, $p = 0,000$) bekar katılımcıların evli bireylere göre destekleyici koşullar ile ilgili algılarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Durumsal koşullara ilişkin t-testi sonucu ($t = -3,636$, $p = 0,000$) ise bekar katılımcıların evli katılımcılara göre durumsal koşullar ile ilgili algılarının daha yüksek olduğu sonucunu vermektedir.

Araştırmaya katılan katılımcıların, sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti algılarının yaşa göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 51’de gösterilmektedir. Analizde yaş değişkeni içerisinde bulunan katılımcı sayısı az olan gruplar, Anova analizini gerçekleştirebilmek adına birleştirilmiştir.

Tablo 48. Değişkenlerin Yaşa Göre Karşılaştırılması (Tukey HSD Post-Hoc)

Değişkenler	Gruplar	N	Ortalama	p Değeri	Farklılıklar
SURTURZM	18-24 yaş	77	3,1019	0,000	18-24 yaş > 45-54 yaş
	25-34 yaş	198	2,9821		18-24 yaş > 55-64 yaş
	35-44 yaş	146	2,7387		18-24 yaş > 65 yaş ve üzeri
	45-54 yaş	64	2,5337		25-34 yaş > 45-54 yaş
	55-64 yaş	53	2,4035		25-34 yaş > 55-64 yaş
	65 yaş ve üzeri	47	2,5237		25-34 yaş > 65 yaş ve üzeri
	Toplam	585	2,7988		
SKES	18-24 yaş	77	3,3420	0,000	18-24 yaş > 55-64 yaş
	25-34 yaş	198	3,2071		18-24 yaş > 65 yaş ve üzeri
	35-44 yaş	146	2,9977		25-34 yaş > 55-64 yaş
	45-54 yaş	64	2,8828		
	55-64 yaş	53	2,6855		
	65 yaş ve üzeri	47	2,7872		
	Toplam	585	3,0561		
DRDCS	18-24 yaş	77	3,1602	0,000	18-24 yaş > 35-44 yaş
	25-34 yaş	198	2,9394		18-24 yaş > 45-54 yaş
	35-44 yaş	146	2,6689		18-24 yaş > 55-64 yaş
	45-54 yaş	64	2,4479		18-24 yaş > 65 yaş ve üzeri
	55-64 yaş	53	2,3585		25-34 yaş > 45-54 yaş
	65 yaş ve üzeri	47	2,4610		25-34 yaş > 55-64 yaş
	Toplam	585	2,7561		
DLYCS	18-24 yaş	77	2,6981	0,000	18-24 yaş > 45-54 yaş
	25-34 yaş	198	2,6768		18-24 yaş > 55-64 yaş
	35-44 yaş	146	2,4024		25-34 yaş > 45-54 yaş
	45-54 yaş	64	2,0742		25-34 yaş > 55-64 yaş
	55- 64 yaş	53	2,0142		25-34 yaş > 65 yaş ve üzeri
	65 yaş ve üzeri	47	2,1755		
	Toplam	585	2,4449		
DESTREK	18-24 yaş	77	3,2963	0,001	18-24 yaş > 35-44 yaş
	25-34 yaş	198	3,1061		18-24 yaş > 55-64 yaş
	35-44 yaş	146	2,9460		25-34 yaş > 55-64 yaş
	45-54 yaş	64	2,9954		
	55- 64 yaş	53	2,7226		
	65 yaş ve üzeri	47	2,9456		
	Toplam	585	3,0314		
DK	18-24 yaş	77	3,8052	0,001	18-24 yaş > 55-64 yaş
	25-34 yaş	198	3,7717		25-34 yaş > 55-64 yaş
	35-44 yaş	146	3,6507		35-44 yaş > 55-64 yaş
	45-54 yaş	64	3,7469		45-54 yaş > 55-64 yaş
	55- 64 yaş	53	3,2415		
	65 yaş ve üzeri	47	3,6766		
	Toplam	585	3,6875		
SKK	18-24 yaş	77	2,6981	0,015	18-24 yaş > 55-64 yaş
	25-34 yaş	198	2,6023		25-34 yaş > 55-64 yaş
	35-44 yaş	146	2,5668		35-44 yaş > 55-64 yaş
	45-54 yaş	64	2,5625		
	55- 64 yaş	53	2,0425		
	65 yaş ve üzeri	47	2,4894		
	Toplam	585	2,5419		
DESK	18-24 yaş	77	3,4058	0,000	18-24 yaş > 25-34 yaş
	25-34 yaş	198	2,9590		18-24 yaş > 35-44 yaş
	35-44 yaş	146	2,6884		18-24 yaş > 45-54 yaş
	45-54 yaş	64	2,7383		18-24 yaş > 55-64 yaş
	55- 64 yaş	53	2,6132		18-24 yaş > 65 yaş ve üzeri
	65 yaş ve üzeri	47	2,7819		
	Toplam	585	2,8806		
DUK	18-24 yaş	77	3,1935	0,099	Farklılık bulunmamaktadır
	25-34 yaş	198	3,0924		
	35-44 yaş	146	2,9514		
	45-54 yaş	64	2,9984		
	55- 64 yaş	53	2,8226		
	65 yaş ve üzeri	47	2,8936		
	Toplam	585	3,0198		

Tablo 51'e baktığımızda araştırmaya katılan katılımcıların, sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti algılarının yaşa ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları gösterilmektedir. Bu tabloda destinasyon rekabeti boyutları içerisinde yer alan durumsal koşullar değişkeninin yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Yaş grupları ile araştırma kapsamında incelenen diğer değişkenlerden genel sürdürülebilir turizm ($p= 0,000$) ve sürdürülebilir turizm alt boyutlarından sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik ($p= 0,000$), doğrudan çevresel sürdürülebilirlik ($p= 0,000$), dolaylı çevresel sürdürülebilirlik ($p= 0,000$), boyutları arasında anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Genel destinasyon rekabeti ($p= 0,001$) ve destinasyon rekabetinin alt boyutları doğal kaynaklar ($p= 0,001$), sosyo-kültürel kaynaklar ($p=0,015$), destekleyici kaynaklar ($p=000$) boyutları arasında da anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Yaş grupları ve genel sürdürülebilir turizm algısı düzeylerinin karşılaştırılmasına göre 18-24 yaş grubundaki katılımcıların 45-54 yaş grubundaki katılımcılara, 55-64 yaş grubundaki katılımcılara ve 65 yaş üzerindeki katılımcılara göre sürdürülebilir turizm algı düzeylerinin daha yüksek olduğu, 25-34 yaş grubundaki katılımcıların ise 45-54 yaş, 55-65 yaş ve 65 yaş ve üzerindeki yaş grubundaki katılımcılara göre sürdürülebilir turizm algı düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Yaş grupları ile sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik algı düzeylerinin karşılaştırılması sonucuna göre, 18-24 yaş grubundaki bireylerin 55-64 yaş ve 65 yaş ve üzerindeki yaş grubundaki bireylere göre, 25-34 yaş grubundaki bireylerin 55-64 yaş grubundaki bireylere göre sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Yaş grupları ve doğrudan çevresel sürdürülebilirlik algı düzeylerinin karşılaştırılması sonucuna göre, 18-24 yaş grubundaki bireylerin 35-44 yaş, 45-54 yaş ve 55- 64 yaş grubundaki bireylere göre, 25-34 yaş grubundaki bireylerin 45 – 54 yaş ve 55-64 yaş grubundaki bireylere göre doğrudan çevresel sürdürülebilirlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Yaş grupları ve dolaylı çevresel sürdürülebilirlik algı düzeylerinin karşılaştırılması analiz sonucuna göre, 18-24 yaş grubundaki bireylerin 45-54 yaş ve 55-64 yaş grubundaki bireylere göre, 25-34 yaş grubundaki bireylerin 45-54 yaş, 55-64 yaş ve 65 yaş ve üzeri yaş

gruplarındaki bireylere göre dolaylı çevresel sürdürülebilirlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır.

Yaş grupları ve genel destinasyon rekabeti algı düzeylerinin karşılaştırılması için yapılan Tukey HSD post-hoc analizi sonucuna göre, 18-24 yaş grubundaki bireylerin 35-44 yaş grubundaki bireylere ve 55-64 yaş grubundaki bireylere göre, 25-34 yaş grubundaki bireylerin ise 55-64 yaş grubundaki bireylere göre destinasyon rekabeti algı düzeylerinin daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Yaş grupları ve destinasyon rekabeti alt boyutu olan doğal kaynaklar ile ilgili algı düzeyleri karşılaştırılması sonucuna göre, 18-24 yaş grubundaki bireylerin 55-64 yaş grubundaki bireylere göre, 25-34 yaş grubundaki bireylerin 55-64 yaş grubundaki bireylere göre, 45-54 yaş grubundaki bireylerin 55-64 yaş grubundaki bireylere göre doğal kaynaklar ile ilgili algı düzeylerinin daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Yaş grupları ve destinasyon rekabeti alt boyutu olan sosyo-kültürel kaynaklar ile ilgili algı düzeyleri karşılaştırılması sonucuna göre, 18-24 yaş grubundaki bireylerin 55-64 yaş grubundaki bireylere göre, 25-34 yaş grubundaki bireylerin 55-64 yaş grubundaki bireylere göre sosyo-kültürel kaynaklar ile ilgili algı düzeylerinin daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Yaş grupları ve destinasyon rekabeti alt boyutu olan destekleyici kaynaklar ile ilgili algı düzeyleri karşılaştırılması sonucuna göre, 18-24 yaş grubundaki bireylerin 25-34 yaş grubundaki bireylere, 35-44 yaş grubundaki bireylere, 45-54 yaş grubundaki bireylere ve 55-64 yaş grubundaki bireylere göre destekleyici kaynaklar ile ilgili algı düzeylerinin daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır.

Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti algılarının katılımcıların eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediği ile ilgili tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 52’de yer almaktadır. Analizde eğitim durumu değişkeni içerisinde bulunan katılımcı sayısı az olan gruplar tek yönlü varyans analizini gerçekleştirebilmek için birleştirilmiştir.

Tablo 49. Değişkenlerin Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin
Tukey HSD Post-Hoc Analizi Sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	Ortalama	p Değeri	Farklılıklar
SURTURZM	Lise ve altı	140	2,7368	0,129	Farklılık bulunmamaktadır
	Önlisans	ve 125	2,8682		
	Lisans	120	2,6833		
	Toplam	585	2,7988		
SKES	Lise ve altı	140	3,0060	0,732	Farklılık bulunmamaktadır
	Önlisans	ve 125	3,0821		
	Lisans	120	3,0444		
	Toplam	585	3,0561		
DRDCS	Lise ve altı	140	2,6976	0,000	Önlisans Ya da Lisans > Lisansüstü
	Önlisans	ve 125	2,9077		
	Lisans	120	2,4139		
	Toplam	585	2,7561		
DLYCS	Lise ve altı	140	2,3625	0,196	Farklılık bulunmamaktadır
	Önlisans	ve 125	2,5177		
	Lisans	120	2,3438		
	Toplam	585	2,4449		
DESTREK	Lise ve altı	140	3,0130	0,075	Farklılık bulunmamaktadır
	Önlisans	ve 125	3,0877		
	Lisans	120	2,9003		
	Toplam	585	3,0314		
DK	Lise ve altı	140	3,4929	0,005	Önlisans ya da Lisans > Lise Lisansüstü > Lise
	Önlisans	ve 125	3,7403		
	Lisans	120	3,7717		
	Toplam	585	3,6875		
SKK	Lise ve altı	140	2,4321	0,018	Önlisans ya da Lisans > Lisansüstü
	Önlisans	ve 125	2,6523		
	Lisans	120	2,3708		
	Toplam	585	2,5419		
DESK	Lise ve altı	140	2,9929	0,002	Lise > Lisansüstü Önlisans ya da lisans > Lisansüstü
	Önlisans	ve 125	2,9281		
	Lisans	120	2,6208		
	Toplam	585	2,8806		
DUK	Lise ve altı	140	3,0214	0,208	Farklılık bulunmamaktadır
	Önlisans	ve 125	3,0634		
	Lisans	120	2,9000		
	Toplam	585	3,0198		

Araştırmaya katılan katılımcıların, sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti algılarının eğitim durumuna göre göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçlarının yer aldığı Tablo 52 incelendiğinde, genel sürdürülebilir turizm ve genel destinasyon rekabeti üzerinde herhangi bir farklılık oluşturmadığı sonucuna varılmıştır. Sürdürülebilir turizm alt boyutlarında yer alan, sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik, dolaylı çevresel sürdürülebilirlik ve destinasyon rekabeti alt boyutlarında yer alan durumsal koşullar değişkenlerinin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermedikleri bulunmuştur. Eğitim durumuna göre araştırma kapsamında incelenen değişkenlerden, doğrudan çevresel sürdürülebilirlik ($p= 0,000$), doğal kaynaklar ($p= 0,005$), sosyo-kültürel kaynaklar ($p=0,018$), destekleyici kaynaklar ($p=0,002$) boyutları arasında anlamlı farklılık olduğu sonucuna varılmıştır. Eğitim durumu ve doğrudan çevresel sürdürülebilirlik algı düzeylerinin karşılaştırılması için yapılan Tukey HSD post-hoc analizi sonucuna göre, önlisans ya da lisans mezunu bireylerin lisansüstü eğitim almış bireylere göre doğrudan çevresel sürdürülebilirlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim durumu ve doğal kaynaklar ile ilgili algı düzeyleri karşılaştırılması sonucuna göre, Önlisans veya lisans ve lisansüstü mezunların lise ve altında eğitim almış bireylere göre doğal kaynaklar ile ilgili algı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim durumu ve sosyo-kültürel kaynaklar ile ilgili algı düzeyleri karşılaştırılması sonucuna göre, önlisans ya da lisans eğitimi almış olan bireylerin lisansüstü eğitim almış bireylere göre sosyo-kültürel kaynaklar ile ilgili algı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Eğitim durumu ve destinasyon rekabeti alt boyutu olan destekleyici kaynaklar ile ilgili algı düzeyleri karşılaştırılması için yapılan Tukey HSD post-hoc analizi sonucuna göre, Lise mezunlarının Önlisans ve lisans mezununu bireylerden, önlisans veya lisans mezunu bireylerin de lisansüstü bireylere göre destekleyici kaynaklar ile ilgili algı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Tablo 53’de sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti algılarının bireylerin meslek durumuna göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yer

almaktadır. Analizde meslek durumu değişkeni içerisinde bulunan katılımcı sayısı az olan gruplar Anova analizini gerçekleştirebilmek amacıyla birleştirilmiştir.

Tablo 50. Değişkenlerin Meslek Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tukey HSD Post-Hoc Analiz Sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	Ortalama	p Değeri	Farklılıklar
SURTURZM	İşsiz	71	3,0206	0,001	İşsiz > Emekli Özel Sektör > Emekli
	Özel Sektör Çalışanı	209	2,9198		
	Kamu Çalışanı	127	2,6856		
	Emekli	87	2,5049		
	Diğer	91	2,7870		
	Toplam	585	2,7988		
SKES	İşsiz	71	3,3427	0,001	İşsiz > Emekli Özel Sektör > Emekli
	Özel Sektör Çalışanı	209	3,1483		
	Kamu Çalışanı	127	2,9856		
	Emekli	87	2,7203		
	Diğer	91	3,0403		
	Toplam	585	3,0561		
DRDCS	İşsiz	71	3,0376	0,001	İşsiz > Emekli İşsiz > Kamu Çalışanı Özel Sektör > Emekli Özel Sektör > Kamu Çalışanı
	Özel Sektör Çalışanı	209	2,9171		
	Kamu Çalışanı	127	2,5171		
	Emekli	87	2,4981		
	Diğer	91	2,7473		
	Toplam	585	2,7561		
DLYCS	İşsiz	71	2,5246	0,058	Özel Sektör > Emekli
	Özel Sektör Çalışanı	209	2,5789		
	Kamu Çalışanı	127	2,3622		
	Emekli	87	2,1868		
	Diğer	91	2,4368		
	Toplam	585	2,4449		
DESTREK	İşsiz	71	3,1382	0,044	Farklılık bulunmamaktadır
	Özel Sektör Çalışanı	209	3,0998		
	Kamu Çalışanı	127	2,9315		
	Emekli	87	2,8612		
	Diğer	91	3,0932		
	Toplam	585	3,0314		
DK	İşsiz	71	3,5859	0,328	Farklılık bulunmamaktadır
	Özel Sektör Çalışanı	209	3,7244		
	Kamu Çalışanı	127	3,7339		
	Emekli	87	3,5563		
	Diğer	91	3,7429		
	Toplam	585	3,6875		
SKK	İşsiz	71	2,4507	0,44	Özel Sektör > Emekli
	Özel Sektör Çalışanı	209	2,6926		
	Kamu Çalışanı	127	2,48443		
	Emekli	87	2,2960		
	Diğer	91	2,5824		
	Toplam	585	2,5419		
DESK	İşsiz	71	3,2042	0,001	İşsiz > Kamu Çalışanı İşsiz > Emekli
	Özel Sektör Çalışanı	209	2,9486		
	Kamu Çalışanı	127	2,6673		
	Emekli	87	2,7040		
	Diğer	91	2,9382		
	Toplam	585	2,8806		
DUK	İşsiz	71	3,1366	0,124	Farklılık bulunmamaktadır
	Özel Sektör Çalışanı	209	3,0713		
	Kamu Çalışanı	127	2,9205		
	Emekli	87	2,8655		
	Diğer	91	3,0967		
	Toplam	585	3,0198		

Tablo 53’de yer alan sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti algılarının katılımcıların meslek durumuna göre göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre genel sürdürülebilir turizm boyutu ile meslek durumuna göre anlamlı sonuçlar bulunmasına rağmen, genel destinasyon rekabeti üzerinde herhangi bir farklılık oluşturmadağı sonucuna varılmıştır. Ayrıca Destinasyon Rekabeti alt boyutlarında yer alan, doğal kaynaklar ve durumsal koşulların eğitim durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Meslek grupları ile genel sürdürülebilir turizm ($p= 0,001$) ve sürdürülebilir turizm alt boyutlarından sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik ($p= 0,001$), doğrudan çevresel sürdürülebilirlik ($p= 0,001$), dolaylı çevresel sürdürülebilirlik ($p= 0,058$), boyutları arasında anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Destinasyon rekabetinin alt boyutları sosyo-kültürel kaynaklar ($p=0,044$), destekleyici kaynaklar ($p=0,001$) boyutları arasında da anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Meslek grupları ve genel sürdürülebilir turizm algısı düzeylerinin karşılaştırılması amacıyla yapılan Tukey HSD post-hoc analizi sonuçları, işsiz grubundaki katılımcıların ve özel sektörde çalışan katılımcıların emekli grubundaki katılımcılara göre sürdürülebilir turizm algı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucunu vermektedir. Meslek grupları ile sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik algı düzeylerinin karşılaştırılması sonucuna göre, işsiz grubundaki bireylerin emekli grubundaki bireylere, özel sektörde çalışanların emekli olanlara göre sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Meslek grupları ve doğrudan çevresel sürdürülebilirlik algı düzeylerinin karşılaştırılması sonucuna göre, işsiz grubundaki bireylerin, emekli grubundaki bireylere; işsiz grubundaki bireylerin kamu çalışanlarına göre, özel sektör çalışanları grubunun ise emekli ve kamu çalışanlarına göre doğrudan çevresel sürdürülebilirlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Meslek grupları ve dolaylı çevresel sürdürülebilirlik algı düzeylerinin karşılaştırılması sonucuna göre, özel sektör grubundaki bireylerin, Emekli grubundaki bireylere göre e göre dolaylı çevresel sürdürülebilirlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Meslek grupları ve destinasyon rekabeti alt boyutu olan sosyo-kültürel

kaynaklar ile ilgili algı düzeyleri karşılaştırılması sonucuna göre, özel sektör grubundaki bireylerin, Emekli grubundaki bireylere göre sosyo-kültürel kaynaklar ile ilgili algı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 54’de sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti algılarının, katılımcıların Kuzey Saros Bölgesinde kendilerini nasıl tanımladıklarına göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçlarına yer verilmektedir.

Tablo 51. Değişkenlerin Kuzey Saros Bölgesinde Kendilerini Nasıl Tanımladıklarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tukey HSD Post-Hoc Analiz Sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	Ortalama	p Değeri	Farklılıklar
SURTURZM	Buranın Yerlisi	65	2,5101	0,000	Turist > Buranın Yerlisi
	Yazlıkçı	189	2,5311		Turist > Yazlıkçı
	Turist	197	3,0078		Günübirlikçi > Buranın Yerlisi
	Günübirlikçi	134	3,0092		Günübirlikçi > Yazlıkçı
	Toplam	585	2,7988		
SKES	Buranın Yerlisi	65	2,8282	0,000	Turist > Buranın Yerlisi
	Yazlıkçı	189	2,8448		Turist > Yazlıkçı
	Turist	197	3,2293		Günübirlikçi > Buranın Yerlisi
	Günübirlikçi	134	3,2102		Günübirlikçi > Yazlıkçı
	Toplam	585	3,0561		
DRDCS	Buranın Yerlisi	65	2,4051	0,000	Turist > Buranın Yerlisi
	Yazlıkçı	189	2,3898		Turist > Yazlıkçı
	Turist	197	3,1337		Günübirlikçi > Buranın Yerlisi
	Günübirlikçi	134	2,8881		Günübirlikçi > Yazlıkçı
	Toplam	585	2,7561		
DLYCS	Buranın Yerlisi	65	2,1115	0,000	Turist > Buranın Yerlisi
	Yazlıkçı	189	2,1667		Turist > Yazlıkçı
	Turist	197	2,5812		Günübirlikçi > Buranın Yerlisi
	Günübirlikçi	134	2,7985		Günübirlikçi > Yazlıkçı
	Toplam	585	2,4449		
DESTREK	Buranın Yerlisi	65	2,9105	0,000	Turist > Yazlıkçı
	Yazlıkçı	189	2,8107		Günübirlikçi > Buranın Yerlisi
	Turist	197	3,1634		Günübirlikçi > Yazlıkçı
	Günübirlikçi	134	3,2073		
	Toplam	585	3,0314		
DK	Buranın Yerlisi	65	3,6585	0,000	Turist > Yazlıkçı
	Yazlıkçı	189	3,4698		Günübirlikçi > Yazlıkçı
	Turist	197	3,8467		
	Günübirlikçi	134	3,7746		
	Toplam	585	3,6875		
SKK	Buranın Yerlisi	65	2,1308	0,000	Turist > Buranın Yerlisi
	Yazlıkçı	189	2,2963		Turist > Yazlıkçı
	Turist	197	2,6789		Günübirlikçi > Buranın Yerlisi
	Günübirlikçi	134	2,8862		Günübirlikçi > Yazlıkçı
	Toplam	585	2,5419		
DESK	Buranın Yerlisi	65	2,8192	0,001	Turist > Yazlıkçı
	Yazlıkçı	189	2,6852		Günübirlikçi > Yazlıkçı
	Turist	197	2,9632		
	Günübirlikçi	134	3,0644		
	Toplam	585	2,8806		
DUK	Buranın Yerlisi	65	2,9215	0,000	Turist > Yazlıkçı
	Yazlıkçı	189	2,7873		Günübirlikçi > Yazlıkçı
	Turist	197	3,1756		
	Günübirlikçi	134	3,1664		
	Toplam	585	3,0198		

Tablo 54’de sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti algılarının katılımcıların Kuzey Saros Bölgesinde kendilerini nasıl tanımladıklarına göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına yer verilmektedir. Bu analize göre genel sürdürülebilirlik ve genel destinasyon rekabeti boyutları Kuzey Saros Bölgesinde kendilerini nasıl tanımladıkları değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Kuzey Saros Bölgesinde kendilerini nasıl tanımladıklarını içeren gruplar ile araştırma kapsamında incelenen değişkenlerden genel sürdürülebilir turizm ($p=0,000$) ve sürdürülebilir turizm alt boyutlarından sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik ($p=0,000$), doğrudan çevresel sürdürülebilirlik ($p=0,000$), dolaylı çevresel sürdürülebilirlik ($p=0,000$), boyutları arasında anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Genel destinasyon rekabeti ($p=0,000$) ve destinasyon rekabetinin alt boyutları doğal kaynaklar ($p=0,000$), sosyo-kültürel kaynaklar ($p=0,000$), destekleyici kaynaklar ($p=0,001$) ve durumsal koşullar boyutları arasında da anlamlı sonuçlar bulunmuştur.

Kuzey Saros Bölgesinde kendilerini nasıl tanımladıklarını içeren gruplar ve genel sürdürülebilir turizm algısı düzeylerinin karşılaştırılması adına yapılan Tukey HSD post-hoc analizi sonuçlarına göre turist grubundaki bireylerin, kendisini buranın yerlisi ve yazlıkçı olarak tanımlayan katılımcılara göre sürdürülebilir turizm algı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine benzer şekilde kendisini günübirlikçi olarak tanımlayan bireylerin kendisini buranın yerlisi ve yazlıkçı olarak tanımlayan katılımcılara göre sürdürülebilir turizm algı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kuzey Saros Bölgesinde kendilerini nasıl tanımladıklarını içeren gruplar ile sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik algı düzeylerinin karşılaştırılması sonucuna göre, turist ve günübirlikçi gruplarındaki bireylerin, kendisini buranın yerlisi ve yazlıkçı olarak tanımlayan bireylere göre sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kuzey Saros Bölgesinde kendilerini nasıl tanımladıklarını içeren gruplar ve doğrudan çevresel sürdürülebilirlik algı düzeylerinin karşılaştırılması sonucuna göre, turist ve günübirlikçi gruplarındaki bireylerin,

kendisini buranın yerlisi ve yazlıkçı olarak tanımlayan bireylere göre doğrudan çevresel sürdürülebilirlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Kuzey Saros Bölgesinde kendilerini nasıl tanımladıklarını içeren gruplar ve dolaylı çevresel sürdürülebilirlik algı düzeylerinin karşılaştırılması sonucuna göre, turist ve günübirlikçi gruplarındaki bireylerin, kendisini buranın yerlisi ve yazlıkçı olarak tanımlayan bireylere göre dolaylı çevresel sürdürülebilirlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır.

Kuzey Saros Bölgesinde kendilerini nasıl tanımladıklarını içeren gruplar ve genel destinasyon rekabeti algı düzeylerinin karşılaştırılması için yapılan Tukey HSD post-hoc analizi sonucuna göre, turist gruplarındaki bireylerin, kendini yazlıkçı olarak tanımlayan bireylere göre destinasyon rekabeti algı düzeylerinin daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Günübirlikçi gruplarındaki bireylerin, kendisini buranın yerlisi ve yazlıkçı olarak tanımlayan bireylere göre destinasyon rekabeti algı düzeylerinin daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Kuzey Saros Bölgesinde kendilerini nasıl tanımladıklarını içeren gruplar ve destinasyon rekabeti alt boyutu olan doğal kaynaklar ile ilgili algı düzeyleri karşılaştırılması sonucuna göre, turist ve günübirlikçi gruplarındaki bireylerin, kendisini yazlıkçı olarak tanımlayan bireylere göre doğal kaynaklar ile ilgili algı düzeylerinin daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Kuzey Saros Bölgesinde kendilerini nasıl tanımladıklarını içeren gruplar ve destinasyon rekabeti alt boyutu olan sosyo-kültürel kaynaklar ile ilgili algı düzeyleri karşılaştırılması sonucuna göre, turist ve günübirlikçi gruplarındaki bireylerin, kendisini yazlıkçı olarak tanımlayan bireylere göre sosyo-kültürel kaynaklar ile ilgili algı düzeylerinin daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Kuzey Saros Bölgesinde kendilerini nasıl tanımladıklarını içeren gruplar ve destinasyon rekabeti alt boyutu olan destekleyici kaynaklar ile ilgili algı düzeyleri karşılaştırılması sonucuna göre, turist ve günübirlikçi gruplarındaki bireylerin, kendisini yazlıkçı olarak tanımlayan bireylere göre destekleyici kaynaklar ile ilgili algı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.5.12. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Araştırmada elde edilen verilerin analizi sonucunda araştırmanın hipotezlerine ilişkin sonuçlar Tablo 55’de gösterilmektedir.

Tablo 52. Araştırma Kapsamında İncelenen Hipotezlere İlişkin Sonuçlar

Hipotezler	Desteklenmiştir / Desteklenmemiştir
H1: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır.	Desteklenmiştir
H2: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt boyutları arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır.	Desteklenmiştir
H2a: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt alt boyutlarından doğal kaynaklar arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır.	Desteklenmiştir
H2b: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt alt boyutlarından sosyo kültürel kaynaklar arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır.	Desteklenmiştir
H2c: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt alt boyutlarından destekleyici kaynaklar arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır.	Desteklenmiştir
H2d: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt alt boyutlarından durumsal koşullar arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır.	Desteklenmiştir

Tablo 55 incelendiğinde araştırmanın temel hipotezlerini oluşturan sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti arasında pozitif yönde ilişki olduğu görülmektedir. Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti arasındaki ilişkiyi inceleyen diğer araştırmalar incelendiğinde (Ritchie ve Crouch, 2000; Hassan, 2000; Dwyer ve Kim, 2003; Heath, 2003; Ritchie, Crouch, 2003; Bahar, Kozak, 2007) bu sonucun ilgili yazın ile tutarlı olduğu görülmektedir.

Araştırmanın sonuçlarına göre saros körfezinin destinasyon rekabetine etki eden faktörler arasında doğal kaynaklar, sosyo kültürel kaynaklar, destekleyici kaynaklar ve durumsal koşullar bulunmaktadır. Porter (1990)’da sürdürülebilir rekabetçi avantaj oluşturma için talep, faktör koşulları ve destekleyici sektörleri ile ilgili olduğunu öne sürmüştür. Araştırmamızda talep ve faktör koşulları tek bir faktör grubu içinde birleşmiş ve durumsal koşullar olarak ele alınmıştır. Destekleyici

faktörler ise Porter'ın rekabet koşulları içinde yer aldığı gibi bu araştırmada da destinasyon rekabeti için önemli bir faktör olarak yer almaktadır. Ritchie ve Crouch (2003)'un modelinde destinasyon rekabeti içerisinde; temel kaynaklar ve çekicilikler, kaynaklar ve çekicilikler, destek faktörleri ve kaynakları, destinasyon politikası, planlaması ve gelişimi, destinasyon yönetimi ve niteliksel belirleyenler olarak beş temel faktör yer yer almıştır. Ritchie ve Crouch'un çalışması ile benzer sonuçlar elde edilen çalışmada yine destekleyici kaynakların, temel kaynak ve çekicilikler şeklinde yer alan doğal ve sosyo kültürel kaynakların yer aldığı görülmektedir. Kim (2000) 'in modelinde rekabeti belirleyen toplam dört boyut bulunmaktadır. Bu boyutlardan birincisi turizm paydaşları (subject), kaynaklar ve çevreden oluşmaktadır. Çalışmamızda da destinasyon rekabeti için sürdürülebilir bir çevreye ihtiyaç duyulduğu gözlenmiştir. Sürdürülebilir turizm için gerekli olan koşulların aynı zamanda destinasyon rekabetine ve destinasyon rekabetinin alt boyutlarına etkisi olduğu görülmüştür.

Dwyer vd. (2003) modelinde destinasyon rekabeti gücünü, kaynaklar (doğal kaynaklar, kültürel miras kaynakları ve destekleyici faktörler dahil), destinasyon yönetimi (hükümet ve sanayi dahil) durumsal koşullar ve talep koşulları ilişkisiyle açıklamaktadır. Dwyer vd. (2003)'de olduğu gibi araştırmamızda da doğal kaynaklar ve destekleyici faktörler bulunmakta fakat farklı faktörler olarak yer almaktadır. Destinasyon yönetimi ve talep koşulları ise destekleyici faktörler içerisinde yer almıştır.

4.2. Nitel Araştırma

Araştırmanın ikinci aşamasını oluşturan nitel araştırma kapsamında, Kuzey Saros Körfezi bölgesinin bir destinasyon olarak rekabet gücünü ve nicel araştırmada elde edilen analiz sonuçlarını değerlendirmek için yarı yapılandırılmış soru formu hazırlanarak paydaşlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu sayede, yapılan nicel çalışmanın ardından Kuzey Saros Körfezinin Sürdürülebilir Destinasyon Rekabeti için derinlemesine bir araştırma ile desteklenerek daha bütüncül bir sonuca ulaşılabilceği düşünülmüştür. Nitel araştırmalarda araştırılan olay, olgu, ya da duruma göre değişebilen algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanan nitel araştırmalar sosyal bilimlerde gerçekleştirilen birçok çalışmada kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016:41)

4.2.1. Materyal ve Metot

4.2.1.1. Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formunun Geliştirilmesi

Bu çalışmanın ana hedefleri göz önüne alındığında, nitel görüşmeler, “insanların kendi görüş ve dünyadaki deneyimleri hakkında kendileri için konuşmalarına izin verilmesinin açık yolu” olduğu için uygun bir yöntem olarak görülmektedir (Limb ve Dwyer, 2001). Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşmeler yöntemi uygulanmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme, tartışılan soruların ve konuların bir listesini içeren bir röportaj rehberine dayanır, böylece, araştırmalar arasında bir ölçüde benzerlik sağlanır; aynı zamanda, görüşülen kişinin kendine özgü tecrübe ve / veya bilgi özelliğine göre sorgulanması açısından esnek bir tekniktir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde görüşme esnasında ortaya çıkabilecek ve çalışmaya önemli katkılar sağlayabilecek ek sorular sorulabilmesi önümüze çıkar sınırlamaları önleme açısından avantaj sağlarken detaylı bilgiler de elde edilebilmeye olanak sağlayabilir (Merriam, 2013: 87-88;).

Yarı yapılandırılmış soru formunda, ilk araştırma hedefleri ve yazın taraması sırasında belirlenen tematik konular temelinde tasarlanmıştır. Sorular dört bölümden oluşmaktadır.

Bölüm 1 Katılımcılara ilişkin demografik özellikleri üzerine sorular.

Bölüm 2 Sürdürülebilir destinasyon rekabeti açısından Kuzey Saros Körfezinin destinasyon rekabeti gücünü belirleyen faktörler üzerine sorular.

Bölüm 3 Sürdürülebilir destinasyon rekabeti açısından Kuzey Saros Körfezinin sorunlarının tespiti üzerine sorular.

Bölüm 4 Sürdürülebilir destinasyon rekabeti açısından Kuzey Saros Körfezindeki geçmişten günümüze yaşanan değişim hakkındaki algı üzerine sorular.

Yukarıdaki sorulara göre, katılımcıların bölgedeki çevre sorunları ve korunma konusundaki algı ve tutumlarını analiz ederek Kuzey Saros Körfezi'nin destinasyon rekabeti sürdürülebilir turizm kapsamında ele alınmıştır. Bu tür gözlemler, mevcut durumun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunabilir, böylece planlama yaparak, destinasyon rekabet gücü için bir model oluşturulabilir.

4.2.1.2. Nitel Veri Toplama Süreci

Nitel yöntemler ifadesi, görüşmeleri (grup veya bire bir), katılımcı gözlemini (şahsen veya çevrimiçi) ve metin analizini (kağıt veya elektronik) kapsayan bir şemsiye kavramdır. Bu yöntemler sahada araştırmayı, odak grup odasını, ofisi veya sınıfı içerebilir. Niteliksel yöntemlerin tanımı gereği, bir kültüre uzun vadeli dalmayı içermesi veya tüm sosyal uygulamaların bütüncül bir incelemesini gerektirmez. Bazı nitel araştırmalar tek bir günün akışını bile kapsayabilir (Tracy, 2020:4).

Araştırma, Nisan 2017- Aralık 2019 tarihleri arasında Kuzey Saros Bölgesi içersinde yer alan yerleşim birimlerinde gerçekleşmiştir. Araştırmada yapısal mülakat veri toplama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada 11 erkek 6 kadın (n = 17) ile görüşülmüştür. Nitel araştırmalarda belirli bir aşamadan sonra gözlemler ve görüşmeler kendini tekrar etmeye başlayacağı için araştırmacı verilerin doygunluğa ulaştığını farketmelidir (Shenton, 2004; Morse, 2016; Silverman, 2016). Nitel araştırmalarda katılımcı sayısı artık öğrenecek bir şey kalmadığı ve verilen cevapların tekrar etmeye başladığı noktada yeterli olduğu kabul edilebilir (Miles ve Huberman, 2016; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu durumda araştırmacı görüşmelerin derinliğine inmek için topladığı verilerden farklı anlamlar üretmeye çalışmalıdır. Bu

nedenle bu araştırmada görüşmelerden elde edilen veriler tekrarlanmaya başlayınca görüşmeci sayısı 17’de bırakılmıştır.

Görüşme için belli bir format olmasına rağmen, görüşme, konu ve görüşülen kişinin görüşme şekline göre, azami  l de esneklik ile gerçekleştirilmiştir. Amaç görüşülen kişileri konuşmaya teşvik etmek ve fikirlerini, düşüncelerini ve duygularını ifade etmeleri için yeterli zaman ve özgürlük sağlamaktır. Görüşme sürecinde, katılımcıların önceden rızası alınmış ve katılım gönüllü olarak sağlanmıştır. Görüşmeler 30 ila 60 dakika arasında gerçekleşmiş, görüşmeler word dosyasına aktarılarak veri dosyası oluşturulmuştur. Toplanan verilerin değerlendirmesi, nitel betimsel analiz ve içerik analizi ile yapılmıştır.

4.2.1.3 Nitel Verilerin Geçerliği ve Güvenirliği

Nitel araştırmalarda geçerlilik konusunda birçok bakış açısı bulunmaktadır. Genel olarak bu görüşlerden ortaya çıkan terimlere bakıldığında; i  geçerlilik, dış geçerlilik, güvenilirlik, tarafsızlık, inandırıcılık, aktarılabirlik, doğrulanabilirlik, açıklık, tamlık, yaratıcılık vb birçok ifade ile karşı karşıya kalındığı görülmektedir (Creswell,2016:245). Özellikle i  geçerlik, güvenirlik ve dış geçerlik tartışılmakta ve bu konuların her biri ile başa çıkmak için stratejiler sunulmaktadır. Ayrıca araştırmacıları ilgilendiren bir konu da, araştırmanın güvenilirliğini etkileyen bir araştırmayı etik bir şekilde nasıl y r teceğinizdir (Merriam ve Tisdell, 2016). Öncelikle nitel araştırmalarda araştırmanın olabildiğince yansız gözlenmesi, araştırmacının esnek olması gördüğünü olduğu gibi aktarması, yüz yüze görüşmeler yoluyla ayrıntılı ve derinlemesine bilgi toplama, alana tekrar geri gidebilme olanağının olması geçerlilik açısından önemli görülmektedir (Yıldırım ve şimşek, 2013:290). Ayrıca elde edilen verilere nasıl ulaşıldığının açıklanması ve bu verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi de önemli bir ölçüttür. Bu konuda araştırmacı betimsel bir analiz kullanıyorsa g r şmeciden doğrudan alıntılara yer vermesi geçerlilik açısından önemli olduğu kadar elde edilen verileri açıklamak için de değerli olmaktadır (Yıldırım ve şimşek, 2013:291). Araştırmanızda çalışmanın geçerliliği açısından görüşmelerdeki doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Çalışmada, nitel bir araştırmada geçerliliği sağlayan bazı stratejiler de kullanılmıştır. Araştırmanın kaç kişiyle sınırlı tutulacağından veri toplama süreçlerine kadar araştırma süreçleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bu noktada, araştırmada verilerin doyuma ulaştığı, diğer bir ifadeyle hep aynı şeylerin anlatıldığı hissedilene kadar görüşmeler devam etmiştir. Önyargılı davranılmamaya özen gösterilmiş, tez danışmanının incelemeleri ile de çalışmanın iç geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın genellenebilirliği diğer bir ifade ile sonuçlarının farklı durumlara uygulanabilirliği dış geçerliliği ile ilgilidir (Merriam, 2013: 214). Ancak genelleme, nitel araştırmaların temel zayıf noktalarından biri olarak görülmektedir. Bu nedenle nitel araştırmalarda bulguların ve araştırma süreçlerinin, örneklerle açıklanması başka örneklerle karşılaştırmak için önemli olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 292-293). Araştırmamızda belirlenen görüşmeci sayıları, görüşmecilerin nitelikleri açıklanmış, görüşme süreci, tarihleri detaylandırılmış, görüşmelerden destinasyon özelliklerini yansıtacak doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Bu bağlamda, nitel araştırma açısından çalışmanın dış geçerliliğinin de sağlandığı ifade edilebilir.

Bir araştırmanın güvenilirliği araştırmanın tekrarlanmasında aynı sonuçların alınıp alınmayacağı ile ilgilidir. Ancak insan davranışlarının her zaman ve farklı koşullarda aynı olmaması özellikle nitel araştırmalarda güvenilirlik açısından sorun yaratabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 293). Bu nedenle bu araştırmalarda elde edilen sonuçların toplanan verilerle ne kadar tutarlı olduğuna bakılmalıdır (Merriam, 2013: 212). Bu kapsamda, bulguların raporlanması sonrası sonuçların ne kadar tutarlı olduğunu gözden geçirebilmek için araştırma sürecinde notlar tutulması, kayıtlar alınması çalışmaya önemli katkılar sağlayabilir.

4.2.2. Veri Analizi

Nitel analizlerde verilerin daha anlaşılabilir ve düzenli olması açısından verilerin temalar halinde gruplandırılması yapılacak çalışmalar içerisinde. Kodlama olarak da ifade edilen bu çalışmada bu temaların hangi başlıklarla ifade edileceği de üzerinde durulması gereken önemli bir aşamadır (Merriam, 2013: 178). Bunun için üç kodlama yönteminden biri seçilebilir. Bunlar “daha önceden

belirlenmiş kavramlara göre yapılan kodlama”, “verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama” ve “genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama” şeklindeki yöntemlerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 261-262). Araştırmamızda verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama yöntemi tercih edilmiş ve tema başlıkları belirlenmiştir. Temaların belirlenmiş olması, nicel ve nitel verilerin karşılaştırmasının daha etkili yapılmasını da sağlamıştır.

Nitel durum analizlerinde görüşme, doküman, gözlem, arşiv kayıtları gibi farklı veri toplama kaynaklarından aynı anda yararlanarak değerlendirmelerde bulunulabilmektedir (Creswell, 2016: 100). Bu araştırmada da görüşmelerden edilen verilere ek olarak, Kuzey Saros Körfezi’ne ilişkin broşürler, web siteleri, medyada yer alan haberler de takip edilmiş ve verilere etki edecek bir gelişme olmasına karşı (Örneğin doğal sit alanı olarak ilan edilen yeni yerlerin açıklanması gibi gelişmeler) çalışma sonlanana kadar güncel bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

4.2.3. Araştırma Bulguları ve Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde turizm paydaşları ile görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilecektir. Kuzey Saros Körfezinin sürdürülebilir turizm destinasyon rekabet gücüne yönelik bölgenin özelliklerini de ortaya çıkaracak yarı yapılandırılmış soru formu ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler temalara ayrılarak analiz edilmiş, görüşmelerden örnek alıntılar verilerek konu tartışılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde öncelikle görüşme yapılan katılımcıları tanımlayıcı bilgilere yer verilmiştir.

4.2.3.1. Katılımcılara Ait Tanımlayıcı Bulgular

Nitel araştırma aracı olarak kullanılan yarı yapılandırılmış soru formu ile yapılan görüşmelere ait katılımcıları tanımlayan bilgiler Tablo 56’da yer almaktadır. Katılımcıların farklı yaş gruplarından ve farklı meslek gruplarından olması çalışmaya derinlik kazandırmakta ve araştırmanın geçerliliği açısından önem arz etmektedir.

Tablo 53. Nitel Araştırma Katılımcılara Ait Tanımlayıcı Bilgiler

Kodlama	Cinsiyet	Yaş	Meslek
K1	Kadın	71	Ev Hanımı
K2	Erkek	37	İşletmeci
K3	Kadın	60	Emekli Öğretmen
K4	Kadın	58	Ev Hanımı
K5	Erkek	37	Memur
K6	Kadın	54	Akademisyen
K7	Erkek	63	STK Yönetici
K8	Erkek	67	STK Yönetici
K9	Erkek	58	Emekli
K10	Kadın	61	Emekli
K12	Erkek	56	Esnaf
K13	Kadın	50	Akademisyen
K14	Erkek	41	Memur
K15	Erkek	28	İşletmeci
K16	Erkek	42	Memur
K17	Erkek	52	İşletmeci

4.2.3.2. Kuzey Saros Körfezinde Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Destinasyon Rekabeti Temaları

Kuzey Saros Körfezi’nin sürdürülebilir destinasyon rekabeti açısından sahip olduğu özellikler, destinasyon rekabetindeki güçlü ve zayıf yönleri, özellikle uzun vadede sürdürülebilirliğini tespit etmek açısından bugüne kadar olan süreç içerisinde bölgede meydana gelen değişimler ve ortaya çıkan sorunların kimler tarafından nasıl çözüleceği ile ilgili ortaya çıkan temalar Tablo 57’de verilmiştir. Nitel araştırmadan elde edilen sonuçların nicel araştırma ile ilgili sonuçları karşılaştırma olanağı sunması, bölgenin sürdürülebilir destinasyon rekabet gücünü daha iyi değerlendirme fırsatı doğurmuştur.

Tablo 54. Kuzey Saros Körfezinde Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Destinasyon Rekabeti Temaları

Araştırma soruları	Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Destinasyon Rekabeti Temaları									
Kuzey Saros Körfezinin Sürdürülebilir Destinasyon Rekabetindeki Güçlü Yönleri	"doğallığı" K1;K2;K9;K12;K16	"denizin güzelliği" K1,K2,K3,K4,K5,K6,K7,K8,K9,K10,K11,K12,K13,K14,K15,K16,K17	"ulaşılabilirliği" (K3, K4,K5,K10,K12,K13,K14,K15,K16, K17)	" güvenli olması" (K2,K6,K8,K9,K11,K12,K13).						
Kuzey Saros Körfezinin Sürdürülebilir Destinasyon Rekabetindeki Zayıf Yönleri	"Çarpık yapılaşma" K1, K3,K6,K13; K14;K15;K17)	"Temiz ve sağlıklı şebeke suyunun eksikliği" (K1,K2,K3,K7,K10,K13),	"Gürültü" (K1,K3,K5)	"Atık su arıtmasının yetersizliği" (K1,K2,K3,K6,K10,K11,K14,K17)	"Günübirlik gelen tatilcilerin çevreyi kirletmesi" (K1,K3,K4,K11,K17)	"Ziyaretçiler ile yerel halk arasındaki kültürel farklılıklar" (K6; K7;K11)	"Yeterli temizlik hizmetinin verilememesi" (K2,K3,K6,K7,K8)	"Fiyatların yüksekliği" (K5;K6; K8;K11; K3)	"sezonun kısa olması" (K11,K4,K6)	
Kuzey Saros Körfezinde Algılanan Değişim	"nüfus artışı" (K1,K2,K3,K6,K10,K12, K14,15,K17),	"betonarme yapıların artması" (K4, K6, K8, K10,K14, K15, K17),	" çevre kirliliğinin artması" (K6, K7, K11, K13,K14)	"turist profilinin değişmesi" (K6, K7, K9, K10)	"Daha fazla gürültü" (K1, K7, K11).					
Kuzey Saros Körfezinin Sürdürülebilir Destinasyon Rekabetindeki Paydaşlar	"yerel yönetimler" K1,K3,K7, K9, K10)	"merkezi yönetimler" (K8,K9,K11,K12,K17)	"sivil toplum kuruluşları" (K3,K6, K17)	"yerel halk" (K6,K15)	"turizm işletmeler i" (K6,K8, K15,K14, K17)					

Tablo 57’de gösterilmekte olan temaların her birinin değerlendirilmesine ve analizine, örnek ifadeler ile birlikte aşağıda yer verilecektir.

4.2.3.2.1. Kuzey Saros Körfezinin Sürdürülebilir Destinasyon Rekabetindeki Güçlü Yönlerine İlişkin Temalar

Kuzey Saros Körfezinin tercih edilme sebebi deniz, orman, sakinlik, piknik ve kamp alanlarının varlığı gibi unsurlardır. Bu bölgenin turistik bir destinasyon olarak rekabet gücünü oluşturan önemli yönlerine bakıldığında akıntılar nedeni ile kendi kendini temizleyebilen, tuz oranı da ideal olan deniz en önemli unsurlardan biridir (K2;K5;K6;K7;K8;K11;K12;K14;K15;K16;17). Diğer bölgelerle özellikle bu bölgeye yakın (İğneada gibi) olan yerlerle karşılaştırma yapıldığında Kuzey Saros Bölgesinde denizin daha güvenli olduğu, yüzmek, tatil yapmak için daha uygun olduğu vurgulanmaktadır (K2). Bölgede ulaşım sorunu yoktur (K4; K1;K;12;K14). Nispeten daha uzak olan (Ayvalık, Mudanya, Tirilye, gibi) yerler ile karşılaştırıldığında konaklama ücretinin pahalılığı vurgulanmakta, İstanbul gibi bir şehre olan yakınlığından dolayı talebin yüksek olması fiyatları arttırmaktadır (K4;K5). Ziyaretçilerin veya yazlık sahiplerinin bölgeyi tercih etmelerindeki en önemli sebeplerden biri çalıştıkları, ikamet ettikleri şehre olan yakınlığıdır (K6;K9;K12). Bölgede güvenlik konusunda bir sıkıntı yaşanmamaktadır (K4;K14).

Kuzey Saros Bölgesinin destinasyon rekabet gücünü oluşturan unsurları ortaya çıkarmak için sorulan “Kuzey Saros bölgesinin tercih edilme sebebi nedir? Sorusuna verilen cevaplar doğrultusunda bölgenin güçlü olduğu dört tema ortaya çıkmıştır. Bunlar; **“doğallığı”** (K1;K2;K9;K12;K16) **“denizin güzelliği”** (K1,K2,K3,K4,K5,K6,K7,K8,K9,K10,K11, K12,K13,K14,K15,K16,K17) **“ulaşılabilirliği”** (K3,K4,K5,K10,K12,K13,K14,K15,K16,K17) ve **“güvenli olması”** (K2,K6,K8,K9,K11,K12,K13)’dır. Tablo 58’de Kuzey Saros Körfezinin destinasyon rekabetindeki gücüne yönelik verilen ifadeler örnekler verilmektedir.

Tablo 55. Kuzey Saros Körfezi'nin Sürdürülebilir Destinasyon Rekabetindeki Gücüne Yönelik Örnek İfadeler

<i>Doğallığı, deniz, kumunun güzelliği(K1)</i>
<i>Burada zaten doğal bir güzellik var, doğayı bozmadan yapılabilecek çok şey var aslında. Mesela arkada bir göl var.(K2)</i>
<i>Denizinin güzelliği (K4)</i>
<i>Evet bizim güçlü yanımız var denizimiz çok güzel, kumumuz çok güzel. Yaşadığımız bölgeye yakın olması ve kumunun ve denizinin güzel olması. (K6)</i>
<i>Denizi güzel diye, Marmara bölgesinde en güzel denize sahip ve dünyada kendi kendini temizleyen 3 denizden biri (K7)</i>
<i>Olumlu yanı denizi çok güzel, dünyada sayılı olduğunu biliyorum mesela, kendi kendini temizleyebilen, kirlense bile temizleyebilen bir denizi var, tuz oranı gayet güzel, bir termal kadar şifalıdır diyebilirim size, hani termal sıcak olur bu soğuk olur ama, şifa açısından çok güzel, deniz anasına hiç rastlamadım mesela Marmara'da çok girdiğim için denize orada çok deniz anası vardır (K2)</i>
<i>Öncelikle İstanbul'a yakın çok temiz denizi olması. İstanbul'dan 3 saatte Bodruma gidemezsiniz ama buraya gelebilirsiniz.(K11)</i>
<i>İstanbul'a yakın olması, deniz(K12).</i>
<i>Güvenli, güvenlik konusunda da jandarmadan çok memnunuz. (K4)</i>
<i>Doğallığı, denizinin temiz olması, körfezin kirlilikten korunmasının en önemli etmeni (K15)</i>
<i>En güzel deniz en güzel körfez, dünyada kendi kendini temizleyen 3 denizden biri.(K9)</i>

4.2.3.2.2. Kuzey Saros Körfezi'nin Sürdürülebilir Destinasyon Rekabetindeki Zayıf Yönlerine İlişkin Temalar

Bölgedeki en önemli sorunlar, bürokratik sebepler veya gelişmiş güzel yerleşim nedeni ile tapusuz evlerin varlığı (K1;K6;K8), temiz su sorunu (K1; K3;K4) gürültü ve atık arıtmadaki yetersizliktir (K1;K3;K8;K10;K14). Yayla gibi bazı yerleşim yerlerinde bu sorunlar aşılmışken, Erikli gibi bazı yerlerde ise arıtmadaki yetersizlik sıkıntılar yaratmaktadır (K7;K8). Ayrıca bundan dolayı kötü kokunun yayılması ayrıca rahatsızlık vermektedir (K3; K4;K6;K8). Bu konuda yeterince arıtılamayan kanalizasyon atıklarının göle verilmesi nedeni ile gölün kirlenmesine sebep olunmaktadır. Göl ile deniz arasındaki bağlantının açıldığı durumlarda denizde de kirliliğin olduğu görülmektedir (K3). Kumsalda yeterince tuvalet ve duş alanlarının olmaması da ayrıca bu bölge için olumsuz yönlerden biridir. Çevre bakımsız ve insanlar bilinçsiz olarak çevreyi kirletmektedir (K1;K4;K7;K9). Günübirişikçilerin kamp yapıp, yemesi içmesi ve sonrasında çöplerini bırakıp gitmesi önemli bir kirlilik

sorunudur (K7;K9). Örneğin insanlar kirli çocuk bezini dahi kumsalda kuma gömüp bırakabilmektedir (K1;K7)). Bu bilinçsizliğe bir başka örnek de örneğin engelliler için yapılan yolun üstüne motosiklet veya araba park edilmesi gibi davranışların görülmesidir (K3). Özellikle yaz aylarında çok fazla turistin geldiği zamanlarda gürültü sorununun da arttığı görülmektedir (K3;K4;K5). Bilinçsiz balık avcılığı, balık yuvalarının yok edilmesi balık çeşitliliğini de azaltmıştır (K5;K11;K12). İleride ikincil konutların artmasının altyapı sorunlarını ve çevre kirliliğini arttıracığı düşünülmektedir (K1;K3;K14) En büyük kirlilik sebebi kalabalık olarak görülmektedir. Taşıma kapasitesinin aşılması için önlemler alınmalıdır (K6). Konaklama ihtiyacının ağırlıklı olarak ev pansiyonculuğu yolu ile giderildiği bölgede ziyaretçilerin gürültü kirliliğine neden olması yerel halk tarafından olumsuz karşılanmaktadır (K6; K7). Bölgeye gelen ziyaretçi profilindeki olumsuz değişimler, kültürel farklılıklar yerel halk tarafından fark edilmekte ve bundan rahatsızlık duyulmaktadır (K7). Ziyaretçi sayısındaki artış bölgeye hakim olan kültürün bozulmasına sebep olmaktadır (K6; K7;K11). Bir diğer rahatsızlık ise Enez’de bugüne kadar yapılan kazılardan çıkan tarihi eserlerin Edirne’ye nakledilmesi konusundadır. Enez’de yerel halk kendi topraklarından çıkan tarihi eserlerinin kendi ilçelerinde sergilenmesini istemektedir (K14). Enez Liman’ın tüm deniz ulaşımı için yeterli olmamaktadır, Enez’in rekabet edebilmesi için Enez Limanı’nın da kullanım alanının gelişmesi gerekmektedir (K14). Enez ilçesinde denize sanayi tesislerinden atık su deşarjı yapılmasa da (K15). Yerleşim yerlerinin kanalizasyonları denize verilmesi nedeni ile kirlilik olmaktadır. Bilinçsiz avlanma, sahillerden kum alınması ve çarpık yapılaşma Kuzey Saros Körfezi’nin başlıca sorunlarıdır (K14;K15;K16). Enez e bağlı Sultaniçe ve Gülçavuş sahilllerinde çeltik tarlalarının yerleşimlere yaklaşmasıyla sivrisineklerin çok fazla olması da turizm açısından sıkıntı yaratmaktadır (K16;K17).

Tablo 56. Kuzey Saros Körfezinin Rakip Bölgelere Göre Zayıf Yönlerine

Yönelik Bazı Örnek İfadeler

<i>Evlerin bürokrasideki anlaşmazlıklardan dolayı tapusuz duruma düşürülmesi, su sorunu yaşanmakta, su tuzlu ve kirli, çevre bakımsız, insanlar çok kirletiyor, örneğin çocuk bezini değiştirip ve kirli bezi kuma atarlar var. Gürültü var sabah çığlık sesleri ile uyanabiliyorsunuz. Araç gürültüleri, Arıtma yetersiz, belediye çalışırsa nispeten bu sorunlar çözülür, Ulaşım sorunu yok, otopark sorunu var (K1)</i>
<i>Kumsalın daha temizlenmesi lazım mesela, buranın denizinin hakettiği görsellik burada yok bir kere. Sadece biraz daha hizmet kalitesinin artması bu da belediye düşüyor sadece. Altı yapı sorunu ciddi bir biçimde var, suları içilmiyor, duş dahi alınmıyor. (K2)</i>
<i>Su, kirli olması, bunun dışında kanalizasyon kokusu felaket derece de geliyor. Daha önce yoktu. Göle bırakıyorlar ve tahminim arıtmadan veriyorlar. Sarı su neden olur? Çeşmeden pis tuvalet şeklinde kokan bir su akıyor. Tam arıtma yapılmadan verildiğini düşünüyorum. Çok gürültü var. 3'e kadar müzik oluyor. Kavgı gürültü eksik olmuyor akşamları. Dışarıdan gelen kişiler kirletiyor, pet şişeler, poşetler atıyorlar, çarpık yapılaşma var (K3)</i>
<i>İnsanlar piknik için sahile yayılmışlar, yiyor içiyor, ama nereye çıkarıyorlar işte deniz kirleniyor. Hakikaten denizde insan pislikleri bulunuyor zaman zaman, yani nefret etmemizin sebebi oluyor işte böyle başka yerlere bakmaya başladık ne yapsak diye. (K4)</i>
<i>Gürültülü, hatta bir gece saat 3'te uyumak için İstanbul'a evime gittim. (K5)</i>
<i>Çarpık yapılanma, başlangıçta yapılar çok planlı yapılmamış, daha sonra bir plana sokulmaya çalışılsa da bu eski yapılanmanın yanlış olması sebebi ile bunlar da çok fazla bir anlam ifade etmiyor. Altyapı yetersizliği var kanalizasyon problemi yıllarca yaşandı, kanalizasyon olmadı işte fosseptik çukurları ile bu sorun çözülmeye çalışıldı. Daha sonra yakın bir geçmişte birkaç sene öncesi kanalizasyon bağlandı. Fakat bu kanalizasyonların atıkları nereye gidecek, bunun için bir biyolojik arıtma yapıldı fakat bu da şu andaki yerleşim konut sayısına yeterli gelmiyor ve gerçekten çok kötü kokularla karşılaşırız. (K6)</i>
<i>Su, Erikli'de içilebilir şekilde bir su şebekesi yok. Burada su yaklaşık 7 km uzakta Koruklu köyünden kuyulardan sağlanıyor. Buraya getiriliyor ama kuyu sularının ne kadar sıhhi olduğu tartışılır. Çünkü ekilebilir arazilerden geçiyor o arazilerde atılan her türlü tarım ilacı nihayetinde o kuyulara geçiyor, kuyular üzerinden de insanlara. Biz burada suyu yalnız kullanma amaçlı, çamaşır yıkama hani evde bulaşık yıkanmayacak durumda, lavaboda falan kullanılıyor, içilebilir değil. (K7)</i>
<i>Su sorunu, bir de kötü koku, arıtma yeterli değil. Erikli'de su gelse herşey güzel olur. Çiçeklerimiz bile kurudu.(K10)</i>
<i>Taş ocaklarını tozu bize gelmiyor ama onların o tarlalara verdiği zarar gözle net bir şekilde görülüyor. Denizden baktığımız zaman o kelleşmeyi görüyorsunuz gittikçe büyüyen. Dinamitler atılıyor orada, denize atılanlar hariç. Sonuçta mutlaka oradaki kaynakları etkiliyordur. Göle gelen kuş çeşidi azalıyor. Oradaki canlı sayısı azalıyor, gölün ağzı açıldı yine biraz canlılık belirtişi oldu. Doğayı ellemediğimiz zaman doğa kendi dengesini koruyabiliyor. Tatilciler belki burada sürekli kalkanlarda belki mecidiye tarafı pırlı pırlıdır. Bu taraf öğlenden sonra bozulur çünkü kanal çıkan su bulanarak, aslında pis bir şey değil ama insanlar ne yapıyor kirlendi diye kapatalım diyor. Kendi zevkimiz için dengeyi bozduk orada. (K12)</i>
<i>İnsan profili değişiyor, farklı yerlerden insanların gelmesi ve çoğunluğu elde etmesi rahatsız edici. (K14)</i>
<i>Altyapı yapımız yetersiz çok zayıf. Bu sürdürülebilirlik anlamında baktığımız zaman biz bunları yakın gelecekte kaybedeceğimiz diye düşünüyorum. Çünkü buraya gelen konuklar da bir noktadan sonra bu yapılan ya da bu kirlilikten memnun olmayan konuklar da uzaklaşacak buradan. (K6)</i>
<i>Enez Belediyesi'nin orman içinden 10 kamyon çöp topladığını gördüm, tam 10 kamyon. (K17)</i>
<i>Burdak günlük oda kirası atıyorum Akyaka'dakinden daha pahalı. Aslında orası daha iyi bir ücreti hak ediyor ama uzak (K5)</i>
<i>Bir kere çok kalabalık oldu, düzensiz bir görüntü arttı, kirlilik arttı, turist profili değişti, profil biraz daha aşağıya doğru gidiyor. Sürdürülebilir turizmi maalesef sürdürülemez hale getirecek bilinçsiz bir kitle oluştu. Yani erikli olumlu gelişmedi. Biz hafta içi çalıştığımız için hafta sonları denize girebilme imkanımız var fakat hafta sonları o kadar çok kalabalık ve o kadar kirlilik oluyor ki gelmek istemiyoruz. (K6)</i>
<i>Çok büyük bir fark var. Özellikle son beş senedir burada insan kalitesi düştü. Yazlık kültürü almamış kişilerin, Erikli'de yazlık yer varmış diyerek kalkıp buraya arabalarla minibüslerle gelip, yer tutmadan minibüslerin içinde yatarak, hatta ve hatta geceleri belli bir saatte insanlar uykuya çekildiğinde insanların balkonlarında yatan bir zümre gelmeye başladı. Adamın evinin önünde soyunabiliyor, adam balkonda oturuyor kahvaltısını yaparken geliyor minibüsünü açıyor müziği sonuna kadar açıyor, orada soyunuyor, giyiniyor. Affedersiniz denizi pisliyor. Böyle bir zümre gelmeye başladı biz onlardan rahatsızız. (K7)</i>
<i>Fark var tabi, burası daha sakindi, yapı çoğaldı, binalar çoğaldı, binalar çoğaldıkça altyapı sorunları çoğaldı. İnsanlar çoğaldıkça kalite düştü. Hiç yeşillik alan kalmadı, hep bina bina. (K10)</i>
<i>Otel ihtiyacı olabilir de çok pahalılar. Burada sezon kısa olduğu için otel yatırıma uygun değil (K11)</i>
<i>Sezon kısa olduğu için belki başka yerler de tercih edilebilir (K6)</i>
<i>Evlerin kiralar yüksek olduğu için her şey çok pahalı. Özellikle ustalar yaptıkları işte usta olmadıkları halde fırsattan yararlanıyor ve çok pahalı. (K3)</i>
<i>Burada tahrip yok, burada tahribe rastlamadım şöyle; yeteli temizlik olmadığı için mesela gidin ormanlık bölgelere, piknik yapılabilir bölgelere, insanlar pet şişesini, poşetini oraya bırakıyor. Bu da çok basit biliyorsunuz yani eski variller koyun oraya şimdi bizim insanımızda şu var, hepimiz öyleyiz aslında "lütfen çöp atmayın" yazısını görmediğimiz sürece o çöpü atarız.(K2)</i>

Kuzey Saros Bölgesinin bir turizm destinasyonu olarak zayıf yönlerinin belirlenmesine yönelik sorulan "Kuzey Saros Körfezi bölgesinin mevcut problemleri

nelerdir? sorusuna verilen cevaplar doğrultusunda bölgenin zayıf olduğu dokuz tema ortaya çıkmıştır. Bunlar; **“Çarpık yapılaşma”** (K1, K3,K6, K13;K14;K15;K17), **“Temiz ve sağlıklı şebeke suyunun eksikliği”** (K1,K2,K3,K7,K10,K13), **“Gürültü”**(K1, K3, K5), **“Atık su arıtmasının yetersizliği”** (K1,K2,K3,K6,K10,K11,K14,K17) **“Günübirlik gelen tatilecilerin çevreyi kirletmesi”** (K1,K3,K4,K11,K17) **“Ziyaretçiler ile yerel halk arasındaki Kültürel farklılıklar”** (K6; K7;K11) **“Yeterli temizlik hizmetinin verilememesi”**(K2), **“Fiyatların yüksekliği”** (K5;K6;K8;K11;K3) ve **“sezonun kısa olması”** (K6;K11;K4)’dır. Tablo 59’da Kuzey Saros Körfezi’nin rakip bölgelere göre zayıf yönlerine yönelik bazı örnek ifadeler yer almaktadır.

4.2.3.2.3. Kuzey Saros Körfezinde Algılanan Değişime İlişkin Temalar

Kuzey Saros Bölgesinde zamanla meydana gelen değişikliklerin belirlenmesine yönelik sorulan “Sizce zaman içerisinde Kuzey Saros Körfezi bölgesinde ne gibi değişiklikler oldu? sorusuna verilen cevaplar doğrultusunda bölgedeki değişim üzerine beş tema ortaya çıkmıştır. Bunlar; **“nüfus artışı”** (K1,K2,K3,K6,K10,K12, K14,15,K17)), **“betonarme yapıların artması”** (K4, K6, K8, K10,K14,K15, K17,) , **“çevre kirliliğinin artması”** (K6, K7, K11, K13,K14)) **“turist profiline değişmesi”** (K6, K7, K9,K10) ve **“daha fazla gürültü olması”** (K1,K7, K11) şeklinde 5 tema ortaya çıkmıştır. Tablo 60’da Kuzey Saros Körfezi’nde algılanan değişime yönelik bazı örnek ifadeler verilmektedir.

Tablo 57. Kuzey Saros Körfezi'nde Algılanan Değişime Yönelik Bazı Örnek İfadeler

Bir kere çok kalabalık oldu, düzensiz bir görüntü arttı, kirlilik arttı, turist profili değişti, profil biraz daha aşağıya doğru gidiyor. Sürdürülebilir turizmi maalesef sürdürülemez hale getirecek bilinçsiz bir kitle oluştu. (K6)

Hava, su, toprak. Su kötü olunca topraktaki malzeme bozuluyor, toprakta kullanılan kimyasallar suyu bozuyor. Mesela burada bu sene oluşan bir şey var suyun değişikliği. Her sene kötü gidiyor ama bu sene bir kimyasal bulaştığını düşünüyorum ondan dolayı bütün bitkiler kurudu. İlkbaharda geldiğimizde bütün bitkiler yemyeşildi bir sorun yoktu fakat sonra su kullandıkça bitkiler kurudu. Göle kimyasal atmış da olabilir, mikroptan korumak için veya zirai kullanılan ilaçların katılımı çok fazla olmuş olabilir. Büyük bir ihtimal bir şey karıştı suya. (K12)

Fark var tabi, burası daha sakindi, yapı çoğaldı, binalar çoğaldı, binalar çoğaldıkça altyapı sorunları çoğaldı. İnsanlar çoğaldıkça kalite düştü. Hiç yeşillik alan kalmadı, hep bina bina. (K10)

1994'teki Erikli ile şimdiki erikli arasında çok fark var. Hatta 2 yıl önceki Erikli ile arada çok fark var. İki yıl önce daha temiz daha güzeldi. Mesela kardeşlerimin de evleri var burada ikisi de evlerimizi satacağız diyor. Artık Erikli'ye gelmeyiz diyorlar.(K13)

Gürültü var sabah çığlık sesleri ile uyanabiliyorsunuz. (K1)

Gürültü sorunu % 70 gibi.

Ev pansiyonculuğu burada evi olanları rahatsız etmeye başladı çünkü bir evi gelip 4 kişi kiralyor, ev sahibi anahtarı teslim ettikten sonra, kiracı eşine dostuna telefon açıyor evde 14 kişi oluyor. Bunların yarattığı bir gürültü kirliliği oluyor.(K7)

4.2.3.2.4. Kuzey Saros Körfezinin Sürdürülebilir Destinasyon Rekabetindeki Paydaşlarına İlişkin Temalar

Kuzey Saros Bölgesi'nde sorunların çözülmesinde başta Belediye'den hizmet ve çalışma beklenmektedir (K1;K3;K4;K7;K10). Ayrıca bu bölgede faaliyet gösteren işletmelerin de fırsat verildiğinde, bölgenin temizliği ve düzeni için maddi destek sağlayabileceği belirtilmiştir (K2). Su sorunu konusunda da Enez'de bu sorun yaşanmasa da Erikli'de Belediye'nin yeni kuyular açması veya başka bir yerden temiz kullanma suyunu getirmesi beklenmektedir (K3). Tapu sorunu ile ilgili de devletin bürokrasiye takılmadan tapu meselesini çözebileceği, tapu verilmesi veya yıkım kararı alınması gibi hangi karar alınırsa alınsın bir şekilde bu konuda netlik

sağlanması gerekmektedir (K2). Belediye'nin alışveriş alanları konusunda çalışmalar yapması beklenmekte, gelişi güzel baraka şeklinde satış yerleri görüntüyü bozmaktadır (K2;K7). Esnaf için daha nezih yerler oluşturulursa belediyeye gelir gelecek ve daha iyi hizmet sağlamak için bir kaynak oluşacaktır. Bu konuda esnaf, ortada ticari bir gelir olması nedeni ile de verilen hizmetin karşılığını vermeye hazır olduğunu belirtmiştir (K2). Ayrıca yaz dönemi içerisinde artan ziyaretçi sayısı nedeni ile otopark sorunları yaşanmaktadır. Bunun için de uygun bir yere yap işlet devret şeklinde katlı otopark yapılması, trafiğe kapalı alanların olması ve bisiklet kullanımının özendirilmesi önerilmektedir (K2). Çevresel koruma için tek başına ne bireylerin ne de kamunun yapabileceği sınırlıdır. Birlikte hareket edilmesi gerekmektedir (K6;K11). Bu konularda sadece muhtarlıkların, belediyelerin yaptığı çalışmalar yetmemektedir. Jandarma, polis, zabıta, köy muhtarlıkları, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Orman İşletme Müdürlükleri gibi kurumların ortak hareket etmesi bu alanların korunması için önemlidir (K17).Turizm'in gelişmesi için de belediye, valilik, kaymakamlık, ticaret odası, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, İç İşleri Bakanlığı, Turizm Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, muhtarlık, siyasetçiler, STK'lar, Güzelleştirme Derneği gibi dernekler, akademisyenler birlikte çalışmalı, öncelikle bölgenin SWOT analizi (güçlü-zayıf yönleri ve fırsatlar - tehditler) yapılmalıdır (K6;K7;K8;K14). Turizmciler, kaymakamlık, belediye birlikte kalkınma ile ilgili projeler geliştirmelidir (K6; K8). Burada turizme etkisi olan esnaf, bisiklet kiralayanlar gibi herkesin bir görevi vardır (K6). Ailelerin çocuklarına çevre bilincini yerleştirmesi gerekmektedir (K7; K8;K10). Belediyeye çok iş düşse de tek başına bunu yapamayacağına göre insanların kullandıkları alanı temiz tutmaları gerekiyor (K10). Öncelikle bilinçlendirme önemlidir.

Kuzey Saros Bölgesinde sürdürülebilir destinasyon rekabeti için paydaşların belirlenmesine yönelik sorulan “Sizce Kuzey Saros Körfezi bölgesindeki sorunları kim veya kimler çözebilir?” sorusuna verilen cevaplar doğrultusunda bölgedeki sorunları çözmede etkisi olacaklar için beş tema ortaya çıkmıştır. “**yerel yönetimler**” (*Belediye, muhtarlıklar, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü*) (K1,K3,K7,K9,K10), “**merkezi yönetimler**” (*Enerji Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve*

Şehircilik Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı) (K8,K9,K11,K12,K17) ve “sivil toplum kuruluşları” (Sanayi ve Ticaret Odaları, Turizm dernekleri) (K3,K6,K17), “yerel halk” (K6,K15), “turizm işletmeleri” (konaklama işletmeleri, restoranlar, seyahat işletmeleri, hediyelik eşya dükkanları) (K6,K8,K15,K14,K17) ’in çözebileceği ifade edilmiştir. Tablo 61’de Kuzey Saros Körfezi ile ilgili sorunları kimin/kimlerin çözebileceğine ilişkin örnek ifadeler yer almaktadır.

Tablo 58. Kuzey Saros Körfezinin Sürdürülebilir Destinasyon Rekabetindeki Paydaşlarına İlişkin Örnek İfadeler

<i>Erikli ’nin belediyelik olması bu sorunları çözebilir. (K1)</i>
<i>Belediyenin sahip çıkması gerekir (K3)</i>
<i>Herkese düşen bir görev var, dernek var güzelleştirme derneği, turizmciler kalkınma ile ilgili kaymakamlık, belediye (K6)</i>
<i>Başta Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, iç işleri bakanlığı, turizm bakanlığı, çevre ve şehircilik bakanlığı, muhtarlık ve meralar, şurada bu temizliği hep beraber yapabilmemiz için bunların mutlaka katkısı olması lazım. (K8)</i>
<i>Belediye (K10)</i>
<i>Sorunları çözmede sadece muhtarlıkların, belediyelerin yaptığı çalışmalar yetmiyor. Jandarma, polis, zabıta, köy muhtarlıkları, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Orman İşletme Müdürlükleri ortak hareket etmeliler (K17)</i>
<i>Belediyemiz arıtma tesisi yaparsa, yapacağı arıtma tesisi tabiki şuankinden daha büyük olacak. Şu anki yaşadığımız gibi 50 bin kişi yaşıyorsa en az 75 bin kişiye göre bir tesis yapması lazım ki ileriye dönük de ilave olacak evleri de karşılayabilsin. (K7)</i>
<i>80 bin insanın temizlik sorunun çözülmesi için bu kooperatifin gayreti ne kadar yeterli olabilir. Toplanan para belli toplanamayan da belli. Çünkü herkes arkasında devleti, belediyeyi görmek istiyor.(K9)</i>
<i>Master plan yapılmalı ve her konu için profesyonellerin görüşleri alınmalı, sanayi ve ticaret odasından, akademisyenlerden, hukukçulardan, sektör profesyonellerinden oluşan bir örgüt olmalı (K14)</i>
<i>Kültür ve Turizm Bakanlığı, yerel yönetimler, üniversiteler, turizm işletmeleri, yerel halk, bölge ile ilgili olan herkesin söz hakkı olmalı (K15)</i>

4.2.3.3. Diğer Bulgular

Bölgede sosyo kültürel, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik açısından master plan yapılması önemlidir. Makro bazda ülke çapında başlanıp, yerele doğru en küçük yerleşim birimlerine kadar bunu destekleyecek bir çalışma yapılmalıdır

(K6). Denetimlerin yapılması ve bu denetimler sonucunda da gerekli cezaların uygulanması önemlidir (K6).

Çevre sorunları ciddiye alınmalı, betonlaştırılmamalıdır (K1). Bölgedeki göllerin temizlenmesi ile birlikte özellikle her yerde görülemeyecek olan ve belli dönemlerde gelen flamingolar için kirlilikten oluşacak tehditlerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Göllerin korunmaya alınması çok önemlidir. Lagün göllerinin ıslahı, arıtmanın derin deşarj kanalının yapılması bölgede çevre için yapılabilecek önemli çalışmalar olacaktır. Bölgede güneş enerjisinden yararlanma oranı çok düşüktür (K4; K5). Doğayı bozmadan ağaçları kesmeden, insanların hiçbir şeye zarar vermeden yenilenebilir enerji kullanılabilir (K9). Taş ocakları çevreye zarar verdiği için yerel halk tarafından istenmiyor, ayrıca hafriyat kamyonları nedeni ile trafik güvenliğinin olmadığı düşünülmektedir (K9; K12).

Fotoğraf 34. Mecidiye’de Taş Ocakları Kaynaklı Tahribat

Kaynak: Hürriyet Gazetesi, (2017), <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bilirkisi-kalker-ve-tas-ocaklari-saros-korfezine-zarar-veriyor-40631857>

Mecidiye Köyü'nde Saros Körfezi kıyısındaki ormanlık alan 2006 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından "Turizm Koruma ve Geliştirme Bölgesi", 2010

yılında ise "Saros Körfezi Özel Koruma Bölgesi" olarak ilan edilmesine rağmen taş ocakları kaynaklı tahribat Fotoğraf 34’de görülmektedir.

Yerel halkın ziyaretçilerden beklentisi temizliğe özen göstermeleri, duyarsız olmamalarıdır (K3;K4;K9). Ziyaretçi sayısının artması ile fırsatçılığın arttığı, kiraların yükseldiği, küçük tadilat ihtiyaçlarında bu işleri yapan kişilerin hem işinin ehli olmaması hem de çok yüksek ücretler istemesi gibi sorunlarla karşılaşilmektedir (K3). Ancak özellikle köylüden satın aldıkları yiyecekler için fiyatların yüksek olması konusunda rahatsızlık duyulmamakta, köylünün bu geliri hak ettiğini düşünmektedir (K6). Yine yerel halkın rahatsızlıklarından biri eski kültürün kaybolduğu ve küçük yerleşim yerlerinin eski güzelliklerini kaybetmesidir (K4). Sadece yaz döneminde gelenlerin, kedi köpek gibi evcil hayvan sahiplenip yaz bitince de sokağa bırakması da bir başka rahatsızlıktır. Bu konuda belediyeler kısırlaştırma ve besleme gibi hizmetleri vermektedir.

Yerel halk turizmin gelişmesine karşı değil ancak ziyaretçi sayısının artarak taşıma kapasitesinin artması kirliliğe ve yetersiz alt yapıya neden olmaktadır. Bu nedenle öncelikle gerekli alt yapının sağlanması ve ihtiyacı karşılayacak düzeye gelindiğinde turizm için tanıtım yapılmalıdır (K6).

Saros körfezi ile ilgili diğer kaynaklardan elde edilen bilgilere göre özellikle bayram dönemlerinde Erikli gibi yerleşim yerlerinde nüfusun 100 bin kişinin üzerine çıktığı, tüm oteller, pansiyon ve günlük kiralanın yazlık evler dolarken, ziyaretçilerin sahil ve ağaçlık alanlarda kurdukları çadırlarda kaldığı, caddelerin araçlarla dolup taşıdığı tatil beldesinde trafik kilitlendiği, bazı pansiyonların fiyatlarının iki katına çıktığı belirtilmektedir.

Kuzey Saros Körfezi özellikle Erikli’de yaz döneminde ikincil konutlarda yer kalmamakta ve sokak araları kumsal gibi alanlara geliş güzel çadırlar kurulmaktadır. 2019 yaz döneminde yaşanan fiziksel kirliliğin boyutların araştırmacı tarafından da gözlenmiş ve bir çok fotoğraf çekilerek kayıt altına alınmıştır. Durum tespiti açısından araştırmacı tarafından çekilen fotoğraflardan bazıları aşağıda yer almaktadır.

Fotoğraf 35. Kuzey Saros Körfezi Yerleşim Yerlerinden Erikli’de Yaz Döneminde Kumsala Kurulan Çadırlar (2019)

Fotoğraf 36. Mecidiye Sahili Yaz Döneminde Kirlilik 1 (2019)

Fotoğraf 37. Mecidiye Sahili Yaz Döneminde Kirlilik 2 (2019)

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde bölgede yöneticilik de yapmış olan akademisyen K6; *“biz alt yapıyı tamamlamadan bu organizasyonu sağlamadan bu turistlere çağrı yapmak çok da doğru değil. Çünkü böyle olunca 40 bin kişiden bahsediliyor bayramda, 40 bin kişi gelmiş ya da gelecek denmişti. Festivaller düzenleniyor, çeşitli konserler düzenleniyor böyle zamanlarda bir kere otopark sorunu da var, bazı yerlere giriş engelleri konuyor, kendi evinize giremiyorsunuz, bir giriş var. Bütün bir tatil köyü gibi düşünülüp tek kapıdan giriş yapılabiliyor akşamları araçlarımızla. Bunların tamam belki güvenlik amacıyla yapılması düşünülüyor ama bir hastanız olduğunda bir ambulansın gelmesi , ya da sizin hastayı bir hastaneye ulaştırmanız ciddi anlamda problem teşkil ediyor. Bütün bunları düşündüğünüz zaman hakikaten bir master plan dediğim gibi, ciddi bir planla bu işin yapılması gerekiyor. Siz belki bir belediye olarak, bir kaymakamlık olarak, bir ticaret odası olarak ya da işte valilik olarak Edirne bazında ele alırsanız, bu yöreyi belki geliştirmeye çalışıyor olabilirsiniz ama baştan bir swot analizi yapılması gerekiyor. Evet bizim güçlü yanımız var denizimiz çok güzel, kumumuz çok güzel ama ama altyapı yapımız yetersiz çok zayıf. Buna sürdürülebilirlik anlamında baktığınız zaman, bunları yakın gelecekte kaybedeceğiz diye düşünüyorum. Çünkü buraya gelen konuklar da bir noktadan sonra bu yapılan ya da bu kirlilikten memnun olmayan konuklar da uzaklaşacak buradan.”* diyerek bölgedeki sorunlar açısından

bölgedeki diğer yöneticilerin de ifade ettiği altyapı sorunlarına vurguda bulunmuştur. Bu sorunların aşılması için master plan yapılması, bölge ile ilgili güçlü, zayıf, fırsat ve tehditlere yönelik analizinin yapılmasını önermiştir. Eğer kirliliğin önüne geçilemez ise sürdürülebilirlik anlamında mevcut değerlerinde yitireileceğine vurgu yapmaktadır.

4.2.3.3.1. Saros Turizm Zirvesi (2017)

Saros Turizm Zirvesi 2017 yılında Enez'de İstanbul Üniversitesi dinlenme tesislerinde gerçekleştirilen Saros Turizm Zirvesi'ne Edirne Valisi, Keşan Kaymakamı, Enez Kaymakamı, Enez Belediye Başkanı, İpsala Kaymakamı, Keşan Belediye Başkanı, İpsala Belediye Başkanı, İl Kültür Turizm Müdürü, Keşan Ticaret ve Sanayi Odası başkanı, Keşan TSO Meclis Başkanı, Edirne Çevre ve Şehircilik İl Müdürü, Trakya Üniversitesi Rektörü ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri katılmıştır. Toplantıda altyapı eksikliği, imar sıkıntıları, daha kaliteli bir organizasyon yapılması ve bölgeye nasıl turist çekileceği konuları tartışılmıştır.

Toplantıda Edirne Valisi Günay Özdemir, bölgenin bir master plana ihtiyacı olduğunu belirtmiş, bunun uzmanlar tarafından hazırlanması gerektiğini ve bölgesel anlamada planlama gerektiğini vurgulamıştır. Günü birlik problemi için yasalarla ciddi cezalar geldiğini ve denetimler yapılacağını ifade etmiştir.

Enez Belediye Başkanı Abdullah Bostancı ise, Kuzey Saros Bölgesi'nin destinasyon rekabeti açısından aşağıda yer alan ifadelerle Enez Limanı'na vurguda bulunmuştur. Yine görüşme ve anket yolu ile toplanan verilerle paralel olarak doğallığı, deniz, göl ormanların destinasyon rekabeti açısından önemli olduğu Enez Belediye Başkanı'nın da ifadelerinden görülebilmektedir.

“Saros kendi kendini temizleyen nadir alanlardan biri. Çok güzel sahillerimiz var. Sularımız akvaryum gibi. Lagün göllerimiz ve ormanlarımız bol. Oksijen deposu. Tarihimiz tam ortada duruyor.”

Enez Belediye Başkanı, bölgeden nasıl bir turizmin geliştirileceğinin belirlenmesi gerektiğini ve bir turizm haritası yapılması gerekliliğine vurgu yapmıştır. Adalara olan turizm talebinden Saros Körfezi olarak da

yararlanılabileceğini ancak bunun için limanların aktif hale getirilmesini önermektedir. Sahillerdeki yetki karmaşasının olduğu sorununa da değinmiştir. Ayrıca turizm rotalarının oluşturulmasının gerekliliği dile getirilmiştir.

Dönemin Keşan Belediye Başkanı Özcan ise belediye açısından bölgedeki sorunları dile getirmiştir. Planama ile ilgili sıkıntıların olduğu 1/25.000 ölçekli planların olması gerektiği, koruma maksatlı plan yapılmasındaki engellin de bu planlar olduğunu ifade etmiştir. Keşan ve Enez belediyesi gibi mücavir alanlar içerisinde bitmiş alt yapı çalışmaları olduğu ancak belediye mücavir alanları dışarısında kanalizasyon, içme suyu hattı, yollarda altyapı çalışmalarının olmadığına değinmiştir. Özellikle yaz dönemin alt yapının artan nüfusun ihtiyacını karşılayamadığı ifade edilmiştir. Ayrıca Keşan belediyesinin mücavir alanların dışında Mecidiye, Gökçetepe, Sazlıdere’de çöplerinin toplanmasına yardım ettiği ifade edilmektedir. 2014 sonrası kapanan belediyelerin araçlarına el konulması da altyapı, temizlik gibi sorunların daha da artmasına neden olmuştur.

Otel İşletmecisi Hasan Gürer, en büyük sorunun çöp olduğunu, çöp yakılmasının çevreye zarar verdiğini ve gelen turistin bu çevre için geldiğini belirterek çevrenin önemine vurgu yapmıştır. Ayrıca imar konusundaki sıkıntıların da devam ettiğini ifade etmiştir.

“Küçük bir otelim var. Ancak en büyük sorunumuz çöp. Çöpleri yaktıkları zaman sahilin bir bölümünü duman kaplıyor. Denizimiz var, yolumuz yok. Getirdiğimiz turisti çevremizi kullanarak getiriyoruz. Devletimiz biraz bizi desteklerse sorunları aşarız. Enez yolu çok kötü. İmar konusunda sıkıntılarımız var. Aşamadık.”

Bir başka işletmeci Ahmet Çelik ise, turizm sezonun uzaması için çalışmalar yapılması gerektiği, özellikler Balkanlar’da turistlerin gelmesinin sağlayacak altyapı çalışmalarına ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir.

“Turizm için yatırımcı lazım. Sezonu genişletecek işler yapmalıyız. Balkanlar neden buraya gelmesin? Bunların altyapısını hazırlamamız lazım.”

Erikli Sahili Turizm Geliştirme Kooperatifi Başkanı Abbas Kılıçaslan, su sorununun olduğunu, arıtma tesisin yetersiz olduğunu ve bu sorunları çözmeden turizmden bahsetmenin anlamı olmadığını ifade etmektedir. Destinasyon rekabetinden bahsedebilmek için öncelikle bölgenin altyapı sorunlarına eğilmenin, temiz bir suya, temiz bir doğaya bağlı olduğu hem nicel hem de nitel araştırmamızdaki verilerle uyushmaktadır.

“Bölgede uzun yıllardır kalıyorum. 1989 yılında kooperatifimiz kuruldu. 5 bin 300 üyemiz var. Sorunlarımız çok. 1. derecede su sorununuz var.

Saros Körfezi Mecidiye Turizm Çevre ve Kültür Varlıklarını Koruma Derneği Başkanı İrfan Balaban, bölgedeki çevresel zararlardan bazılarının taş ocaklarından kaynaklandığını, bu zararlardan bazılarının gürültü, balık sayısı ve çeşidinin azalması, yaşam alanlarının tahrib edilmesi, yer altı su kaynaklarına olan zararları olduğunu belirtmiştir. Özellikle ÇED raporuna gerek olmadığı gibi kararların çıktığı bu konuda halen önleyici adımlar atılamadığına vurgu yapmıştır.

Erikli’de bulunan Sözbir Restoran’ın işletmecisi Mesut Sözbir de aynı şekilde taş ocaklarının sıkıntısını ifade etmiş ancak bunun yanında altyapı sıkıntıları olduğuna vurgu yapmıştır.

“Ev pansiyonculuğu en güzel bizim köyümüzde yapılıyor. Taş ocaklarından başka alt yapıyla ilgili sıkıntılarımız var. Kanalizasyon çalışmamız yarım. Kanalizasyonumuz yok. Bu bizim ayıbımızdır. Bu konuda sizden yardım istiyorum. İl özel idaresinin konu hakkında bilgisi var.”

İşçimen Otel sahibi turizmci Mustafa İşçimen ise Keşan Turizm Meslek Lisesi’nden bahsetmiş ve ihtiyaç olan yetişmiş elemanı buradan sağlayabildiklerini ancak okulun taşınması durumunda bu önemli avantajı kaybedeceğini ifade etmiştir. Ayrıca yaz döneminde artan nüfusun güvenlik ile ilgili de sorunlar yaratabileceğini ifade etmiştir.

Eski milletvekili Cemalettin Uslu ise yapılaşma ve ev pansiyonculuğu ile ilgili standardın olmaması, önemli günlerde fiyatların yükselmesine değinmiştir. Bu konular ile ilgili standartların oluşturulması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca balıkçı barınağının kıyılara zarar verdiği ifade edilmiştir.

“Yayla balıkçı barınağı kıyı tahribatına sebep oldu. 60 metrenin üzerinde kumsal yok oldu.”

Saros Turizm Zirvesi’nde genel olarak altyapı sorunları, kirlilik ve su sorunları ele alınmıştır. Araştırmamızdaki görüşmeler ile paralellik gösteren bu sorunlar aynı zamanda Kuzey Saros Körfezi’nin bir turizm destinasyonu olarak rekabet gücünü etkileyen unsurları da ortaya koymaktadır.

4.2.3.3.2. Mevcut Sorunların Giderilmesindeki Engeller

Mevcut sorunların giderilmesindeki engeller konusunda bölgede en fazla turist çeket yörelerden biri olan Erikli’de hizmet veren Güzelleştirme Derneği’nin Başkan Yardımcısı ile yapılan görüşmelerimizde sorunlar ve sorunların çözümündeki engelleri ortaya konulmuştur. Buna göre gününbirlik gelen ziyaretçiler çevreyi kirlletmekte ve çöplerini olduğu gibi bırakmaktadır. Bu da çevreye zarar vermektedir.

“Gününbirlikçi ve çadırcıların verdiği kirlilik çok fazla Erikli sahilinde, keza mecidiye tarafında da aynı şekilde bir doğru düzgün bir yerleşim yeri olmadığı için Mecidiye sahilinde gününbirlikçiler geliyorlar istedikleri gibi yiyorlar içiyorlar ama maalesef pisliğini olduğu gibi bırakıp gidiyorlar. Bizler her şeyden önce güzelleştirme derneği olarak erikliye bir güzellik katmak istiyoruz. Temizlemeye çalışıyorum ama hafta sonları gelen gününbirlikçiler ve kiraya gelen kişilerin kiraladıkları evlerin sahipleri tarafından uyarılmadıkları için çöpleri gelişi güzel yerlere atmalarıyla, burada iyicene iş çıkırından çıkıyor, bizler bunu istemiyoruz. Bizler kendi ev sahipleri olarak burada yaşayanlar buranın her türlü temizliğine katkı sağlıyorlar. Ama bugün siz temizliyorsunuz ama yarın kiraya veren kişinin artığı ve pisliği de bir gün alıyorsunuz ikinci gün lanet olsun diyorsunuz temizlemiyorsunuz.”(K8).

Bölgedeki en önemli sorunlar olan su ve arıtma sorunları

Bölgedeki en büyük sorunlardan biri temiz kullanma suyu bir diğeri de arıtma tesislerinin olmaması ya da yetersiz kalmasıdır. Erikli’de şu an Koruklu köyünden su sağlanmaktadır. İçilebilir su verilebilen bir su şebekesi bulunmamaktadır. Kuyulardan su tedariki sağlanmakta ancak bunlar da yetersiz kalmaktadır. Ekilebilir

arazilerden geçen su, tarım ilacı gibi kirletici etkenlere maruz kalarak evlere gelmekte bu da suyun yeterince sıhhi olmaması anlamına gelmektedir. Su içilebilir değildir sadece çamaşır ve bulaşık yıkamak için kullanılabilir. Devlet Su İşleri'nin yapacağı su getirme projeleri hayata geçirilirse bu sorunlar çözülebilir. İkinci bir sorun ise arıtma tesisinin yetersiz kalmasıdır. Özellikle yaz döneminde artan ziyaretçi ve ikinci konut sahiplerinin de eklenmesi ile 100.000'nin üzerinde nüfusa sahip yörede arıtma yapılamamakta. Atıklar göle ve oradan da denize verilmektedir.

“Su, Erikli’de bildiğiniz su şebekesi yok, gelen içilebilir şekilde bir su şebekesi yok. Burada su yaklaşık 7 km uzakta Koruklu köyünden kuyulardan sağlanıyor. Buraya getiriliyor ama kuyu sularının ne kadar sıhhi olduğu tartışılır. Çünkü ekilebilir arazilerden geçiyor o arazilerde atılan her türlü tarım ilacı nihayetinde o kuyulara geçiyor, kuyular üzerinden de insanlara. Biz burada suyu yalnız kullanma amaçlı, çamaşır yıkama hani evde bulaşık yıkanmayacak durumda, lavaboda falan kullanılıyor, içilebilir değil. Şu anda işte devlet su işleri buraya bir su getirme projesi var. İnşallah ileride burada içilebilir bir suya sahip olacağız. İkinci bir sorunda arıtma tesisi, deniz kıyısında olmamız sebebiyle burada evsel daha doğrusu kirli su çıkışı hiçbir zaman denize verilmiyor bu yerleşim yerini oluşturan insanların ilk düşündüğü şeylerden birisi de bir arıtma tesisi yapmak olmuş ve bir biyolojik arıtma tesisi kurmuşlar ama zamanında 20.000 kişiye yapılmış bir tesis fakat bu denizin güzelliği sebebi ile buradaki nüfus artışı ile beraber artık arıtma tesisi yetersiz kalmaya başladı. Şu an nüfusu yazın 100.000'nin üzerinde, normal şartlarda da 50, 60 bin kişi burada ev sahibi yani. Belediye bir arıtma tesisi yapacağını söyledi o arıtma tesisi yapılır, suyumuz da gelirse burası cennet olur.” (K8).

Bölgedeki Yönetsel Sorunlar

Bölgenin en fazla turist çeken yöresi olan Erikli'nin yönetsel anlamdaki sorununu Keşan Belediye mücavir alanında olması ve bu alanlara belediyelerin hizmet vermemesidir. Bu nedenle Erikli’de başlarda yöreye su getirebilmek için kurulan Erikli Sahili Turizm Güzelleştirme Kooperatifi artık yeterli hizmet sağlayamamaktadır. Bu noktada Keşan Belediye’sinin bölgeye yatırım yapması

beklenmektedir. Ancak daha önce belirtildiği gibi Keşan Belediye'si de bürokratik engellerden dolayı bu bölgede korumaya ve altyapıya yönelik çalışmalar gerçekleştirememektedir.

“Keşan belediyesine bağlıyız, Keşan Belediyesinin mücavir alanındayız. 2006 yılına kadar belediyeler mücavir alanlarına hizmet vermiyorlardı. 2006 yılında çıkan bir yasayla belediye meclisinden izin almak kaydıyla belediyeler mücavir alanlarına hizmet verebilir. “Verir” değil “verebilir” diye bir yasa çıkardılar. O yüzden Keşan belediyesi buraya meclisten geçirdiği kadarı ile hizmet veriyor. Şu anda belediyenin yapmış olduğu bütün işlemleri burada Erikli Sahili Turizm Güzelleştirme Kooperatifi yapıyor. Suyu biz getiriyoruz, kirli suyu arıtmak için arıtma tesisini biz işletiyoruz. Bunların karşılığında da üyelerimizden yıllık 200 TL bir aidat alıyoruz.” (K8).

Tuvalet sorunu ile ilgili durum

Bölgede tatil için gelen günübirlik ziyaretçiler için en büyük sorunlardan biri umumi tuvalet sorunudur. Bu sorunun çözülmesinde hem fiziki imkanlar hem de yerel halkın bu konuda onayının olmamasıdır. Seviye farkı nedeni ile kurulacak tuvaletlerin arıtmaya verilememesi ortamda hijyen ve koku sorunlarına yol açacağı için bu sorun giderilememektedir. Bu sebeple insanlar denizi kirletmeye devam etmektedir.

“Burada düz bir zemin olduğundan sahil kesiminde kumsalda tuvalet kuramıyoruz çünkü onun giderini seviye farkından dolayı arıtmaya veremiyoruz. Evler arasındaki plaja giriş yerlerindeki tuvaleti ise ev sahipleri istemiyorlar, duvarının dibinde böyle bir tuvalet. Ama onun dışında belli mesafede 50-100 metre uzaklıklarda tuvaletler var. Fakat insanlar bu tuvaletlere gitmektense denize bu işi yapıyor.” (K8).

İleride daha fazla konut yapılması sorunu

İleride daha fazla konut yapılması durumu bölgeye ve çevreye daha fazla zarar verecektir. Bu konuda hem nicel hem de nitel araştırma sonuçları bunu göstermektedir. Özellikle altyapı yetersizliği ve fazla nüfus bölgenin tercih edilmemesindeki nedenlerden biri olmaktadır. Şu an için inşaat ruhsatı durdurulmuş

durumda, ancak daha fazla ev yapılması beraberinde sorunları da getirecektir. Arıtma tesislerinin belli yerleşim yerlerinde olması sorunu da çözmeyecektir. Bu konuda bütün yerleşim yerlerini kapsayan alt yapı yatırımlarının olması, atıkların hiçbir şekilde hiçbir yerleşim yerinde çevreye zarar vermeyecek duruma getirilmesi gerekmektedir.

“Şu anda bu bölgede yazlık yapılması, daha doğrusu inşaat ruhsatı durduruldu. Belediyemiz arıtma tesisi yaparsa, yapacağı arıtma tesisi tabiki şuankinden daha büyük olacak. Şu anki yaşadığımız gibi 50 bin kişi yaşıyorsa en az 75 bin kişiye göre bir tesis yapması lazım ki ileriye dönük de ilave olacak evleri de karşılayabilsin. Şimdi burada Erikli sahilinde tamam bir arıtma olarak bizde var bu sahilde. Erikli köyüne gidin yok, oradan aşağıya gidin Yayla’ya, Yayla’da yaptılar geçen sene yapıldı, derin deşarj olarak denize verdiler ama bir Beyköy, burada bir meci diye, diğer ilçeleri yok, arıtma tesisleri yok. Burada aslında Mecidiye, Mecidiye sahili, Erikli sahili, Erikli köyü, yukarda Beyköy, hepsini alabilecek devasa bir arıtma tesisine ihtiyaç var ki seneler sonra buradaki deniz Marmara denizi gibi olmasın. “Şimdi yalnız Erikli sahilindeki arıtma tesisi buradaki insanların kirli suyunu temizler ama diğer taraflar yine denize akıttıkları için kirliliği oluşacaktır.” (K8).

Satış Yerlerinin Düzensizliği

Satış yerlerinin düzensizliği görsel açıdan kötü duran görüntüler ortaya çıkarmaktadır. Bunun için 1/25.000 ölçekli haritaların çıkması ve belediyenin bu satış yerlerindeki esnafın daha düzenli ve kontrollü şekilde satış yapabilecekleri bir alan yaratılması konusunda adım atması gerekmektedir.

“Orasını geçen sene belediye kaldırmıştı. Daha sonra tekrar kurdular ama önümüzdeki sene onların hepsi kalkacak, şimdi burada şu var, 1/25.000’lik ölçekli haritalar daha gelmedi. Belediye burada neresi benim diyemiyor. Diyemediği için de kendi projelerini burada uygulayamıyor. Ha belediye başkanı ile görüştüğümüzde çok güzel düşünceleri var. Ben diyor “buradaki şeyleri kaldırayım, şu gördüğünüz Erikli’nin meydanı, kokoreççilerin olduğu alanı bana versinler, ben orada tahtadan dükkanlar yapayım bütün herşeyi buraya koyayım, oradaki çadır şeklinde olmasın.”

Ama bunları yapabilmesi için 1/25.000 ölçekli haritaların çıkması lazım bunlar çeşitli kez hükümete yazıldığı halde bunlar bir türlü yukarıdan gelmiyor. Biraz bürokrasi biraz siyasi, gelmiyor, orada belli bir kısım milli eğitim arazisi var, o meydana bir kısmı insanların toplu arazisi var bir kısmı da yeşil alan olarak var o da hali hazırda yenilenemediği için belediye bir şey yapamıyor. Sonra burada bir de çoğu yer sit alanı, sit alanı olması nedeni ile de bir şeyler yapılamıyor. Mesela şu gölün etrafı, çok güzel şeyler yapılabilir göl temizlenebilir İstanbul'da koskoca Haliç körfezi temizlendi masmavi oldu burdaki göl de temizlenebilir. Etrafına çok güzel yürüyüş alanları, çay bahçeleri gibi şehrin içinde istenmeyen barlar da o taraflara taşınabilir. Bunların çok sit alanına giriyor.” (K8).

Sonuç olarak bölgenin en önemli rekabet unsuru doğallığı, denizi, ormanı, gölleri gibi değerleridir. İstanbul gibi büyük bir şehre yakınlığı tercih edilmesindeki önemli bir sebeptir. Bu nedenle nüfusun yaz dönemlerinde ve bayram gibi özel zamanlarda çok fazla talep aldığı görülmektedir. Bu konudaki en büyük sıkıntılar ise alt yapının yetersiz kalmasından meydana gelmektedir. Ayrıca bilinçli ve planlı uygulamalar ile çevreye verilecek zarar en az seviyeye indirilebilir. Çevre zarar gördükçe bu bölge destinasyon rekabet gücünü de kaybedecektir.

4.3. Nicel ve Nitel Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Karma yöntemler kullanılarak veri toplamanın iki aşaması olduğundan, araştırmanın veri toplama süreci iki aşamada raporlamıştır. Değerlendirme bölümünde nicel ve nitel araçlarla elde edilen bilgilerin entegrasyonu ile verilerin ayrı ayrı analizini içermektedir. Nicel veriler ve nitel veriler toplandıktan sonra veri analizinde ve yorumlanmasında iki aşamanın entegrasyonu bu tür çalışmalar için genellikle uygulanan bir yoldur (Creswell vd., 2003).

Nicel araştırmadan elde edilen sonuçlara göre Kuzey Saros Körfezi'nin tercih edilmesinde bölgenin denizi, kumsalları ve koyları (4.20 ortalama) ilk sırada yer alan etken olarak ortaya çıkmaktadır. Daha sonra “güvenli olması” (3,91 ortalama) ve “sakinliği” (3,90) takip etmektedir. Tarihi yapıları (2,66), turistik işletmelerin kalitesi (2,77) ise en düşük ortalamaya sahip faktörler olarak ortaya çıkmıştır. Nitel araştırmada da tercih sebebinde “doğallığı”, “denizin güzelliği”, “ulaşılabilirliği” ve

“güvenli olması” temaları ortaya çıkmıştır. Destinasyon rekabeti açısından bu durum bölgenin doğal kaynakları açısından zengin olduğu ve diğer destinasyonlar ile bu konuda rekabet edebilecek düzeyde olduğunu göstermektedir. Ayrıca bölgenin İstanbul gibi büyük bir kente yakın olması ulaşılabilirliği açısından bir avantaj sağlamaktadır. Ancak sahip olduğu tarihi değerlerinin tanıtımı açısından zayıf olması ve turistik işletmelerin kalitesinin düşük olması da rekabet açısından bir dezavantaj getirmektedir.

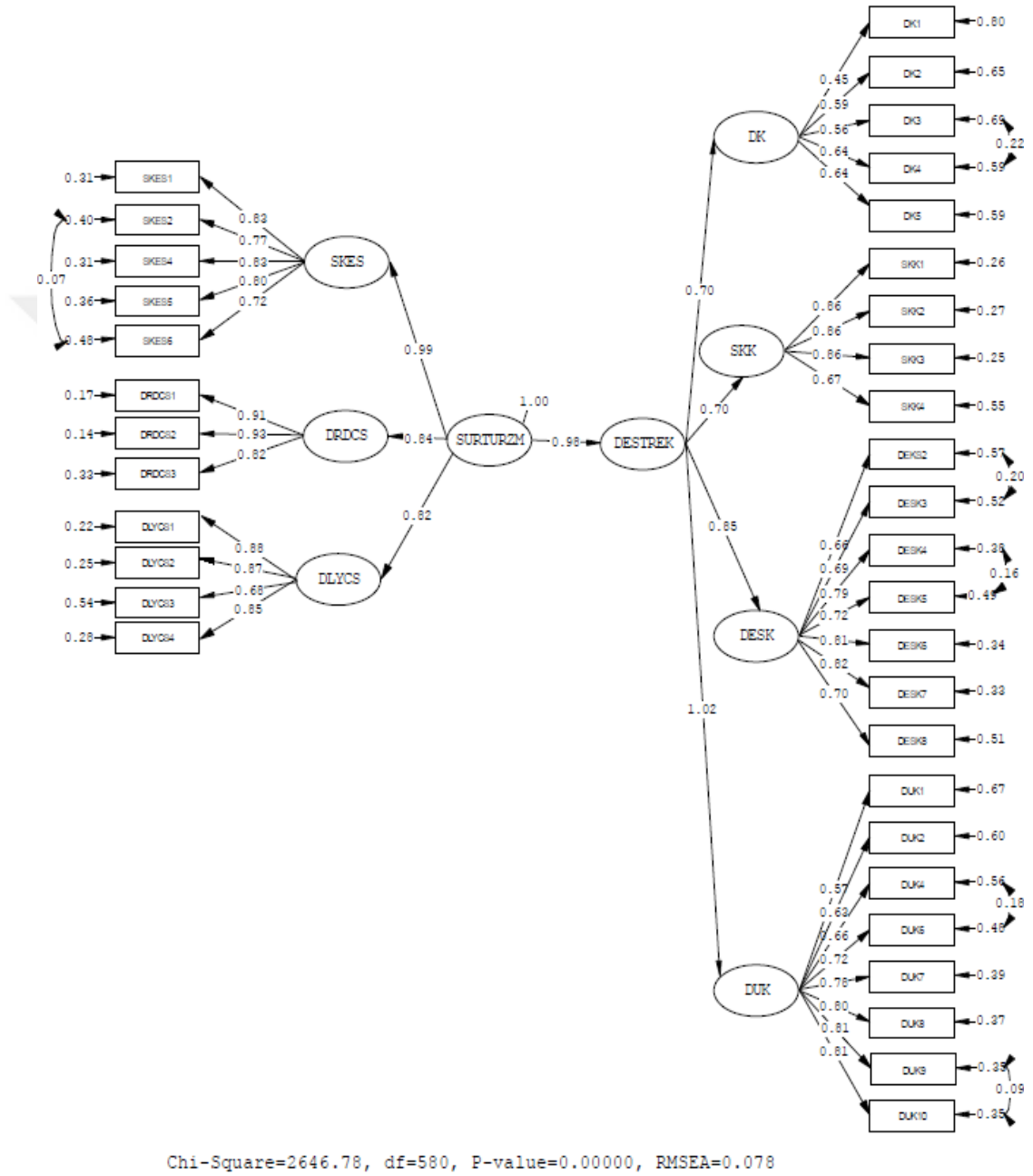
Araştırmaya katılanların Kuzey Saros Körfezi’nde yaptığı veya yapmayı planladığı turistik aktiviteler incelendiğinde, dinlenmek (4.31) ve sonrasında da denize girmek ve güneşlenmek (4,29) ilk sırayı almaktadır. En az yapılan veya yapmayı planlanan turistik aktiviteler ise rüzgar sörfü yapmak (1.60) ve kuş gözlemciliği (1.92) aktiviteleridir. Bölgenin sahip olduğu doğal yaşam alanları birçok farklı kuş türüne ev sahipliği yapmasına rağmen, bu konuda da yeterli tanıtımın yapılmaması ve zamanla hayvan türlerinin daha da azalması gerekli önlemlerin acil bir şekilde alınmasını gerekli kılmaktadır.

Nicel araştırma sonucuna göre Sürdürülebilir Turizm boyutları “Sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik”, “Doğrudan Çevresel Sürdürülebilirlik” ve “Dolaylı Çevresel Sürdürülebilirlik” olarak 3 boyut ortaya çıkmıştır. Sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik boyutu altında; “Turistik işletmelerin müşteri memnuniyetini dikkate alması”, “Turizmin yerel halkın gelir düzeyi ve yaşam kalitesine katkısı”, “Yerel halk için yaratılan istihdam olanakları”, “Yerel ve küçük girişimcilerin desteklenmesine verilen önem”, “Yerel halkın doğal, kültürel, tarihi çevreye yönelik olumlu tutumu” ve “Turistik faaliyetler sırasında yerel halkın gündelik yaşamına gösterilen saygı önem” maddeleri yer almıştır. Bu boyutta sosyo kültürel sürdürülebilirlik ve ekonomik sürdürülebilirlik ile ilgili koşullar tek bir boyut oluşturmuştur. “Doğrudan Çevresel Sürdürülebilirlik” boyutunun ise “Doğal ve kültürel mirasın korunması amacıyla yapılan yasal düzenlemeler”, “Bitki ve hayvan türleri için alınan koruyucu önlemler”, “Sokak hayvanlarına yönelik sunulan su ve yiyecek olanakları” gibi sürdürülebilirliğe doğrudan etki edecek koşullardan oluştuğu görülmüştür. “Dolaylı Çevresel Sürdürülebilirlik” boyutu ise “Atık (katı-sıvı) azaltmaya yönelik geri dönüşüm uygulamaları”, “Yeşil otel, yeşil restoran

sertifikalarına sahip işletmelerin varlığı”, “Mavi bayrak ve benzer sertifikalar”, “Kağıt, plastik, metal, cam vb. atıklar için uygun geri dönüşüm kutularının kullanımı” gibi doğrudan olmasa da uzun vadede sürdürülebilirliğe etkisi olacak maddelerin oluşturduğu bir boyuttur.

Nicel araştırma sonucunda “Destinasyon Rekabeti”ni oluşturan boyutlara bakıldığında “doğal kaynaklar”, “sosyo kültürel kaynaklar”, “destekleyici kaynaklar” ve “durumsal koşullar” olarak 4 boyut ortaya çıkmıştır. Destinasyon rekabetini oluşturan alt boyutlardan doğal kaynaklar altında “Turizm için elverişli Flora ve faunası”, “ikliminin turizm için elverişliliği”, “su sporları yapmaya elverişliliği”, “doğal çevresi ile çeşitli aktiviteler yapmaya elverişliliği”, “deniz ve kumsalların kalitesi” maddeleri yer almıştır. Diğer bir boyut olan sosyo-kültürel kaynaklar altında ise “tarihi zenginliği”, “geleneksel el sanatları”, “kültürel zenginliği”, “ulusal Parkları” gibi sosyo-kültürel kaynakları ifade eden maddeler yer almaktadır. Destekleyici kaynaklar boyutu altında ise; “Özel etkinlikler ve festivaller”, “Gece yaşamına yönelik eğlence olanakları (Ör. bar, disko vb.)”, “Alışveriş olanakları”, “sağlık hizmetleri”, “banka, döviz bürosu ve ATM gibi olanaklar”, “sosyal turizme yönelik hizmetler (Ör. engelliler, yaşlılar dar gelirli vb. için olanaklar)”, “konaklama tesislerinin çeşitliliği ve kalitesi”, “kırsal turizm olanakları (ör. ev pansiyonculuğu, çiftlik turizmi tesisleri vb.)” gibi turizmin gelişimini etkileyecek olan diğer destek kaynaklarından oluşan maddeler yer almıştır. Diğer bir boyut olan durumsal Koşullar boyutunu ise “yatırım olanakları”, “telekomünikasyon ağının kalitesi”, “ziyaretçilerin emniyet ve güvenliği”, “yerel halk ve turistler arasındaki güven duygusu”, “turistlerin turistik hizmetler için yaptığı harcamaların karşılığını alması”, “turistlerin alışveriş ürünlerine ödedikleri harcamanın karşılığını almaları”, turistlerin tercihleriyle uyumlu turistik ürünler”, genel olarak turistik yörenin olumlu imajı”, “turizm çalışanlarının eğitim açısından profili”, “yerel halkın turizm gelişimine olan desteği” gibi turizmin gelişmesine ve rekabet gücüne etki edecek durumsal koşulları ifade edebilen maddeler yer almaktadır. Bu sonuçlara göre sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabetindeki rolüne ilişkin yapısal model aşağıdaki Şekil 34’te görüldüğü gibi oluşmuştur.

Şekil 34. Sürdürülebilir Turizm ve Destinasyon Rekabetindeki Rolüne İlişkin Yapısal Model

Destinasyon rekabeti ile sürdürülebilir turizm arasında oluşturulan model incelendiğinde sürdürülebilir turizm faktörlerinin destinasyon rekabetine olan toplam

etkisinin 0,98 olduğu gör÷lmektedir ve uyum iyiliği değerlerinin de uygunluğu göz önüne alınarak H1 hipotezi desteklenmiştir.

H1: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Desteklenmiştir.

Sürdürülebilir turizmin destinasyon rekabeti alt boyutlarından olan doğal kaynaklar üzerindeki etkisi üzerine oluşturulan model incelendiğinde sürdürülebilir turizm faktörlerinin doğal kaynaklara olan toplam etkisi 0,53 olduğu gör÷lmektedir. Uyum iyiliği değerlerinin de uygunluğu göz önüne alınarak H2a hipotezi desteklenmiştir.

H2a: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt alt boyutlarından doğal kaynaklar arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Desteklenmiştir.

Sürdürülebilir turizmin destinasyon rekabeti alt boyutlarından olan sosyo-kültürel kaynaklar üzerindeki etkisi üzerine oluşturulan model incelendiğinde sürdürülebilir turizm faktörlerinin sosyo kültürel kaynaklara olan toplam etkisi 0,68 olduğu gör÷lmektedir. Uyum iyiliği değerlerinin de uygunluğu göz önüne alınarak H2b hipotezi desteklenmiştir.

H2b: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt alt boyutlarından sosyo kültürel kaynaklar arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Desteklenmiştir.

Sürdürülebilir turizmin destinasyon rekabeti alt boyutlarından olan destekleyici kaynaklar üzerindeki etkisi üzerine oluşturulan model incelendiğinde sürdürülebilir turizm faktörlerinin destekleyici kaynaklara olan toplam etkisinin 0,81 olduğu gör÷lmüş ve uyum iyiliği değerlerinin de uygunluğu göz önüne alınarak H2c hipotezi desteklenmiştir.

H2c: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt alt boyutlarından destekleyici kaynaklar arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Desteklenmiştir

Sürdürülebilir turizmin destinasyon rekabeti alt boyutlarından olan durumsal koşullar üzerindeki etkisi üzerine oluşturulan model incelendiğinde sürdürülebilir turizm faktörlerinin durumsal koşullara olan toplam etkisinin 1,00 olduğu gör÷lmüş

ve uyum iyiliği değerlerinin de uygunluğu göz önüne alınarak H2d hipotezi desteklenmiştir.

H2d: Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti alt alt boyutlarından durumsal koşullar arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Desteklenmiştir.

Araştırma kapsamında incelenen katılımcıların sürdürülebilir turizm değişkenlerine verdikleri cevaplar neticesinde oluşturulan ortalamalar incelendiğinde, sürdürülebilir turizm ortalamasının 2,79 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sürdürülebilir turizm boyutları arasında yer alan sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirliğin ortalamasının 3,05 olduğu, doğrudan çevresel sürdürülebilirlik ortalamasının 2,75 olduğu ve dolaylı çevresel sürdürülebilirlik boyutunun ortalaması ise 2,44 olmuştur. Bu sonuçlara göre en yüksek ortalama sosyo-kültürel sürdürülebilirlik, en düşük ortalama ise dolaylı sürdürülebilirlik boyutuna ait olduğu görülmüştür.

Katılımcıların destinasyon rekabeti değişkenine verdikleri cevaplara göre destinasyon rekabeti ortalaması 3,03 çıkarken, destinasyon rekabeti boyutlarının ortalamasına bakıldığında doğal kaynaklar 3,68, sosyo-kültürel kaynaklar 2,54, destekleyici kaynaklar 2,88 ve durumsal koşullar 3,01 çıkmıştır. Doğal kaynaklar bu sonuçlara göre en yüksek ortalamaya sahiptir, sosyo kültürel kaynaklar ise en düşük ortalamaya sahiptir. Bu sonuçlara göre “doğal kaynaklar”ın ortalamanın üzerinde olduğu diğer boyutların ise ortalama bir değerde olduğu görülmektedir.

Sürdürülebilir turizm ölçeği ile sürdürülebilir turizmin alt boyutları arasındaki ilişkiler analiz edildiğinde, sürdürülebilir turizmin alt boyutların hepsi ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca destinasyon rekabeti ile alt boyutları arasındaki ilişkiler incelendiğinde, destinasyon rekabeti ile alt boyutları arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bunun yanında sürdürülebilir turizm ile destinasyon rekabeti alt boyutları arasındaki ilişkiler incelendiğinde pozitif yönlü anlamlı ilişkilerin bulunduğu görülmektedir.

Katılımcıların cinsiyetleri ve değişkenler arasında yapılan bağımsız grup t- testi sonuçları, sürdürülebilir turizm algısı ile destinasyon rekabeti algısı arasında herhangi bir farklılık bulunmadığı sonucunu vermektedir. Ancak medeni durum

açısından sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti algısına ilişkin bağımsız grup t- testi sonuçları fark olduğunu göstermektedir.

Sürdürülebilir turizm özellikleri içerisinde yer alan boyutlara ilişkin, evli ve bekar katılımcıların sürdürülebilir turizm algısı karşılaştırılması için yapılan t-testi sonucuna göre bekar bireylerin evli bireylere göre bölgeye yönelik sürdürülebilir turizm algısı daha yüksek çıkmıştır.

Destinasyon rekabeti boyutları incelendiğinde evli ve bekar katılımcıların destinasyon rekabeti için yapılan t-testi sonucuna göre bekar bireylerin evli bireylere göre bölgenin destinasyon rekabet gücünün daha yüksek olduğuna inandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan katılımcıların, sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti algılarının yaşa göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin tek yönlü varyans analizi sonucunda, destinasyon rekabeti boyutları içerisinde yer alan durumsal koşullar değişkeninin yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Ancak diğer değişkenler; genel sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir turizm alt boyutlarından sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik, doğrudan çevresel sürdürülebilirlik, dolaylı çevresel sürdürülebilirlik, boyutları arasında anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Genel destinasyon rekabeti ve destinasyon rekabetinin alt boyutları doğal kaynaklar, sosyo-kültürel kaynaklar, destekleyici kaynaklar boyutları arasında da anlamlı sonuçlar bulunmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcıların, sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti algılarının eğitim durumuna göre göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları, sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti üzerinde herhangi bir farklılık oluşturmadığı sonucunu vermiştir. Sürdürülebilir turizm alt boyutlarında yer alan, sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik, dolaylı çevresel sürdürülebilirlik ve destinasyon rekabeti alt boyutlarında yer alan durumsal koşullar değişkenlerinin eğitim durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim durumu ile

doğrudan çevresel sürdürülebilirlik, doğal kaynaklar, sosyo-kültürel kaynaklar ve destekleyici kaynaklar boyutları arasında anlamlı sonuçlar bulunmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcıların, sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti algılarının meslek değişkeni açısından farklılık gösterip göstermediğine yönelik tek yönlü varyans analizi sonuçları, sürdürülebilir turizm boyutu ile meslek durumuna göre anlamlı sonuçlar bulunmasına rağmen, genel destinasyon rekabeti üzerinde herhangi bir farklılık oluşturmadığı sonucunu vermiştir. Ayrıca Destinasyon Rekabeti alt boyutlarında yer alan, doğal kaynaklar ve durumsal koşullar değişkenlerinin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların, sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti algılarının Kuzey Saros Bölgesinde kendilerini nasıl tanımladıklarına göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre sürdürülebilirlik ve destinasyon rekabeti boyutları açısından Kuzey Saros Bölgesinde kendilerini nasıl tanımladıkları değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Nitel araştırma sonuçlarına bakıldığında nicel araştırmada olduğu gibi bölgenin sürdürülebilir turizm kapsamında destinasyon rekabeti açısından güçlü olduğu yönleri doğallığı, denizin güzelliği, ulaşılabilirliği ve güvenli olmasıdır. Diğer bölgelerle özellikle bu bölgeye yakın (İğneada gibi) olan yerlerle karşılaştırma yapıldığında Kuzey Saros Körfezi bölgesinde deniz daha güvenli, yüzmek, tatil yapmak için daha uygundur. Bölgeye ulaşım sorunu yoktur. Nispeten daha uzak olan Ayvalık, Mudanya, Tirilye, gibi yerler ile karşılaştırıldığında konaklama ücreti genellikle daha pahalıdır. Burada İstanbul gibi bir şehre olan yakınlığından dolayı talebin yüksek olması fiyatları arttırmaktadır. Bölgede güvenlik konusunda bir sıkıntı yaşanmamaktadır.

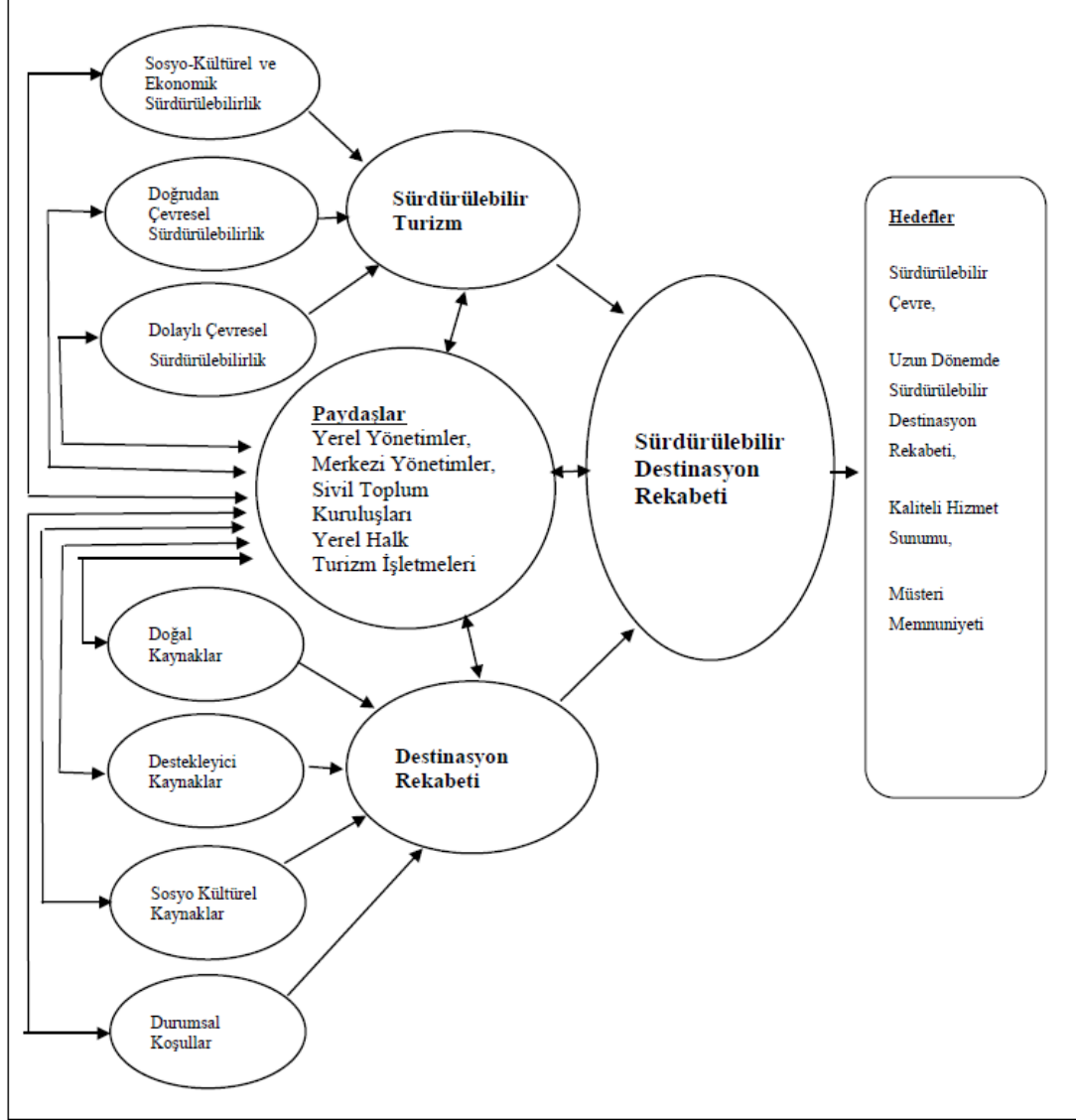
Sürdürülebilir turizm kapsamındaki destinasyon rekabeti açısından zayıf yönleri bakıldığında; çarpık yapılaşma, temiz ve sağlıklı şebeke suyunun eksikliği, gürültü, atık su arıtmasının yetersizliği, günübirlik gelen tatilcilerin çevreyi kirletmesi, ziyaretçiler ile yerel halk arasındaki kültürel farklılıklar, yeterli temizlik

hizmetinin verilememesi, fiyatların yüksekliği ve sezonun kısa olmasıdır. Bölgedeki en önemli sorunlar, bürokratik sebepler veya gelişi güzel yerleşim nedeni ile tapusuz evlerin varlığı, temiz su sorunu, gürültü ve atık arıtmadaki yetersizliktir. Yayla gibi bazı yerleşim yerlerinde bu sorunlar aşılmışken, Erikli gibi bazı yerlerde ise arıtmadaki yetersizlik sıkıntılar yaratmaktadır. Yeterince arıtılamayan kanalizasyon atıklarının göle verilmesi nedeni ile göl kirlenmektedir. Kumsalda yeterince tuvalet ve duş alanlarının olmaması da ayrıca bu bölge için olumsuz yönlerden biridir. Tuvalet gideri seviye farkından dolayı arıtmaya verilememesi nedeniyle kumsalda tuvalet kurulamamaktadır.

En büyük sorunlardan biri insanların bilinçsiz bir şekilde çevreyi kirletmeleri ve çöpleri bırakıp gitmeleridir. Bilinçsiz balık avcılığı da balık çeşitliliğini azaltmakta sürdürülebilirlik açısından olumsuzluk yaratmaktadır. “Kalabalık” diğer bir kirlilik sebebi olarak görölmektedir. Taşıma kapasitesinin özellikle yaz ve bayram dönemlerinde fazlasıyla aşılması bölgenin diğer sıkıntılarından biridir. Ayrıca bölgeye gelen ziyaretçi profilindeki olumsuz değişimler, kültürel farklılıklar yerel halk tarafından fark edilmekte ve bundan rahatsızlık duymaktadır. Bu durum hem Keşan hem de Enez’e bağlı yerleşim yerlerinde yaşanmaktadır.

Enez’de bugüne kadar yapılan kazılardan çıkan tarihi eserlerin Edirne’ye nakledilmesi konusunda da yerel halk bundan rahatsızlık duymaktadır. Enez Limanı deniz ulaşımı için yeterli olmamakta ve Enez’in rekabet edebilmesi için Enez Limanı’nın da kullanım alanının gelişmesi gerekmektedir. Enez ilçesinde liman açılmasına rağmen henüz deniz ulaşımı ve buna bağlı olarak kirlilik söz konusu değildir. Denize sanayi tesislerinden atık su deşarjı yapılmamaktadır. Yerleşim yerlerinin kanalizasyonları denize verilmesi nedeni ile kirlilik olmaktadır. Enez e bağlı Sultaniçe ve Gülçavuş sahillerinde çeltik tarlalarının yerleşimlere yaklaşmasıyla sivrisineklerin çok fazla olması da turizm açısından sıkıntı yaratmaktadır. Bölgede zaman içerisinde çevresel değişimlerin ve olumsuzlukların giderek arttığı görölmektedir. Biyolojik çeşitlilikten, çarpık yapılaşmaya kadar farklı sorunların ortaya çıktığı, kanunlar ve paydaşlar yolu ile alınacak önlemlerin bu sorunları azaltabileceği düşüncesi bulunmaktadır. Bu doğrultuda sürdürülebilir turizm kapsamında aşağıdaki model önerilmektedir.

Şekil 35. Sürdürülebilir Destinasyon Rekabet Modeli

Bu modelde bir destinasyonun sürdürülebilir destinasyon rekabeti için doğal kaynaklar, destekleyici kaynaklar, sosyo-kültürel kaynaklar ve durumsal koşullar gibi destinasyon rekabetini oluşturan faktörlerin sürdürülebilir turizm faktörleri ile birlikte ele alınması önerilmektedir. Turizm rekabeti için öncelikle çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması gerekmektedir. Diğer destinasyon rekabeti modellerinden farklı olarak hedefler burada turist sayısını arttırmak olmamaktadır. Turist sayısının artması özellikle plansız bir şekilde yapılması çeşitli alt yapı sorunlarına ve dolayısıyla çevresel sorunlara dönüşebilmektedir. Bu modelde sürdürülebilir turizm faktörlerinin destinasyon rekabet gücünün dışında

bırakılmaması gerekliliği ortaya konmaktadır. Sürdürülebilir turizm felsefesi ile yaklaşmak ayrıca destinasyon rekabet gücünü oluşturan doğal kaynakları, sosyo-kültürel kaynakları, durumsal koşulları ve destekleyici kaynakları da etkileyecektir. Bunun da uzun dönemde bir destinasyonun rekabet edebilme gücünü arttıracığı düşünülmektedir.

Destinasyon rekabetinin sürdürülebilirliği için öncelikle hayatın, kültürlerin, temel hak ve özgürlüklerin, doğal yaşamın ve bize hayat veren toprak, su ve hava gibi sahip olduğumuz yaşam kaynaklarını korumak, bunları gelecek nesillere en az zararla aktarmak çok önemlidir. İnsanın olduğu yerde doğaya, çevreye zararın olmamasından bahsetmek ütöpik bir yaklaşım olacaktır. Ancak bu zararı azaltmak mümkün ve doğaya kendi kendini yenileyebileceği kadar bir zaman vermekle bunu başarabiliriz. Elbette herşey turizm ile ilgili değil, çeşitli sektörler, hayvancılık, kötü tarım, sanayi atıkları gibi dünyamızı yenilenemez bozulmaya götüren insan kaynaklı bir çok unsur kirlenmenin ve bozulmanın sebebi olabilmektedir. Bir turistin seyahatinden kaynaklanan karbon ayak izinden, bir bölgede taşıma kapasitesinin aşılmasından doğan sorunlara kadar yine bir çok şey ise turizm kaynaklı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma, merkezi ve yerel yönetimlerin öncelikle çok turist kavramının başarılı bir turizm yönetimi göstergesi olduğu algısından kurtulması gerektiğini savunmaktadır. Bunun iki temel nedeni vardır birincisi yerel halkın turizmden dolayı sağlık, altyapı hizmetleri, içme suyu ve enerji gibi yaşam kalitesini etkileyen hizmetlerden yeterince yararlanamaması ve enflasyon, gürültü, trafik sorunu gibi sorunlarla karşılaşmasıdır. İkincisi ise yereli etkilediği gibi küresel bir soruna da sebep olan ve geleceğimiz için büyük bir tehdit oluşturan kirlilik, doğal yaşam alanlarının ve doğal yaşamın yok olması gibi etik değerler açısından da çok düşünülmesi gereken bir sonuçtur. Bu nedenle hem merkezi yönetimlerin hem de yerel yönetimlerin elbette bütün sektörler için öncelikli hedef en az zarar ile sahip olduğumuz kaynakları değerlendirmek üzerine olmalıdır. İnsanın olmadığı bir dünya düşünemediğimiz gibi ekolojik dengedeki bozulmanın insanlığı tehdit eden büyük sorun olduğunu kabul etmemiz gerekiyor. Yerel halk olarak da karar vericilerden beklentimiz turizm gelişimi için sahip olduğumuz doğal, kültürel kaynakları etik

değerleri ve sürdürülebilirlik ilkelerini gözeterek korumak, gelecek nesillere bozulmadan bırakılmasının sağlanmak olmalıdır.

Araştırmamız ziyaretçi sayısının taşıma kapasitesini aştığı dönemlerde yerel halkın bu kalabalıktan rahatsız olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum yerel halkın mutluluğunu olumsuz etkilemektedir. Kuzey Saros Körfezi'nde denizin önemli bir özelliği kendi kendini temizleyen bir deniz olmasıdır. Ancak nüfusun arttığı dönemde bu özelliğini bile zaman zaman yitirdiği görülmektedir. Örneğin, bölgenin önemli turistik yöresi Erikli'de 5000 kişi için yapılan evsel atık arıtma tesisinin festival veya hafta sonu 100.000'e ulaşan nüfusuna hizmet için yeterli gelmemesi, göle arıtmadan bırakılmak zorunda kalan atığın, gölden denize gitmesi sonucu oluşan kirlilik hem görüntü ve koku hem de sağlık açısından tehdit oluşturmaktadır. Elbette bu yöre halkının hissettiği, gözle görebildiği net olarak görülebilen sorunlardır. Bir de zaman içerisinde balık popülasyonunun azalması ve deniz eko sisteminin bozulması, yeşil alanların ve temiz su kaynaklarının yok olması gibi zamanla geri getirelemeyecek çevre kirliliğine de sebep olmaktadır.

Araştırmamız Kuzey Saros Körfezi'nin bir destinasyon olarak turizm rekabet gücünü oluşturan temel gücün doğal kaynaklar olduğu ortaya konmaktadır. Çalışmada önerilen sürdürülebilir destinasyon rekabeti modeli ile bölgenin turizm açısından gelişimi için bütün paydaşlara ihtiyaç duyulmaktadır. Turizm gelişimi ve sürdürülebilirliği için oluşturulan model öncelikle doğal çevreye ve yerel halka uzun vadede zarar verecek uygulamalardan vazgeçilmesini öngörmektedir. Bu doğrultuda araştırma konusu olan Kuzey Saros Körfezi kapsamında sürdürülebilir destinasyon rekabeti modeli için tespit edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

Kuzey Saros Körfezi'nin sürdürülebilir destinasyon rekabeti açısından en önemli gücü doğal kaynakların (turizm için elverişli flora ve faunası), ikliminin turizm için elverişliliği, su sporları yapmaya elverişliliği (Ör. Dalış, rüzgar sörfü, su kayağı, rafting, yelken ve benzeri aktiviteler), diğer çeşitli aktiviteler için elverişliliği (Ör. doğa yürüyüşleri, av sporları vb.) olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Deniz ve kumsalların kalitesi korunması için ÇED raporları, yerel yönetimlerin yetki karmaşasının çözülmesi, çarpık yapılaşma sorunu, su kaynaklarının azalması ise sürdürülebilir destinasyon rekabeti açısından olumsuz etki edecek unsurlardır.

Kuzey Saros Körfezi sürdürülebilir destinasyon rekabeti boyutlarından sosyo-kültürel kaynakları açısından değerlendirildiğinde Enez yöresinin tarihi zenginliği yörenin destinasyon rekabet gücü açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Ulusal parklar açısından Gökçetepe Tabiat Parkı, Danişment Tabiat Parkı, ve Gala Gölü Milli Parkı da yöre açısından önemli değerlerdir.

Kuzey Saros Körfezi sürdürülebilir destinasyon rekabeti boyutlarından destekleyici kaynaklar açısından değerlendirmesinde ortaya çıkan sonuçlara göre yörede önemli özel etkinlikler ve festivaller nispeten ziyaretçi sayısı yüksek olan Erikli ve Enez merkezi çevresinde olmaktadır. Alışveriş olanakları, sağlık hizmetleri açısından yörenin genelinde bir sorun yaşanmamaktadır. Ancak banka, döviz bürosu, sosyal turizme yönelik hizmetler (Ör. engelliler, yaşlılar dar gelirli vb. için olanaklar), konaklama tesislerinin çeşitliliği ve kalitesi gibi destekleyici kaynaklar boyutu içinde yer alan imkanlar açısından yeterli imkanlara sahip olunmadığı tespit edilmiştir. Kırsal turizm olanakları (ör. ev pansiyonculuğu, çiftlik turizmi tesisleri vb.) açısından ise ev pansiyonculuğunun oldukça geliştiği, zaman zaman yörede bu konuda eğitimler verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca Erikli ve Yayla'da 2021 senesi itibari ile başlayan sertifikalı evler modelinde, evlerin belirli temizlik ve hijyen şartlarını yerine getirmeleri üzerine Keşan Belediye'si tarafından denetlenip onaylandıktan sonra, kiralanacak ev sertifikalı ev olarak satışa sunulabilmektedir. Bu tip uygulamaların yörenin uzun vadede turistik bir destinasyon olarak sürdürülebilir destinasyon rekabet gücünü de olumlu etkileyeceği düşünülmektedir.

Kuzey Saros Körfezi sürdürülebilir destinasyon rekabeti boyutlarından durumsal koşullar açısından incelendiğinde yatırım olanaklarının halen olduğu ancak bu konuda sürdürülebilir bir çevre gözetilmeden bu yatırımların geldiği görülmektedir. Telekomünikasyon olanakları açısından yeterli olsa da özellikle yaz aylarında yaşanan yoğun ziyaretçi nedeni ile telekomünikasyon hizmetlerinin yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Yörede ziyaretçilerin emniyeti ve güvenliği açısından bir sorun bulunmamaktadır. Yerel halk ile turistler arasında güven duygusu yüksek düzeydedir. Özellikle yerel üreticilerin satışa sunduğu tarımsal ürünler konusunda ziyaretçiler ve yerleşimciler fiyata duyarlılığın az olduğu öncelikle sağlıklı ve kaliteli ürün beklentisi olduğu görülmüştür. Turistlerin turistik hizmetler

için yaptığı harcamaların karşılığını alması açısından sadece konaklama hizmeti konusunda memnun olmadıkları ancak uygulamaya geçen sertifikasyon gibi çalışmalar ile bu sorunların nispeten çözüme ulaşacağı düşünülmektedir. Şu an için yörede turistler konaklama açısından tercih ettiği turistik hizmet ile uyumlu bir turistik ürüne genelde ulaşamamaktadır. Yerel halkın turizmin gelişimi konusunda desteği olsa da taşıma kapasitesinin aşıldığı zamanlarda turizme karşı olumlu bakmamaktadır.

Araştırmada Kuzey Saros Körfezi'nde sürdürülebilir destinasyon rekabet gücünü etkileyen sürdürülebilir turizm boyutları incelendiğinde, sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik açısından turistik işletmelerin müşteri memnuniyetini dikkate alması konusunda sıkıntılar olduğu görülmüştür. İşletmelere bu konuda gerekli eğitimin verilmesi için uygulamalar olsa da her işletmenin bu konuda istekli olmaması ve işletme çalışanlarının ilgisizliği bir sorun yaratmaktadır. Yerel halk için istihdam olanakları özellikle turizm sektörü açısından oldukça fazladır. Yetiştirilmiş, kalifiye eleman eksikliği olduğu görülmektedir. Yerel ve küçük girişimcilere daha fazla destek verilmesi bölgede yaşam şartlarının daha iyi olmasını ve yöre halkının çevre konusunda daha bilinçli olmasını sağlayacaktır. Özellikle dışarıdan gelen büyük yatırımcıların çevreden ziyade kazanacakları ekonomik gelire odaklanması çeşitli çevresel sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle yerel ve küçük girişimcilerin desteklenmesi destinasyonun uzun vadede rekabet gücünü de olumlu etkileyebilir. Bölgede uzun süreli ziyaretler için gelen turist veya ikinci konut sahipleri doğal, kültürel, tarihi çevreye yönelik olumlu tutuma sahiptir. Ancak gününbirlik ziyaretçilerin turistik faaliyetler sırasında yerel halkın gündelik yaşamına saygı göstermediği ve doğal çevreye daha fazla zarar verdiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Kuzey Saros Körfezi sürdürülebilir destinasyon rekabet gücünü etkileyen sürdürülebilir turizm boyutlarından doğrudan çevresel sürdürülebilirlik açısından incelendiğinde, doğal ve kültürel mirasın korunması amacıyla son yıllarda bazı düzenlemelerin yapıldığı (doğal koruma alanı alanlarının artması gibi) ancak özellikle Enez'in tarihi değerlerinin korunması ve birçoğu Edirne merkezde olan tarihi eserlerin Enez'de sergilenmesi gibi temel çalışmaların bir an önce yapılması ihtiyacı

görülmektedir. Bunun dışında doğrudan çevresel sürdürülebilirlik içerisinde ele aldığımız bitki ve hayvan türleri ile ilgili koruyucu önlemlerin alınması aslında ülkemiz açısından da bir sorun olmaya devam etmektedir. Bölgede sokak hayvanlarına sunulan su ve yiyecek konusunda yaz döneminde bir sıkıntı olmasa da kış döneminde nüfusun azalması ile birlikte önemli bir sorun yaşanmaktadır.

Kuzey Saros Körfezi sürdürülebilir destinasyon rekabet gücünü etkileyen sürdürülebilir turizm boyutlarından dolayı çevresel sürdürülebilirlik olarak adlandırılan boyut altında incelenmiştir. Bu boyut içerisinde yer alan faktörler değerlendirildiğinde atık (katı-sıvı) azaltmaya yönelik geri dönüşüm uygulamalarının yetersiz olduğu, yeşil otel, yeşil restoran sertifikalarına sahip işletmelerinin olmaması, her ne kadar kendi kendini temizleyen bir denize sahip olduğu vurgusu yapılsa da mavi bayrak ve benzer sertifikaların olmaması, kağıt, plastik, metal, cam vb. atıklar için uygun geri dönüşüm kutularının kullanılmaması yörenin sürdürülebilir destinasyon rekabetini olumsuz etkileyen unsurlardır.

Küresel ısınma gibi bütün dünyanın etkilendiği büyük sorunları önlemek ve çözüm üretmek için yerel boyutta yapılan küçük adımların birleşimi ile büyük bir adıma ulaşma şansımız vardır. Bu nedenle turizmin her ne kadar ekonomik gelişme ve kültürlerin iletişimi, dünya barışı gibi olumlu etkilere sahip olsa da olumsuz çevresel etkileri olabileceği unutulmamalıdır. Bu konuya sadece turizm sektörü değil, bütün sektörlerin duyarlı olması gerekir.

2021 yılında Türkiye kıyılarında ortaya çıkan müsilaj sorunu Kuzey Saros Körfezi'nde araştırma sürecinde görülmemiştir. Ancak ilerleyen süreçte böyle bir sorun ile karşı karşıya kalınması olasılığına karşı önlemlerin alınması gerekmektedir. Bunun için özellikle denizlere yeterli arıtma yapılmadan bırakılan atıkların önüne geçilmesi en önemli adımdır.

SONUÇ

Bu çalışmada sürdürülebilir turizm yaklaşımı ile Saros Körfezi kuzey kıyıları incelenerek sürdürülebilir destinasyon rekabet model önerisi geliştirmek amaçlanmıştır. Destinasyon rekabet modeli oluşturulurken rekabetçilik faktörleri ve destinasyon yönetimi açısından niteliksel kriterler dikkate alınmalıdır. Çünkü her destinasyonun rekabet gücünü oluşturan unsurlar, sahip olduğu özelliklere göre değişiklik gösterebilir. Bu nedenle bölgenin niteliksel özellikleri araştırılmış, güçlü ve zayıf yönleri araştırma verileri ile ortaya konarak bölgenin sürdürülebilir destinasyon rekabet gücü değerlendirilmiştir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda öncelikle araştırmanın hipotezleri oluşturulmuştur. Araştırmanın temel hipotezi “Sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır” olarak belirlenmiştir. Çünkü bir destinasyonun uzun dönemde rekabet edebilmesi için sahip olduğu kaynakları korumasının önemine inanılmaktadır. Bu doğrultuda Gomezelc ve Mihalic (2008) tarafından destinasyon rekabetine yönelik oluşturmuş olduğu ölçek, The Global Sustainable Tourism Council tarafından 2013 yılında ortaya konulan sürdürülebilir turizm kriterleri ve bölgenin özellikleri dikkate alınarak geliştirilmiştir. Geliştirilen ölçek Kuzey Saros Körfezi’ni ziyaret eden ziyaretçiler ve yerel halka uygulanmıştır. Haziran-Eylül 2019 tarihleri arasında 600 kişiye ulaşılmıştır. Yapılan anketlerden eksik veya hatalı olarak belirlenen 15 anket değerlendirmeden çıkarılmış ve 583 anket çalışmada değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde SPSS Statistics 24 istatistik programı kullanılarak yüzdelerin alınması, standart sapmalar ve ortalamaların alınması, t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Gizil değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin belirlenmesi için Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) yapılmıştır. Araştırmada büyük bağımsız değişkenler kümesini daha küçük bir kümeye düşürmek için faktör analizi yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analiz edilmesi ve modelin oluşturulabilmesi için önce açıklayıcı, sonrasında doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve sürdürülebilir turizm ve destinasyon rekabeti arasındaki ilişki oluşturulan model ile sınanmıştır. Destinasyon rekabet gücü çalışmaları hem nicel hem de nitel yöntemlerin bir kombinasyonunu gerektirir (Abreu-Novais vd., 2016). Bundan yol

çıkarak bu araştırmada hem nicel hem nitel veri toplama teknikleri kullanılarak analiz yapılmıştır

Destinasyon rekabet gücü ile ilgili yapılan araştırmalar farklı konulara odaklanmıştır. Bazı araştırmacılar (Berdo, 2015; Croes, 2010; Croes ve Kubickova, 2013; Crouch, 2010; De Keyser ve Vanhove, 1994; Dwyer ve Kim, 2003; Goffi, 2013; Gupta ve Singh, 2019; Hassan, 2000; Kaleji, vd. 2017; Mazanec vd., 2007; Nadalipour ve Eftekhari, 2019; Ritchie ve Crouch 2003) destinasyon rekabet gücünü kavramsal olarak analiz ederken, bazı araştırmacılar (Añaña vd. 2018; Chin ve Hampton, 2020; Dwyer vd. 2003; Gomezelj ve Mihalič, 2008; Kovalov vd., 2017; Pavlović ve Čavlin, 2014; Reisinger, vd. 2018; Valeri, 2015; Yasin vd., 2011) ise destinasyon rekabet gücünü analiz etmek için ampirik araştırmalar yapmıştır.

Yapılan araştırmalara bakıldığında destinasyon rekabet gücü modelleri arasında en çok atıf alan Ritchie ve Crouch (2003) ve Dwyer ve Kim'in (2003) modelleri olduğu görülmektedir. Bu araştırmalar sonrasında diğer modellerin bu iki modeli temel aldığı görülmektedir (Du Plessis vd. 2017; Enright ve Newton, 2005; Goffi, 2013; Gomezelj ve Mihalič, 2008; Kaleji vd., 2017). Ritchie ve Crouch (2003)'un modelinde destinasyon rekabeti içerisinde; temel kaynaklar ve çekicilikler, kaynaklar ve çekicilikler, destek faktörleri ve kaynakları, destinasyon politikası, planlaması ve gelişimi, destinasyon yönetimi ve niteliksel belirleyenler olarak beş temel faktör yer yer almıştır. Dwyer ve Kim (2003) ülkeler ve endüstriler arasında karşılaştırmalar sağlayan bir destinasyon rekabet modeli geliştirmiştir. Bu modelde rekabetçi çalışmaların ana unsurlarını Crouch ve Ritchie'den almışlar ve bu unsurlara "talebi" ekleyerek destinasyon rekabet gücü modelini geliştirmişlerdir. Kim (2000)'in modelinde rekabeti belirleyen toplam dört boyut bulunmaktadır. Gomezelj ve Mihalic (2008), entegre modele dayanarak (Dwyer vd., 2003), 85 ifade şeklinde 85 rekabetçi gösterge oluşturduğu araştırmalarında 6 boyut bulunmaktadır. Gomezelj ve Mihalic (2008) tüm destinasyonlar için her zaman geçerli olan tek bir rekabet gücü göstergesi kümesi olmadığını savunmaktadır. Gomezelj ve Mihalic (2008) destinasyon rekabet gücü modellerinden elde edilen bilgiler kullanarak yeni bir model geliştirilmiştir. Modelimizde Gomezelj ve Mihalic (2008)'in modelinde kullandığı ölçek, The Global Sustainable Tourism Council tarafından 2013 yılında

ortaya konulan sürdürülebilir turizm kriterleri ve bölgenin özellikleri dikkate alınarak geliştirilmiştir. Ortaya çıkan sürdürülebilir destinasyon rekabeti modelimizde, sürdürülebilir turizm altında 3 alt boyut, destinasyon rekabeti altında ise 4 alt boyut bulunmaktadır. Daha önceki modeller incelendiğinde destinasyon rekabeti faktörleri belirlenmiş ve bunların sürdürülebilirliğinin destinasyon rekabetini uzun dönemde sağlayacağı vurgulanmıştır. Ancak bu sürdürülebilirlik göstergeleri modellerde gerektiği kadar yer bulamamıştır. Bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak destinasyon rekabetinde sürdürülebilir turizm ilkelerini rekabet faktörü olarak ele alınmış ve sürdürülebilir destinasyon rekabeti modeli ortaya konmuştur.

Destinasyon rekabet gücü değerlendirmesinde modellerde kullanılan faktörlerin çok çeşitli ve farklı ilişki boyutlarında kullanıldığı görülmektedir. Bu çeşitlilik, faktörler arasındaki ilişkilerin ne kadar karmaşık olduğunu göstermektedir. Destinasyon rekabet gücünün karmaşık, çok boyutlu ve göreceli bir kavram olduğu göz önüne alındığında, bazı faktörlerin tek bir kategoride kategorize edilemeyeceği görülmektedir (Craigwell, 2007). Turizm destinasyonları karmaşık sistemlerdir, çünkü etkileşime girdiği birçok farklı bileşenden oluşurlar (Baggio ve Sainaghi, 2011; Mai ve Amp; 2018).

Nicel çalışmamızın sonuçlarına bakıldığında “doğal Kaynaklar” destinasyonu rekabetini açıklayan faktörlerden biridir. Doğal kaynaklar faktörü içerisinde, turizm için elverişli flora ve faunası (örneğin; doğal çevredeki orman, bitki hayvan çeşitliliği), ikliminin turizm için elverişliliği, su sporları yapmaya elverişliliği (ör. Dalış, rüzgar sörfü, su kayağı, rafting, yelken ve benzeri aktiviteler), doğal çevresi ile çeşitli aktiviteler yapmaya elverişliliği (ör. doğa yürüyüşleri, av sporları vb.) yer almaktadır. Yörenin tercih edilmesindeki en önemli sebep bölgenin denizi, kumsalları ve koyları, güvenlik ve sakinlik en fazla tercih edilme sebebi olarak ortaya çıkmaktadır. Nitel çalışmamızda ise bölgenin en önemli rekabet gücü doğallığı, denizinin güzelliği, ulaşılabilirliği ve güvenli olması rekabet gücünü oluşturan önemli faktörlerdir. Ulusların rekabet gücünü açıklamak için geliştirilen çok geniş bir kavramsal çerçevede oluşturulan Porter (1990)’ın modeline bakıldığında bir ülkenin genel rekabet gücü mikro düzeyden, yani bireysel firmalardan kaynaklanmaktadır. Ancak turizm sektöründe destinasyonun

özelliklerine göre bazen firmaların gücü, bazen de doğal kaynaklar veya başka üstünlükler rekabet gücünde farklı ağırlıklarda yer alabilmektedir. Temel kaynakların ve cazibenin faktörleri, tarihi yerler, kültür, gece hayatı, spor etkinlikleri vb. birincil öneme sahip faktörler olarak kabul edilirler; turistlerin belirli bir destinasyonu seçmesinin temel nedenlerini oluştururlar (Crouch, 2010; Dwyer ve Kim, 2003; Goeldner ve Ritchie 2012). Bu faktörler, destinasyon çekiciliği ile en sıkı ilişkilere sahiptir ve bu nedenle, bir turizm pazarındaki destinasyonun başarısını büyük ölçüde etkiler (Goeldner ve Ritchie, 2012). Kim'in (2000) modeline baktığımızda bu kaynaklar üçüncül kaynaklar başlığı altında ele alınmaktadır. Altyapı ve kaynaklara ait çekiciliğin rekabet gücünü arttıracaklığı görüşü savunulmaktadır. Kim'in modelinde buradaki kaynaklar, doğal kaynaklar, yapay kaynaklar, tarihi ve kültürel kaynaklar gibi kaynakların yanı sıra konaklama kalitesi, rehberlik ve nitelikli turizm çalışanlarını içermektedir. Araştırmamızda destinasyon rekabetinin önemli unsurlarından biri olarak ortaya çıkan güvenlik ve emniyet ihtiyacı, başka çalışmalarda da turistlerin destinasyon seçimlerindeki seçimlerini etkileyen destinasyon rekabet gücünü belirleyen kritik bir faktör olarak görünmektedir (Crotts, 1996; George, 2003). Tatil planlarken, turistler varış noktasının siyasi istikrarsızlığını, terör olasılığını, suç oranlarını, ulaşım güvenliğini, polis ve idari hizmetlerin bozulmasını dikkatle düşünürler (Crotts, 1996). Turistler sınırlı derecede belirsizlik ve riske tahammül etseler de güvenli ve emniyetli destinasyonları seçme olasılıkları yüksektir (Bhat, 2013). Barış ve güvenlik destinasyon geliştirme ve seçim için birincil gereksinim olabilmektedir.

Nicel araştırmamız sonucunda ortaya çıkan faktörlerden biri "sosyo-kültürel kaynaklar" dır. Bu faktör altında yer alan tarihi zenginlik, geleneksel el sanatları, kültürel zenginliği (ör. mimari yapılar, heykeller, resimler, arkeolojik eserler, kitabeler, mağaralar ve SİT alanları) destinasyon rekabeti gücünü belirleyen unsurlardır. Nitel araştırma sonuçlarına bakıldığında ise bölge için tarihi yapılar, sit alanları ortaya çıkan faktörlerdir. Crouch ve Ritchie (2005) ve Lee ve King (2009) de kültürel faaliyetlerin, kültür ve tarih gibi temel kaynakların destinasyon rekabet gücünün temel belirleyicileri olduğunu öne sürmüştür. Diğer çalışmalara baktığımızda sosyo-kültürel faktörler arasında yerel sakinlerin yaşam kalitesi, değer

sistemleri ve kùltürleri de yer almaktadır (Ritchie ve Crouch, 2003; Beerli ve Martín, 2004).

Nicel araştırma sonucuna göre bir diğér destinasyon rekabeti faktörü “destekleyici kaynaklar”dır. Özel etkinlikler ve festivaller, gece yaşamına yönelik eğlence olanakları (Ör. bar, disko vb.), alışveriş olanakları, sağık hizmetleri, banka, döviz bürosu ve ATM gibi olanaklar, sosyal turizme yönelik hizmetler (Ör. engelliler, yaşlılar dar gelirliiler vb. için olanaklar), konaklama tesislerinin çeşitliliğı ve kalitesi, kırsal turizm olanakları (ör. ev pansiyonculuğı, çiftlik turizmi tesisleri vb.) destekleyici kaynaklar arasında yer almaktadır. Nitel araştırmada bölgedeki destekleyici faktörler ile ilgili sağık hizmetleri, alışveriş olanakları gibi faktörler yaşam kalitesi açısından önemli görölmektedir. Ancak gece yaşamı, ATM, sosyal turizm olanakları gibi olanaklar açısından bölgedeki yerleşim yerleri değérlendirildiğinde turistik talebin fazla olduğı yerlerin daha avantajlı olduğı görölmektedir. Diğér araştırmalara baktığımızda Ritchie ve Crouch (2003) modellerinde destekleyici kaynaklara yer vermiş, bu faktör altında altyapı, erişebilirlik, kolaylaştırıcı olanaklar, konukseverlik, girişimcilik ve siyasi irade yer almıştır.

Nicel araştırma sonucunda “durumsal koşullar” başlığı diğér bir destinasyon rekabeti faktörüdür. Bu faktörde, yatırım olanakları, telekomünikasyon ağıının kalitesi, ziyaretçilerin emniyet ve güvenliğı, yerel halk ve turistler arasındaki güven duygusu, turistlerin turistik hizmetler için yaptığı harcamaların karşılığını alması, turistlerin alışveriş ürünlerine ödedikleri harcamanın karşılığını almaları, turistlerin tercihleriyle uyumlu turistik ürünler, genel olarak turistik yörenin olumlu imajı, turizm çalışanlarının eğitim açısından profili ve yerel halkın turizm gelişimine olan desteğı yer almıştır. Nitel araştırma sonucunda yatırım olanakları, ziyaretçilerin güvenliğı, turistlerin alışveriş ürünlerine ödediklerinin karşılığını alması, yerel halkın yaklaşımı önemli faktörler olduğı gibi bölgenin güçlü olduğı yönlerdir. Bölgenin diğér destinasyonlarla karşılaştırıldığında özellikle konaklama ücretinin pahalı olduğı ve ücretinin karşılığının verilemediğı düşüncesi ise rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir. Dwyer ve Kim (2003) modelinde durumsal koşullar, şirketlerin ve destinasyonun iş yaptığı organizasyonları etkileyen ekonomik, sosyal, kùltürel,

demografik, çevresel, politik, yasal, yönetsel, düzenleyici, teknolojik ve rekabetçi eğilimler ve olaylarla ilgilidir ve hem fırsatları hem de tehditleri sunar.

Bu araştırmanın özgünlüğü açısından en önemli özelliği destinasyon rekabet faktörleri içerisinde sürdürülebilir turizm ilkelerinin yer almasıdır. Nicel araştırma sonuçlarında sürdürülebilir turizmin ile destinasyon rekabeti arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sürdürülebilir turizm, sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik, doğrudan çevresel sürdürülebilirlik ve dolaylı çevresel sürdürülebilirlik başlıklarından oluşan 3 faktör grubundan oluşmuştur. Sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik içerisinde turistik işletmelerin müşteri memnuniyetini dikkate alması, turizmin yerel halkın gelir düzeyi ve yaşam kalitesine katkısı, yerel halk için yaratılan istihdam olanakları, yerel ve küçük girişimcilerin desteklenmesine verilen önem, yerel halkın doğal, kültürel, tarihi çevreye yönelik olumlu tutumu ve turistik faaliyetler sırasında yerel halkın gündelik yaşamına gösterilen saygı başlıkları yer almıştır. Doğrudan çevresel sürdürülebilirlik faktörü ise doğal ve kültürel mirasın korunması amacıyla yapılan yasal düzenlemeler, bitki ve hayvan türleri için alınan koruyucu önlemler, sokak hayvanlarına yönelik sunulan su ve yiyecek olanakları gibi başlıklar yer almıştır. Dolaylı çevresel sürdürülebilirlik faktörü ise atık (katı-sıvı) azaltmaya yönelik geri dönüşüm uygulamaları, yeşil otel, yeşil restoran sertifikalarına sahip işletmelerin varlığı, mavi bayrak ve benzer sertifikalar ve kağıt, plastik, metal, cam vb. atıklar için uygun geri dönüşüm kutularının kullanımı gibi başlıklardan oluşmuştur. Nitel araştırma sonuçlarında ise yerel halkın yaşam kalitesi, kültürel ve tarihi değerlerin korunması, çevresel kirlilik, atık sorunu, çevrenin korunmasına yönelik kanunlar ve uygulamaları, imar sorunları ile ilgili ifadeler yer almıştır. Yöre için turizmden kaynaklı atık sorunlarının olduğu, işletmelerin yeşil otel, yeşil restoran gibi sertifikaya sahip olmaması gibi faktörler uzun dönemde yörenin destinasyon rekabeti için olumsuz etkilere sebep olabileceği düşünülmektedir. Weaver'a (2000) göre, bir turistik destinasyonun rekabet gücü, turizm gelişiminin sürdürülebilirlik düzeyine bağlıdır. Bu sürdürülebilirlik, iyi tanımlanmış belirli turist yoğunluğu koşulları, doğal çevrenin korunması, sakinlerin ihtiyaçlarına saygı ve yerel kültürel mirasın korunmasına ilişkin yasalar (turist ve sakin sayısı, çalışan sayısı, konaklama miktarı ve ortalama

kalış süresi) ve düzenleme varsa elde edilebilir. Bu koşullar tatmin edici bir şekilde karşılanmalı ve bir destinasyonun rekabet edebilirlik seviyesinin değerlendirilmesinde birincil faktörler olarak görülmelidir.

Nicel ve nitel araştırma sonucunda ortaya çıkan modelde sürdürülebilir destinasyon rekabeti için paydaşların önemli bir yeri vardır. Nitel araştırma sonucunda yerel yönetimler (Belediye, muhtarlıklar, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü), merkezi yönetimler (Enerji Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı) ve sivil toplum kuruluşları (Sanayi ve Ticaret Odaları, Turizm dernekleri) yerel halk, turizm işletmeleri turizm paydaşları olarak ifade edilmiştir. Daha önce yapılan çalışmalara bakıldığında Sheehan ve Ritchie (2005), destinasyon paydaşlarını, yerel, bölgesel ve ulusal turizm dernekleri, konaklama tesisleri, turistik yerler, kongre merkezleri, yerel halk üniversiteler olarak tanımlar. Birçok yazar, sürdürülebilir bir rekabetçi konuma ulaşmak ve sürdürülebilir turizm gelişimini sürdürmek için paydaş işbirliğinin önemini vurgulamaktadır (Aas vd. 2005; Hall, 2008; Bahar ve Kozak, 2008; Byrd, vd. 2009; Morrison, 2013; Waligo vd. 2013). Turizmi destekleyen mevcut kaynakların verimli ve adil kullanılması, paydaşların memnuniyeti ve gelecek nesiller için kaynakların korunması hem rekabet gücünün hem de sürdürülebilirliğin temel unsurlarıdır (Crouch ve Ritchie, 1999; Buhalis, 2000; Ritchie ve Crouch, 2003; Dupeyras ve MacCallum, 2013). Destinasyon rekabet gücünün artırılması, turizm avantajları elde etmek için bir koşul olarak görüldüğü gibi yerel halkın yaşam kalitesini artırmak için de hayati bir koşul olarak kabul edilir (Ritchie ve Crouch, 2003; Page ve Connell, 2009; Morrison, 2013; Goffi, 2013; Ivanov ve Ivanova, 2016; Chin ve Hampton, 2020).

Turizm gelişimi, iyi yönetilmediği takdirde bir bölgenin kaynaklarının ziyaretçiler ve diğer kullanıcılar tarafından hızlı bir şekilde tüketilmesine neden olabilir (Haywood, 2006). Gossling, vd. (2009), sürdürülebilir turizmin ortaya çıkan uygulamasının paydaş ortaklıkları tarafından yönlendirildiğini ve bu da sürdürülebilir turizm uygulamasının büyük ölçüde etkili paydaş katılımına bağlı olduğunu ifade etmektedir. Tozser (2010) da daha önceki modelleri değerlendirirken modellerin faktörleri yerel halkın çıkarları ile turizm rekabetçiliği arasındaki bağlantıları kısmen

içerdiğini veya hiç içermediğini ifade etmektedir. Sürdürülebilir turizm, turizm gelişiminin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarını kapsamasına rağmen, çoğu araştırma çevre ve ekonomik kalkınmaya yoğunlaşmış ve sosyal yönleri ve paydaş süreçlerini büyük ölçüde göz ardı etmiştir (Hardy vd., 2002). Bazı araştırmalar (Byrd, vd., 2009; Currie vd., 2009; Polonsky ve Scott, 2005) ise sürdürülebilir turizm stratejileri için paydaş katılımını desteklememektedir. Modelimizde ise paydaşlar sürdürülebilir destinasyon rekabeti için önemli bir boyuttur. Destinasyon rekabet gücünün sağlanması için kamu ve özel sektör arasında işbirliği olmasını, destinasyon yöneticileri, fayda ve sorumlulukların adil bir şekilde paylaşılmasını sağlamalı ve paydaş işbirliğini sürekli geliştirilmelidir (Zehrer ve Hallmann, 2015; Goffi vd., 2019; Roxas vd.,2020; Perkins vd., 2020). Paydaşlar hem sürdürülebilir turizm ile hem de destinasyon rekabeti ile ilişkili olarak sürdürülebilir destinasyon rekabet modeli açısından da önemlidir. Bu nedenle sürdürülebilir destinasyon rekabetinde önemli bir faktör olarak modelimizde yer almaktadır.

Araştırmamızda öncelikle her destinasyonun kendi şartları ve özellikleri boyutunda eksiklikleri ve rekabet gücünü oluşturabilecek farklı değerlere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada karar vericilerin yöredeki tüm paydaşlar ile öncelikle doğal çevreye doğrudan ve dolaylı şekilde olumsuz etki eden unsurları belirlemesi gerekmektedir. Bu konuda hem merkezi yönetimlerin de gerekli kanunların çıkarılması boyutunda önemli bir desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak turistik bölgelerin hem yerel halkın yaşam kalitesi hem de sürdürülebilir turizm gelişimi için turizm konseylerine ihtiyacı vardır. Bu konseyler yolu ile yörede çevreye zarar verecek olumsuz gelişmelerin ve uygulamaların önüne geçilmesi sağlanabilir.

Araştırmacılara sonraki araştırmalar için önerimiz destinasyon rekabeti modelinin geliştirilmesindeki zorluğun dikkate alınmasıdır. Rekabet gücündeki faktörlerin içerik ve ağırlığı her destinasyonun sahip olduğu özelliklere bağlı olarak farklılık gösterebilir. Bu nedenle farklı destinasyonlarda yapılacak araştırmalardan elde edilecek sonuçlar önemlidir. Her geçen gün yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve iklim değişikliği gibi küresel sorunlar dünyada bir çok dengeyi değiştirebilir. Bu durum sürdürülebilirlik kriterlerinde zamanla güncellemeler yapılmasına sebep

olabileceği gibi yeni araştırmaları ve yeni yaklaşımları da beraberinde getirecektir. Ayrıca işletmeler ve destinasyonlar açısından yeni teknolojiler yeni fırsatlar doğuracaktır. Bu gelişmelerin takip edilerek başka araştırmaların yapılması destinasyonlarda yerel halkın yaşam kalitesinin artması ve sahip olduğu kaynakları koruması adına önemli katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir.

Destinasyon rekabeti ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında bir destinasyonun rekabetçiliğini açıklamada teorik bilgilerin dışında sürdürülebilirliğin rolünün ampirik bir uygulaması yoktur. Destinasyon rekabeti literatüründe geliştirilen ampirik modeller (De Keyser ve Vanhove, 1994; Sirše ve Mihalič, 1999; Dwyer vd. 2003; Enright ve Newton, 2004; Gomezelc ve Mihalic 2008), destinasyon rekabetine ilişkin çok yararlı bilgiler sunmaktadır ancak bu çalışmalarda da sürdürülebilirlik faktörlerinin rolü ihmal edilmiştir.

Sonuç olarak araştırmanın katkısını şöyle özetleyebiliriz;

Bu çalışmada diğer araştırmalardan farklı olarak destinasyon rekabetinde sürdürülebilir turizm ilkeleri rekabet faktörü olarak ele alınmış ve sürdürülebilir destinasyon rekabeti modeli ortaya konmuştur.

Araştırma sonucunda önerilerimiz ise şöyledir;

- Sit alanlarında yapılaşma engellenmelidir.
- Faal olan taş ocaklarının tahribatı durdurulmalıdır.
- Ev pansiyonculuğunun geliştirilmesi ve denetlemesine önem verilmeli, sürdürülebilir uygulamalar için sertifikasyon sağlanmalıdır.
- İşletmelerin yeşil otel, yeşil restoran gibi sertifikaları alması teşvik edilmelidir.
- Atık sorunu için arıtma tesislerinin modern yöntemler ile yeterli düzeye getirilmelidir.
- Tüm paydaşların söz hakkının olduğu Turizm Konseyleri oluşturulmalıdır.
- Tapu sorununun belirsizliğine son verilmelidir.
- Farklı destinasyonlarda yapılacak araştırmalardan elde edilecek sonuçlar önemlidir.

KAYNAKÇA

- AAS, C., LADKİN, A. “Stakeholder Collaboration and Heritage Management”, ve FLETCHER, J.: **Annals of Tourism Research**, 32 (1), 28-48. 2005
- AKAY, B., TOKATLI, “Kırklareli ve Edirne İllerine Yönelik Bir Turizm C., ve AKSOY, M.: Potansiyeli Değerlendirme Çalışması”, **Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 1(1), 89-102. 2017
- ABEDİ, G., “Analyzing the Dimensions of the Quality of Life in ROSTAMİ, F. ve Hepatitis B Patientsusing Confirmatory Factor Analysis”, NADİ, A.: 2015 **Global Journal of Health Science**, 7 (7), 22-31.
- ABREU-NOVAİS, M., “Destination Competitiveness: What We Know, What We RUHANEN, L., ve Know But Shouldn't and What We Don't Know but ARCODİA, C.: 2016. Should” **Current Issues in Tourism**, 19 (6), 492–512.
- AKILLI, H., “Ekolojik Ayak İzinin Kavramsal İçeriği ve Akdeniz KEMAHLI, F. Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde OKUDAN K.ve Bireysel Ekolojik Ayak İzi Hesaplaması”, **Akdeniz POLAT, F.:** 2008 **Üniversitesi İİBF Dergisi**, 8,(15), 1-25.
- AKIŞ RONEY, S., **Turizm Bir Sistemin Analizi**, Ankara, Detay Yayıncılık. 2011
- AKGEMCİ, T.: 2007. **Stratejik Yönetim**, Ankara, Gazi Kitabevi.
- AKSU, C.: 2011 “Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre”, **Güney Ege Kalkınma Ajansı**, (Çevrimiçi) <https://geka.gov.tr>, 4.7.2021.
- ANANA, E. “Competitive Performance as a Substitute for RODRİGUES, R. ve Competitiveness Measurement in Tourism Destinations: an

- FLORES, L.: 2018 Integrative Study”, **International Journal of Tourism Cities**, 4 (2) 207-219.
- AVCI, N.: 2007 “Turizmde Taşıma Kapasitesinin Önemi”, **Ege Akademik Bakış**, 7(2): 485-501.
- AVCIKURT, C.: 2015 **Turizm Sosyolojisi Genel ve Yapısal Yaklaşım** (4. Baskı), Ankara, Detay Yayıncılık.
- AYAŞ, N.: 2007 “Çevresel Sürdürülebilir Turizm Gelişmesi”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi** 9 (1), 59 - 69
- AYTAÇ, M. ve ÖNGEN, B.: 2012 “Doğrulamalı Faktör Analizi İle Yeni Çevresel Paradigm Ölçeğinin Yapı Geçerliliğinin İncelenmesi”, **İstatistikçiler Dergisi**, 5(1), 14-22.
- AZZOPARDİ, E., ve NASH, R.: 2016 “A Framework for Island Destination Competitiveness Perspectives From the Island of Malta”, **Current Issues in Tourism**, 19(3), 253–281.
- BAGGIO, R., ve SAINAGHI, R.: 2011 “Complex and Chaotic Tourism Systems: Towards A Quantitative Approach”, **International Journal of Contemporary Hospitality Management**, 23 (6) 840-861.
- BAGOZZI, R.P. ve HEATHERTON, T.F.: 1994 “A General Approach to Representing Multifaceted Personality Constructs: Application to State Self-Esteem”, **Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal** 1(1), 35–67.
- BAHAR, O.: 2004. **Türkiye’de Turizm Sektörünün Rekabet Gücü Analizi Üzerine Bir Alan Araştırması: Muğla Örneği**. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Muğla, Muğla

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- BAHAR, O. ve KOZAK, M.: 2007 Advancing Destination Competitiveness Research: Comparison Between Tourists and Service Providers, **Journal of Travel & Tourism Marketing**, 22 (2), 61-71.
- 2008 **Tourism Economics: Concepts and Practices**, New York, Nova Science Publishers.
- 2012 **Turizm ve Rekabet**, Ankara, Detay Yayıncılık.
- BARLETT, M. S.: 1950 “Test of Significance in Factor Analysis”, **British Journal of Statistical Psychology**, 3(2), 77-85.
- BARRETT, P.: 2007. “Structural Equation Modelling: Adjudging Model Fit”, **Personality And Individual Differences**, 42(5), 815-824.
- BAŞARAN, S.: 2008 **Medeniyetler Durağında Enez - Bir Başka Ege'li...**, Edirne, Edirne İl Özel İdaresi ve Enez Köylere Hizmet Götürme Birliği Yayını, Ceren Yayıncılık.
- BAUMGARTNER, H. ve HOMBURG, C.: 1996 “Applications of Structural Equation Modeling in Marketing and Consumer Research: A Review”, **International Journal of Research in Marketing**, 13(2), 139-161.
- BEBBINGTON, J. ve UNERMAN, J.: 2018, "Achieving the United Nations Sustainable Development Goals: An Enabling Role for Accounting Research", **Accounting, Auditing & Accountability Journal**, 31(1), 2-24.
- BENTLER, P. M.: 1990. “Comparative Fit Indexes in Structural Models”, **Psychological Bulletin**, 107(2), 238–246.
- BERDO, S.: 2015 “The Integrated Model of Dwyer and Kim as a Tool to

- Evaluate and Rank the Determinant Attributes of a Tourist Destination Competitiveness”, **European Journal of Economics and Business Studies**, 1 (1) 27-30.
- BODEMANN, M., "Environment and Elements for Sustainable Management: Fundamentals and Variables for Modelling" (Ed: Lydia WEBER, G.: 2018 Henderson) **Environmental Change and Sustainability: Management, Challenges and Research Opportunities**, New York, Nova Science Publishers.
- BOLLEN, K. A.: 1990 Overall Fit in Covariance Structure Models: Two Types of Sample Size Effects, **Psychological Bulletin**, 107(2), 256.
- BOTHA, C., J.L. "Developing a Revised Competitive Position for Sun/Lost CROMPTON ve KİM, City, South Africa”, **Journal of Travel Research**, 37(4), S.: 1999 341-352.
- BORNHORST, T., "Determinants of Tourism Success for Dmos & RİTCHİE, J.R.B., ve Destinations: An Empirical Examination of Stakeholders' SHEEHAN, L.: 2010 Perspectives”, **Tourism Management**, 31 (5), 572-589.
- BRAMWELL, B., "Twenty-Five Years of Sustainable Tourism and The HİGHAM, J., LANE, Journal of Sustainable Tourism: Looking Back and Moving B. ve MİLLER, G.: Forward”, **Journal of Sustainable Tourism**, 25(1), 1-9. 2016
- BRİSMAN A.: 2011 "Stockholm Conference, 1972", (Ed: Deen K. Chatterjee), **Encyclopedia of Global Justice**, Dordrecht, Springer, 28.
- BROWNE, M. W., ve "Alternative Ways of Assessing Model Fit”, **Sociological CUDECK, R.: 1992. Methods & Research**, 21(2), 230–258.
- BROWNE, M.W. ve "Alternative Ways of Assessing Model Fit”, (Ed: K.A. CUDECK, R.: 1993 Bollen ve J.S. Long), **Testing Structural Equation**

Models, Newbury Park, CA: Sage, 136–162.

- BROWN, T. A.: 2006 **Confirmatory Factor Analysis for Applied Research**, New York: The Guilford Press.
- BUHALİS, D.: 2000 “Marketing The Competitive Destination of The Future”, **Tourism Management**, 21(1), 97-116.
- BUCKLEY, R.: 2012 “Sustainable Tourism: Research and Reality”, **Annals of Tourism Research**, 39 (2), 528-546.
- BYRD, E.T.: 2007 “Stakeholders in Sustainable Tourism Development and Their Roles: Applying Stakeholder Theory to Sustainable Tourism Development”, **Tourism Review**, 62(2), 6-13.
- BYRD, E.T. BOSLEY, H.E. ve DRONBERGER, M.G.: 2009 “Comparisons of stakeholder perceptions of tourism impacts in rural Eastern North Carolina,” **Tourism Management**, 30 (5) 693-703.
- BYRNE, B.M.: 2016 **Structural Equation Modeling with Amos Basic Concepts, Applications, and Programming** (Third Edition), New York, Routledge.
- CARRINGTON, D.: 2017 **The COP23 climate change summit in Bonn and why it matters**, The Guardian, 5 Kasım 2017, (Çevrimiçi), <https://www.theguardian.com/environment/2017/nov/05/the-cop23-climate-change-summit-in-bonn-and-why-it-matters>, 07.04.2021.
- CENGİZ GÖKÇE, G. ve BARIŞ, E.: 2015 “Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)- Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD) İlişkisi ve Peyzaj Planlama Sürecinde Stratejik Çevresel Değerlendirmenin Önemi”, **International Journal of Science Culture and Sport**

(IntJSCS) , Special Issue 3.782-792.

- CEYLAN, S.: 2009 **Enez İlçesinin (Edirne) Coğrafyası**, Ankara, Beyaz Kalem Yayınları.
- CHİN, C., H., LO, M.C., NAİR, V. ve SONGAN, P.: 2016 “Examining The Effects of Environmental Components on Tourism Destination Competitiveness: The Moderating Impact of Community Support,” **Asian Academy of Management Journal**, 21, 75-104.
- CHİN, W.L. ve HAMPTON, M.P: 2020 “The Relationship Between Destination Competitiveness and Residents’ Quality of Life: Lessons from Bali”, **Tourism and Hospitality Management**, 26 (2) 311-336.
- CHIU, REBECCA L. H.: 2004 "Socio-Cultural Sustainability of Housing: a Conceptual Exploration", **Housing, Theory & Society**, 21(2), 65-76.
- CHOİ, H.S. ve SİRAKAYA, E.: 2005 “Measuring Residents’ Attitude Toward Sustainable Tourism: Development of Sustainable Tourism Attitude Scale”, **Journal of Travel Research**, 43 (4), 380-394.
- CLARKE, J.: 1997 “A Framework of Approaches to Sustainable Tourism”, **Journal of Sustainable Tourism**, 5 (3), 224-233.
- COHEN, J., COHEN, P., WEST, S.G. ve AİKEN, L.S.: 2003 **Applied Multiple Regression/Correlation Analysis for the Behavioral Sciences**, (Third Edition) New York, Routledge.
- COTTRELL, S. P., VAN DER DUİM, R., ANKERSMİD, P. ve KELDER, L.: 2004 “Measuring the Sustainability of Tourism in Manuel Antonio and Texel: A Tourist Perspective” **Journal of Sustainable Tourism** 12(5), 409-431.
- COTTRELL, S. P., VASKE, J.J. ve “Resident Satisfaction with Sustainable Tourism: The Case of Frankenwald Nature Park, Germany”, **Tourism**

ROEMER, J.M.: 2013 **Management Perspectives**, 8,42–48.

CRACOLICI, M. F. ve NĪJKAMP, P.: 2006 “Competition among Tourist Destination. An Application of Data Envelopment Analysis to Italian Provinces”, (Ed: Giaoutzi M. and Nijkamp P.), **Tourism and Regional Development: New Pathways**, UK, Routledge.

CRACOLICI M. F., NĪJKAMP P., RĪETVELD P.: 2008 “Assessment of Tourism Competitiveness by Analysing Destination Efficiency”, **Tourism Economics**, 14 (2), 325-342.

CRAIGWELL, R.: 2007 **Tourism Competitiveness in Small Island Developing States**, Helsinki, UNU-WIDER.

CRESWELL, J.W.: 2016 **Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni**, (Ed: M.Bütün ve S.B. Demir), Çev. O. Birgin, Ankara, Siyasal Kitabevi.

CRESWELL, J.W., CLARK, V. L. P., GUTMANN, M.L. ve HANSON, W.E.: 2003 “Advanced Mixed Methods Research Designs”, (Ed: A. Tashakkori, ve C. Teddlie), **Handbook of Mixed Methods in Social ve Behavioural Research**, California, Sage Publications, 3-50.

CROES R.: 2010 “Measuring and Explaining Competitiveness in the Context of Small Island Destinations”, **Journal of Travel Research**, 49(1) 1– 12.

CROES R. ve KUBICKOVA, M.: 2013 “From Potential to Ability to Compete: Towards A Performance-Based Tourism Competitiveness Index”, **Journal of Destination Marketing and Management**, 2 (3), 146-154.

- CRONBACH, L. J.: "Coefficient Alpha And The Internal Structure of Tests", 1951 **Psychometrika**, 16(3), 297–334.
- CRONİN, L.: 1990 "A Strategy for Tourism and Sustainable Developments", **World Leisure and Recreation**, 32(3): 12–18.
- CROUCH, G. I. ve RİTCHİE, J. R. B.: "Tourism, Competitiveness, And Societal Prosperity", 1999 **Journal of Business Research**, 44, 137-152.
- 2003 **The Competitive Destination: A Sustainable Tourism Perspective**, Wallingford, Oxon, UK: CABI Publishers.
- 2005 "Application of The Analytic Hierarchy Process to Tourism Choice and Decision-Making: A Review and Illustration Applied to Destination Competitiveness" **Tourism Analysis**, 10(1), 17–25.
- CROUCH, G. I.: 2010 "Destination Competitiveness: An Analysis of Determinant Attributes", **Journal of Travel Research**, 20 (10) 1 –19.
- CURRIE, R. R., SEATON, S. ve WESLEY, F.: 2009 "Determining Stakeholders for Feasibility Analysis" **Annals of Tourism Research**, 36(1), 41-63.
- ÇAĞLAYAN, E. 2006: "Saros Körfezi" (Ed: Güven Eken, Murat Bozdoğan, Süreyya İsfendiyaroğlu, Dicle Tuba Kılıç, Yıldırar Lise) **Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları**, Ankara, Doğa Derneği.
- ÇAYLARBAŞI, Z.: 2005 **Saros Körfezi İbrice Limanı Mevki Sünger Faunası**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- ÇAVUŞ, Ş. ve TANRISEVDİ, A.: “Sürdürülebilir Turizm ve Yerel Ölçekli Bir Sürdürülebilir Turizm Gelişme Modeli Önerisi” **Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi**, 11(2), 149-159. 2000
- T.C. ÇEVRE ve ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI, 2015 **Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği**, (Çevrimiçi), <https://ced.csb.gov.tr/yonetmelikler-i-430>, 16.12.2018
- ÇİVİ, E.: 2001 “Rekabet Gücü: Literatür Araştırması”, **Yönetim ve Ekonomi**, 8(2), 21-38.
- ÇOKLUK, Ö., ŞEKERCİOĞLU, G., ve BÜYÜKÖZTÜRK, Ş.: 2010 **Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: Spss ve Lisrel Uygulamaları**, Ankara, Pegem Akademi.
- ÇOLAK, A., DÜNDAR, Y. ve BAKİ, Z.: 2014 **Edirne Gezi Rehberi**, İstanbul, Tablet İletişim.
- DALGIÇ, G.: 2006 **Edirne’nin Yeşil Örtüsü: Ağaç ve Çalılar**, Edirne, Edirne Valiliği Yayınları.
- DALY, D. J.: 1993 “Porter's Diamond and Exchange Rate”, **Management International Review**, 33(2),119-134.
- DE KEYSER, R. ve VANHOVE, N.: 1994 “The Competitive Situation of Tourism in The Caribbean Area Methodological Approach”, **Tourism Review**, 49(3), 19 – 22.
- DEMİR, C. ve ÇEVİRGEN, A.: 2006 **Turizm ve Çevre Yönetimi**, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.

- DESBIOLLES, F.H.: “Sustainable tourism: Sustaining tourism or something more?”, **Tourism Management Perspectives**, 25(1), 157-160.
2018
- DeVELLIS, R. F.: **Scale Development: Theory and Applications** (4. baskı),
2017 USA, Sage Publications Inc.
- d’HAUTESERRE, A.: “Lessons in Managed Destination Competitiveness: The
2000 Case of Foxwoods Casino Resort”, **Tourism Management**, 21, 23-32.
- DIAMANTOPOULOS **Introducing LISREL: A Guide for the Uninitiated**
, A. ve SİGUAW, J.: **(Introducing Statistical Methods Series)**. London, Sage
2000 Publications.
- DODDS, R. ve “I Inaction More than Action: Barriers to the
BUTLER, R.W.: 2009 Implementation of Sustainable Tourism Policies”, (Ed: S.
Gossling, C.M. Hall, ve D.B. Weaver), **Sustainable
Tourism Futures**, New York, Routledge, 43-57.
- DOĞAN, M.: 2014 **Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi Bağlamında
Adalar: Bozcaada Üzerine Bir Model Önerisi**,
(Basılmamış Doktora Tezi), Çanakkale, Çanakkale
Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DRİSCOLL, A., “Measuring Tourists’ Destination Perceptions” **Annals of
LAWSON, R., & Tourism Research**, 21(3), 499-511.
NİVEN, B.: 1994
- DUMBRAVEANU, “Principles and Practice of Sustainable Tourism Planning”,
D.: 2007 **Human Geographies**, 1(1), 77-80

- DUNNING, J. H.: "The Competitive Advantage of Nations and TNC Activities Transnational Corporations", **UNCTAD/ ITE/ IIT**, 1(1),135-168.
1992
- DU PLESSIS, E. "Explore Changes in The Aspects Fundamental to The Competitiveness of South Africa as a Preferred Tourist Destination", **South African Journal of Economic and Management Sciences**, 20 (1), 1-11
SAAYMAN, M. ve
VAN DER MERWE, A.: 2017
- DUPEYRAS, A.ve **Indicators for Measuring Competitiveness in Tourism: A Guidance Document**, OECD Tourism Papers, 2013/02, 2013
MacCALLUM, N.: OECD Publishing.
- DURMUŞ, B., **Sosyal Bilimlerde Spss'le Veri Analizi**, İstanbul, Beta.
YURTKORU, E. ve
ÇİNKO, M.: 2013
- DWYER, L., "Destination Price Competitiveness: Exchange Rate Changes versus Domestic Inflation", **Journal of Travel Research**, 40(3), 328 -336
FORSYTH, P. ve
RAO, P.: 2002
- DWYER, L. ve KİM, C.: 2003 "Destination Competitiveness: Determinants and Indicators" **Current Issues in Tourism**, 6 (5), 369-414.
- DWYER, L., LİVAİC, Z. ve MELLOR R.: "Competitiveness of Australia as a Tourist Destination." **Journal of Hospitality and Tourism Management**, 10 (1), 60-79.
2003
- DWYER, L., "Attributes of Destination Competitiveness: A Factor Analysis", **Tourism Analysis**, 9(1-2), 91-101.
MELLOR, R.,
LİVAİC, Z.,
EDWARDS, D., KİM, C. W.: 2004

- EBER, S.: 1992 **Beyond The Green Horizon: Principles for Sustainable Tourism**, Godalming, World Wide Fund for Nature (WWF).
- EC: 1993 **Taking Account of Environment in Tourism Development**, DG XXIII Tourism Unit, Luxembourg: Commission of the European Communities
- EDİRNE İL ÇEVRE MÜDÜRLÜĞÜ: 1999 **Edirne İli Çevre Durum Raporu**, Edirne, Edirne İli Çevre İl Müdürlüğü.
- EDİRNE İL ÇEVRE VE ORMAN MÜDÜRLÜĞÜ: 2008 **Edirne İli Çevre Durum Raporu**, Edirne, Edirne İl Çevre ve Orman Müdürlüğü.
- EDİRNE TİCARET VE SANAYİ ODASI: 2015 **Edirne’de Alternatif Turizm Türlerinin Geliştirilmesine Yönelik Eylem Planı**, (Çevrimiçi) <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/edirne-al.pdf>, 3.7.2021.
- EDİRNE VALİLİĞİ: 1968 **Edirne İl Yıllığı, 1967**, İstanbul, Dizerkonca Matbaası.
- EGRESİ, I.: 2016 “Alternative Tourism: Definition and Characteristics”, (Ed: Istvan Egresi), **Alternative Tourism in Turkey Role, Potential Development and Sustainability**, Switzerland, Springer Nature.
- ENRİGH, M. J., ve NEWTON, J.: 2004 “Tourism Destination Competitiveness: A Quantitative Approach”, **Tourism Management**, 25 (6), 777-788.
- 2005 “Determinants of Tourism Destination Competitiveness in Asia Pacific: Comprehensiveness and Universality”, **Journal of Travel Research**, 43(4), 339-350.

- ERTAN, A.: 1988 “Doğal Hayatı Koruma Derneği Gala Gölü Projesi” **Gala Gölü ve Sorunları Sempozyumu**, Enez, 27 Mayıs 1988, Bebek-İstanbul, Doğal Hayatı Koruma Derneği.
- 1993 “Önemli Bir Kuş Alanı olan Gala Gölü ve Havzalarında Doğayı Koruma ve Kullanma Sorunları” **Enez Çevre Sempozyumu Tebliğleri**, Edirne, Enez Çevre Vakfı Yayınları, No:1, 48-52.
- EŞME, H.: 2003 “Bir Kıyı Yönetim Modeli Olarak Saros Körfezi’ni Korumanın Temel Stratejik Adımları ve İzlenmesi Gereken Yollar” **Keşan Sempozyumu**, Mayıs 2003, İstanbul. Keşan Belediye Başkanlığı Yayınları.
- ETB: 1991 **The Green Light: A Guide to Sustainable Tourism**, London: English Tourist Board
- EYYUBİ, S.: 2004 **Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisinin Uygulanmasında Ekosistem Yönetiminden Ülkemizde Bir Yöntem Olarak Yararlanma**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- FAULKNER, B., “Destination Competitiveness: An Exploratory Examination of South Australia's Core Attractions”.
OPPERMANN, M. ve
FREDLINE, E.: 1999 **Journal of Vacation Marketing**, 5 (2), 125-139.
- FENNELL, D.: 2003 Ecotourism, An introduction, Routledge, London.
- FEURER, R. ve “Defining Competitiveness: A Holistic Approach”,
CHAHARBAGHI, K.: **Management Decision**, 32(2), 49-58.
1994

- FIELD, A. P.: 2000 **Discovering Statistics Using SPSS for Windows: Advanced Techniques for the Beginner** ISM, London, Sage Publications.
- FORZA, C. ve FİLİPPİNİ, R.: 1998 “TQM impact on quality conformance and customer satisfaction: A causal model”, **International Journal of Production Economics**, 55(1), 1-20.
- FRIEDMAN, A.: 2021 **Fundamentals of Sustainable Urban Design**, Switzerland, Springer Nature Switzerland AG 2020.
- GEORGE, D. ve MALLERY, P.: 2019 **IBM SPSS Statistics 25 Step by Step: A Simple Guide and Reference**, (Fifteenth edition), New York, Routledge.
- GILMAN, R.: 1992 “Sustainability”, **UIA/AIA Call for Sustainable Community Solutions**, (Çevrimiçi), <https://www.context.org/about/definitions/>, 14.06.2020.
- TOURISM CANADA: 1990 “An Action Strategy for Sustainable Tourism Development”, **Workshop paper for Globe '90 Conference**, October 1990, Ottawa, Vancouver, Canada
- GLOBAL SUSTAINABLE TOURISM COUNCIL: 2013 “**GSTC Criteria & Indicators Destinations**” (Çevrimiçi), www.gstcouncil.org, 3.7.2021
- GOELDNER, C., R. ve RITCHIE, J.R.B.: 2012 **Tourism: Principles, Practices, Philosophies**, Hoboken, John Wiley and Sons.
- GOFFI, G.: 2013 “A Model of Tourism Destination Competitiveness: The Case of The Italian Destinations of Excellence”, **Anuario Turismo y Sociedad**, 14, 121-147

- GOFFI, G., "Fostering Tourism Destination Competitiveness in Developing Countries: The Role of Sustainability", **Journal of Cleaner Production**, 209, 101-115.
- CUCCULELLI, M. ve MASIERO, L.: 2019
- GOMEZELC D.O. ve MIHALIĆ, T.: 2008 "Destination Competitiveness Applying Different Models, the Case of Slovenia", **Tourism Management** 29(2), 294-307.
- GOODLAND, R.: 1995 "The Concept of Environmental Sustainability", **Annual Review of Ecology and Systematics**, 26, 1-24.
- GOOROOCHURN, N. ve SUGIYARTO, G.: 2005 "Competitiveness indicators in the travel and tourism industry", **Tourism Economics** 11(1), 25-43.
- GOUSSOUS J. ve AL-JAAFREH, O.: 2020 "Sustainable Tourism Development in Historical Cities Case Study: Karak, Jordan", (Ed: Ahmed N. Al-Masri, Yousef Al-Assaf), **Sustainable Development and Social Responsibility**, Volume 2, Switzerland, Springer Nature Switzerland AG 2020, 319-332.
- GRANT, R. M.: 1991 "The Resource-Based Theory of Competitive Advantage: Implications for Strategy Formulation", **California Management Review**, 33(3), 114-135.
- GREENSPOON, P. J. ve SAKLOFSKE, D. H.: 1998 "Confirmatory factor analysis of the multidimensional Students' Life Satisfaction Scale", **Personality and Individual Differences**, 25, 965-971.
- GUPTA S. ve SINGH, A.: 2019 "Measurement Scale of Tourism Destination Competitiveness: Supply Side Perspectives", **SCMS Journal of Indian Management**, 16 (1), 105-116.

- HAAHTI, A. ve YAVAS, U.: 1983 “Tourists’ perceptions of Finland and selected European countries as travel destinations”, **European Journal of Marketing** 17(2), 34 - 42.
- HAIR, J.F., BLACK, W.J. BABIN, B.J. ve ANDERSON, R.E.: 2019 **Multivariate Data Analysis**, (Eighth Edition), United Kingdom, Cengage Learning EMEA.
- HALL, C. M.: 2008 **Tourism Planning: Policies, Processes and Relationships**, Harlow, Prentice Hall.
- 2019 “Constructing Sustainable Tourism Development: The 2030 Agenda and The Managerial Ecology of Sustainable Tourism”, **Journal of Sustainable Tourism**, 27(7), 1044-1060.
- HARDY, A., BEETON, R. ve PEARSON, L.: 2002 “Sustainable Tourism: An Overview of The Concept and Its Position in Relation to Conceptualisations of Tourism” **Journal of Sustainable Tourism**, 10(6), 475-496.
- HARRISON, L.C., JAYAWARDENA, C., CLAYTON, A.: 2003 “Sustainable Tourism Development in The Caribbean: Practical Challenges”, **International Journal of Contemporary Hospitality Management** 15(5), 294-298.
- HASSAN, S.: 2000 “Determinants of Market Competitiveness in an Environmentally Sustainable Tourism Industry”, **Journal of Travel Research**, 38(3), 239-245.
- HENS, L. ve NATH, B.: 2003 “The Johannesburg Conference”, **Environment, Development and Sustainability** 5(1-2), 7-39.
- HIXON, M., A.: 2008 “Carrying Capacity”, **Encyclopedia of Ecology**, 528-530.

- HOLDEN, A.: 2000 **Environment & Tourism**, Florence, USA, Routledge.
- HOELTER, J. W.: 1983 “The Analysis of Covariance Structures: Goodness-of-Fit Indices”, **Sociological Methods & Research**, 11(3), 325-344.
- HOELZLE, J. B., ve MEYER, G. J.: 2013 “Exploratory Factor Analysis: Basics and Beyond”, (Ed: I. B. Weiner, J. A. Schinka, ve W. F. Velicer), **Handbook of Psychology: Research Methods in Psychology**, New York, Wiley, 164–188.
- HU, L.T. ve BENTLER, P. M.: 1999 “Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives”, **Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal**, 6(1), 1-55.
- HUNSLEY, J. ve MASH, E. J.: 2007 “Evidence-Based Assessment”, **Annual Review of Clinical Psychology**, 3(1), 29–51.
- HÜRRİYET GAZETESİ: 2017 **Bilirkişi: Kalker ve taş ocakları Saros Körfezi’ne zarar veriyor,** (Çevrimiçi), <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bilirkisi-kalker-ve-tas-ocaklari-saros-korfezine-zarar-veriyor-40631857>, 3.7.2021
- IAZZI, A., PIZZİ, S., IAİA, L. ve TURCO, M.: 2020 “Communicating The Stakeholder Engagement Process: A Cross-Country Analysis in The Tourism Sector”, **Corporate Social Responsibility and Environmental Management**, 27 (4), 1642–1652.
- IKERT, J.E.: 2012 **The Essentials of Economic Sustainability**, Virginia, Lynne Rienner Publishers.

- IVANOV, S. ve “Do hotel chains improve destination's competitiveness?”,
IVANOVA, M.: 2016 **Tourism Management Perspectives**, 19, 74-79.
- İNAN, Ç., İNAN, H. “Ekoturizmin Kırsal Kalkınmaya Etkisi: Trakya Bölgesi
ve KUBAŞ, A.: 2010 Örneği”, **Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi**,
Şanlıurfa.
- JAK, S.: 2015 **Meta-Analytic Structural Equation Modelling**,
Springerbriefs in Research Synthesis and Meta-
Analysis, Wolfgang, Springer.
- JÖRESKOG, K. G.: “Analysis of Covariance Structures”, **Multivariate**
1973 **Analysis**, 3, 263–285.
- JÖRESKOG, K. G. ve **Structural Equation Modelling with the SIMPLIS**
SÖRBOM, D.: 1998 **Command Language**. USA: Scientific Software
International.
- KAHRAMAN, N. ve **Turizm ve Çevre**. İkinci Baskı, Ankara, Detay Yayıncılık.
TÜRKAY, O.: 2006
- KAİSER, H. F.: 1974 “An Index of Factorial Simplicity”, **Psychometrika**, 39,
31–36.
- KALEJİ, L.K., “An Analysis of Influential Factors on Tourism
HESAM, M. Destinations Competitiveness”, **Journal of**
KAZEMİ, M.: 2017 **Environmental Management & Tourism**, 2(18), 393-
405.
- KARAGÖZ, Y.: 2019 **SPSS ve AMOS 23 Uygulamalı İstatistiksel Analizler**,
Ankara, Nobel Yayınevi.
- KAYA, E.: 2011 **Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Cunda (Alibey)**
Adası Turizm Yönetim Planı Model Önerisi,
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, İstanbul

Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

- KAYA, M. ve KURTONUR, C.: 2003 “Gala Gölü ve Çevresinin (Edirne) Ornitho-Faunası Üzerine Araştırmalar”, **Trakya Üniv. Fen Bilimleri Dergisi**, 4 (2), 169 – 179.
- KAYPAK, S.: 2013 “Ekolojik Ayak İzinden Çevre Barışına Bakmak”, **Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi** 6 (1), 154-159.
- KELEŞ, Ö.: 2010 “Sürdürülebilir Yaşam Göstergesi: Ekolojik Ayak İzi”, **Tabiat ve İnsan**, 2(2), 3-10.
- KENT E. P.: 2015 **Sustainability**, USA, The MIT Press.
- KENNEL, J.: 2016 “Carrying capacity”, (Ed: Jafar Jafari, Honggen Xiao), **Encyclopedia of Tourism**, 133 - 135.
- KEŞAN BELEDİYESİ: 2018 **Keşan Belediyesi Resmi Web Sitesi**, (Çevrimiçi) www.kesan.bel.tr, 17.12.2018
- KEŞAN SANAYİ VE TİCARET ODASI: 2018 **Keşan Sanayi ve Ticaret Odası Resmi Sitesi**, (Çevrimiçi) www.kesantso.com.tr/tr/kategori/kesan, 17.12.2018
- KHUNTIA, N., ve MISHRA, J.M.: 2014 “Economic and Environmental Aspects of Sustainable Tourism Development- A Conceptual Study”, **Atna Journal of Tourism Studies** 9(1),15-28.
- KILIÇ, S.: 2012 “Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışının Ekonomik Boyutuna Ekolojik Bir Yaklaşım”, **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, 47, 201-226.

- KİM, C.: 2000 **A Model Development for Measuring Global Competitiveness of the Tourism Industry in the Asia-Pacific Region**, Seoul: Korea, Institute for International Economy Policy.
- KLİNE, R. B.: 2005 **Principles and Practice of Structural Equation Modeling**, (2nd Ed.), New York, Guilford Press.
- KOCAMAN, S.: 2011 **Edirne İlinin Turizm Coğrafyası**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı.
- KOÇ, M. ve OZBOZKURT, O.B.: 2014 “Ulusların Rekabet Üstünlüğü ve Elmas Modeli Üzerine Bir Değerlendirme”, **İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi**, 2(3), 85-91.
- KORKUT, A.: 1993 **Edirne İli Yakın Çevre İncelenmeleri**, Ankara, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi.
- KO, T. G.: 2005 “Development of a Tourism Sustainability Assessment Procedure: A Conceptual Approach”, **Tourism Management**, 26 (3), 431-445.
- KOVALOV, B., BURLAKOVA, I ve VORONENKO, V.: 2017 “Evaluation of Tourism Competitiveness of Ukraine's Regions”, **Journal of Environmental Management & Tourism**, 8 (2), 460-466.
- KOZAK, M. ve RİMMINGTON, M.: 1998 “Benchmarking: Destination Attractiveness and Small Hospitality Business Performance”, **International Journal of Contemporary Hospitality Management**, 10(5), 184-188.

- 1999 “Measuring Tourist Destination Competitiveness: Conceptual Considerations and Empirical Findings”, **International Journal of Hospitality Management**, 18(3), 273-284.
- KRISTJANSDDTTİR, K.R., “Reviewing Integrated Sustainability Indicators for Tourism”, **Journal of Sustainable Tourism**, 26(4), 583-599.
- OLAFSDOTTİR, R. ve, K.V. RAGNARSDOTTİR, K.V.: 2018
- LACİTİGNOLA, D., Modelling socio-ecological tourism-based systems for sustainability, **Ecological Modelling** 206, 191–204.
- PETROSİLLO, I., CATALDİ, M. ve ZURLİNİ, G.: 2007
- LANDAU, R.: 1992 **Technology, Capital, Formation and U. S. Competitiveness**, (Ed: B. G. Hickman), New York: Oxford University Press.
- LANE, B.: 2009 “Thirty Years of Sustainable Tourism, (Ed: S. Gossling, C.M. Hall, ve D.B. Weaver) **Sustainable Tourism Futures**, New York: Routledge, 19 – 32.
- LEE, C., ve KİNG, B.: 2009 “A Determination of Destination Competitiveness for Taiwan's Hot Springs Tourisms Sector Using the Delphi Technique” **Journal of Vacation Marketing**, 15(3), 243-257.

- LENZEN, M., SUN, Y. Y., FATURAY, F., TING, Y. P., GESCHKE, A., ve MALİK, A.: 2018 “The Carbon Footprint of Global Tourism”, **Nature Climate Change**, 8(6), 522– 528.
- LİMB, M. ve DWYER, C.: 2001 **Qualitative Methodologies for Geographers: Issues and Debates**, London, Arnold.
- LİNDBERG, K., MCCOOL, S.F. and STANKEY, G.: 1997 “Rethinking Carrying Capacity”, **Annals of Tourism Research**, 24 (2), 461–465.
- LOMBARDI, R., TREQUATTRINI, R., CUOZZO, B. ve CANO-RUBIO, M.: 2019 “Corporate Corruption Prevention, Sustainable Governance and Legislation: First Exploratory Evidence From the Italian Scenario”, **Journal of Cleaner Production**, 217, 666-675.
- MAI T. ve SMİTH, C.: 2018 “Scenario-Based Planning for Tourism Development Using System Dynamic Modelling: A Case Study of Cat Ba Island, Vietnam”, **Tourism Management**, 68, 336-354.
- MAREDDY, A., R.: 2017 **Environmental Impact Assessment: Theory and Practice**, Amsterdam, Elsevier Inc.
- MAZANEC, J.A., WOBER, K. ve ZİNS, A. H.: 2007 “Tourism destination competitiveness: From definition to explanation?”, **Journal of Travel Research** 46(1), 86-95.

- MACCALLUM, R. C., BROWNE, M. W., and SUGAWARA, H. M.: 1996 "Power Analysis and Determination of Sample Size for Covariance Structure Modeling", **Psychological Methods**, 2, 130–149.
- MACCALLUM, R. C., BROWNE, M. W., ve CAI, L.: 2006 "Testing Differences Between Nested Covariance Structure Models: Power Analysis and Null Hypotheses", **Psychological Methods**, 11, 19-35.
- MCGRATH, M.: 2018 "Climate change: COP24 fails to adopt key scientific report", 8 Aralık 2018, **BBC**, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/news/science-environment-46496967>, 11.04.2021.
- MERRIAM, S. B.: 2013 **Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber**, Çev: S. Turan, Ankara, Nobel Yayınları.
- MERRIAM, S.B. ve TISDELL, E.: 2016 **Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation**, (Fourth Edition), San Francisco, Jossey-Bass.
- MİNDRİLA, D.: 2017 **Exploratory Factor Analysis: Applications in School Improvement Research**, New York, Nova Science Publishers.
- MILES, M.B. ve HUBERMAN, M.A.: 2016 **Nitel Veri Analizi**, (Ed: S. Akbaba Altun, ve A.Ersoy), Çev. Ali Çağatay Kılınç, Deniz Örüçü, Yavuz Samur, S. Güzin Mazman , Aliye Karabulut Ilgu , Duygu Sönmez, Yasemin Demiraslan Çevik , Hatice Çiğdem Yıldırım , Sedat Akayoğlu, Özcan Özgür Dursun, Abdullah Kuzu, Ali Ersoy, Ankara, Pegem Akademi.
- MOMTAZ, S. ve KABİR, S., M., Z.: 2013 **Evaluating Environmental and Social Impact Assessment in Developing Countries**, Elsevier Inc.

- MORELLI, J.: 2011 “Environmental Sustainability: A Definition for Environmental Professionals”, **Journal of Environmental Sustainability**, 1(1), 1-9.
- MORRISON, A., M.: 2013 **Marketing and Managing Tourism Destinations**, New York, Routledge.
- MORSE, J. M.: 2016 **Mixed method design: Principles and procedures**, New York, Routledge.
- MOWFARTH, M. ve MUNT, I.: 1998 **Tourism and Sustainability: New Tourism in the Third World**, London-New York, Routledge.
- MULAIK, S.A.: 2009 **Foundations of Factor Analysis (Chapman & Hall/CRC Statistics in the Social and Behavioral Sciences)**, Boca Raton, London, New York, CRC PressTaylor & Francis Group.
- MVUDUDU, N. H., ve SINK, C. A.: 2013 “Factor Analysis in Counseling Research and Practice”, **Counseling Outcome Research and Evaluation**, 4(2), 75–98.
- UNITED NATIONS,: 1993 Report of the United Nations Conference on Environment and Development Rio de Janeiro, 3-14 June 1992, United Nations publication, New York.
- NADALIPOUR, Z., KHOSHKHOO, M. ve EFTEKHARI, A.: 2019 “An Integrated Model of Destination Sustainable Competitiveness”, **Competitiveness Review: An International Business Journal**, 29 (4), 314-335.
- NARULA, R.: 1993 “Technology, International Business and Porter’s Diamond: Synthesizing a Dynamic Competitive Development Model”, **Management International**

Review, 33(2), 85-107.

- NATH, S. ve “Transition from Economic Progress to Sustainable Development: Missing Links 3”, (Ed: J. L. Roberts, S. Nath, S. Paul, Y. N. Madhoo), **Shaping the Future of Small Islands: Roadmap for Sustainable Development**, Palgrave Macmillan, 3-19.
- ROBERTS J. L.: 2021
- NEWALL, J. E.: 1992 “The Challenge of Competitiveness”, **Business Quarterly**, 56, 94-100.
- NICHOLAS, L ve “Visitor Perspectives on Sustainable Tourism Development in the Pitons Management Area World Heritage Site, St. Lucia”, **Environment Development and Sustainability**, 12(5), 839-857.
- THAPA, B.: 2010
- NGUYEN, T.Q.T., “Conceptualising Networks in Sustainable Tourism Development”, **Tourism Management Perspectives**, 32, 100575.
- YOUNG, T.,
- JOHNSON, P. ve
- WEARING, S.: 2019
- NUNNALLY, J. C. ve **Psychometric Theory**, (3rd ed.) New York, McGraw-Hill.
- BERNSTEIN, I. H. 1994
- OGOLA, P.F.A.: 2007 “Environmental Impact Assessment General Procedures”, **Presented at Short Course II on Surface Exploration for Geothermal Resources, organized by UNU-GTP and KenGen, at Lake Naivasha**, 2-17 November,

2007,Kenya.

- O'ROURKE N. ve HATCHER L.: 2013 **A Step-by-Step Approach to Using SAS® for Factor Analysis and Structural Equation Modeling** (Second Edition), Cary, NC, USA, SAS Institute Inc.
- ÖZEN, H.: 2007 “Investigation of Sustainable Tourism Concept for Uzungöl”, **Proceedings of the 2007 International Tourism Biennial**, Çanakkale, 148- 155.
- ÖZER, Z.: 2002 “Ekolojik Ayak İzleri”, **Bilim ve Teknik Dergisi**, 419, 82-84.
- ÖZGEN, N.: 2013 “Nüfusları 2000’in Altına İndiği için Belediye Teşkilatları Kaldırılan Yerleşmeler Üzerine Coğrafi Bir Analiz”, **Coğrafi Bilimler Dergisi**, 11(2), 75-100.
- PAEHLKE, R.: 1999 “Towards Defining, Measuring and Achieving Sustainability, Tools and Strategies for Environmental Education”, (Ed: Becker, E. And Jahn, T.) **Sustainability And The Social Sciences**, London, Zed, 243-263.
- PAGE, S.J. ve CONNELL, J.: 2009 **Tourism: A Modern Synthesis**, London, Cengage Learning EMEA.
- PALLEMAERTS, P.: 2006 “International Environmental Law from Stockholm to Rio: Back to the Future?”, **Review of European Community and International Environmental Law**, 1(3), 254 – 266.
- PAVLOVIC, S. ve CAVLIN, G.: 2014 “Competitiveness of Destinations within the Rural Tourism Cluster: Zlatar, Zlatibor,” **Economics of Agriculture**, 61(3), 603-614.
- PERKINS, R., KHOO-LATTIMORE, C. ve Collaboration Towards Regional Destination Branding: A

- ARCODIA, C.: 2020 "Systematic Narrative Literature Review," **Journal of Hospitality and Tourism Management**, 43, 250-258.
- PETT, M. A., **Making Sense of Factor Analysis: The Use of Factor Analysis for Instrument Development in Health Care Research**, California, SAGE Publications. 2003
- PIZZI, S., CAPUTO, A., CORVINO, A. ve VENTURELLI, A.: "Management Research and the UN Sustainable Development Goals (Sdgs): A Bibliometric Investigation and Systematic Review", **Journal of Cleaner Production** 2020 276(4), 124033
- POLONSKY, M. J., ve SCOTT, D.: 2005 "An Empirical Examination of the Stakeholder Strategy Matrix", **European Journal of Marketing**, 39(9-10), 1199-1215.
- POPOVSKI, V.: 2020 "Covid-19 & Environmental Sustainability Economy", **Culture & History Japan Spotlight Bimonthly**, 39(6), 47-50.
- PORTER, M. E.: 1990 "The Competitive Advantage of Nations", **Harvard Business Review**, 2, 73-91.
- REDCLIFT, M.: 1993 "Sustainable Development: Needs, Values, Rights", **Environmental Values**, 2(1), 3-20.
- REISINGER, Y., MICHAEL, N., HAYES, J.P.: 2018 "Destination Competitiveness From a Tourist Perspective: A Case of The United Arab Emirates", **International Journal Of Tourism Research**, 21(6), 259-279.
- RHODES, C.J.: 2016 "The 2015 Paris Climate Change Conference: COP21"

Science Progress (2016), 99(1), 97–104.

RIGDON, E. E.: 1996 “CFI Versus RMSEA: A Comparison of Two Fit Indexes for Structural Equation Modeling”, **Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal**, 3(4), 369-379.

RITCHIE, J.R.B. ve CROUCH, G. I.: 2000 “Are Destination Stars Born Or Made: Must A Competitive Destination Have Star Genes?”, **In 2000 TTRA Annual Conference Proceedings**, 306- 315.

RITCHIE J.R.B. ve CROUCH, G.I.: 2003 **The Competitive Destination: A Sustainable Tourism Perspective**, Wallingford, CABI Publishing.

2010 “A Model of Destination Competitiveness/? Sustainability: Brazilian Perspectives”, **Revista De Administração Pública**, 44(5), 1049–1066.

ROBINSON, Z.: 2012 **Sustainability**, Marshall Cavendish International Asia Pte Ltd.

ROMAO, J.: 2018 **Tourism, Territory and Sustainable Development**, Singapore, Springer.

ROSATO, I.F., CAPUTO, A., VALENTE, D., PIZZI, S.: 2021 “2030 Agenda and Sustainable Business Models in Tourism: A Bibliometric Analysis”, **Ecological Indicators**, Volume 121(7), 106978.

ROXAS, F.M.Y., RIVERA, J.P.R. ve GUTIERREZ, E.L.M.: 2020 “Mapping Stakeholders’ Roles in Governing Sustainable Tourism Destinations”, **Journal of Hospitality and Tourism Management**, 45, 387-398.

RUGMAN, A. M.: 1991 “Diamond in the Rough”, **Business Quarterly**, 55(3) 61–4.

- RUGMAN, A.M., ve D'CRUZ, J.R.: 1993 “The Double Diamond Model of International Competitiveness: The Canadian Experience”, **Management International Review**, 33(2), 17–39.
- RYAN, C. ve CAVE, J.: 2005 “Structuring Destination Image: A Qualitative Approach”, **Journal of Travel Research**, 44 (2), 143-150.
- SAINAGHI, R.: 2006 “From Contents to Processes: Versus a Dynamic Destination Management Model (DDMM)”, **Tourism Management**, 27 (5), 1053-1063.
- SARI, E.: 1997 “Saros Körfezinin Geçkuvarterner Çökellerinin Jeokimyasal ve Sedimentolojik Özellikleri”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, T.C. İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü.
- SARAÇOĞLU, H.: 1990 **Bitki Örtüsü, Akarsular ve Göller**, İstanbul, Öğretmen Kitapları Dizisi, No: 177, MEB Yayınları.
- SCHEYVENS, R., BANKS, G. ve HUGHES, E.: 2016 “The Private Sector and The Sdgs: The Need to Move Beyond Business as Usual”. **Sustainable Development**, 24(6), 371- 382.
- SCHEYVENS, R. ve HUGHES, E.: 2019 “Can Tourism Help to “End Poverty in All Its Forms Everywhere”? The Challenge of Tourism Addressing SDG1”, **Journal of Sustainable Tourism** 27(7), 1061-1079.
- SCHUBERT, S.F. ve SCHAMEL, G.: 2020 “Sustainable Tourism Development: A Dynamic Model Incorporating Resident Spillovers”, **Tourism Economics**, July 7, 1–27.
- SHARPLEY, R.: 2000 “Tourism and Sustainable Development: Exploring The

- Theoretical Divide”, **Journal of Sustainable Tourism**, 8(1), 1-19.
- 2010 **The Myth of Sustainable Tourism**, CSD Working Papers Series 2009/2010, No.4
- SHEEHAN, L.R. ve RITCHIE, J.R.B.: 2005 “Destination Stakeholders: Exploring Identity and Salience”, **Annals of Tourism Research**, 32(3), 711-734.
- SHENTON, A. K.: 2004 “Strategies for Ensuring Trustworthiness in Qualitative Research Projects”. **Education for Information**, 22(2), 63-75.
- SGROI, F.: 2020 “Forest Resources and Sustainable Tourism, a Combination for The Resilience of The Landscape and Development of Mountain Areas”, **Science of The Total Environment**, 736, 1-5.
- SINCLAIR, D. ve JAYAWARDENA, C.: 2003 “The Development of Sustainable Tourism in The Guianas”, **International Journal of Contemporary Hospitality Management** 15(7), 402-407.
- SIRSE, J. ve MIHALIC, T.: 1999 “Slovenian Tourism and Tourism Policy: A Case Study”, **Revue de Tourisme**, 54(3), 34-47.
- SILVERMAN, D.: 2016 **Qualitative Research**, Sage.
- SLEZAK, M., :2016 **Marrakech Climate Talks: Giving The Fossil Fuel Lobby A Seat At The Table**, The Guardian, 6 Kasım 2017, (Çevrimiçi), <https://www.theguardian.com/environment/2016/nov/07/marrakech-climate-talks-giving-the-fossil-fuel-lobby-a-seat-at-the-table>, 07.04.2021
- SMITH, V., ve EADINGTON, W.: **Tourism Alternatives: Potentials and Problems in the Development of Tourism**, Philadelphia, University of

- 1992 Pennsylvania Press.
- SÖNMEZ, N.: 1995 “Ortak Geleceğimiz Stockholm 1972-Rio 1992 ve Sonrası”, **Yeni Türkiye Dergisi** (Çevre Özel Sayısı), 193-209.
- SPENCELEY A.: 2005 “Nature-Based Tourism and Environmental Sustainability in South Africa”, **Journal of Sustainable Tourism**, 13(2), 136-168.
- STEIGER, J. H., ve LIND, J. C.: 1980 “Statistically Based Tests for The Number of Common Factors”, **Paper Presented at The Annual Meeting of The Psychometric Society**, Iowa City, IA.
- SUTTON, P.: 2004 **A Perspective on Environmental Sustainability? A Paper for The Victorian Commissioner for Environmental Sustainability**, (Çevrimiçi), <http://www.green-innovations.asn.au/A-Perspective-on-Environmental-Sustainability.Pdf>, 4.7.2021.
- TABACHNICK, B. G. ve FIDELL L. S.: 2018 **Using Multivariate Statistics**, (Sevent Edition), Boston, Pearson Education.
- T.C. DIŞ İLİŞKİLER BAKANLIĞI: 2015 **BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi**, (Çevrimiçi) <http://www.mfa.gov.tr/bm-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi.tr.mfa>, 15.6.2019
- T.C. ÇEVRE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI: 2021 **Edirne Enez Karaincirli Köyü Tescil İlanı**, (Çevrimiçi), <https://tvk.csb.gov.tr/edirne-enez-karaincirli-koyu-tescil-ilani-duyuru-414864>, 3.7.2021
- TELFER, D. ve SHARPLEY, R.: 2008 **Tourism and Development in The Developing World**, London, Routledge.
- TORRES-DELGADO, “Measuring Sustainable Tourism at The Municipal Level”,

- A. ve PALOMEQUE, **Annals of Tourism Research**, 49,122–137.
F.L.: 2014
- TOSUN, C.: 1998 “The Roots of Unsustainable Tourism Development: The Case of Ürgüp in Turkey”, **Tourism Management**, 19(6), 596-610.
- TOURİM SUSTAINABILITY GROUP: 2007 **Action for more sustainable European tourism: report of the Tourism Sustainability Group**. Geneva, European Commission
- TOZSER, A.: 2010 **Competitive Tourism Destination: Developing a New Model of Tourism Competitiveness**, (Phd. Thesis Booklet), University of Miskolc Faculty of Economics, Doctoral School of Enterprise Theory and Practice.
- TRACY, S., J.: 2020 **Qualitative Research Methods Collecting Evidence, Crafting Analysis, Communicating Impact**, (Second Edition), USA, John Wiley and Sons, Inc.
- TRAKYA KALKINMA AJANSI: 2012 **Trakya Bölgesi Mevcut Durum Raporu**, (Çevrimiçi) http://www.trakya2023.com/uploads/docs/rapor/Ek_1_Trakya_Turizm_master_Plan%C4%B1_Mevcut_Durum_raporu.pdf, 17.12.2018
- 2013 **2013-2023 Trakya Bölgesi Turizm Master Planı**, (Çevrimiçi), https://www.trakyaka.org.tr/upload/Node/33089/xfiles/Trakya_Bolgesi_Turizm_Master_Plani.pdf, 3.7.2021
- TRIARCHI, E. ve KARAMANIS, K.: “Alternative Tourism Development: A Theoretical Background”, **World Journal of Business and**

- 2017 **Management**, 3(1), 35-54.
- TSAUR, S., LIN, Y. ve LINC, J.: 2006 “Evaluating Ecotourism Sustainability From The Integrated Perspective of Resource, Community and Tourism”, **Tourism Management**, 27(4), 640-653.
- TUİK: 2018 **Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi**, (Çevrimiçi) <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>, 8.12.2018
- TURİZM BAKANLIĞI: 2003 **Türkiye’nin Turizm Değerleri**, Cilt: 2, Ankara, Turizm Bakanlığı Yayınları
- TUTULMAZ, O.: 2012 “Sürdürülebilir Kalkınma: Sürdürülebilirlik İçin Bir Çözüm Vizyonu”, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 11(3), 601-626.
- TÜRKSOY, N.: 2018 **Saroz Bölgesi’nin Kırsal Kalkınmasında Turizm Aktivitelerinin Rolü**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Tekirdağ, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı.
- ULLMAN, J. B.: 2015 “Yapısal Eşitlik Modellemesi”, (Ed: B. G. Tabachnick ve L. S. Fidell), **Çok Değişkenli İstatistiklerin Kullanımı**, Çev: G. Şekercioğlu, Ankara, Nobel Yayıncılık, 681-785.
- UNEP ve UNWTO: 2005 **Making Tourism More Sustainable - A Guide for Policy Makers**, (Çevrimiçi), <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284408214>, 3.7.2021
- UNITED NATIONS: 2002 **“Report of the World Summit on Sustainable Development Johannesburg”**, New York, South Africa,

26 August - 4 September 2002

- 2012 **The Future We Want, United Nations Conference on Sustainable Development (Rio+20) Rio de Janeiro, Brazil, 20-22 June 2012, Outcome of Conference, (Çevrimiçi),** http://www.surdurulebilirlik.gov.tr/wp-content/uploads/2016/06/Future_We_Want.pdf, 3.7.2021
- 2017 **UN Climate Change Conference - November 2017,** <https://unfccc.int/process-and-meetings/conferences/past-conferences/un-climate-change-conference-november-2017/about/un-climate-change-conference-november-2017>, 20.04.2021
- 2018 **Vision of the Polish Presidency of Cop24, (Çevrimiçi),** <https://cop24.gov.pl/presidency/vision/>, 3.7.2021
- 2019 **About the UN Climate Change Conference - December 2019, (Çevrimiçi)** <https://unfccc.int/about-the-un-climate-change-conference-december-2019>, 11.04.2021
- 2021 **The Paris Agreement, (Çevrimiçi)** <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>, 09.03.2021
- UNWTO: 1981 **Saturation of Tourist Destinations: Report of the Secretary General, Madrid, World Tourism Organisation**
- 2013 **Sustainable Tourism for Development Guidebook, Madrid, World Tourism Organization.**
- 2019 **“International Tourism Highlights”, International Tourism Highlights, (Çevrimiçi),** <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>, 02.02.2021

- VALERI, M.: 2015 “Sustainability Development and Competitiveness of Rome as a Tourist Destination”, **Tourism and Hospitality Management**, 21(2), 203-217.
- VERNON, J. A.: 2012 **Barriers to Sustainability Among Tourism-Related Business: Identification and Reduction**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), UK, Department of Geography Faculty of Science In collaboration with Caradon District Council.
- VIERA, A. L.: 2011 **Interactive LISREL in Practice: Getting Started with a SIMPLIS Approach**, Portugal, Springer Science & Business Media.
- VIVIEN, F., D.: 2008 “Sustainable Development: An Overview of Economic Proposals”, **SAPIENS**, 1(2), 1-8.
- WACKERNAGEL M. “Ecological Footprints and Energy”, (Ed: Cutler J. ve MONFREDA, C.: Cleveland), **Encyclopedia of Energy**, Elsevier, 1-11.
2004
- WALIGO, V. M., “Implementing Sustainable Tourism: A Multi-Stakeholder
CLARKE, J. ve Involvement Management Framework”, **Tourism
HAWKINS, R.: 2013 Management**, 36, 342-353.
- WATKINS, M.W.: **A Step-by-Step Guide to Exploratory Factor Analysis
2020 with R and RStudio**, New York and London, Routledge.
- WATSON, J. C.: 2017 “Establishing Evidence for Internal Structure Using Exploratory Factor Analysis”, **Measurement and Evaluation in Counseling and Development**, 50(4), 232–

238.

- WCED: 1987 **Our Common Future**, Oxford: Oxford University Press
- WEAVER, D.B.: 1998 “Introduction to Ecotourism”, (Ed: Weaver, D., **Ecotourism in The Less Developed World**, Wallingford, UK CAB International, 1–33.
- WEAVER, D. B.: 2000 “Sustainable Tourism: Is it sustainable?”, (Ed: B. Faulkner, G. Moscard ve E. Laws), **Tourism in the 21st Century: Lessons From Experience** London: Continuum.
- 2006 **Sustainable Tourism: Theory and Practice**, Great Britain, Elsevier Ltd.
- WHEATON, B., “Assessing Reliability and Stability in Panel Models”,
MUTHEN, B., **Sociological Methodology**, 8, 84-136.
ALWIN, D. F. ve
SUMMERS G. F.:
1977
- WTO: 1993 **Sustainable Tourism Development: A Guide for Local Planners**, Madrid, World Tourism Organization
- WTO ve WTTC: 1996 **Agenda 21 for the Travel and Tourism Industry: Towards Environmentally Sustainable Development**, Madrid: World Tourism Organization ve World Travel and Tourism Council.
- YASİN, M., ALAVI, J. “An Assessment of The Competitiveness of The Moroccan
KOUBIDA, S. ve Tourism Industry: Benchmarking Implications”
SMALL, M.H.: 2011 **Benchmarking: An International Journal**, 18(1), 6-22.
- YAŞAR, O.: 2009 **Saros Körfezi Kuzey Kıyıları ve Çevresinin Turizm Coğrafyası**, İstanbul, Çantay Kitabevi.

- YILDIRIM, A. ve **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, ŞİMŞEK, H.: 2013 **Dokuzuncu Baskı**, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- YILDIRIM, A. ve **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, 10. ŞİMŞEK, H.: 2016 **Baskı**, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- YILMAZ, V. ve **Lisrel ile Yapısal Eşitlik Modellemesi – 1**, Ankara, ÇELİK, H. E.: 2009 Pegem Akademi.
- YILMAZ, A., Y., “Sürdürülebilir Turizm Literatürü Üzerine Bir ÜNAL, A. ve ÇAKIR, Değerlendirme: Türkiye Bağlamı”, **Mesleki Bilimler G.**: 2015 **Dergisi** 4(2), 55 – 83.
- YILMAZ, R. ve “Saros Körfezi Kıyı Kumulları Üzerindeki Çevresel SERBEST, D.: 2005 Etkilerin Araştırılması”, **Trakya Univ J Sci**, 6(2), 83-90.
- YILMAZ, R.: 2006 “Saros Körfezi’nin Turizm ve Rekreatif Kullanım Potansiyeli Üzerine Bir Araştırma”, **S. Demirel Üniv. Orman Fak. Dergisi**, A (1), 124-135.
- YILMAZ, V. ve “Planlanmış Davranış Teorisi Kullanılarak Önerilen Bir DOĞAN, M.: 2016 Yapısal Eşitlik Modeli ile Geri Dönüşüm Davranışlarının Araştırılması”, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 16(Özel Sayı), 191-206.
- YOUELL, R.: 1998 **Tourism: An Introduction**, Harlow, Longman.
- YU, C.P., “Measuring Residents’ Attitudes Toward Sustainable CHANCELLOR, C.H. Tourism: A Reexamination of The Sustainable Tourism ve COLE, T. S.: 2009 Attitude Scale”, **Journal of Travel Research**, 50(1), 57-63.
- ZEHRER, A. ve “A Stakeholder Perspective on Policy Indicators of HALLMANN, K.: Destination Competitiveness”, **Journal of Destination**

- 2015 **Marketing & Management**, 4(2), 120-126.
- ZHANG H., GU CHAO-LIN, GU LU-WEN, ZHANG Y.: "The Evaluation of Tourism Destination Competitiveness by Topsis & Information Entropy. A Case in The Yangtze River Delta of China", **Tourism Management**, 32(2), 443-451.
2011
- ZIKMUND, W. G.: **Business Research Method**, (Fifth ed.), Orlando, Harcourt Brace College Publishers.
1997
- ZOLFANI, S.H., SEDAGHAT, M., MAKNOON, R. ve ZAVADSKAS, E.K.: "Sustainable Tourism: A Comprehensive Literature Review on Frameworks and Applications", **Economic Research-Ekonomska Istraživanja**, 28(1), 1-30.
2015

EKLER

EK1- Anket Formu

Sayın Katılımcı;

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı'nda Prof. Dr. Orhan AKOVA danışmanlığında yürütülen “Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Destinasyon Rekabeti: Kuzey Saros Körfezi Üzerine Bir Model Önerisi” başlıklı Doktora Tezi çerçevesinde hazırlanan bu anket, Kuzey Saros bölgesi destinasyonunun sürdürülebilir turizm kapsamında destinasyon rekabet gücünü ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu çalışmaya katılarak sağlamış olduğunuz destek ve katkılardan dolayı teşekkür ederiz.

Öğr. Gör. Bahadır SEZER

İstanbul Üniversitesi Doktora Öğrencisi

1. Cinsiyet: a. () Erkek b. () Kadın
2. Medeni Durum: a. () Evli b. () Bekar
3. Eğitim Düzeyi: a. () Okur-yazar b. () İlkokul c. () Ortaokul d. () İlköğretim e. () Lise f. () Önlisans ya da Lisans g. () Lisansüstü
4. Yaş:
5. Aylık ortalama hane geliri: TL
6. Meslek (Çalışma durumu)
a. () İşsiz b. () Özel Sektör Çalışanı c. () Kamu Çalışanı
d. () Serbest Meslek Sahibi-Esnaf
e. () Emekli f. () Çiftçi g. () Diğer
7. Saros Körfezi için kendinizi nasıl tanımlarsınız?
a. () Buranın Yerlisi c. () Turist
b. () Yazlıkçı (Burada yazlık bir konutumuz var) d. () Günübirlikçi

“Turist” veya “günübirlikçi” iseniz 10. Sorudan devam ediniz. (8 ve 9. Soruları atlayınız).

8. Kaç yıldır Kuzey Saros Körfezi Bölgesinde yaşıyorsunuz?

- a. () 1 yıldan az
- b. () 1 – 5 yıl
- c. () 6- 10 yıl
- d. () 11 yıl ve daha fazla

9. Kuzey Saros Körfezinde yılda ne kadar zaman geçiriyorsunuz?

- a. () Sürekli ikamet etmekteyim
- b. () 1 Hafta veya daha az
- c. () 1 hafta – 1 ay arası
- d. () 1 ay – 3 ay arası
- e. () 3 ay – 6 ay arası
- f. () 6 ay – 1 yıl arası

“Buranın yerlisi” veya “yazlıkçı” iseniz 17. Sorudan devam ediniz.
(10,11,12,13,14,15,16. Soruları atlayınız)

10. Kuzey Saros Bölgesine kaçınıcı gelişiniz?

- a. () İlk b. () İkinci c. () Üçüncü d. () Üçten fazla

11. Kuzey Saros Bölgesindeki kalış süreniz ?

- a. () Günübirlik b. () 1 gece c. () 2 gece d. () 3 gece ve üstü

12. Bölgeye kimlerle geldiniz?

- a. () Aile b. () Arkadaşlar c. () Tek Başıma d. () Aile ve arkadaşlar

13. Yaşadığınız yer: () Edirne () Tekirdağ () İstanbul () Çanakkale
() Kırklareli () Diğer.....

14. Saros Körfezinden nasıl haberdar oldunuz?

- () Tv () Gazete () Broşür () İnternet () Arkadaş tavsiyesi
() Diğer

15. Eğer turist iseniz Saros Körfezinde nerede konaklıyorsunuz?

- a. () Otel b. () Pansiyon c. () Kiralık daire / ev c. () Çadır d. ()
Akraba veya arkadaşımda kalıyorum
e. () Diğer

16- Kuzey Saros Körfezi Bölgesini tercih etme sebebinizi aşağıdaki gibi derecelendiriniz		1	2	3	4	5
1 = “Kesinlikle Katılmıyorum”, 2 = “Katılmıyorum”, 3 = “Ne katılıyorum ne katılmıyorum”, “4 = “Katılıyorum”, “5 = “Kesinlikle Katılıyorum”						
1	Sakinliği					
2	Denizi, kumsalları ve koyları					
3	Turistik İşletmelerinin kalitesi (konaklama, yiyecek- içecek vb.)					
4	Tarihi yapıları					
5	Özel etkinlikler (festival, konserler gibi)					
6	Arkadaş veya akrabaların olması					
7	Yakınlığı ve ulaşım koşulları					
8	Güvenli olması					
9	Yerel yemek ve içecekleri					
10	Kültürü					
11	Ucuz olması					
12	İklimi					
13	Yerel halkın misafirperverliği					
14	Diğer					

17- Kuzey Saros Körfezi Bölgesinde yaptığınız (yapmayı planladığınız) temel turistik aktiviteler nelerdir? 1 = “Asla”, 2 = “Nadiren”, 3 = “Bazen”, “4 = “Sık sık”, “5 = “Sürekli”		1	2	3	4	5
1	Denize girmek ve güneşlenmek					
2	Kamp Yapmak					
3	Doğa yürüyüşü yapmak (Trekking)					
4	Rüzgar sörfü yapmak					
5	Bisiklete binmek					
6	Tarihi yerleri ziyaret					
7	Macera yaşamak					
8	Eğlenmek					
9	Doğa ile başbaşa kalmak					
10	Piknik yapmak					
11	Balık tutmak					
12	Dalış yapmak					
13	Yöreyle özgü yiyecek ve içecekleri deneyimlemek					
14	Kuş gözlemleme					
15	Yeni insanlarla tanışmak					
16	Dinlenmek					
17	Diğer.....					

18. Saros Körfezi benzer turistik yörelerle karşılaştırıldığında sahip olduğu özellikleri derecelendiriniz. 1 = Ortalamanın çok altında”, “2 = Ortalamanın biraz altında”, “3 = Ortalama”, “4 = Ortalamanın biraz üzerinde”, “5 = Ortalamanın çok üzerinde”		1	2	3	4	5
1	Turizm için elverişli Flora ve faunası (örneğin; doğal çevredeki orman, bitki hayvan çeşitliliği)					
2	İkliminin turizm için elverişliliği					
3	Tarihi zenginliği					
4	Geleneksel el sanatları					
5	Kültürel zenginliği (ör. mimari yapılar, heykeller, resimler, arkeolojik eserler, kitabeler, mağaralar ve SİT alanları)					
6	Ulusal Parkları					
7	Su sporları yapmaya elverişliliği (Ör. Dalış, rüzgar sörfü, su kayağı, rafting, yelken ve benzeri aktiviteler)					
8	Doğal çevresi ile çeşitli aktiviteler yapmaya elverişliliği (Ör. doğa yürüyüşleri, av sporları vb.)					
9	Spor aktiviteleri için fiziksel olanakları (Ör. Futbol, tenis, basketbol vb.)					
10	Özel etkinlikler ve festivaller					

11	Gece yaşamına yönelik eğlence olanakları (Ör. bar, disko vb.)					
12	Alışveriş olanakları					
13	Rehberlik, danışma ve bilgilendirme hizmetleri					
14	Sağlık hizmetleri					
15	Banka, döviz bürosu ve ATM gibi olanaklar					
16	Sosyal turizme yönelik hizmetler (Ör. engelliler, yaşlılar dar gelirli vb. için olanaklar)					
17	Konaklama tesislerinin çeşitliliği ve kalitesi					
18	Kırsal turizm olanakları (ör. ev pansiyonculuğu, çiftlik turizmi tesisleri vb.)					
19	Çeşitli mutfaklara ait yemek türlerinin bulunabilirliği					
20	Yerel mutfığa ait yemek türlerinin bulunabilirliği					
21	Yiyecek içecek kalitesi					
22	Kaliteli ve yeterli yerel turizm ulaşım olanakları (Ör. sefer sıklığı, güzergah sayısı ve araçların kalitesi vb.)					
23	Turist gönderen önemli şehirlere yakınlığı					
24	Turizm yöresi olarak temizliği					
25	Deniz ve kumsalların kalitesi					
26	Gürültü kirliliği					
27	Otopark imkanları					
28	Bisiklet ve yürüyüş yolları imkanları					
29	Trafik sorunu					
30	Yatırım olanakları					
31	Yabancı yatırımcıların yöreye ilgisi					
32	Telekomünikasyon ağının kalitesi					
33	Ziyaretçilerin emniyet ve güvenliği					
34	Yerel halk ve turistler arasındaki güven duygusu					
35	Turistlerin turistik hizmetler için yaptığı harcamaların karşılığını alması					
36	Turistlerin alışveriş ürünlerine ödedikleri harcamanın karşılığını alması					
37	Tanıtım ve reklam politikalarının etkinliği					
38	Turistik yörenin uluslararası bilinirliği					
39	Yöre ürünlerinin uluslararası bilinirliği (dalış imkanları, mimari yapısı, doğal yapısı vb.)					
40	Turistlerin tercihleriyle uyumlu turistik ürünler					
41	Genel olarak turistik yörenin olumlu imajı					
42	Turistik işletmelerin müşteri memnuniyetini dikkate alması					
43	Turizmin yerel halkın gelir düzeyi ve yaşam kalitesine katkısı					
44	Yerel halk için yaratılan istihdam olanakları					
45	Tedarik ürünlerinin yerel üreticilerden sağlanması (sebze, meyve, et vb.)					

1 = Ortalamanın çok altında” , “2 = Ortalamanın biraz altında”, “3 = Ortalama”, “4 = Ortalamanın biraz üzerinde”, “5 = Ortalamanın çok üzerinde”		1	2	3	4	5
46	Turistik ürünlerin (hediyeelik eşya vb.) yerel üretimi					
47	Yerel ve küçük girişimcilerin desteklenmesine verilen önem					
48	Turizm çalışanlarının eğitim açısından profili					
49	Yerel halkın turizm gelişimine olan desteği					
50	Kamu sektörünün sürdürülebilir turizm gelişimine verdiği önem					
51	Özel sektörünün sürdürülebilir turizm gelişimine verdiği önem					
52	Yerel halkın doğal, kültürel, tarihi çevreye yönelik olumlu tutumu					
53	Yerel halkın turistlere yönelik hoşgörölü tutumu					
54	Turistik faaliyetler sırasında yerel halkın gündelik yaşamına gösterilen saygı					
55	Yöre ile ilgili alınan kararlarda yerel halkın görüşlerine verilen önem					
56	Aşırı ziyaretçi gelişini (taşıma kapasitesine aşan) önleyici uygulamalar					
57	Yöre içinde özel araç yerine, bisiklet, yürüyüş gibi alternatif ulaşım araçları kullanımına yönelik bilinç					
58	Doğal ve kültürel mirasın korunması amacıyla yapılan yasal düzenlemeler					
59	Bitki ve hayvan türleri için alınan koruyucu önlemler					
60	Sokak hayvanlarına yönelik sunulan su ve yiyecek olanakları					
61	Enerji kullanımında tasarruf sağlayacak uygulamalar					
62	Fosil yakıtlar (petrol, kömür vb.) yerine, yenilenebilir enerji kaynaklarının (güneş, rüzgar vb.) kullanımı					
63	Tatlı su kaynaklarının tasarruflu kullanılması					
64	Turizme bağılı çevresel, kültürel ve sosyal değişimlerin gözlenmesi ve tespit edilmesi					
65	Atık (katı-sıvı) azaltmaya yönelik geri dönüşüm uygulamaları					
66	Yeşil otel, yeşil restoran sertifikalarına sahip işletmelerin varlığı					
67	Mavi bayrak ve benzer sertifikalar					
68	Kağıt, plastik, metal, cam vb. atıklar için uygun geri dönüşüm kutularının kullanımı					
“Buranın yerlisi” veya “yazlıkçı” iseniz 72. ifadeden devam ediniz. (69,70 ve 71. soruları atlayınız)						
69	Turistlerin bölge turizmine ilişkin endişe veya					

	memnuniyetinin dikkate alınması					
70	Yerel halkın gelenek ve değerleri koruma bilinci					
71	Yerel halkın çevreyi koruma konusundaki bilinci					
<i>“Turist” veya “günübirlikçi” iseniz anketimiz sona ermiştir katılımınız için teşekkür ederiz.</i>						
72	Yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik eğitimi					
73	Yerel yöneticilerin turizmle ilgili bilgisi					
74	Çevresel korumada kamu ve özel sektör arasındaki işbirliği					
75	Gelen turistlerin doğal ve kültürel yerel mirasa ilgi duyması					
76	Gelen turistlerin yerel geleneklere ve değerlere saygı duyması					
77	Gelen turistlerin çevreyi koruma konusundaki bilinci					

Anketimiz sona ermiştir katılımınız için teşekkür ederiz.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Unvanı-Adı Soyadı: Öğr. Gör. Bahadır SEZER

Öğrenim Bilgileri

Doktora İstanbul Üniversitesi
2015-2021: Sosyal Bilimler Enstitüsü / Turizm İşletmeciliği (DR)

Yüksek Lisans Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
2004-2006: Sosyal Bilimler Enstitüsü / Turizm İşletmeciliği (YL)

Lisans Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
2000-2003: Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Y.O./ Turizm İşletmeciliği

Lisans Anadolu Üniversitesi
1999-2002: Açıköğretim Fakültesi / İşletme

Ön Lisans Trakya Üniversitesi
1996 – 1998: Tekirdağ MYO / Turizm ve Otel İşletmeciliği

Görevler

Öğretim Görevlisi Trakya Üniversitesi
2010- Devam Ediyor Uygulamalı Bilimler Fakültesi / Turizm İşletmeciliği

Öğretim Görevlisi Trakya Üniversitesi
2007-2010: Keşan MYO / Turizm ve Otel İşletmeciliği